This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk http://books.google.com/

UIT DE BOEKERIJ VAN

WIM N.Th.M.B.GIELEN

Digitized by Google

A. J. Carlsson

Melsöser, mälle

Jönköping d. 30/9. 84

Joh: Gust: Sundberg

Johan Gustaf

Sundberg

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

768000

Digitized by Google

768000

Reinick Fuchs,

Eller

Michel Råf;

Thet är:

En lustig och nyttig Fabel, som,

in under Råfwens illparighet och behändighet, föreståller Menniskornas upförande och förhållande, swek och bedrägeri, hat och afwund, wrede och hämndgirighet, med mera.

Thenna Boken är upfyld, med sköna Historier, wackra Figurer, behageliga Werser, goda Exempel, trogna Lärdomar och Underwisningar; mycket nyttiga för alla Menniskor i thenna fahrliga tiden.

Med Kongl. Maij:s Allernådigsta Privilegio.

STOCKHOLM tryckt af P. J. Nyström, 174

Digitized by Google

WI FRIEDRICH med GUDs Nåde, Sweriges, Göthes och Wendes Konung, etc. etc. etc. Landtgrefwe til Heßen, etc. etc. Giöre witterligit, at hos Oß hafwer Wårt och Rikssens Cantzlie-Collegium i underdånighet andragit, huru som Boktryckaren PETER Jöransson NYSTRÖM, skal wara sinnad, at å nyo uplägga then mycket bekandte Sedolärande Boken Reinick Fuchs eller Michel Råf kallad; Anhållandes therföre underdånigst, at therå med Wårt Nådiga Privilegio blifwa försedd. Och som Wi äro benägne honom härutinnan at willfara; Så wele Wi härmed och i kraft af thetta Wårt öpne Bref, i Nåder hafwa forundt honom PETER Jöransson NYSTRÖM, Wårt Nådige Privilegium på thenne upläga af bem:te Bok kallad Reinick Fuchs eller Michel Råf, så at ingen på Tijo åhrs tid må then samma eftertrycka eller utifrån tryckt inkomma låta, wid Ett Tusende Dal. Silf:mts wite och Exemplarens confiscation. Thet alle som wederbör, hafwe sig hörsamligen at efterrätta. Til yttermera wißo, hafwe Wi thetta med egen hand underskrifwit och med Wårt Kongl. Sigill bekräfta låtit. Stockholm i Råd-Cammaren d. 22 Julii 1746.

FRIEDRICH.

(L. S.)

GUST. BONNEAUSCHIÖLD.

Digitized by Google

Gunstige Låsare.

Sedo-Låran må billigt hålsas för en Drottning, i jämnförande emot en del andra Wetenskaper. Ty ehuru nyttiga the äro för thet Borgerliga Samhäldet; hafwer dock en förnuftig Själ, jemte prydnaden, then måsta winningen af thenna. Thenne Spegelen framwisar hennes fulla skador, hennes fläckar, hennes fel och bräckeligheter. Ju långre hon sig här uti beskådar, ju mera blifwer hon warse sitt naturliga Förderf. Ther af, såsom af en förgiftad Rot, upstiger then ena wahnarten efter then andra, spricker ut, och bär mycken skadelig frucht; om hon icke i tid, såsom en wild Telning, bortskäres och afskaffas. Therföre söker en förnuftig Själ, at hålla sina ostyriga Sinnens böjelser i tygelen; och thymedelst i sjelfwa wärket utwisa, at hon är icke ett oskäligt Creatur, utan en med wett och skäl begåfwad Menniska. Och tå hon sjelf icke altid sitt egit okynne se och märka kan, emottager hon gärna andras förnuftiga påminnelser, och läser med upmärksamhet sådana Skrifter, som tjena til hennes förbättrande.

Alla thessa Skrifter hafwa fuller ett och sama ögnamärke; dock winnes thet påsyftade ändamålet icke altid. Thet ena Skrifwo-sättet är mera eller mindre både angenämt och bewekeligit, än thet andra. Somliga läsas icke med särdeles nöje, enär Sanningen torr och okryddgd framträder; Andra åter med största behag, enär Sanningen, in under en Fnnerik Läro-Dickt föreställes, och oförmodeligen stjälkes i Folket, lika såsom ett försockradt Piller i Patienten.

 Ibland

Ibland thesza Sedolärande Skrifter må ock Thenna räknad blifwa. Hon hafwer för Uphofsmanens findtlighet, sakernas nöjsamma föreställande, och sina bifogade wackra påminnelser, af alla beletwade Folkslag warit mycket älskad, och på många Europeiske Språk öfwersatt. Näppeligen finnes någon ibland osz, som icke antingen hördt talas om Michel Räf, eller läst thenna Läro-Dickten, eller wet berätta någon Fabel; Hwilket nogsamt bewittnar, at Boken wunnit och ännu winner mångas goda omdömen.

Wårt k. Fädernesland, som altid ägt qwicka, til dygd och ärbarhet upammade Snillen, hafwer likaledes funnit smak här uti; Hwilket befordrat Boken til öfwersättjande och aftryckande i Stockholm, åhr 1621 in Octavo. Men som nu inga Exemplar af then uplagan äro at tilgå; och thesutan wårt Swenska Språk, sedan then tiden, blifwit så förändrat, at samma Version nu mera befinnes mycket osmakelig: Så hafwa Herrar Boktryckarne, Nyström i Stockhom och Collin i Strängnäs, åstundat en ny öfwersättning af thenna Boken, och mig, om thetta arbetets emottagande, anmodat. Sådant har jag icke welat förwägra; utan fast mera, wid lediga stunder, fullfölja, och tjena mina Wänner så godt jag kunnat. Winna the och jag wårt syftemål, som är, at menlöst roa och gagna then Gunstiga Läsaren; så äro wi nögde.

Dock synes nödigt, at jag, wid thenna nya Öfwersättningen, gifwer följande wid handen; Nemligen:

1. At sjelfwa Fabelen är proce, eller i obundit Tal, införd. I så måtto har man icke kunnat följa Auctoren ord ifrån ord, såsom i en Version nästan omöjeligit; så framt wårt Swenska Språk icke skulle twun-

git

git och osmakeligit, och hela arbetet obehageligit gjöras. Dock är ingen omständighet, som til Fabelens sammanhang och Werkets upiysning tjenat, förbigången och uteslutad.

2. Anmärkningarna i brädden äro, hela Boken igenom, behåldna, men likaledes uti löst och obundit Tal utförda. Thet ena gifwer både Fabelen och Moralen större ljus, och befordrar minnet: Thet andra pröfwas tjenligast. Ty på ett så trångt rum kan icke ett Rimbundit Tal ordenteligen aftryckas.

3. Sjelfwa Sedo-Läran införes oförryckt, och Innehållet theraf med annan stil och bokstäfwer; på thet man wid första pågnandet, må finna theß klara hufwudmening.

4. Hwad uti Moralen och Sedo-Rättelsen warit, af andra Auctorer, rimwis infördt, är likaledes behållit, och uti rena Rimslut förswenskadt. Werserna äga wäl ingen zir och prydnad; Dock hoppas man the löpa lätt och otwungit, hwilket är theras förnämsta dygd.

5. Så wäl uti Sedo-Läran, som uti Werserna, befinnes här och ther ett litet afwikande ifrån Auctorens ordasätt, dock icke ifrån theß egenteliga mening och syftemål. Ty Boken är gamal, och af sin Mästare samanskrefwen efter then gamla werldens maner, tå lasten låg i linda, och swek ej hunnit til mognad; tå Folket icke hade så krusade hufwuden, och så läcker smak, som nu för tiden. Sanningen behöfde icke tå så mycket cirelas och prydas, som nu wår granlaga werld wil hafwa. Måste man altså, på somliga ställen, utbyta the gamla hårda orden, emot några lindrigare; på somliga ställen gjöra en liten orda-tilsats, enär, wid någon odygds afmålande, then oskyldige

X 3 tyckt-

tyckts skäras öfwer en kamb med then brotzliga; på somliga ställen leda talet närmare in uppå wåra tider, enär theß affigt synts löpa alt för långt, och knapt träffa in hos någon af oß. Korteligen: Man har sökt, i görligaste måtton, at betjena alla, och förarga ingen; at utmärka lasterna, men skona hwars och ens person. Dock, som man ej kunnat undgå, at utnämna wißa Stånd och Stånds-Personer; Så må ingen annat tänka, än at man allenast (efter Auctorens egit systemål) wil utmönstra Ogräset, men ränsa och befordra Hwetet i sin wäxt. Skulle likasulit thenna goda mening, af någon wrångsinnad, illa uttydas; Så blifwer jag af samma tancka, som thenna Wersen:

Opto placere bonis, pravis odiosus haberi;

Thet wil säga:

Min enda önskan är, at winna Frommas tycke;
Om Afwund tadlar på, thet giör mig lika mycke.

Husby Prästegård på Nedkatlne den 14 Augusti 1746.

ERIC Ljung Päderßon.

EJ någon täncke så wid sig:
Med theßa ord man menar mig.
The Fromme menas ej med thetta;
The Onda wil man underrätta.
Om någon talar här emot,
Han plågas af en fahrlig Sot;
Han bör här strax sin Läkdom söka,
Och ej sin swåra Sjukdom öka.

* * * * *
* * * *

Ca-

Digitized by Google

Capitlens och Fablernes Innehåll.

Pag.

Auctoris Företal til Låsaren. . . 1

Första Boken.

Innehåll och Förklaring. . . 10

1. Cap. Huruledes Lejonet, som war Konung öfwer alla Djuren, låt utropa en beständig Fred, och sammankalla them alla til en Riks-Dag. . . 11

2. Cap. Huru thet, in för Konungen, blifwer klagat öfwer Råfwen, af Ulfwen och många andra Djur. . 18

3. Cap. Huru Grimbart förswarar Reinick, och kastar Ulfwen i nåsan theß grofwa förbrytelser. . . 24

4. Cap. Huru Hanan Henninck kommer helt bestört in för Konungen, och klagar öfwer Råfwen. . . 31

5. Cap. Huru Konungen öfwerlade, med sitt Älskeliga Råds bispringande, på hwad sått han kunde råttwisligen afdöma Råfwens mißgierningar; samt huru then döda Hönan blef anståndigt begrafwen. . . . 37

6. Cap. Huru Björnen blef utsånd med ett Bref til Råfwen; och huru han tråffade honom. . . 43

7. Cap. Huru Råfwen, efter ett mogit betänkande, steg ut til Björnen, och med släta ord bad honom wara wälkommen. . . . 46
8. Cap. Huru Råfwen förde Björnen thit, som han skulle äta Honing, och ther öfwer förförde honom. Ty Råfwen bedrog honom så, at han blef fången och illa slagen. . . 51
9. Cap. Huru Björnen blef fången, och af Bönderna illa slagen; Men kom doch lös igen, och gaf sig i en djup Ström. 54
10. Cap. Huru Råfwen fan och bespottade then slagna Björnen; Men Björnen theremot stillatigande, skilde sig ändteligen ifrån honom. . . 60
11. Cap. Huru then illa handterade Björnen, efter sin ankomst til Kongl. Håfwet, anförer sina klagomål. . 63
12. Cap. Huru Wildkatten Hindze blef med Stämning på Råfwen utsänd; och huru thet gick honom. . . 67
13. Cap. Huru Hindze blef förrådd och fången; och huru Michel sedermera betedde sig. . . . 75
14. Cap. Huru then fångne Hindze blef illa slagen; men kom doch lös. . 80
15. Cap. Huru Råfwen swarade på then tredje Stämningen, som Gråfswinet honom kundgjorde; och låfwade följa med til Kongl. Håfwet. . 85

16. Cap.

Digitized by Google

16. Cap. Huru Michel tog affked af sin Hustru, och gick med Gråsswinet til Håfwet, och huru han gjorde sitt Skriftermål under wågen. . . 91
17. Cap. Huru Michel än widare fullföljer sitt Skriftermål, och upräknar några sina mißgårningar; men i synnerhet, huru ofta han handlat bedrägeliga emot Ulfwen. . . 94
18. Cap. Huru Råfwen gick med Gråsswinet förbi ett Kloster. . 106
19. Cap. Huru Michel kom til Konungens Gård, och stälte sig ganska ödmiuk; samt, huru han ther fan före sig sin Wederpart, som honom hårdeligen anklagat hade. . . . 110
20. Cap. Huru Råfwen af sina Wederparter blifwer anklagad, och gifwer doch allom tilbörligit Swar; men på thet sidsta warder genom Witnen öfwertygad, och ther uppå til döden dömd. 116
21. Cap. Huru Råfwen blifwer bunden, och utförd til Rätte-Platsen; Samt huru hans Slächt och Wänner taga sitt affkjed utur Håfwet. . . 119
22. Cap. Huru Michel bad om ljud, at få uppenbarligen göra sitt Skriftermål, i then mening, at slingra sig lös, och komma sin Wederpart i fahra och nöd. Hwilket ock skedde. . 125
23. Cap. Huru Konungen befalte gifwa ljud, och lät Råfwen stiga ned af Stegan;

Digitized by Google

gan; på thet han honom ytterligare fråga måtte. 131
24. Cap. Huru Michel uppenbarligen beljuger sin egen Fader, och sina båsta Wänner, på thet hans Owänner måtte blifwa mißtänkte: Samt, huru han, förmedelst slika anslag, blef frälst och lösgifwen. 134
25. Cap. Huru Räfwen fortfar med then påbegynta lögnen om Skatten. 144
26. Cap. Huru Räfwen ännu talar om sin otrogna Fader, och om hans ändalyckt, ther med han slutar sin lögn. 148
27. Cap. Huru Räfwen beswiker Konungen och Drottningen med sin lögn, och sätter them i thet hoppet, at the skulle få then stora Skatten. 153
28. Cap. Huru Räfwen tackar Drottningen, samt widare fortfar i sin lögn; på thet han måtte komma utur then fahran, i hwilken han war. 157
29. Cap. Huru Räfwen förebär falska och skenfagra orsaker, hwi han icke tordes fara med Konungen efter Skatten. 159
30. Cap. Huru Konungen uppenbarligen för hwar man, gaf Räfwenom til theß mißgierningar; samt befalte them hålla honom, och all hans Slächt, i all tilbörlig åra. 165
31. Cap. Huru Räfwens Wederparter förfärades öfwer th ß lösgifwande; samt huru Björnen och Ulfwen blefwo fångne, och illa handterade. 167

Digitized by Google

32. Cap.

32. Cap. Huru Isgrims Framfötter, och Grimholts Bakfötter, blifwa afflådde, til Skor åt Michel; samt ett stycke af Bruns hud, til en Wåge-Skräppa. 170
33. Cap. Huru Råfwen skildes ifrån thet Kongl. Håfwet, under ett skjen, at han wille gå Pelegrims-fård; Och huru Wåduren gaf honom Pelegrims Stafwen, och hångde på honom Wåge-Skräppan. 174
34. Cap. Huru Råfwen gick sina färde, och låts wara mycket bedröfwad, samt huru alla andra Djur måste följa honom ut på wägen. . . . 178
35. Cap. Huru Råfwen tog Haran in med sig, och bet ihjäl honom; Och huru han för sin hustru berättade, om sitt befriande ifrån fängelset och döden. 182
36. Cap. Huru Wåduren ropade på Haran, at han måtte komma ut; Och huru Råfwen talade bedrägeligen med Wåduren, och förrådde honom. 189
37. Cap. Huru Råfwen bedrog Wåduren, och kom honom om sin hals. 191
38. Cap. Huru Wåduren, tå han kom in för Konungen, icke wiste, at han hade Lampens hufwud i Påst-Wåskan. 197
39. Cap. Huru Björnen och Ulfwen kommo löse utur sitt fängelse, och Konungen gaf them, til en wänlig förlikning, Wåduren med all hans Slächt, at med them, efter egit behag, handla och gjöra. 201

Digitized by Google

Andra Boken.

Innehållet. 205

Företalet. Huru åter til en Riks-Dag församlades, icke allenast Djuren, utan ock Foglarna, til en stor myckenhet; hwilke alle klagade öfwer Råfwen; samt hwad the under wägen inbördes talade sig emellan. . . . 206

1. Cap. Om then stora Riks-Dagen, som Konungen höll, och til hwilken alla Djur och Foglar sig inställte; Men i synnerhet, huru Kråkan och Kaninen klagade öfwer Råfwen. . . . 212

2. Cap. Huru Konungen blef förtörnad, tå han hörde Kaninens och Kråkans klagomål; Och hwad han therwid sade; Samt huru han sedan i thenna saken sig förhålla wille. . . 218

3. Cap. Huru Konungen i wrede rustade sig, at, tillika med alla Djur och Foglar, söka efter Råfwen; Hwilket war Brun och Isgrim swåra wål til behag. 220

4. Cap. Huru Gråsswinet åtwarnar Råfwen, och uptäcker alla rådslag emot honom; och talar om then stora utrustningen som gjöras skulle. . . 225

5. Cap. Huru Råfwen berömmer sina Barn, och andra dagen går med Grimbart til Kongl. Borgen. . . 230

6. Cap. Huru Råfwen följde nu sin Frände Grimbart andra resan til Kongl.

Håfwet; Och huru han under wägen gjorde sitt Skriftermål. . . 234
7. Cap. Huru Råfwen än widare fortfar med sitt Skriftermål, och wil ursäckta sina synder, för några Potentaters och andeliga Personers onda exempel skul. 240
8. Cap. Huru Michel än ytterligare skriftar sig; Upräknande några gode Potentaters och Prålaters beröm, och några ondas skam och laster. . . 250
9. Cap. Huru Apan, som kallades Marthen, wille färdas up til Rom, mötte Råfwen på wägen, och tog hans Sak med sig; Och om några andra Laster, som brukas i Rom. . . 264

Tredje Boken.

Innehållet. . . . 275
1. Cap. Huru Michel och Grimbart instälte sig på Kongl. Håfwet; Och huru Råfwen ther förde sina ord, och in för för Konungen sig förklarade. . 277
2. Cap. Huru thet blef allmänt kuñigt, at Råfwen komit til Kongl. Håfwet; och huru han måsterligen betäckte all sin list, besynnerligen emot Kaninen och Kråkan. 281
3. Cap. Huru Ulfwen och Björnen blefwo bedröfwade, tå the sågo, at Kråkan och Kaninen lemnade sin talan, och gingo sina färde; Och huru Konungen förhörde Råfwen. . 291
4. Cap. Huru Apan förtäljer Konungenom en Saga om en Man och en Linde Orm.

Digitized by Google

Orm. Hwar med hon wille blidka Konungen emot Råfwen; som ock lyckades henne. . . . 298
5. Cap. Huru Konungen, nu andra resan, tilsporde Råfwen in för Rådet, om Lampens död; Och hwilka flinka lögner han smidde ihop, at sig ther med förswara och ursäckta. . . 307
6. Cap. Huru Råfwen mästerligen ljuger, om then första Clenodien, then han säger warit en Ring, med en ädel Sten uti, hwars dygd han storligen berömer. 309
7. Cap. Huru Råfwen uprepar ännu en annor lögn, och talar först om en kostelig Kamb, och sedan om en Spegel, som han til Drottningen sända wille. 314
8. Cap. Huru Råfwen fortfar med sin lögn; och för thet andra talar om then underbara Spegelen, och the ther utinnan utarbetade och ingrafna Historierna. Af hwilka then första war, om en Man, en Häst och en Hjort. . 317
9. Cap. Then Andra Historien, om en Åsna och en Hund, som Michel föregaf, at hon stått på Spegelen. . 320
10. Cap. Then Tredje Historien, som stod på Spegelen, om Michels Fader och Wildkatten. . . . 324
11. Cap. Then Fjerde Historien, som stod på Spegelen, om Ulfwen och Tranan. 327
12. Cap. Huru Råfwen berättar för Konungen, om sin Faders dygd och wälgär-

Digitized by Google

gårningar; och huru Konungens Fader blef låkt med en Lefwer, af en Suåhra Ulf. . . . 333
13. Cap. Huru Råfwen än ytterligare ursåktar sig falskeligen, och kommer andra i wåda; Och huru Ulfwen och Michel word på Jagt, fångade en Kalf och ett Swin, och delade them sig emellan. 348
14. Cap. Huru Konungen wille åndteligen taga Michel til nåde igen, och förlåta honom hans obewista Brott; Och huru Isgrim thet storligen förtröt, och wille sielf gå til råtta med honom. Om han ej kunde öfwerwinna Michel med Lag och Witnesbörd, wille han bjuda honom Enwiges Kamp. . . 358

Fjerde Boken.

Innehållet. . . . 363
1. Cap. Huru Ulfwen å nyo begynner klaga öfwer Råfwen. . . 364
2. Cap. Huru Råfwen förswarar sig emot Ulfwen; Och en mårkelig Fabel, huru han narrade Ulfinnan ned i en Brun. 368
3. Cap. Huru Råfwen talar om then swarta Markattan, och såger sig med henne icke wara slächt. . . 378
4. Cap. Huru Råfwen förde Ulfwen ibland Markattorna, och kom honom i största lifsfahra. . . . 380
5. Cap. Tå Isgrim icke kunde öfwerwinna Michel med råtte-gång, tilböd han honom en Ewiges Kamp, och råckte ho-

Digitized by Google

honom en Handska, såsom brukeligit war. 388
6. Cap. Huru Råfwens Wänner blefwo hos honom öfwer natten, och Apan lärde honom ett behändigt hjelpomedel uti Kampen. . . . 392
7. Cap. Huru Ulfwen och Råfwen inställa sig til Kampen; Och hwad Eder och Förplichtelser the hwarandrom gjorde. 398
8. Cap. Huru Kampen börjades, och hwad list Råfwen brukade . 402
9. Cap. Huru Konungen befalte, at Kampen skulle uphöra, och tildömde Råfwenom Segren; Samt huru alle Michels Wänner sig hos honom infunno, med glädje och lyckönskningar. . 412
10. Cap. Huru Råfwen berättar för Konungen en Fabel, om några Hundar; med hwilken han syftar på och straffar the Giriga. . . . 416
11. Cap. Huru Konungen swarade Råfwenom på hans Fabel; Samt huru han uphögde Råfwen öfwer alla sina Herrar Råder. . . . 421
12. Cap. Hurudant Isgrims tilstånd war; Och huru Råfwen med stor åhra skildes ifrån Håfwet, och behöll Konungens wänskap framför alla andra. 424
13. Cap. Huru Råfwen, beledsagad af sina Wäñer hem til sitt Slott, skilgde them ifrån sig; Samt huru han blef wänligen emottagen af sin Hustru och Barn. 432

Auctoris Företal til Låsaren.

På thet alle må wäl och grundeligen förstå thenna Boken, bör man gifwa acht på Fyra Stånd ibland Menniskorna här på Jordene. The Fyra Stånden.

1. Bonde-Ståndet är thet första. Thet måste sig nära och föda med ett tungt och swårt arbete, som Gud, för Adams öfwerträdelse, allom Menniskom pålagt hafwer. Här af är Boskaps-skjötsel, sående och skjårande, samt allehanda möda och beswär upkommit. Nu fast än thetta Ståndet är med ett swårt arbete, med sorg och bekymmer omgifwit; Så är thet äntå icke thesto frommare. Fordom woro Bönderne enfaldige, utan swek och falskhet; Men nu äro the, til en stor del, ett wildt, hårdnackadt, listigt och otamt folk. Hwilket then, som med them handlar och omgås, nogsamt befinner. En sådan Bonde rosar sig, af sina onda gjärningar, i Fru Otros tjenst, med thessa orden: 1. Bonde-Ståndet.

Bondens swek och bedrägeri.

Jag är ej god, fast jag en Bonde heter;
Ty när för wagn jag mina hästar beter,
Och föra wil mitt kram til nästa torg,
Jag ruttna ägg hopsamlar i en korg.
Jag gamla Höns och sjuka med mig tager;
Ett skabbogt Swin; en Ko helt resen, mager;
Smör hwitt och härskt jag nederst lägga må,
Men gult och färskt i Byttan öfwerst på.
Jag mal til Mjöl båd' Bjugg och Hafran klena,
Och gjer thet ut för mjöl af Säden rena;
Jag res åstad, och löser op min Säck,
Och med hwar man tå spelar skamlöst gjäck.

Digitized by Google

Tå köper strax af mig bå'd' man och qwinna,
Men hemma först the sig bedragne finna;
Jag köparen bedrager med all flit,
Och honom gjör thess pengar alla qwitt.
The sjelfwe doch här til fast mycket wålla;
Ty förr än jag med wagnen börjar hålla,
The falka på, och säja Låt mig få,
Hwad tu begjär jag ej afpruta må.
I hjertat hat the til oss Bönder draga;
Wi thet förskylt, och må med skjäl ej klaga:
Doch, som hit tils jag gjordt, här efter gjör,
Och wahran ond til torg och marknad för.

Thetta Ståndet utmärkes, i thenna Boken, med the Djur, som städse träla och släpa; såsom, Hästar, Åsnor, Oxar och thylika.

Af thetta Ståndet häller man the trenne andra Stånden wara upkomne.

2. Borgare-Ståndet.

2. Borgare-Ståndet begriper in under sig them alla, som sig med handel och köpenskap försörja. Theße köpmän äro ett besynnerligen frimodigt, konstigt och slugt Folk, uti allehanda köp-handel. Thet woro wäl godt, säger Marcus Cato, at samla Gods och Rikedomar genom köpenskap, om thet icke woro farligit; Och thet woro wäl godt, at ockra och stinna, om thet woro ärligit. Men hos en stor del köpmän och krämare äro theßa Christi ord komna i förgätenhet: Edart tal skal wara Ja, Ja, Nej, Nej. (Matth. 5: 37.) I hwilkas ställe the antagit lögn och bedrägeri, Eder och swordom. Så at thet nu blifwit ett almänt ordspråk: När en köpman och krämare swärjer, en hund skäller, och ett barn gråter, ligger ther ej stor macht uppå. En falsk köpman och krämare gjör Land och Städer skada; Ja, han hafwer ingen försyn, at bedraga onda och goda. En from Man tror honom, och achtar sig icke för hans list och otro; Men en ond Skalk wachtar sig för sin Stallbroder, och beswikes icke så lätt eller swårt.

Thetta Ståndets syndiga förhållande.

En del af theße Borgare och Köpmän wilja wara af hög Adel, och bättre än Bönder.

Mu-

Murar höga, Wallar tjocka,
Som the första Köpmän locka
In om port;
Mellan Borgare och Bonde
Någon skildnad gjöra månde;
Men ej stort.

Krämare och Köpmän, som stå i Fru Otros tjenst, berömwa sig sålunda:

Ett ond Köpman rosar sig sielf.

Med flärd är upfyld all min wandel;
Med otro drifwes all min handel:
Min Far och Farfar lärdt mig så,
Som jag nu här berätta må:
I småplock köper jag all wahra,
Båd' onda, goda, fula, rara;
Jag narrar Bonden them uppå,
Och låter honom sedan gå.
Jag swär alt wid min Själ och Ära,
At bättre wahra ej fins nära;
Jag swär alt wid min salighet,
At bättre köp jag aldrig gjett.
Är Folket slugt, som til mig träder,
Jag mig i hjertat föga gläder;
Men är thet en enfaldig Man,
Jag then i synen gjäcka kan.
För fyra Mark jag Stycket sätter,
Fast thet är fullt med rost och plätter;
Doch fyra gångor bättre pris
Får then ther i sin sak är wis.
Mitt Samwet kan thet icke röra;
Wi Köpmän plå slikt ofta gjöra.
I sömnen har jag ingen ro;
Jag drömmer, hur' min winst kan gro.
Jag drömmer, hur' jag Pungen fylla,
Och Godset altid må förgylla;
Alt hwad en annor tar sig för,
Jag ock thet samma gjenast gjör.
På thet jag här må warda riker,
Jag ung och gammal snält beswiker;
I list och swek på Jorden här,
Jag Mästar' öfwer alla är.

Digitized by Google

Thetta Ståndet utmärkes med the Djur, som lefwa af wunnit Gods; såsom, Mårdar, Eckornar, Kaniner, Harar, Hermeliner, och andra sådana.

3. Präste-Ståndet.

3. Präste-Ståndet uppehålles til en del af the twenne förenämde, och af thet följande Ståndet. Thet blifwer, i thenna Boken, med betäckta ord, straffat för twenne synder, them thet (besynnerligen in under Påfwedömet) skändeligen föröfwat, nemligen: Ocker och Girighet, Hordom och Lösachtighet. Thet Påfwiske Clericiets okyskhet är allom kunnigt. Thet lefde i horeri och skjörlefnad utan blygd, lika såsom woro thet en stor åra; Men twert om en wahnåra at wara gift. Thet borde leda them, som gifte äro, in uti Himmelen; Men thet kan, genom en sådan lättfärdighet, aldrig komma ther in, 1. Cor. 6.

Några andeliga Personers oandelighet.

Hwarföre theße Präster blifwit så månge, samt hurudant theras gjörande och låtande, ockrande och ricktande är, beskrifwer Herr Hans af Swartzenberg i sin Bok, som han kallar Dygdernas Memorial, med sådana ord:

Andlig Man wil jag mäst heta,
För the Själe-Mäßor feta;
För the gåfwor, som jag tar;
För then frihet, som jag har.
Bispen kallas wäl min Herre,
Men thet är, thy werr! hin Werre;
Ty jag älskar fylleri,
Och med Qwinfolk conversie.
Jag Guds åra icke achtar:
Efter winst med orätt trachtar;
Hwar af Satan blifwer glad,
At han kommer slikt åstad.
Gjärna wil jag Herre wara;
Efter Höghet fika, fara;
Fast jag som en Apa står,
När på Predik-Stoln jag går.
Pengar, pengar altid gjöra,
At jag tungan min kan röra;
Mäßar och predikar wäl,
När mig therför' gifwes skjäl.

4. A-

Digitized by Google

4. Adels-Ståndet begriper uti sig Furstar och Herrar, och them alla, som kallas Hög- och Wälborne; hwilke hafwa sitt uphof af the twenne första Stånden. Theße förliknas wid Lejonet, Ulfwen, Björnen, Lofwen, Leoparden, &c. Och är Adelen, af första början, för många orsaker upkommen, bewiljad och samtyckt. Såsom: 4. Adels-Ståndet. Thes första ursprung.

(1) Af Nöd. Ty tå Menniskorna, som af naturen äro böjde til thet onda, förökades på Jordene; tå war thet af nöden, at the onde skulle skiljas ifrån the goda och fromma. Therföre blef en from, rättwis och gudfruchtig Man framdragen, och til förestyre gjord för the onda, otama och wahnartiga. Således blef then mera ansedd och högre achtad, som sig ärligare och dygdigare förhöll; samt af Almogen uphöjd til något Kall och Embete, hwar uppå then almänna wälfärden hängde. Therföre borde nu ingen Ädlinge wika ifrån then gamla fromheten; utan uppenbarligen för allom wisa sin Ädelhet, med dygd och ärligit förhållande.

(2) För Almogens oförstånd. Ty theras sinne och förstånd war så förblindadt och förmörkadt, at the icke kunde se, hwad billigt och rättwist war. Therföre borde the, til then almänna wälfärdens bibehållande, hafwa Furstar och Föreståndare, som ädle, ärlige och dygdige woro, och som them emellan förlika och biläggа kunde all twist och oreda.

(3) Af en besynnerlig Mandom och Tapperhet. När så hände, at ett Land och Rike öfwerföls och tryctes, härjades och brändes af fienden; tå lät man utropa, at then, som them ifrån fienden frälsa kunde, (såsom David frälste Israeliterna ifrån then grymma Goliath, han skulle hafwa Adels-Rätt, och fram för andra äras och uphöjas. På thetta sättet äro månge Adels-Män upkomne. Såsom thet ock ännu öfligit är. Tå en kiäck Karl bewisar i krig sin mandom och tapperhet, förjagar och gjör fienden afbräck, &c. blifwer han stundom slagen til Riddare, och upsatt öfwer them, som icke gifwit prof af mandom. 1 Kon. 17: 49.

Men then rätta och sanna Adelen, som efter Guds ordning och med skäl bär thet ädla Namnet, äro Thes rätta Adelen.

 Fäder-

Fäderneslandsens Fäder; the ondas rådsla och ris; the frommas skjöld och skjärm; fattiga Enkors och faderlösa Barns beskydd och förswar, etc. Men nu, Gudi klagadt! hafwer thenna Adelen, til en stor del, afwikit ifrån then gamla ärligheten. Fordom igjenkjändes then af sina höga och adeliga wälgjerningar; men nu aldramäst af högmod och stålthet, gods och rikedomar, tyranni och öfwerwåld. Then gamla Adelen gjorde sig Undersåtarena, gjenom många wälgjerningar, williga, tjenstachtiga och lydiga. Thet samma war theras Mur och Fäste, hwar uppå theras wälde sig grundade. The höllo sig sjelfwa för rika och förmögna, enär theras underhafwande mådde wäl, och icke behöfde bettla sina betar. The bewiljade ock ofta them besynnerliga Privilegier och Friheter; på thet theras tilstånd måtte förbättradt blifwa, och the hafwa, hwad the både gifwa och utlåna kunde, enär behof gjordes. Men nu, thy wärr! finnas månge Adels-Män, som heldre twinga the fattiga Undersåtarena, at låna och gifwa; ja ock stundom, antingen wåldsammeligen, eller genom ett syndigt Ockrande, taga ifrån them thet litsla the kunnat förwerfwa. Doch bekommer thet them på slutet merendels så, som then ther med osäteliga hundar jaga wil. Ty wåld och twång kan icke bestå i längden, eller winna en god ända.

Och then rätta. — Nullum violentum perpetuum.

Summa: Dygd, Fromhet och Godhet gjör Adel: Men Adel gjör ingen from och god. Therföre säger

Fridanck:

Ingen är Adel utan Dygd.

Sachtmodighet i sinn', och Wänlighet i ord,
Aldeles fordom blef hos Adelsmäner spord.
Ty öfwa Rättwishet, som ingen djärfwes tadla,
Samt fromhet, tuckt och dygd, thet kan allenast adla.
Ja, fromhet, ära, dygd, fram för all Adel går,
Och Adelskapet med all ära wist består.
Men paras the ej hop, så kan ej Blodet gjöra
Then Adel, som wil jemt oädel lefnad föra.

Om

Digitized by Google

Om Bonde, Borgar', Präst, och en Ofrälse-Man,
Som utaf Skjölde-Bref för ingen skryta kan,
Har ädla dygden kär, och söker Guds Namns ära,
Och Rikssens wälfärd, bör han ädelt namn få bära.

Ocker hafwer sitt namn ther af, at man wil hafwa mycket. Och kallas thet ej allenast Ocker, tå någon, på oläfligit sätt, ricktar sig genom andras skada; utan thet jemwäl, tå man i hjertat trachtar efter rikedomar. Här wid förelöpa twenne farligheter. 1. The, som åstunda rike warda, falla uti thenna werldenes omsorger, och hafwa här på Jorden få eller inga goda dagar. 2. The falla uti Djefwulens snaro, och ther uppå uti swek och bedrägeri, och annan otrogen handel och wandel. Ther igenom skadas och förderfwas andra, men Ockraren allena ricktas. Sådane listige rike utmärkas här genom Räfwen. Ockrande är fahrligit.

Fridanck säger:

Fem Ocker finnas, som med skäl må kallas rena:
Jord-Ocker heta the; jag menar them allena:
Grönt Gräs på Jorden, Fisk i Wattnet, Wed i Skog,
Wild-Honing, och Träds-Frucht, som fins i marken nog.
Alt thetta hafwer Gud them fattigom förunnat,
At Synd- och Bötes-fritt the thet alt bruka kunnat;
Om Girigheten ej sökt ther på starkt Förbud,
Fast thet them Fattigom är friskänkt utaf Gud.
Men sätta Penningar, och Korn, och Win på Ränta,
At thet kan syndfritt skje, en ingalund' må wänta;
Doch utan Ocker thet at låna ut åt then,
Som torftig är, thet gjör Gud til wår bästa Wän.

På thetta sättet tilåtit.

När allenast blifwer handlat med Penningar, o then, som lånet utfår, icke står någon fara, (hwilken han doch skulle stå, om han sjelf ther med handlade;) Så kallas thet gemenligen Ocker. Ty faran ligger endast på then, som emottager samma Penningar. Om han winner eller tappar, om thet går honom wäl eller illa; skal han doch utgifwa sin Ränta. Thet woro ärligt och godt, om man på Landt-Gods fingo ut så mycket Penningar, som thet kunde tåla; samt, om åhrswärten och Jordenes gröda icke fingo sin framgång, bägge Contrahenterne ledo tå en lika stor skada och mistning.

Sebastianus Brant:

Then Rike ärfwer then Fattiga, förr än han dör.

Nu tager ondskan öfwerhand,
Och Ocker älskas i all Land;
Then Menig' Man the platt förderfwa,
Som genom Ocker nog förwerfwa:
Hwar på sin egen nytta ser,
Them armom ingen gunst beter;
The må allena hett nog bada,
Och ingen se på Josephs skada.
Fast många än skull' blifwa död',
Doch slippa the ej twång och nöd;
Blir Wahran dyr, the dyrt få kjöpa,
I hunger kring om Landet löpa.
Land, Folk och Städer thenna tid,
Af mycket Ocker tryckas nid.
Så högt har Dårskap spelet drifwit,
Och Egen-Nyttan älskad blifwit!

Endteligen skal här märkas, at Konungen, hans Håf-Folk och Undersåtare, alla Djur och Foglar, bekomma i thenna Boken några synnerliga och förwända namn; Nemligen, här betechnar:

Alheit,	Gåsen.
Bartolt,	Storken.
Bellin,	Gumsen.
Böckert,	Bjuren.
Boldewin,	Åsnan.
Brun,	Björnen.

Can-

Digitized by Google

I JEsu Namn jag början gjör,
Alt Hat och Afwund från mig kör;
Rättwisan skal nu gje mig styrka,
At Dygd och Ära städse dyrka.

Första Capitlet.

Huruledes Lejonet, som war Konung öfwer alla Djuren, lät utropa en beständig Fred, och sammankalla them alla til en Riksdag.

Fabelen.

PÅ Pinges-dagen, tå Skogarna woro gröna, och Foglarna söngo på thes löfrika qwistar; tå Jorden war beprydd med allehanda sköna och wälluchtande Blomster; tå alle höllo sig glada och lustiga; höll Nobel, som

Djure Kungen låter kungjöra en Riksdag.

Digitized by Google

Herre-gunst, April-wäder, Qwinno-ynnest, Kort- och Tärninge-Spel, äro icke beständiga.

som war en rik och wäldig Konung öfwer alla Djuren, sitt Häf i Staden Lemvig, och lät thit sammankalla sina Undersåtare, til en almän Riksdag. Alla Stånden, och alla Könen kommo ther tilsaman; Riddersmän, Clerker, Borgare och Bönder, med theras Fruer, Jungfrur och Hustrur. Ty Konungen wille ställa alt i godt skick och ordning, öfwer hela sitt Land, emellan Höga och Låga, Stora och Små, Fattiga och Rika. Men Råfwen allena, som sig oskickeliga förhållit, i thy han brukat mycken falskhet, swek och list, så emot Konungens egen höga Person, som emot hans Undersåtare, insann sig icke wid thenna sammankomsten; af fruchtan, at öfwer hans gjärningar skulle ransakat och dömt warda. Ty then illa gjör, hatar ljuset.

Ett ondt Sammwete förråder sig sjelft.

Så gjorde ock Råfwen, then listige Skalken. Han tordes icke komma fram för Konungen och hans folk; hwarest skipades Lag och Rätt, uptogos och afgjordes alla Saker. Han kunde sig lätteligen föreställa, at alla Djuren skulle öfwer honom föra många klagomål; som ock skjedde. The klagade alle på honom; alle, förutan hans Frände Grimbart, som honom förswarade, så godt han kunde.

Almän underwisning, om thenna Bokens innehåll och rätta förstånd.

Hwad i theña Boke i afhandlat warder.

TIl at rätt förstå thenna Boken, märkes först, at Öfwerhetene gifwes här en Lärdom och underwisning, huru hon sig, emot sina Undersåtare, skicka skal. Ty med Lejonet förstås här

Kej-

Kejsare, Konungar, Furstar, Herrar och Potentater, som af Gud uti thet werldsliga Regementet tilskickade äro, at hålla utwärtes skick och ordning, frid och endrägt wid macht, them ondom til fruchtan och straff, och them godom til förswar och belöning. Therföre säger Paulus: Then Öfwerhet, som är, hon är skickad af Gudi. Ho sig sätter emot Öfwerheten, han sätter sig emot Guds skickelse. Ty hon bär icke Swärdet förgäfwes; utan är Guds tjenare, en hämnare honom til straff, som illa gjör. Rom. 13: 1.

Erasmus Alberus säger:

Så nödigt ett lekamligt Bröd
Befins, til Kropsens underslöd,
Så nödig är en Öfwerhet,
Til allas skydd och säkerhet.

Är altså Öfwerhetenes plicht, at hålla in- och utwärtes fred, fälla en rätt Dom, beskydda the fromma, straffa the onda, och frälsa then, som lider orätt, ifrån wäldswerkarens hand. Öfwerheten skal ej heller sjelf öfwerfalla och förolämpa någon oskyldig, sjelf eller genom andra utgjuta oskyldigt blod. Hon skal hjelpa och förswara Fremlingar, Enkor och Faderlösa Barn, och altid wisa sig emot them mild och nådig. Sådant stadgar Gud, tå han säger: Domare och Embetsmän skalt tu sättja tig i allom tinom portom, som HErren tin Gud tig gifwandes warder ibland tina Slächter, at the måge döma Folket med rättom Dom. Tu skalt icke böja rätten, och skalt ock ingen person anse, eller mutor taga: Förty mutor förblinda the wisa, och förwända the rättfärdigas saker.

Öfwerhetenes Embete.

5 Mos. 16: 18.

Switsaren säger:

Ett Rike, som har fyra Murar,
Emot sin Owän säkert warar;
Thess Torn är högt och wäl befäst,
Har Gud hos sig til Wärd och Gäst.

Ett beständigt Rike hafwer Fyra Murar omkring sig.

Then

Digitized by Google

Then Första Mur, är HErrans fruchtan,
Ren wördnad för hans Nåd och Tucktan;
Når Guds Namns åra sökes måst,
Når Land och Rike aldrabåst.

Then Andra; Mellan Kung och Stånder,
Når kårleks=elden är uptånder:
Når en then andra i hans nöd,
Med råd och dåd gjör understöd.

Then Tredie Mur; Når Råtten lika,
Urskipas mellan arm' och rika:
Når Enkjan och theß usla Barn,
Ej wecklas in i Wrånghets garn.

Then Fierde; Når Spitsbofwar straffas,
Och all förargelse afskaffas;
Når Ondskan fråts af Håmde=Swård,
Och skonas ej then thet år wård.

Hwad thet år, at wara en Konung. Konung Philippus Alexandri hin Stores Fader, wille en gång icke höra ett klagomål, som en fattig Enkja framförde. Tå sade hon: Herre Konung, tu måste antingen höra mig, eller afstå at wara Konung. Ty en Konung bör låta alla saker komma för sig, och gjöra en ända på kif och tråter. Ther til år en werldslig Öfwerhet af Gud förordnad här nedre på Jordene. Nu, hwilken thetta å sido såtter, then år icke en Öfwerhet, utan en Patron för laster och odygder. Ty säger Salomon: Om Konungarne orått gjöra, så åro the en styggelse; ty genom råttfärdighet warder Konungs=Sätet befäst. Och åter: En Konung, som the fattiga troligen dömer, hans Säte blifwer ewigliga beståndande.

Ordspr. 16: 12.

cap. 29: 14.

Öfwerheten skal bruka råttwiso. Kejsare, Konungar, Fürstar och Potentater, skola hålla rått Dom, och med sin uppenbara Dygdes wandel, wara sina Undersåtare en Spegel och Förebild. Men om the bruka all egennytta, otro och girighet; Så åro the androm en Eftersyn til slika skåndeliga laster och oseder. Tå fannas ock thetta ordspråket: Ho råtten finna wil i Håfwet, han måste hafwa med sig något Stånker och Gåfwor gjöra snart

snart en gunstig Herra. Esaias måtte wäl upstå, och ropa til alla sådana werldsliga Herrar, såsom fordom til the förnämsta i Jerusalems Stad: Tine Furstar äro affällige, och tjufwars stallbröder; Es. 1: 23. the taga alle gärna gåfwor, och fara efter skänker; them faderlösa skaffa the icke rätt, och Enkjones sak kommer intet in för them.

Mutkorfwars, och onda Regenters titlar.

Sådana onda Regenter kallar Homerus *Dorovoros*, thet är: Gåfwo-Ätare, the ther af Skänker och Gåfwor icke kunna mättade warda. Han kallar them ock *Dæmovoros*, thet är: Folk-Ätare, som städse hungra och törsta efter rof och blod. Om theras handel säger Renner:

Then rena Dygden är fremmande för männgen wid Håfwet.

Trohet och Ära, Tuckt, Sanning och Dygd,
Ödmjukhet, Kyskhet, Enfaldighet, Blygd,
Äro af Håfwet fördrefne;
Otrohet, Dobbel, Dants, Spel: Horeri,
Lögn och Förtal, Kif, List, Fylleri,
Äro thit åter förskrefne.
Gudsfruchtan hålles för drafwel och träck;
Själen i synden är säker och fräck,
Såsom en Satans trälinna.
Helfwetis pina blir räknad för dicht,
At bättre hålla the ringa i sicht,
Som til hög wishet ej hinna.
Himmel, hur kan thetta wara tig kärt,
At titt Ord ther icke hålles mer wärdt;
Thet ware tig högliga klagat!
Högfärd och Girighet, Wällust ocksa,
Hafwa mång Håfbuß lagt grimman uppå,
Och allan Wishet bortjagat.

Håf-Betjenters handel och list.

Månge af Furstarnas och Herrarnas Betjenter äro jemwäl egennyttige, och söka gemenligen uti Håfwet icke annat, än nåd, gunst och rikedomar. Om then ene kan beswika och belacka, förolämpa och på obestånd föra then andra, försummar han thet icke. In för sins Herras ögon kunna the öfwermåtton wäl och mästerligen hyckla, och i alla mål ställa sig så,

som

Digitized by Google

som woro the Tro=Män och Tjenare, fast the i sielswa werket äro ingen ting mindre. Ty ingen af them wil gjöra eller tala något, hwar igenom thes Herre kan förtörnas; änskjönt them woro helt kunnigt, at någrom skedde förfång, wåld och orätt. Om sådana må wäl säjas, hwad Herr Johan Morsheim skriwer, öfwer

Fru Otro:

För ögon at tjena, mig faller helt lätt;
Ther med gjör jag ofta, thet krokogt är rätt;
Thet hwita til swart, och thet swarta til hwitt;
Med sockersöt' ord söker jag min Credit.

Aristotelis utsago om Gunstlingar.

Summa; thet går så til i wåra Häf, som Aristoteles swarade sin Wän, hwilken frågade: Huru Konung Alexander kunde wara honom så nådig, gunstig och god? Här på blef swarat: Jag talar sällan med Konungen. Och när jag skal tala med honom, säger jag intet annat, än hwad han gjärna höra wil. Om thylika Häf säger Renner:

Enfaldigheten i Håfwet ej trifwes,
Länge, förn hon uppå dörena drifwes.
Håfbußar, Läkare, onde Jurister,
Hafwa nog Afgudar i sina Kister,
Hwarest the hålla them städse i fängsel,
Som doch ej fingo så ligga i trängsel,
Om theras Samweten ej woro winda,
Och Girigheten had' gjort them stenblinda.

* * * * * * * * *

Säll then på Landet sig redligt kan nära,
Med sina händer, förutan wahnära;
Och för Håf=tjensten sig troligt må wachta,
Som både Kropp och Själ ewigt kan slachta.

* * * * * * * * *

Then ther i Herre=Gård så länge tjenar,
Är tiden honom grå håren förlänar;
Han har på slutet, för hela sin möda,
Ängsligit Samwete, knappesta Föda.

Män=

Digitized by Google

Mången tjenar årligt och troligt; men får ganska litet. Ther emot tjenar en annor icke hälften så troliga eller länge; men får mycket. Ty Herrarnas Gods är theras, hwilkom the thet unna; men icke theras, som thet förtjena. Ty hwad Herrarne gjöra, thet säges ske af nåde. Hwad nu är Nåd, thet är icke Förtjenst, utan en skänk och gäfwa. Men när Herrarne blifwa enom ogunstige, aflönas han med barmhertighet, tå han föres på porten. Så heter thet. Therföre ware alle Häftjenare åtwarnade, at icke för mycket lita på sina Herrars nåd och gunst. Ty nåd och gunst kunna snart förwandlas i wrede och ogunst. Therföre säger Fridanck: *Herre-Gunst, och Häf-tjenst, årfwas icke.*

O! huru mången har sig flink och färdig wisat,
Och alt gjordt til behag; fast han ther med förlisat
Båd' mod och blod.
Men om ett steg ej nog försicktigt skulle tagas,
Så är all trogen tjenst förglömd, och allmänt klagas:
Han är ej god.

För thenna orsaken skul skrifwa the Gamle Wise: Säll är then, som hafwer sin näring och bärgning utom Konungars och Furstars tjenst. Ty the achta ingens wänskap eller tjenst, ehuru trogen han är them. The älska ingen annan, än then, af hwilken the wänta något, och hwilken til en tid faller i theras tycke. Och fast thet stundom sker, så warar thet doch icke länge. Ty thet sker alt förutan tycke och för kärlek til Personen. *The Gamle Wise, i sanning wise.*

Digitized by Google

Andra Capitlet.

Huru thet, in för Konungen, blifwer klagat öfwer Råfwen, af Ulfwen och många andra Djur.

Fabelen.

Isgrims klagomål öfwer Reinick.

Ulfwen, med hela sin Familia, kommer in för Konungen, och klagar swårliga, öfwer thet högmod, then skada och orätt han lidit af Råfwen, såjandes: Nådigste Herre och Konung, wärdigas höra then håhn och spott, som Råfwen mig tilskyndat. Han hafwer med smickerachtiga ord utgifwit sig för min Frände, och ther in under öfwertalt min lätt-trogna Hustru, at sofwa hos sig öfwer natten. Hwar wid han henne wåldtagit, och blottat hennes blygd. Han låt sig ej åtnöja med thenna skämliga gärningen; utan öfwer alt thetta besterrade och besuckrade han, med sitt egit watn, mina

Han uptäcker sin egen skam, som förer the sina i wahnfrågo.

Digitized by Google

na trenne Barns ögon, så at the hwarken kunna känna Qwinna eller Man. Ther på blef fuller, af bägges wåra Wänner, en dag beramad, på hwilken thenna saken skulle koma före. Han lofwade inställa sig; Men lopp likwäl sin wäg til sitt Slott, eller annorstädes. Nådigste Herre, Edre goda Män, som här tilstädes äro, och min klagan afhöra, weta allesamman, at min berättelse är sanfärdig: Jag kunde icke på en hel wecka upräkna alt thet onda, som han mig tilskyndat. Ja, om alt tilwerkadt kläde wore papper, kunde jag doch icke ther på til fullo upföra, hwad wäld, orätt, skam och förtret han mig gjordt. Doch går mig aldramäst til sinnes, at han hafwer skämt min Hustru, Fru Gyremoth. Hwilken skympf hämnas måste, om thet än skal kosta mitt Lif.

Lofwa rundt, hålla tunt, är en led Dårars sed.

När Isgrim lycktat sitt tal, steg Monsieur Racka fram, och begärte Audience med ett djupt Reverence, förandes på Fransöskt Språk thenna klagan: Then tid jag hela winteren icke hade mer til födan, än en liten doch fet Pölsa; kom Räfwen, och bortsnappade henne.

Rackans klagomål.

En Dåre uptäcker sin egen skam.

Ther på tog Hintse, full af hat och afwund, til orden, och sade: Nådigste Herre, alle Djur, både små och stora, fruchta mer för Räfwen, än för Eders Nåde. Om han icke med allo macht förföljes, kommer wisserligen Eders Nåde sjelf i fara och äf-

Hintses.

Digitized by Google

wentyr. Men med then talan, som then lille Frantsosen anfört, hänger så tilsamman: För några åhr sedan war jag på Jagt, och kom uti en Qwarn, hwarest Mölnaren satt i en wrå och sof. Honom tog jag then Pölsan ifrån, som Frantsmannen mig sedermera beröfwade.

Panter-Djurets.

Röfware, tjufwar och arge skalkar, wilia ej wara i sälskap med the ärliga.

Thernäst begynte Panter-Djuret således tala: Affstån, Hintse, med Edor klagan, som ej gjör tilfyllest. J Räfwen är ingen ärlighet. Han är en tjuf, förrädare och mördare. Han röfwar och stjäl, alt hwad han öfwerkomer. Han älskar ingen af hjertat; icke en gång sin Konung och Öfwerhet, then han wäl, uti theß nöd, skulle aldeles förlåta, och ther ofwan uppå med försmädelser öfwerhopa. Jag wil strax bewisa, hwad list och wåld han i går föröfwade, emot then fromma Mannen Lampe, som gjör ingom förnär. Thenne förlät sig på Konungens Fri- och Lejde-Bref, som han undfått, Men Michel frågade icke ther efter. Han trädde fram til honom, och sade: Hwi lider tu hunger och nöd? Kom til mig, jag wil gjöra tig til min Häf-Präst. Then tjensten kan tig rikeligen försörja. Men låt mig först höra, om tu hafwer god röst, at sjunga och mäßa. Begyn på Credo; men war ej långsam. Then fromme Lampen lät höra sina gåfwor, och aflade wackert prof, efter sitt pund. Men Reinick, full med skalckhet, gaf honom Correction med ett slag wid örat. Han grep honom fast emellan sina ben, kastade

Hos fötast är i ord, har galla in om bord.

The starke ofta twinga, the fatiga och ringa.

ho-

Digitized by Google

honom under sig, och höll honom om strupen. Han hade ock wißerligen dräpt honom, om jag icke oförtänkt kommit til then orten, och han mig warse blifwit. Här står Lampe sielf sig til märkes. Se! hwilka stora sår; Se, hwilket upswullit hufwud then fromme Mannen hafwer? Wilt tu, Stormächtigste Konung, icke bättre hålla Fred, Bref och Insegel, Stadgar och Förordningar wid macht, huru skal thet tå stå til i Landet? Tu blifwer tå öfwer alt warse, at the fromme gråta och sörja, men the onde skratta och le. Tine egne Barn skola ock på tin mull banna tig, om tu slåpper them ostraffade, som frid och endrägt, ja sielfwa Regementet förstöra.

Isgrim sade: Thetta alt är sant. Råfwen far altid med lögn och förtal, swek och bedrägeri, rof och mord. Thet wore godt för oß alla, som älska fred, om han snart fingo se sin sidsta dag. Men ther honom bewisas Nåd, bespottar och skämmer han mången oskyldig, och wänder op och ned på all ting. Ther the onde råda följer nöd och wåda.

Af thetta Capitlet hafwa wi Fem Lärdomar.

1. At the girige och wäldige i Herre-gårdar äro like Ulfwar; i ty the helt ofta, af hat och afwund, beljuga och förolämpa them, som äro af mindre och ringare härkomst; på thet the må sättas öfwer stora Lähn, eller til feta Beställningar, them the androm mißunna. Ty Herrarnas Gods är icke theras, som thet förtiena; utan theras, hwilkom the thet förunna? Nemligen: them, som kun- The mächtige förtrycka the ringa.

na skrapa til sig thet, med ögne-tjenst, hyckleri och illfundighet.

The Owise förfölja the Wisa.

2. The grofwe och plumpe, oförståndige och olärde, som äro i Håfwet, förfölja gemenligen the förståndiga, wisa och lärda; på thet the allena må hos sina Herrar wara i stort anseende, och tränga sig igenom til hederliga Beställningar: lika såsom the, fram för andra, woro trogne, ärlige och nog skickelige ther til. Men när the winna sitt syftemål, är Egen-Nyttan theras Lösn. På ett lika sätt skickar sig Ulfwen emot Råfwen.

I wrede och hast uppenbarar man stundom sin egen skam.

3. En häftig och girig Menniska skonar hwarken sig sjelf, eller sina egna Wänner, til theras goda namn och ryckte; på thet hon må winna framgång i sitt upsåt, sig til nytto och fördel, men androm til skada och nachdel. Hon uptäcker, af hat och afwund förblindad, sin och andras skam, fel och brister; på thet hon må blifwa något mera trodd. Såsom Ulfwen här gjör. Han skämmer ut sin egen Hustru; på thet hans klagomål skulle så mycket bättre tros. Han låter icke ther wid bero, at en annor tilfogat honom och hans hus skymf och nesa; han lägger jämwäl sjelf en klick ther til, och låter komma för allas ögon, hwad oärligit hemligen i hans hus bedrifwit war. Thet är wäl wist, at egit beröm luktar illa; Men egen smälek ännu wärre. Drägeligare är thet, at en rosar sig sjelf; än at han skämmer ut sig sjelf. Ty then sig rosar, han wil gärna wara i andras beröm; Men then sig sjelf wahnärar, han träcker i sitt egit bo; han är en dåre och stormtok.

Twenne slags Trappe-Sopare.

4. I Håfwet finner man twenne slags Folk. Somlige äro swage och skröplige Trappe-Sopare, som af hat och afwund andra förklena och i onåd föra; tagande sig ther til skäl af thet minsta oachtsamhets fel, som the kunna förmärka. The gjöra the minsta Sandkorn til största Berg, the smärsta Grand til största Bjälkar, thet finaste Stoft til odrägeliga Bördor. Hafwa the ther hos en skinn pung,

faller

Digitized by Google

faller them ej swårt, at få många, som sjunga samma Wisa med förstämd tohn. Ehuru swage the eljest äro i ryggen, blifwa the doch här igenom kraftige nog, at båra upföre trappan en hop medhållare i sin onda sak, som så härligen är försilfrad och förgyld. Somlige åter äro mächtige och starke Trappe-Sopare, antingen af sig sielfwa, eller ther igenom at the draga en hop mächtiga på sin sida, som med them blåsa uti ett Horn, til thens förtryck, som på sin sida icke hafwer Slächt och Wänner, hwilke honom tilfalla och hielpa kunna. Therföre måste han ligga under, och ej komma på någon grön qwist. Såsom här sker. På thet Isgrims klagomål skulle hafwa så mycket större eftertryck, klagade både Wild-katten, Hunden, Haren och andre öfwer Råfwen, af hat och afwund, Isgrim til wiljes.

Thet skrifwes i en Bok, som kallas the Gamle Wise, at Lejonet, som war Konung, blef af sina falska Rådgifware, Ulfwen, Korpen och Råfwen, ther til öfwertaladt, at thet förgat sitt löfte och tilsäjelse, och låt dräpa Camelen, som sig i theß tienst godwilligt hade gifwit, &c.

5. Thet beklagas ock här om thet Horeri, som Råfwen bedrifwit med Warginnan. Thenna synden blifwer nu för tiden ganska litet achtad, och bedrifwes, ty wärr! utan skam och blygd. Här om talas uti Dygdenes Memorial-Bok, sålunda: Horeri achtas nu ganska ringa.

Han eller hon en ringa Wishet äger,
Som Makan sin gjer lof, at söka bot,
Hos en ell' ann', mot Venus stygga sot,
I klapp och smek, i famntag och nattläger;
I en för körtet så förnöjlig lek,
Upgildrar Satan sina Hordoms strek.

Digitized by Google

Tredje Capitlet.

Huru Grimbart förswarar Reinick, och kastar Ulfwen i näsan theß grofwa förbrytelser.

Fabelen.

En trofast Män, och ett godt Swärd, är i nöd mång Penning wärd.

Grimbart, Reinicks Broder-Son, förswarade sin Far-Broder thet bästa han kunde, sålundes, at thet gamla Ordspråket träffade in på Ulfwen: En owän talar sällan godt. Doch skolen J, Herr Isgrim, weta, (lade Grimbart här til) at om min Frände woro nu tilstädes, och stode, såsom J, hos Konungen i Nåd; kunde han wißerligen så förfächta sin sak, at all skulden stadnade på Eder. Edor mun klagar wäl mycket på honom, och uprepar alt hwad tilförene händt; Men förtiger doch thet myckla onda, som J sielf honom tilfogat.

En Owäns mun är ond of grund.

The Owäns förbund haf-

Här stå några Herrar tilstädes, som sielfwe afhörde thet Förbund J med honom in-

gins

gingen, at dela til twesliftes, hwad I kunde öfwerkomma. Men hwad gjorden I nu i winter? Min Frände gaf sig, för Eder skul, i fara, och hade så nära mist sitt lif, tå han frälste Eder utur hungers nöd. Dragen Eder til minnes, hwad som hände; En man kom resandes ut åt wägen, och hade en stor hop färska Fiskar i sin wagn. I myste munnen åt them; men hade inga Penningar, at köpa före. Ach kåre Frände, saden I, I weten altid god råd; hjelpen mig til thenna färska maten. Mitt förstånd sträcker sig icke så högt, som Edart. Min Frände miskundade sig öfwer Eder, och fann på thet rådet, at han lade sig wid wägen, ther Mannen skulle fram, lika såsom han warit död, räckande både händer och fötter ifrån sig. Mannen spräng utaf sin wagn, drog ut sitt Swärd, och tänkte ränna honom igenom; Men stack thet åter in i skidan, tå han icke såg något teckn til lif och rörelse, sägandes: Kåre Michel kom hit, titt Skin skal blifwa mig en warm Winter-Tröja. Ther med tog han honom i lufwen, och kastade honom up i wagnen, och förde sin wäg i fyrspräng. Michel låg ibland Fiskarna, och kastade ut then ena efter then andra, tils inga woro mer igen. I, Herr Isgrim, gingen efter wagnen, samlade ihop både stora och små, och slukade up them med hufwud och stjärt. I åten så girigt, at ett ben fastnade i halsen, och hade så nära gjordt Eder lifwet qwitt. Michel tyckte nu wara tid; at stiga af wa-

wa the Frommas förödelse med sig.

Then, som för andras skul gifwer sig i faran, får sällan del uti Bytet.

gnen, och dela bytet. Min Herr Isgrim, sade han, låt mig ock få några Fiskar, för hwilka jag wågat lifwet. Ja, swarade I, tagen emot theßa. Ther med gåfwen I honom några Ben. Si! således blef han, för sin möda och godhet, af Eder med smålek bemötter.

Michel har bewist Isgrim, såsom sin Wän, alt godt; doch klagar han, såsom en Owält.

Än wil jag ett annat åfwentyr, för min nådiga Öfwerhet, berätta. Michel wiste, at i en Bonde-Gård war ett gjödt och slacktadt Swin. Thet berättade han för Ulfwen. Thit följdes the bägge åt om natten, tå Folket såf. Michel språng med möda up på en Wind, ther Swinet låg på ett Bord, och kastade thet neder. Isgrim tog thet emot, och slukade thet uti sig; icke bespårande åt Michel, som nog hungrig war, en enda beta. Michel måste i färd med några Hundar, som nappade uti och pläckade hans Päls. Ha, ha, sade Michel, nu gjör jag skäl för min del af Swinet. Och til Isgrim: Låt mig nu få min del. Är thet icke stekt och sudit, så

så äter jag thet wäl rädt. Ulfwen sade: Ett fett och kåsteligit stycke ligger ther, (pekande på ett stycke träd, ther på Fläsken tilförene hängt) tag thet emot, och gnag ther på. Thenna gången får tu intet annat. Räfwen war så hungrig, at han ej kunde tala; ther til med så riswen och biten, at han för matthet knapt kunde gå. Men Ulfwen gjorde skamlöst gäck af honom, och spräng sin kos.

Otro betalas med otro.

J gode Herrar, som här tilstädes ären, kunnen sjelfwe wäl finna, huru min Frände samma gång skal warit til mods. Flera än hundrade sådana stycker hafwer Jsgrim föröfwat emot min Frände. Eders Kongl. Majestät skal ock sjelf förnimma, när han kommer för Eder at stå, thet han fast bättre än jag kan upräkna både smått och stort. Tå skola hans och mina ord bestå med sanning, men Jsgrims med lögn.

Allernädigste Herre, jag beder underdånigst om lof, at ännu få tala några ord. Jsgrim tadlar, såsom en Gäck, sin äkta Hustru, och kommer henne i wahnrycke; tå han fast häldre borde henne, in til sidsta blods-droppan, förswara. Sju åhr, och något ther öfwer, äro redan förbi, sedan Michel, uti tuckt och ära, gaf Ulfwinnan, Fru Grimbart, sin tro, at wara hennes ägare. Hwilket skedde i en Afton-Dants, tå Jsgrim wistades i främande Land. Tidt och ofta, bittida och sent, gick han til henne; doch med all höflighet. Hwad skadar thet henne? Thet war ju så them emellan

Then är en Däre, som icke förtiger sin egen skam; och icke befredar sin egen ära.

För Horeri straffas ofta ett helt Land; och förödes, såsom Troja.

öfwer-

öfwerens kommit? Hon sielf klagar icke. Isgrim borde blygas för en sådan berättelse, hwar af han ingen heder hafwer, jemwäl för sin egen Person.

Ondt Sälskap är farligit.

Nu kommer ocksä Hätan, then Stubb-Swantsen, med sitt lösa och ogrundada tal. Han war tå Michels Dräng. När han icke kunde läsa sin Lära, icke heller sjunga och hålla Tacten; War thet tå orätt, at han, såsom en Lärjunge, fick smaka Schole-Katten? All aga är ju god, när then är måttelig. Huru skulle någon kunna lära thet godt är, om han icke skäligen hölls in under tucktans Ris?

Orättfångit Gods är icke wahraktigt.

Frantsmannen Racka klagar ock öfwer then bortmista Pölsan. Ho har hördt en större Narr? Han kan icke förtiga sin egen skam. Pölsan war ju stulen? Then lille tjufwen stal ifrån then större. Male quæsitum, male perditum; Med rätta mister man thet, som man med orätta fått. Ett ädelt sinne kan icke lämna tjufwen sitt rof. Om han hängt up Rackan, för theß stöld, hade wäl någon kunnat straffa honom? Doch gjorde han thet icke, för Eders Kongl. Majestäts skul, hwilkom thet tilkommer, at afstraffa Mißgärnings-Män. Likwäl är Michels tack liten, för så stor godhet.

Mången är rättwis i orden, men icke i gärningen.

Michel är så from til sinnes, at han ej kan lida någon orätt. Sedan Konungen lät utropa en allmän Lands-Fred, hafwer han ingen ofredat. Han lefwer såsom en gudelig och from Munk, späker sin lekamen,

och

och bär ett Lintyg af hår nåst sin kropp. På åhr och dag hafwer han icke ätit kött, salt eller färskt. Af hunger och törst är han blek om sina kinder. Thet lider han nu alt för sina synder, fast han här utropas för en arg skalck, i sin frånwaro.

Här skola Trenne Stycker tagas i acht.

1. At thet är nyttigt hafwa en god Wän, så i Häfwet, som annorstädes; hwilken kan förswara sin bortowarande Wän, emot owännens belackande: Såsom Gråswinet här gjör emot Räfwen. Therföre säja the Gamle Wise: Then ther hafwer en god och trogen Wän, han bör älska honom mer, än Silfwer och Guld. Ty werlden är full med otro, swek och bedrägeri. Ar altså storliga af nöden, at hwar och en ser sig wisliga före, och är icke alt för godtrogen; på thet han ej må beswikas. En eftertänkelig Förmaning lämnar Fridanck i thetta målet: En trogen Wän är bättre, än Silfwer och Guld.

War ej försnar at tro; Sätt Lås för munsens dör,
At ej ett ord går ut, som ej ther utgå bör:
Ty efterråd så godt, som intet, plägar wara,
När thet tig hjelpa kan ej utur nöd och fara.
När blida Lyckan tig helt wänligt hälsa wil,
Gå Wänner på ett Lod ett tjog och fyra til;
Men när hon oblid är, och tig ej godt wil unna,
Tå mer än tijo på ett Qwintin räknas kunna.

2. At många gjöra sig emellan ett listigt Förbund, til enskylt nytta och fördel, men til andras skada och nachdel: Såsom Ulfwen och Räfwen, hwilket doch Ulfwen, i sitt klagomål, mästerligen betäcker och förtiger. Men the, som wilja gjöra något Förbund, skola på intet annat achta, än then allmänna nyttan och säkerheten. Ty när man allenast söker egen nytta och fromma; tå bör thet icke kallas Förbund, utan ett oskäligt Lotteri. När några förbinda sig tilsamman, med stora bref Huru Förbund böra ingås.

och swåra förskrifningar; är thet ett tecken ther til, at then ene sätter ingen lit til then andras ord och löften. På slika förbindelser följer gemenligen kif och oenighet; fast the synas syfta på frid och enighet. Ty når godt och ärligt Folk sätta tro och lit til hwar andra, behöfwas icke sådana förskrifningar. Men när listigt och bedrägeligit Folk omgå med hwar andra, tå behöfwas sådana Skrifter, fast the ofta äro en orsak til trätor och Rättegångs-Processer. Ty ibland slika Förbunds-Artiklar kan lätteligen en finnas, som then ena parten bryter emot, och then andra klagar öfwer.

Hwarföre Förbund skola gjöras.

Summa; Ett Förbund skål til then ändan ingås och uprättas, at twedrägt, kif och träter må förebyggas och stillas. Men nu blifwa Förbund ingångna, at ther igenom krig, kif och träter åstadkomma. Och kan sannerligen ingen så underlig och oförmodad sak förelöpa, til hwilkens bemantlande icke några ord i Förbunds-Skriften kunna wridne och wrångde warda. Ja, ingen sak kan wara så orimelig, oärlig och ochristelig, i hwilken man icke tracktar efter Förbund och ett medhållande partie; sökandes sig ther til allehanda falska och egennyttiga skäl, them man såsom allmänt gagneliga förblomerar, förgyller och utgifwer.

Otro finnes emellan Embets-Bröder.

3. At på otro och falskhet är ingen brist. Ty lika såsom Räfwen gifwer sig här i stor fara för Ulfwens skul, och stjäl Fiskar af wagnen til bägges theras bästa; Men blifwer doch beswiken af sin Stall- och Förbunds-Broder Ulfwen: Altså har ock en lika sed kommit nästan i allmänt bruk öfwer hela werlden. Then ene gjör arbetet, och then andre upbär lönen. Then ene trälar och släpar, ja sätter swett och blod til, och kan ther med knapt förwärfwa födan: En annor behöfwer icke så särdeles möda sig, och hafwer alt fullt up. Then nedrige och fattige måste släpa maten i munnen på then högre och rikare, samt ther ofwan uppå bespottad warda.

Falskhet slår sin egen Herra.

Hwilken nu så otroligen handlar, och är sin Måstas Blod-Igel; honom kommer thet wäl någon tid til godo; Men ändteligen löns otro med lika mätt.

David

Digitized by Google

David ansåg Achitophels råd, såsom en Ängels. Thenne Achitophel inrådde ock Absalon til uproor emot sin Fader, och thes Rikes efterskråfwande. Men huru lycktades thet? Absalon blef i ett träd hångandes, och med trenne Spettsar genomstungen. Achitophel hängde sig sjelf, och fick en osalig död. Therföre säger Fridanck:

Trohet och Ärlighet altid bestå;
Falskhet och Otro sitt straff skola få.

Fjerde Capitlet.

Huru Hanan Henninck kommer helt bestört in för Konungen, och klagar öfwer Räfwen.

Fabelen.

THet Grimbart lycktat tala, kom Hanan, med all sin Slächt, alle mycket bedröfwade, til Konungens Borg, och förde med sig en död Höna, Kratsfus kallad; hwilkens blod Michel hade ut[illegible]

Then ena synden följer på then andra, hwilket ej kan tilfyllest beklagas.

Wal

pat, samt stympadt henne til hals och hufwud. Then dödas kropp låg på en Lik-Bår, under hwilken gingo twenne Hönor, som förde en bitter klagan. Efter Båren gingo, förutan många andra, twenne then dödas Systrar, i Sorge-Dok och djupt Flor, Kresant och Cantart, bägge mycket sköne och däjelige, med Facklor i sina händer; suckande sina bleka Kinder med strida Tåre-Bäckar.

Ett enda motgångs-wäder kan förderfwa then sköna medgångs-blomman.

Hanan steg fram för Konungen, och sade med klagelig stämma: O! we, Herre Konung; jag beder, at I wiljen nådigt höra mig, som nu, för then sorg, elände och medynkan jag sedt på min kära Dotter, knapt kan stå på fötterna. Winteren war förbi, och Sommaren när, marken grön och med sköna wäxter beprydd; Mine Barn, Söner och Döttrar, them min Hustru wäl upfödt, woro lustige och glade, sprungo och lekte; infinnande sig som oftast wid Klostergården. Ther hade the sin föda in om en Mur, och skulle bewaras af gårdsens Hundar, som raske och store woro. Räfwen förtröt thetta, och upspan ett listigt anslag. Om natten kröp han bak om Muren på lur. Men Hundarne blefwo thet warse, och körde honom bort. En gång hade the honom emellan sig, och hoppades få pläcka hans Päls; Doch slingrade han sig undan theras Klor. Sedan sågo wi honom icke mera en tid bort åt.

Når

Digitized by Google

När thetta grepet icke lyckades, kom han til mig, såsom en Munk. Han hade ett öpet bref, med Eders Kongl. Maj:ts Sigill in under. Ther i stod skrifwit, at Eders Maj:t lät utropa en fast och beständig Fred emellan alla Djuren. Han sade: Nu haswer jag bliswit en Munk, och förer en ganska sträng Orden. Ingen må sig mera för mig befruchta. Ifrån werlden har jag mig gifwit, och plicktar för mina synder. På ett åhr har jag icke ätit kött, af tama eller wilda Djur. Thet smakar mig altsammans illa och ramt. Se min Kappa och Staf, och mitt Bref af min Prior. In under sin Kappa bar han på kroppen en grof Hår-skjorta. Så gick han bort, och böd mig Farwäl.

En Dumme är bättre, än en talande Lögnmann.

Tå jag såg en sådan hans gudelighet, log jag hjerteligen, och war rätt glad i mitt sinne. Ther på gick jag bort til mina Barn, och berättade them thessa hugneliga tidender. Wi följdes åt til Dammen, ther wi rätt förnögde krafsade i Jorden, och sökte wår föda; icke

Genom flit och lära, komma Barn til ära.

Digitized by Google

ens tänkande på något försåt. Men Michel låg bak om en Buska på lur. Rätt som bäst wi gingo i wår säkerhet, språng han emellan Porten och oß, grep fast och åt up twenne mina Barn. Jag, med the öfriga, kom med plats in om Porten.

Ett begynt Tyranni emot the fattiga, uphörer ej så snart.

Alt sedan har han natt och dag waktat på oß, och bortsnappat mina Barn så nära, at jag af 28 ej har flera, än 5 öfriga. I går bet han ock ihjäl en Höna; men hade ej rådrum, at taga henne med sig, för några Hundar, som honom förföljde. Hon ligger här död för allas ögon. Herre Konung, behjerta thetta, och förbarma tig öfwer oß. Låt wåldswerkaren få sin tilbörliga näpst och straff, enligit Lag och Rätt.

Här achtas Trenne Stycker.

1. AT then, som är i godt förwar för sin owän, skal icke, för ro och tids-fördrif, öfwergifwa sin säkra ort och Före-Skants. Ty i then händelsen kan han lätteligen af sin owän förrastas, skadas och fällas. Såsom thet skedde här med Hanen. Sedan han öfwergifwit sin Fästning, blef han af Räfwen förrastad, samt hans Barn honom ifråntagne och mördade. Therföre lärer oß Cyrillus, at man skal se sig wäl före, ehwart man går, och ehwem man tror; jemwål i the mål, som synas wara otwifwelachtiga. Til hwilken ända han anförer thenna Fabelen:

Cyrilli Fabel.

Thet hände sig en gång, (säger han) at Plock-Punger hade stor medynkan öfwer Michel, som war sjuk och hungrig, och låg i en lönlig håla. Therföre gick han til några Hönor, som gingo i sin Husbondes Gård i godt förwar, och sökte med list föra them then hungroga Räfwenom tilhanda; på thet han ock sjelf måtte få någon del i samma byte. Han sade til them: Jag bebådar Eder en stor glädie; Räfwen

Digitized by Google

är bleswen en Nunna, och har bortlagt sin grymhet. Går oförfärade med mig, och beser thetta stora underet, huru han, med en Slöja på huswudet, går til Kyrkan, och sjunger andägtigt med the andra Nunnorna. Hönorna trodde thetta talet, och gingo åstad. In under wägen mötte them en gammal Hane, then the ock wille hafwa med sig. Men thenne wise och förständige Hanen kunde strax begripa thetta bedrägeliga anslaget, och sade til Hönorna: Hörer mig, I dårachtiga Qwinnor: Thenne förrädelige anföraren förer Eder i döden. När I trön, at sanning är i Korpen, och gudsfruchtan i Räswen; Så må I ock tro, at mörkret är ljus, och natten är dag. Hafwen I icke hördt, at the Wise säja: Tu skalt wara snar til at höra, och sen til at tro. Och therföre skolen I aldrig tro Edor owän. Fast han skulle tala sant, söker han doch förföra Eder ifrån thet goda til thet onda. Talar han ock osant, är lika fullt bedrägeri ther in under. Man skal ej eller alt för snart trö en lögnare, smickrare och storpratare; utan wäl öfwerwäga hans ord, efter sakens omständigheter, om the äro rimeliga, anständiga och päliteliga. Tå kan man snart finna, om ther in under ligger sanning eller lögn. Här af kunnen I nu förnimma, huru stort bedrägeri ligger in under Korpens wältalighet; samt huru stor galenskap är, at tro, thet Räswen bortlagt sin wilda hud och natur, stå i Kyrkan och sjunga, såsom andra Nunnor. Ty thet faller icke troligt, at en sådan Gudsfruchtan kan bo i ett Räswe-hjerta. Här af sen I, at man bör wara försichtig i all ting; och förut wäl eftersinna, hwad sant eller osant wara kan, innan något tros eller företages. Skjer thetta icke, så är lättrogenheten ett Gäckeri, och stor fahra underkastad. När thesa Hönor hördt then gamla och förfarna Hanens mogna råd, öfwergåfwo the Korpen, följde Hanen efter, och gingo tilbaka igen.

Underfök först Saken, innan tu tror alt som säjes.

2. At ingen skal sätta fullkomlig tro til sin Owän, änskönt han gåfwe många söta ord, stora löften och tilsäjelser; fast thet ock skulle in under sken af Gudsfruchtan och helighet.

Ingen skal tro sin Owende.

Såsom Råfwen här gjör med Hanen, och honom ther med bedrager, och äter up hans Barn. The Gamle Wise förlikna then Man, som sin Owän betror, wid then, som hafwer en Huggorm på sin hand liggande, och wet icke othet utaf, förr än han sig omwänder, och gifwer ett dödeligt sting. Ty en wis man skal aldrig tro sin Owän; utan, om gjörligit är, skilja sig aldeles ifrån honom.

Ett tyranniskt wälde får gärna en ond ända.

3. När en Tyran och ogudachtig Menniska blifwer wahn, at tyrannisera emot the fattiga, och förtrycka the nedriga, (såsom Råfwen bland Hönorna) så är thet swårt, at afwänja honom ther ifrån. Ty han hafwer stigit så högt i ondskone, at han ther til fattat behag. Han finner sin lust i oskyldigt Blods-utgjutande, samt the fattigas ofredande och förtryckande. Af sådana hafwer man liten eller ingen bättring at förwänta. Ju längre thet lider, ju argare blifwa the; tils the warda höglärde Mästare i Ogudachtighetenes Öfningshus; och falla ändteligen, antingen i sina egna garn, eller i sina Owänners händer, och få lön efter sin förtjenst.

Satia te nunc sanguine, qvem semper sitisti.

Exempel hafwa wi uti then Persiska Konungen Cyro, hwilken war en mächtig Tyran, och en älskare af Krig. Han blef af Schyternas Drottning Thomyris, med all sin Hähr, nederlagd och slagen. Hon lät afhugga theß hufwud, och kasta thet i en Läder-Säck, full med Blod, säjande: Drick nu Blod, ther efter tu törstat.

Sibila nunc, tu vipera.

Julius Florus skrifwer, at then Romerske Höfwitsmannen, Qwintilius Warus, begynte regera med stor grymhet i Tyskland, och wille ther införa många olofliga seder. Men Tyskarne reste sig up, och slogo honom med alt hans Folk, skurd honom tungan utur munnen, och sade: Wäs nu, tu giftiga Hugg-Orm.

Sebastianus Brant:

Si! tyranni och wäld får aldrig en god ända:
Ther Garn til sitt förderf måst spinna på sin Slända.
Ehuru Cyrus war båd' stor och stält til mod,
Så måste han doch sidst få dricka af sitt blod.

Ej

Ej tyranni och wåld kan någons macht befästa;
Ty Guds Drabanter plä' uti Förmaket gjästa,
Som stå uppå sin Post och draga Swärdet ut,
Och gjöra, när befals, på Ondskan ett ondt slut.
Wilt tu titt Regement skal tryggt och fredligt blifwa;
Wilt tu Guds Nåd skal tig the tinas hjertan gifwa;
Så gif sjelf Gudi, hwad tu honom gifwa bör,
Och hwad som gjöras skal, thet i hans fruchtan gjör.

Femte Capitlet.

Huru Konungen öfwerlade, med sitt älskeliga Råds bispringande, på hwad sätt han kunde rättwisligen afdöma Räfwens missgärningar; samt huru then döda Hönan blef anständigt begrafwen.

Fabelen.

Nobel sade: Hörer, Herr Grimbart, huru gudelig Man Edor Frände är! Hörer, huru mycket godt han gjordt! Men om jag lefwer, skolen I se, at Michel skal, innan åhret gått förbi, icke le, utan gråta för sina gärningar. Jag swär, wid Krono och Scepter, at han icke skal undgå en rättwis hämd.

Then, som försWarar ens annors ondska, bör straffas.

Til Heñineck sade han: Wi wiljom i morgon låta begrafwa then döda, samt hålla Vigilier

Konungen tröstar Hanen.

Digitized by Google

gilier och Själa-Mäßor, af både yngre och äldre Präster. Sedan wilje wi, med Råds Ride, upfinna ett straff för thet mord, som Michel bedrifwit.

Predika Menniskom til behag, är Antichristiskt.

Ther på befalte Konungen sina Präster, at hålla Vigilier och Själe-Mäßor. The begynte med: Placebo Domino &c. och några andra Werser utur Handboken. Jag kunde wäl uprepa alla Sånger, med theras Responsoriis; Wil doch, för korthet skul, gå thet förbi. Then döda Hönan blef lagd i grafwen, och ther öfwer en stor, skön och wäl polerad Marmor-Sten, med theßa uthuggna Rim-Ord:

Krafsfot, unger Höna,
En bland Jungfrur sköna;
Älskad i wårt Land;
Som i Krydde-Gården,
Gärna hade wärden;
Ligger här i Sand.
Hon i werlden mer ej waknar;
Mången Friar henne saknar.

No-

Digitized by Google

Nobel låt kalla ihop the bästa och wisesta Män uti hela sitt Land, at med them rådslå, huru han kunde gripa Michel, och döma honom efter hans brott. Alt hans Råd föll endrägteligen ther uppå, at Michel skulle skrifteligen stämmas til en allmän Riksdag, och tå, inför Riksens Ständer, sig förswara eller förklara. Björnen, såsom en wis Man, skulle tilställa honom Stämningen. Wise Rådgagna.

Här achtas Fyra Stycker.

1. At the Ceremonier, then pomp och pracht, som wid the dödas Jorde-färder kommit i bruk, befinnas icke wara så särdeles af nöden. Sådant wil thenna Bokens Mästare gifwa tilkänna, med thenna präktiga Jorde-färden, med then kosteliga Grafwen, med then uthuggna Stenen, med then märkeliga Öfwer-Skriften, etc. Doch wil man här med icke förkasta the Ceremonier, som utaf then Helga Skrift kunna bewisas. Stora Lik-Proceßer äro onödiga.

Sebastianus Brant:

En Graf upmuras plär af skön och huggen Steen,
Utziras präktigt med mång' kosteliga Smycken,
Med Sköld, Baner och Hjelm, med Guld- och Silfwer-Stycken;
Doch ligga Ormar ther ibland the dödas ben.
Men wilt tu pryda rätt tin tysta Hwilo-stad;
Så låt ther hugga ut en hålig Hufwud-Skalla,
Ther Ormar ut och in, ther stygga Matkar, kralla;
Ther Kroppen multnar och står ut sitt sidsta bad.
Then, som i Nåd hos Gud i lif och döden står,
Han genom döden wist, förutan titul, klifwer
I höga Himlen in, fast man på Grafwen skrifwer
Ei Sköld och Hjelm; ty han slikt uti Himlen får.

Digitized by Google

Uti Dygdenes Memorial-Bok läses thenna Förmaningen på ett Ben-Hus:

Hög- och Wälborna Namn, stor Rikdom, Prakt
och Stat,
Som, skuggan likt, ha följt i lifwet kroppen åt;
Hwar äro the?
Hwar glädje, frögd och lust? Hwar Skön- och
Däjlighet?
Hwar tappert Hjelte-mod? Hwar wishet, lärdom, wett?
Kom hit, och se.
The ligga här. Ett Ben är nu thet andra likt,
Ej är thet ena mer än andra, högt ell' rikt;
Som man här ser.
En Riddersman måst bo med Bonden i ett hus;
Nu för then Rika gjör en Fattig intet krus,
Ej bugar mer.
Wår lilla lefnads-tid med snäller fot bortgår;
Then godt har gjordt, god lön, then onde en
ond får,
J sinom tid.
Ty lägg i tid utaf then gamla Adams pracht,
Låt werldsens snöda lust bli hos tig i föracht;
Så är Gud blid.
Tänk, Domsens klocka skal the döda kalla hop,
Och tu afhöra tå skalt Guds Basune-rop,
Med thessa ord:
Står up, J döde, och för Domen kommen fram,
At Ehr tildelas må en ewig frögd, ell' skam,
För hwad J gjordt!

En Domare skal först höra båda Parterna, och sedan döma.

2. At en Herre, eller Domare, när några klagomål föras emot hans Undersåtare, fattiga eller rika, icke skal tå strax döma efter angifwandet; utan först höra thens utlåtelse, öfwer hwilken thet klagas. Såsom Lejonet här gjör, tå thet låter kalla Räfwen in för sig. Ty thet är wist, at när en part allena blifwer förhörd, han tå bjuder til så utsmycka sin sak, at alle, som thet höra, honom tilfalla, och mena honom hafwa rätt. Men när then andra parten kommer til swars, tå kan man i sanning förfara, hwilken hafwer rätt eller orätt.

Digitized by Google

orätt. Ther emot är then en ond och skalkachtig Domare, som afdömer saken, så snart hon blifwer honom föredragen, innan han henne noga skårskådat, och theß rätta grund inhämtat. Therföre hafwer Gud, af sin gudomliga wishet, gifwit alla Herrar och Domare twenne Öron. Thet ena skola the wända til Käranden, och thet andra til Swaranden. Men wil man aldeles låta båda Öronen stå öpna för then förstas talan, och tro honom på hans söta och hala ord; Så följer wißerligen en orättwis dom, och rättwisan gås förbi. Ty är thet ej eller underligit, at sådane Domare blifwa belackade, och mångas owänskap underkastade, etc.

Hwarföre en Domare hafwer 2:ne Öron.

3. At man öfwer ingen, som står til Rätta, skal fälla domen, innan han är rätteligen om sitt brott öfwerbewister. Ty then Kejserliga Lagen säger: Defensio est de Jure Naturali. Thet är så mycket sagt: Thet är rätt och naturligit, at en förswarar sig, och söker hjelp i then sak, för hwilken han är anklagad. Therföre är thet billigt, at man låter then, öfwer hwilken thet klagas, komma til Förhör; och icke förr dömer, än båda parterna äro afhörda.

4. At alle Konungar, Furstar, Herrar och Städer, skola hafwa ärliga, wisa, förståndiga, förfarna och trogna Män, som äro sanfärdige, gudfruchtige och icke girige. Tå äro the i sin regering lyckelige; och all mißhandel, kif och träta, som ibland theras Undersåtare i Landet upkommer, blifwer snarligen stillad och lätteligen afgjord. The Gamle Wise säja, at en Konungs lycksalighet, och hans Rikes wälstånd, består uti wisa och trogna Rådgifware. Ty Wisheten gagnar icke, förutan Trohet; Tro- och Ärligheten icke, förutan Wishet. Konungens syßlor och gjöromål äro många; Men rätt fromme och trogne Rådgifware äro få. Therföre skal en Konung utwälja och älska the fromma; Men låta Smickrare och Orätträdiga icke träda i sina rådslag. Honom ligger stor macht uppå, at han lärer rätt känna them. The fromma och rättsinniga skal han, efter theras fromhet och rättwishet, med all tilbörlig ära och nåd belöna; Och the andra, efter

Alla Potentaters och Länders wälfärd hänger på trogna rådgifware.

Digitized by Google

efter theras förtjenst, icke låta ostraffade blifwa. Ty om en Konung thetta icke gjör, så tröttas the Fromme wid sin ärlighet, och the Onde styrkas i sine wrånghet alt mer och mer.

En Rådmans ämbete.

Item; En wis Rådman, som äger förnuft, begrundar en sak ifrån begynnelsen in til ändan. Han hafwer ock sin Konung kär; och förtiger alsintet för honom, når han ser, at fahra är å färde. Wet han ock något, som godt är, gifwer han honom thet tilkänna. Är ock Konungen sinnad, at gjöra eller låta gjöra något, som är otilbörligit; Så säger han ut sins hjertans mening, och råder honom ifrån then onda wägen, til hwad godt och rättwiß är; gifwandes honom ett så ömhjertadt råd, som angingo thet honom sjelfwan, hans egit lif och lefwerne.

Nu står thet fuller så til, at många Rådmäns förnämsta handel är, at wara girige, Spitsbofwar, Mutkorfwar, som söka sin egen nytta, gagn och profit. Doch må thenna Wisan icke sjungas för högt: Ty ther af kunde födas hat och afwund, kif och träkor. Thet kommer ther af, at thenna onda werlden icke kan tåla eller tala sanningen. Men efter Renner, (som länge warit död, ståter nu icke om werldenes wrede och owänskap) talar här om; Så wil jag hans Rim anföra. The lyda så;

Hwad här säges, är mer i sant, än godt.

Then ther til Gud har rätt kärlek,
Och fruchtar honom utan swek;
Han tages knapt i Furstars råd,
Ther fordras plågar swekligt dåd.
Men sättes han på Ärans högd,
Så blir han icke ther med nögd,
Han stråfwar fast, i köld och frost,
At få then Skatt, som tärs af rost.
Hördt hafwer ock förwißo jag,
At man ej har så stort behag
Til then from är, och gagna kan,
Som then ther swiker hwarje man.

Fromme och gode Män kunna wäl tjena i Håf; Men

Furstars Håf-tjenst är fuller icke ond uti sig sjelf. Ty många ärlige, gudsfruchtige och fromme Män hafwa tjent i Håf; såsom, Joseph, Daniel, Naeman, etc. och likwäl förblifwit fromme och rätt[illegible]

Doch

Doch skat thet besinnas, at uti Håfwet gifwas många och åtskilliga orsaker, hwi man icke altid så blifwer i sine fromhet. Ty Guds åra och fruchtan achtas ther, af en stor del, ganska litet; Men kräßeri och dryckenskap hafwer mångastädes en wäldig framgång. Hwad på en slik handel plägar följa, kan lätt nog förstås. Och på thet man ej må förtörna sin Herra, giör man ofta, både med ord och gärning, thet ej allenast är Gud emot; utan ock thet, som för hela then ärbara werlden ser illa ut. Här om skrifwer, i Fru Otros Rim, Johan Morslin:

swårligen kunna the ther blifwa fromme.

Alt thet min Herre fast gärna wil höra,
Hwiskar jag honom tå strax uti öra;
Skulle än mången ther öfwer få we,
Säger jag: Herre, låt thet man så ske.
Andoch jag hos mig helt annat besinner,
Thet mig doch icke til annat förbinner;
Fast thet mot Gud är och meniga Man:
När mig en feter Bisk tilfalla kan.
Ej jag behöfwer, för annars Mans skada,
För the se trumpna ut, eller ock glada,
Låta mig tilfället tagas ifrå,
När jag för thet ell' thet något kan få.

Ja Herrar äro ganska skadelige.

Sjette Capitlet.

Huru Björnen blef utsänd med ett Bref til Räfwen; och huru han träffade honom.

Fabelen.

Honungen sade: Herr Brun, hörer mitt råd. I skolen se Eder wisliga före. Ty Michel är ond, och icke god. Han kan snart, med sin falska tunga, komma Eder på obestånd. Tå han ler och talar sött,

Digitized by Google

sött, bereder han för Eder en olycka. Hwad? Sade Brun. Nej, Herre, thet skal icke ske. Han skal icke med all sin list, kunna mig bedraga. Wil han begynna thet Spelet, spår jag honom ännu olyckeligare. Jag skal så blanda för honom Korten, at han hafwer tapt, innan han begynt. Hans Räf skal icke bita min Gås. Jag skal så mästerligen gå alt genom, at han med blygd skal sticka sin Pipa i Säcken. Thet skal hwar man få se.

En Dåre påtager sig thet, som han ej kan gå ut med.

Dristig- och djerfhet utan förnuft, bär gärna skadan hem.

När han uttalat thessa högdragna orden, gick han åstad bittida om morgonen, genom tiocka Skogar, öfwer höga Berg och djupa Dalar, och kom til twenne små Backe-knallar, therest Michel plägade gå på Jagt. Ther hade wäl Michel warit något förut; Men som han ej fann honom ther, sökte han honom uti hans Slott Malepartus. När han kom til Porten, bultade han hårdt uppå, och sade: Frände, ären I inne, så kommer här ut. Jag är sänd af Konungen til Eder. Han och hans Råd hafwa sworit en dyr Ed, at, om I nu

Malepartus betyder en Röfware- och Mördare-Kula.

Digitized by Google

nu icke wiljen följa mig up til Riksdagen, och ther förswara Eder, så står Edart Lif och Gods uti fahra. Skynden Eder förthenskul. I ären ganska hårdt anklagad. The wilja afrätta Eder med Stegel och Hjul, och annor plågo-redskap.

Alla thesza orden hörde Michel, ther han låg, och tänkte wid sig sjelf: Han måste betala dyrt nog sin wipna Trut. Hafwer han en stor mun, så bör han bereda sig på en stark rygg. Här på wil jag ännu betänka mig något litet. Ho wet, jag torde finna på något råd.

Räfwen uptänker en ny list emot Björnen.

Ther på drog Michel sig ett stycke längre in uti sitt Slott. Thet war fast och underliga bygt, med många Salar och Kamrar, med trånga och krokotta Rundelar. Och war thet en stor swårighet, at hitta in uti the innersta Rummen; och ännu swårare, at hi[...] ut igen. Ther plågade han ej allenast gömma sitt Rof; utan ock ofta sig sielfwan, tå han, för bedrifwen stöld och mord, alfwarligen efterspanades, och i fahra stod. Slottet war ock försedt med många Dörrar på alla sidor, alla wäl förwarade med Lås och Bomar; på thet han altid, åtminstone på något ställe, måtte finna en säker in- eller utgång; jemwäl ock kunna, ifrån alla sidor, hafwa ett wakande öga på the små Djuren, som kommo hans Boning för nära.

Räfwe-Näştet beskrifwes.

Här märkas Twenne Stycker.

I: AT en grof, plump och oförståndig Menniska, som icke hafwer någon besynnerlig förfarenhet i ett och annat, (jamt icke är öfwad

En plump och oförståndig förwad

Föres snart af en listig. hwad i slik handel och förrättning, understår sig doch stundom påtaga sig ett wärk, thet han doch, i brist af förstånd och skickelighet, omöjeligen utföra kan,) kan snart störta sig och andra i yttersta olycka. En sådan dumdristig Man kan lätteligen, af them förfarnom och skarpsinnigom, beswikas; och sielf icke finna sin oskickelighet til sysslan, förr än han hela saken förlisat och förlorat, och blifwit Olyckones Munster-Skrifware. Såsom här then growe och plumpe Björnen, af then listiga Räfwen, blef bedragen.

Man skal icke utan eftertanka emottaga alla tilbud. 2. At ingen skal, af högmod och förmätenhet, företaga sig något wärk, ther til han icke är skickelig. Ty then, som sig påtager sådana Saker, änskönt the i sig sielfwa äro goda och rättwisa, han kommer doch ther öfwer i fahra och äfwentyr. Såsom här then stålta och högdragne Björnens exempel utwisar. Therföre lära the Gamle Wise, at ingen skal, af förmätenhet och på trotts, låta sticka sig i the ärender, hwar uppå hänger fahra och lifswåda.

Sjunde Capitlet.

Huru Räfwen, efter ett mogit betänkande, steg ut til Björnen, och med släta ord bad honom wara wälkommen.

Fabelen.

Då Räfwen afhördt Björnens ord utan före Porten, och, genom ett Fenster, blifwit warse, at intet Bakhåll wore beställdt, för hwilket han truchta måtte; Fattade han mod, steg ut, och sade: Waren wälkommen, min käre Frände. Eder hälsar Wachta tig för then, som smickar. ock

ock min älsteliga Hustru. Min Afton-Bön blef nu först andad; therföre kunde jag ej komma förr ut til Eder.

frammar, och rifwer bak.

Jag hoppas thet länder mig til en stor fördel, at I sjelf ären til mig utgången. Doch bör then hafwa liten tack, som kommit Eder at gå en så lång wäg. Ty jag ser, at Swetten lackar af Edor Panna, och I ären mycket trött. Hade Hans Majestät ingen annan at sända, än Eder, som är then ypperste och wisaste Mannen i hela Riket? Doch är jag, för min del, glad ther öfwer; och förhoppas, at the goda råd, som I mig gifwande warden, skola mig hos Konungen mycket hagna. Jag är ock glad ther öfwer, at Edor ankomst skedde i dag. I morgon haden I icke funnit mig hemma. Tå ärnade jag af mig sjelf komma til Konungen. Men i dag orkar jag icke följa Eder thenna långa wägen; af orsak, at jag i aftons ätit mig så mätt, at buken wärker.

Hieronymus: Then tig förmycket rosar, han wisar tig ett med Honing besmordt Swärd.

Björnen sade: Låter mig wetu, hwad slags Mat I tå ätit? Jag fattige Man, swarnde

Ett ut fö- dan Bön, som kan

Mi-

Hjelpa tig i nödene.

Michel, leswer af så ringa Spis, som någon i wårt Land. En fattig Man är ingen Grefwe. När jag och min Hustru icke få något annat, så äta wi Honing. I aftons åt jag mig ther af så stinner, at jag nu mår rätt illa; ty jag hade ingen lust för then Rätten.

Björnen strykes om munnen med Harefoten.

Tå wrålade Björnen til, och öste fram thessa orden: Ach! min Frände, hwad hörer jag? Hållen I Honing i ett så ringa wärde? Honing är en söt Spis, som månge med stor åtrå eftersöka. Jag äter ock honom häldre, än något Wildebråd. O! Reinick, min Frände, förhjelper mig til thenna Maten, åt hwilken jag watnas i munnen. Jag skal ther emot wara Eder in för Konungen behielpelig. Reinick sade: Jag fruchtar, Frände, at I gjören spe af mig? Nej, nej, swarade Björnen, thet må icke min Wän och Frände sig föreställa. Är thet sant, föll Michel i talet, at I så gärna äten Honing; Så wil jag säja Eder, at en half Mihl här ifrån bor en Bonde, som heter Rustfil, hwilken haswer mera Honing, än någon kan tro. Jag wil följa Eder til honom; Fast jag är något kröplig.

Seneca: Ett tings begynnelse är ofta sötare än Honing; men thess slut ett dödeligit Förgift, och ett pläkeligit Sår.

Til then Man, som af ondskone gjör ett Handtwärk, skalt tu icke sätta tro.

Björnen, som icke tänkte på något annat, än thenna Honingen, sade: Om jag kan finna thenna Honingen, så låter oß strax gå til Gården. Jag skulle wäl kunna förtära så mycket Honing, som gingo i ett Baketråg af största slage; och äntå blifwa förr trött, än mätt. Michel sade: Låt oß nu gå. Nog skolen I få Honing. I ären ej allenast min

Lögn och bedrägeri hålles för ingen

Frän-

Digitized by Google

Frände, utan ock min bäste Wän, hwilkom jag af hjertat unnar alt godt, och tjenar gärna i alla mål. I kunnen tjena mig igen på thet sättet, at I in för Konungen, hos hwilken I stån i stor Nåd, fällen ett godt Ord för mig, emot mina owänner och anklagare, som nu upkomma til Riksdagen. Jag skal ther emot gifwa Eder nu så mycket Honing, at I skolen äta tils I blifwen ledsen, trött och mätt.

Skam: förr än sanningen på skutet kommer fram.

Men Michel mente the dryga Slängar, som Björnen skulle få, öfwer rygg, hals och buk. Michel lopp snält före, och Björnen lunkade efter. Michel tänkte: Om mitt Puss går an, skal jag så föra honom på Honings-marken, at han hwarken kan röra hals eller hufwud. Litet ther efter kommo the til Rustfils Åker-Gärde; hwar öfwer Björnen blef mycket glad. Men all hans glädje blef wänd i gråt, tå han satte tro til Michels ord. Så wederfares thet ännu mången owis Man, så här, som annorstädes.

I thetta Capitlet äro Trenne Stycker märkwärdiga.

1. AT grofwa, oförståndiga och förewetna Menniskor blifwa tidt och ofta bedragna, af the listiga och förslagna. Först, när the listige (såsom gärna theras art är) rosa och berömma them. Sedan, när the förehålla them thet, til hwilket the aldraminst äro skickelige; såsom, them högmodigom timelig ära, them girigom Gods och Penningar, enom fråssare mat och dricka, etc. I ske-ka måtto prisar ock här then listige Räfwen Björnen, först af ett falskt hjerta och sinne; och ther näst, in under thet han talar med honom, påminner han sig ett,

Genom hwad medel the oförståndige blifwa bedragne.

Digitized by Google

ett, ther med han kunde föra honom i nöd och fahra; Nemligen, med then söta Honingen, hwar til Björnen af Natören en stor begärelse hafwer. Ty kif och träter, afwund och wrede, som then ene hafwer til then andra, hämnas icke altid uppenbarligen och med macht, utan ofta hemligen med list och illparighet. Såsom här then listige Räfwen gjör. Therföre böra the, som wise och förståndige äro, wäl betänka sig, innan the något sig företaga. The böra ock sina mogna författningar med godt Förnuft och Samwete utföra.

En Owän släcker icke altid sin harm uppenbarligen på then andra.

Snart tro, är snart bedragas.

2. At en oförnuftig och förweten Menniska, som sätter tro til hala och söta ord, the ther gå af ett falskt hjerta, (såsom nu allmänneligen brukas i thenna onda werlden) blifwer snart förförd, och kommer ther öfwer i nöd och fahra. Såsom thet ock hände Björnenom, then tid han trodde them listiga Räfwenom. Therföre säja the Gamle Wise: Menniskans hjerta skal icke förlåta sig på Owännens söta och smickerachtiga ord; icke heller på then, som håller sig för mera och större, än han i sanning är: på thet man ej må warda bedragen. Ty ther, hwarest hat och wrede härskar, ther finnes ganska liten tro och ärlighet.

En trolös skal icke tros; men undflys.

3. At then, som följer the ondas, falskas och illparigas råd, blifwer snarligt bedragen och skämd. Ty här i werlden kan intet wara skadeligare, än at tro then, hos hwilken finnes hwarken tro eller ärlighet, ord eller afsked. Ho som hälst omgås med och håller sig in til the fromma och goda, honom kan ej annat än godt wederfaras. Therföre bör hwar man granneligen wachta sig, för falska och lögnachtiga ord, och ther til sätta alsingen tro; så framt han ej wil blifwa swiken. The Gamle Wise säja: Alt lösachtigt och otrogit Sällskap skalt tu fly, fast the äro af tin egen Slächt, och af tina wänner. Men äro the wise och förståndige, bör tu thesto mera wachta tig, för theras ränker och anslag. Doch skalt tu aldrig skilja tig ifrån them, som äro trofaste, alfwarsamme och rättwise; fast tu af them ganska litet godt åtnjuta kan. Ty om tu them behöfwa skulle,

Trogna Wänner böra icke öfwergifwas.

kun-

kunna the, med råd och dåd, wara tig til tjenst. Men sky the otrogna, falska och listiga, såsom etter och förgift.

Ottonde Capitlet.

Huru Råfwen förde Björnen thit, som han skulle äta Honing, och ther öfwer förförde honom. Ty Råfwen bedrog honom så, at han blef fången och illa slagen.

Fabelen.

TÅ afton en och mörkret kommit uppå, kunde Michel föreställa sig, at Bonden, med Hustru, Barn, Dräng och Piga, gått i fäng. Thenne Rustfil war en Timberman, som wäl kunde uphugga Trä-Byggningar. På hans gård låg ett stort Eketräd, som han wille klyfwa sönder. Ther i

 hade

Digitized by Google

hade han, wid then ena ändan, indriswit twenne Järnwiggar, så starkt, at thet gaf en öpning af en half alns högd. Michel tänkte: Om jag kunde, med min macht, thesa wiggar uttaga; skulle tu wißerligen komma ihog, at tu warit i Badstufwan. Han sade til Brun: Träden närmare hit, min Frände; här skolen J finna en kåstelig Honing. Sticken här djupt in Edart hufwud; men äten icke förmycket, at J ther af blifwen sjuk. Björnen swarade: Bryr Eder icke ther om, min Frände. Jag wet wäl, huru mycket jag skal äta. Måtteligheten är bäst i all ting.

En trolös Mennista bör hatas af alla.

Ther på stack han hufwudet öfwer öronen, alt in til halsen, tillika med båda sina framfötter, in uti klyfningen på trädet. Tå Björnen således letade efter Honing, drog Michel med behändighet wiggarna ut. Trädet klämde samman med en hast, och Björnen blef qwarsittande, med hufwud och fötter, och kunde hwarken se eller höra. Han war wäl eljest nog stark och högmodig: Men här kunde intetthera hjelpa honom. Han begynte gapa, ulfwa och wråla; och, med sina bakfötters sparkande, gjöra ett så faseligit buller, som skulle husen fallit omkull.

Thet, som utan eftertanka angripes, lyckas sällan.

Rustfil ropade på sin Dräng: Op, op, sade han, och se til, hwad för ett fanners buller här wara månde. Han sielf spräng i hast utur sängen, och tog en Yxa i sin näfwa. Björnen låg fången i klämman, ropade och skrek, drog och ryckte; Men at han kunde gjöra sig lös, war fåfängt. Han trodde icke,

at

Digitized by Google

at han ther ifrån med lifwet komma kunde. Thet samma trodde ock Michel, hans gode Frånde. Ty han såg Rustfil komma ut med Yxan. Rätt nu, sade Michel, blifwer här något utaf. Han ropade på Björnen, och frågade, huru Honingen smakade? Han bad honom icke äta för mycket. Han låt honom förstå, at Rustfil kom med Yxan, och skulle, på Måltiden, gifwa honom Confect. Ther på lopp Michel bort til sitt Slott.

En Gjäck bespottar alla; fast thet honom intet båtar.

Här märkes Tweggehanda.

1. At en Menniska, som icke wil se sin egen olycka och skada, måste wachta sig för ondt Sällskap. Ty then, som följer, tror och håller sig in til ondt och lösachtigt Folk, han kommer wist uti skada, synd och skam. Såsom David säger: Med the heliga äst tu helig, och med the afwoga äst tu afwog. Then, som omgås med the fromma, han blifwer from; Och then, som omgås med the wisa, han blifwer wis. Therföre bör man öfwa omgånge med them, som äro trofaste och redelige, som älska rätt och rättwisa, samt äro Männer til namnet och gagnet.

Ondt Sällskap skal man fly.

Psal. 17.

2. At hwar och en Menniska skal wisligen och försickteligen wachta sig för the ondas list och försåt. Eljest kommer hon i klämman, i fahra, och äfwentyr. Ty then, som håller sig in til en ond och bakslug Menniska, (änskönt han icke hafwer något ondt i sinnet, och än mindre någon del i then andras onda förehafwande) kan icke komma ifrån henne obesmittad, obelastad och utan skada; ehuru försicktigt han ställer sig. Björnens rygg bär wittne.

The bedrägeliga skal man icke följa.

Nijonde Capitlet.

Huru Björnen blef fången, och af Bönderna illa slagen; Men kom doch lös igen, och gaf sig i en djup Ström.

Fabelen.

NÄr Rustfil kom ut, och blef warse, huru Björnen låg fången; lopp han flux til Granne-gården, (ther en hop Bönder drucko Bröllop) ropade och sade: Skynden Eder, så skolen J få se en underlig ting, En Björn ligger fången i min gård. The följde honom alle med glädie. Hwar och en tog i handen, hwad han först träffade. Then ene en Grep, then andre en Harka, then tredje ett Spjut, then fierde en Raka, then femte en Stör, ꝛc. Prästen och Kläckaren, som biwistat Kallatset, kommo ock tillöpande, och wille se på thenna Leken. Prästens piga Jutte, som kunde koka then bästa Gröt man wille äta,

Mången ond får ett godt slut i sin onda sak, och alslas medhåll. Men en wis Man utwäljer thet goda; wälwetandes ther ondt kommer af sig sielft.

ta, kom ock thit, med sin Spon-Råck i handen. Ther med wille hon klappa Björnens rygg, ifrån hufwudet, in til gumpen.

Tå Björnen, i sine nöd, hörde thetta bulret, anropade han Sanct Knut om hjelp. Ther på fick han fuller ut hufwudet, men måste lemna qware sin myßa och sina öron, i pant för Honings-Måltiden. Ännu sutto framföttren fast i klämman. Them ryckte han ock lösa; men måste lämna sina klor, tillika med huden, qware. Tenna fötkman war icke then bästa. Han kunde med möda komma up til wägen. Ty blodet ran utaf hans skägg, och fötterna woro så ömma, som Spikbölder.

Rustfil och the andre, som komit thit, gåfwo honom feta slängar. Prästen hade en lång käpp, then ock Björnen fick smaka. Han kunde hwarken gå eller krypa. Och alle ropte: Slå, slå. Somlige hade Spjut, somlige Spadar, somlige Stäfwor. Smeden hade Hammar och Tång. The stötte och slogo honom så, at han måste wråla, och lemna något naturligit, i staden för Tractamentet.

Thit kom ock Stubbert, med sit krokotta ben; Jeppe, med sin förgylta näsa; Joga Knarr, med sin råstiga hals; Påhr Järn-Skägg, med sina långa fingrar, och hans Swåger Erland Näfwer-Hatt. Theße woro the flitigaste, at smörja Björnens rygg med Påk-Olja. Påhr Skyhamn kom ock löpandes med en Slunga, och kastade så tjockt Stenar på Björnen, at han ther wid gaf sig helt illa. Malin Qwar, och hennes Syster

I hungers nöd suger Björnen om Wintern sina Ramar. Så må ock then Late giöra, som icke ides arbeta för födan.

Thet är ett gammalt Ordspråk: Wik af wägen för druckna Bönder; ty the slåß giärna. Thet är ock sant. Ty hos them är tå intet Förstånd, mått eller uppehåll. Hos them hielper ej heller någon förmaning, när the begynna regera.

Digitized by Google

Jutte, Talika Lortqwast och Segnild Träckenbak, jämte många andra Qwinnor, slogo Biörnen med Skopor och Embar. Blank Ridetyg hade ett gammalt Swärd. Jesper Tun-Skägg bulrade mer, än tijo Kalfskins-Trummor. Hans Moder, Fru Tadeltrut, gjorde med honom ett. Hon war wäl hans naturliga Moder; Men hwilken hans rätte Fader war kunde ej för wißo säjas. Doch gick ett rykte ibland Bönderna, at Nische Landsknecht hade makat til honom, in under thet Riksdagen påstod i Lund.

En Hora, som immer fort lefwer i sin stuckt, dör i sin synd, och blifwer Djefwulens Brud.

På thet sista språng ock Rustfils Broder, Olle Hwipp-Hjärna, til, och gaf Brunen, öfwer theß panna, af en Stör, ett så wäldigt slag, at han så nära släpt döds-fjärten.

Här af swartnade thet så för hans ögon, at han ej wiste, hwart han lopp i mörkret. Han kom ibland Qwinfolken, ther the stodo; och trängde them så hårdt, at Fem stycken föllo i en djup och stor Qwarn-Dam. Tå Prästen thet såg, begynte han löpa, skria och ropa: Hoj, hoj; si ther flyter min Pina Jutte. Hennes Räck, står här. Hennes Päls blifwer wåt. Ach! hjelper henne, at hon blifwer wid lif. Jag wil gifwa Eder twå Tunnor Öhl, och ther til med Aflats-Bref. Ach! ser, huru hon grinar. Hon drunknar wist, om I icke kommen snart.

Girigheten är nu ganska allmän, och Wisheten mycket sällsynt. För then, som har Peñingar, står Aflat och Nåd tilreds.

Tå lupo alle Bönderne til, at hjelpa Qwinfolken; och mente, at Björnen låg död. In under thet the drogo them op, kröp Björnen i Strömen; och wille fast häldre dränka sig

sjelf,

sielf, än upbära mera stryk. Han wiste ej, at han kunde simma, förr än han nu försökte thet.

När Bönderne sågo thet, grinade the fast wärre, än Björnen. We then skammen, sade the, at Björnen undslapp. Thet wålde all theßa Qwinnor. The måtte hällre setat hemma på sin ända wid Räcken. O! käre se, huru han kan simma. (J thet trädet, hwarest han setat i klämman, satt kött och hår, hud och blod qware, af hans hufwud, öron och fötter.) Kom igen, ropte the; hwad hafwer tu glömt? Tina öron äro här; hämta them igen. Tina hanskar hänga ock här qware. Then bedöfwer icke leta efter försmädelse, som först lider något skada.

Således led Björnen smälek uppå skadan. Doch war han glad, at han slapp utur theras händer. Han förbannade thet Trädet, som han setat fast uti; och Michel Räf, som honom så skändeligen fixerat. Thet war then Bön han bad, tå han wroks af och an uti Strömmen. Strömmen war stark, och förde honom med sig, mer än twenne Wälska milar. Han drefs i land wid en Mur. Hans tilstånd war så ynkeligit, at han war hardt nära döden. Doch kunde han ej annat, än klaga öfwer sin falska Frände, som bad honom krypa uti Trädet; Och öfwer Bönderna, som honom så wåldsamt handterade.

Här skola Trenne Stycker läras.

1. När menige Man och Allmogen får Tömmarna i sina händer, styres icke Riks-Wagnen jämt fram åt wägen. Ty the äro en ostadig och lösachtig hop. The äro ett månghufdigt Djur, thet ther hafwer så många Sinnen, som hufwuden. The wika nu hit, nu thit, och wisa ingen Herr Omnis är lättfärdig och lösachtig.

stadighet i någor måtto. The tro then ena lögnen, tils the få en annan. The hålla med then the sidst tala wid: och följa Lyckan efter, ehwart hon förer them. Lika såsom Israeliterne ändrat sina sinnen, efter alla sina Konungars hjertan och sinnelag. Thenna är then förlorade hopen, som icke besinnar hwad förnuftigt är. The följa sina egna Affecter och begärelser efter, ehwart the leda them. Aldrig är någon så orimelig sak, som icke på god tro af them warder emottagen.

Thet witna alla Historier.

Man läser i Historierna, at för thenna ostadiga hopen äro offta helt otroliga ting berättade. Här af äret, at the tilbudit Menniskor för Gudar. War icke thet underligit, at Lycurgus kunde inbilla Staden Athen, thet han undfått sin Lag af Guden Apollo! Athenienserne trodde thet, och sworo honom en Ed, at the wille hålla samma Lag, såsom en stor Helgedom; in til thes han foro til Apollo igen, och förfrågade sig, om man icke fingo ändra något i thenna Lagen, taga något ther ifrån, eller lägga något ther til. Thenna Eden wille the hålla, in til thes han komme hem igen ifrån Apollo med swar.

Herr Omnis äger intet Förstånd eller stadighet.

Ho kan upräkna thetta lättrogna och ostadiga Folkets Wahntro och Gäckeri? Thet hänger tilhopa af idel dårskap och narrespel, wahnwett och oförstånd. Så at man wäl måtte bära fasa, för ett slikt wildt och oförnuftigt Djur, som intet Medel förstår eller wet; utan, såsom en Biswärm, faller ifrån thet ena Extremum til ett annat. Thet bör regeras med en tjenlig alfwarsamhet, och hållas in under Tucktans Ris; fast thet anser sig sjelft, såsom ett fritt Folk, som gjör utan twång, hwad thet gjöra bör. Hwad thet en gång begynner rosa, thet uphöjes snart til Himmelen; Och strax ther på wändes Bladet så om, at samma ting nedsänkes snart til helwetit. Ju mera något är lögnachtigt, ju mera hos thet af gemene Man, och ju flera anhängare får thet. Läs widare här om then 2 Bokenes 18 Capitel.

Werldenes söttma är bemängd med Galla.

2. At all glädje, wällust och förnöjelse här i werlden, är bemängd med sorg, bedröfwelse och wederwärdighet; Och at then, som

sma-

Digitized by Google

smakar theß söta Honing, finner ther uti galla och bitterhet. Therföre är Mahlörtens bitterhet med en hälsosam söttma förmångd, fast bättre, än then söttman, som lämnar efter sig en långwarig sjukdom och bäskhet. Ty thenna werlden är full med motgång, bedröfwelse, olust och pust. Ifrån thet Menniskan södes til werlden, går hon utur then ena sorgen och bedröfwelsen, in uti en annor. Then ther sträfwar efter thenna werldenes wällust, han kommer gemenligen uti fahra. Lika såsom Björnen här, tå han följde sin wällustiga begärelse, råkade i en stor olägenhet. Ty säger Fridanck:

Af skröplig Säd jag aflad är;
I sorg jag ock är upfödd här;
Mitt lefwerne är idel nöd;
Mitt lefnads-slut then bleka död.
Ej kan ett Träd så ond Frucht ge,
Som then jag stundligt låter se;
Fast hon än skön syns utan på,
Doch träck uti sig gjömma må.

Alt Kött är Hö, och all theß fägring är såsom Blomster i markene. Es. 40.

3. At Prästerne ej skola förnöta tiden med werldslig fåfänga, och inblanda sig i allehanda sitt dyra Embete oanständiga gjöromål. Såsom Prästen kommer här fram, med en Påk i handen, och gjör the försupna Bönderna sällskap. Sådant länder thet Heliga Prediko-Embetet til Förklening, samt Åhörarena, i stället för uppbyggelse, til skada och förargelse. Thet kan ock komma så wida, at innehållet af theßa Werser besannadt warder:

Hwad för en Präst är oanständigt.

Man finner Präster, gamla, unga,
Som illa nog predika, sjunga;
Ty the GUDs Ord ej rätt förstå,
Och til sin tjenst som Apor gå.
Til himlen skull' the leda andra,
Och i alt godt them förewandra;
Doch, som the sjelfwe ej ha grund,
Så skull' the läsa än en stund.

Ti-

Tijonde Capitlet.

Huru Råfwen fan och bespottade then slagna Björnen; Men Björnen ther emot stillatigande, skilde sig ändteligen ifrån honom.

Fabelen.

TÅ Michel af berådt mode thenna slemma gärningen bedrifwit, och sin Frände förrädeligen beswikit; Lopp han strax bort och tog några Höns, af hwilka han gjorde sig ett godt Måhl, och drack ther uppå af then förbi löpande Strömmen. Han talade så för sig sjelf: Thet fägnar mig hjerteligen, at jag kommit Björnen uti thetta Badet. Rustfil skal nu straffa honom, för thet han warit min mißgynnare. Jag kallade fuller honom min Frände; Doch hafwer han nu annat rönt. Thet är wäl, at han nu är död. Ej kan han widare klaga öfwer mig. The öfrige lära ock, af hans fall, fått en tilstoppad mun.

Michlar glädja sig i sine ondsko och förräderi.

Tå

Tå han lycktat thessa orden, kom han oförmodeligen thit, ther Björnen låg i sitt blod, helt ströplig och wahnmächtig. Wid första åskådandet blef han förfärad. Han bannade Rustfil, som ej haft skarpare Yxa, och sade: Twi tig, tu lede och ouphängde tjuf. Wille tu icke hålla thenna goda Maten til godo, och then med glädje förtära? Sägst tu icke, huru feta och tjocka Lår han hade? Fant tu icke honom fångnan i tin egen gård? Doch ser jag, at han lämnat tig någon Pant qwar; emedan han är mycket blodig.

En ond Stallbroder gläder sig, när then andra går illa; och wille honom gärna om lifwet bringa, om han kunde.

Ther uppå steg han spottskeliga fram til Björnen, och sade: Säger mig, Frände, om J hos Rustfil glömt Edor Myssa, och Edra Skor? Jag wil berätta honom, at J sitten här. Men jag förstår, at J welat stjäla Rustfils Honing. Thet anstår icke en Adelsman, at slå under sig then fattige Bondens wälfångna egendom. Men hafwen J betalt thet, så är thet rätt. Gånge så alle Bondens tjufwar! Käre säg mig, ho hafwer så rakat Edart hufwud! J ären så röd, som J woren målad. Mig synes, som skulle Rustfils Drängar fördt Pentselen. Thet måtte wara underligit. Hade ock then Honingen en söt smak? Lyster Eder mera ther af; Så säger mig thet, medan J ären här, och förrän jag går bort. Eller skal jag tro, at J blifwit Abbot; efter J bären en röd Myssa? Ett stycke är ock borta af Edart Öra. Edor Mule är blodig, och Edra Hanskar borta.

Smäleken följer ofta på skadan.

Tå

En wis Man, som älskar ro och fred, skal litet eller intet swara sin Owän; om han någorlunda kan wara thet förutan.

Tå stackars Herr Brun hörde thessa smädeglosor, wille han icke swara ther på. Och at han ej längre måtte höra thenna Wisan qwädas, gaf han sig åter i watnet. Strömmen war stark och häftig, och förde honom til then andra sidan. Ther låg han i sin wedermöda, och sade wid sig sielf: Om någon slogo mig ihjäl, kunde thet så wara; efter jag ej kan gå. Doch må jag försöka, om thet ej är gjörligit, at komma til Kungs-gården. Ty Konungen wäntar mig. Thet är ock honom emot, at jag så länge dröjer.

Björnen hoppade och kröp, med stor wedermöda, och kom så fram til Kungs-gården på fyra dagar, illa marterad, full med blod och sår.

Här märkas Twenne Stycker.

Sten på Bördan är tung.

1. At then, som råkar i någon nöd, måste ther ofwan uppå lida hähn och spott. Lika såsom Björnen här led af sin förrädare; tå han, uti sin sorg och pina, begabbades och försmådades. Hwar och en nödlidande försöker thetta.

Huru man sig, in under motgången, skicka skal.

2. At then, som således måste lida spott til skadan, icke må djerft förswara sig; utan med få ord gjöra sin enskyllan, och sedan tiga. Lika såsom Björnen här gjör. Han swarar Räfwen intet, tå han bespottades af honom; utan drog sig ifrån honom. Ty om någon blifwer bespottad och förfölgd, för sina missgärningar, af then, hwilkom han tilförene gjordt skada och förfång; han måste wara tolig, och ther hos besinna, at han sielf tilförende emot rätt och skiäl handlat. Men sker honom orätt, och han thet med tolamod fördraga kan; Så handlar han ej allenast rättsinneliga, utan behåller ock öfwerhanden i sin motgång: och således, in under thet han sielf öfwerwinnes, segrar han tillika. Ty Dygdenes öfning består ther uti, at man icke låter sig öfwerwinnas af thet onda.

Ren-

Digitized by Google

Renner säger:

Låt gå förbi, tijg, tål och lid;
Upräck tin nöd ej någon tid.
Til GUD tu ställa skalt titt hopp;
Han tig med glädje reser op.
Ty then til GUD sig håller fast,
Och hatar werldsens synd och last;
Then låter han ej lida nöd,
Ej heller Barnen tryta Bröd.

Ellofte Capitlet.

Huru then illa handterade Björnen, efter sin ankomst til Kongl. Håfwet, anförer sina klagomål.

Fabelen.

TÅ Konungen såg, at Björnen kom til Håfwet, i thenna nymodiga Klädningen, sade han: Ach! är thet icke Brun? Ach! se, huru sårad han är? Huru tro thet är tilgångit? Thetta förekommer mig ganska sällsamt.

Brun gick fram för Konungen ganska bedröfwad, och sade: O! Herre Konung hör til, hwad jag hafwer at säja. Så hafwer jag blifwit undfägnad i Michels Gille. Han hafwer förrådt mig.

Ther på swarade Konungen: J thenna saken behöfwer jag intet widare betänkande. Jag wil, utan all Nåd, hämnas thetta. Tordes Michel giöra så stor Herre, som J ären, så mycket ondt? Jag swär, wid Scepter och Kro-

Digitized by Google

Krono, at han skal blifwa i fängelse inmanad, in om Otta dagar; Och all then rätt I begären, skal gå öfwer honom. Thetta skal så wist efterkommas, som jag icke förgäfwes bär Swärdet wid mina sido.

En Konung, Furste och Potentat skal icke förlåta sig på sin egen wishet; utan följa wisa och förståndiga Måns råd.

Ther uppå lät han sammankalla sina Herrar Råd, at föredraga them thenna grofwa mißhandelen. Rådet kom strax, på Konungens befallning, tilsamman; och beslöt enhälleligen, at Wildkatten Hindze, som war en wis Man, och hade sig Räfwens illparighet wäl bekant, skulle thenna Resan sig åtaga, och alfwarligen antyda Michel, at komma til examen och förhör. Konungen bifôll ock, at Michel borde ännu hafwa en Stämning; och jemwäl, at Hindze woro nog skickelig, til thetta wärfwets utförande. Ja, Hindze, sade Konungen, ser Eder wäl före, och skynden Eder åstad.

Här achtas Twenne Stycker.

1. **A**T en Konung, eller en annor hög Ambetsman och Domare skal, efter the Gamla Wisas lärdom, låta then wederfaras rätt, som rätt gjordt; och then straffas, som straff förtjent. På thet alle, som thet höra, må rädas för the ondas straff; och the alle, som gode äro, wachta sig för thet onda. Man skal ock låta then, som anklagad är, om han icke inställer sig första gången, å nyo in för Rätten inkalla, at afhöra hans förklaring; gifwande granneligen acht, på sakens rätta grund, och alla omständigheter; tagande sig til wahra, för någon Doms afkunnande i hastighet, i wrede och bitterhet, af hat och afwund. Lika såsom Räfwen blifwer här, efter Konungens befallning, andra gången inkallad för Rätta.

Swaranden skal andra gången citeras til Rätta.

2. At

2. At hwar och en Konung och Potentat skal, såsom the Gamle Wise lära, alla Saker, stora eller små, med sitt förståndiga, ärliga och wisa Råds råde, wäl bepröfwa och öfwerwäga, afgjöra och besluta. Ty i så måtto kan han stå emot sina Owänner, sitt Rike, macht och wälde utwidga och förmera. Men wil han försmå och förachta sina Tro-Män och wisa Rådgifware, och följa sitt egit Hufwud och begrep; Så kommer han doch sällan, fast han äger ett godt förstånd, til en god ända i sin sak. Tå nöd och trångsmål är förhand, skal en Konung ej allenast höra the Wisas förslag och råd, utan jemwäl andras; förr än saken endrägteliga afgjöres i Rådet. Men thens råd, som han wet brinna af wrede och hämdgirighet, skal han icke följa. Skulle en sådan någon tid gifwa ett godt råd; gjör han thet icke til then ändan, at han ther med må gagna; utan at han en annan gång må blifwa bättre betrodd. Doch gjör han thet icke altid.

The wisa råd skal brukas i alla Saker.

Konungen skal ock hafwa sådana Rådherrar, som icke äro sqwallerachtige; utan wäl förtiga kunna, hwad han med them förehafwer och besluter. Ty ther af får hans upsåt, mening och anslag en god framgång och ett önskeligit slut; ja, all skada och förderf blifwer ther igenom förebygd. När Herrar och Furstar noga tilse, at allom wederfares rätt; samt, at theras handel och förehafwande icke äro i hwars mans mun: Tå är frid, glädje och enighet i Landet. Men när the hafwa ett löstryckt och ramelachtigt Råd, så at menige Man får weta af theras råd och anslag; tå upkommer hat, afwund, oenighet, mord, kif och träto, så at ingen är fri och säker för then andra.

Rådsherrar skola icke utsprida thet, som hemliga hållas bör.

Then Sicilianiske Tyrannen Hieron kunde fuller lida them, som sade fritt ut alt hwad the wille, jemwäl emot honom sjelfwan; Men them, som icke kunde förtiga, hwad them i löndom sagt och befalt war, kunde han hos sig aldeles intet fördraga. Therföre böra alla Konungars, Furstars och Herrars Råd wara tigande, och hemligen hos sig behålla, hwad them anförtrodt är och blifwer. Ty genom ett enda Rådslag, som hålles lönt och icke uptäckes, kan ett helt

Ingen Potentat lide hos en försla; the låt.

helt Land och Rike på mycket bättre fötter ställas. Så kan ock, om ett sådant Rådslag uppenbaras, hela Landets skada och förderf följa. Thet är ock farligit för them, hwilkom sådant blifwer anförtrodt, om the icke kunna förtiga, hwad som förtigas bör. Ty in under Landets almänna wälfärd beräknas ock then enskylta.

Thet är fahrligit, at uppenbara ett hemligit Rådslag.

Kejser Augustus hade en i sitt Råd, som het Fulvius, för hwilken han uptäckte alt, huru han, i ett och annat mål, wille ställa i thet Romerska Riket. Ty han sökte medel och utwägar, huru hans Syster Liviæ Son, som utom någon sin egen förbrytelse war drifwen i Landsflycht, måtte komma in uti Riket igen, och blifwa, efter hans död, efterträdare i Regeringen. Hans Drottning war ock i then tankan, at så ske skulle. Thenne Fulvius blef tidt och ofta af sin hustru (hwilken hade hemlig wänskap med Livia) åtspord, hwad handlat woro in om Rådet om Liviæ Son; med begäran, at han thet för henne uptäcka wille. Fulvius, öfwerfallen af sin hustrus trägna böner, berättade för henne, hwad som beslutit woro; och thenna thet för Livia igen. Livia berättade thet åter för Augusto; förebrående honom, at han sådant för henne förtegat: althenstund thenne Mannen skulle, efter then dagen, hata henne och all hennes Slächt. Augustus blef, öfwer thetta talet, ej allenast förfärad, utan ock swåra wred på Fulvius. När Fulvius förmärkte Kejsarens wrede, gick han hem, och tiltalte sin hustru hårdeligen, för thet hon sådant uppenbarat; warande i begrep, at stinga sig sielfwom swärdet i bröstet. Hon swarade: Tig skedde ingen orätt, om tu således dräpo tig sielfwan; i thy tu för en Qwinna, hwilken tu fast länge bepröfwat, at hon icke kan tiga, uppenbarat thet, som borde hållas hemligit. Och någon tid ther efter dräpo the båda sig sielfwa.

Qwinnor kunna icke tiga, och hålla glasen på sig.

skal begära ...ta Herrars och Furstars hemliga Saker.

Konung Lysimachus hade en Man, som het Philippides, ganska kär. Honom gjorde han al ting til nöjes. En gång sade Konungen til honom: Min kära Philippides, hwad skal jag meddela och ... tig, af alla mina Saker och hemligheter ... kan

swarade: Min Herre och Konung, betro mig hwad tu wilt; Men låt thet doch icke wara hemligit eller lönligit. Thenne gode Mannen wille icke löpa någon fahra; therföre begärade han ej heller få weta något.

Fridanck:

Then tungan sin wäl styra kan,
Han wördas bör af hwarje man.

Tolfte Capitlet.

Huru Wildkatten Hindze blef med Stämning på Råfwen utsänd; och huru thet gick honom.

Fabelen.

När Konungen, med sina Herrar och Råder, faststält thetta Beslutet, sade han til Hindze: Går strax til Michel, och berätter honom, at, om han nu icke är följacktig, och man nödgas sända til honom thet tredje budet; Så skal han, med

Hindzes befalning af Konungen.

Digitized by Google

med hela sin Slächt, aldeles utrotad och förödd warda. Jag wet fuller, at han är skadelig för andra Djur; Doch hafwer han Eder kär, och följer Edart råd. Underwiser honom hemligen, hwad fahra han står uti, om han nu treskas, etc.

Ho sig tyckes wara stor, är ofta största narren.

Hindze enskyllade sig, och sade: Hwad skal jag säja, tå jag kommer fram? För min skul giör han intet godt. Han begabbar alla mina föreställningar. Min person är ringa; mig achtar han intet. Herr Brun war starck, wäldig och mächtig; men huru for han? Huru skal jag, fattige Man, utföra thenna Saken? Låter någon annan inkalla honom för Rätta. Konungen swarade: Tager på Eder thetta beswäret, Hindze. Hos mången ringa Man finnes mera förstånd och skickelighet, än hos en stor och förnäm. Ären J liten, så bruker stora ord. Edor egen wishet warder Eder lärande, hwad J säja, och huru J Eder skicka skolen.

S. Märtens Fogel är Wild-Gåsen.

Hindze tog afskied ifrån Håfwet, och önskade så se något tekn til högra sidan, hwaraf han kunde spå om lycka och framgång i sitt wärf. Tå han gått en half mil, såg han Sanct Märtens fogel flyga. Han ropte: Käre bida litet, slå ut tina wingar, flyg hit fram, och sätt tig på högra sidone om mig. Fogelen kom och satte sig på en qwist, men til wanster. Ther af blef han, fattige Man, förfärad och ganska twehogse. Doch gjorde han, säsom mången dum giör. Han tröstade sig sielf, så godt han kunde; och gick wägen

Ho sig sielf wil trösta,

gen ända fram til Malepartus; och fan Michel för sig, utom Hus-dörren. På samma rum höll han stråx thetta talet: Then gode och nådige Guden gifwe Eder, Herr Michel, en god afton! Jag hafwer nu, efter Konungens befalning, lupit thenna långa wägen, at andra gången stämma Eder för Rätta. Konungen är ganska wred, och wil straffa Eder til lif och gods, om J icke nu ären mig följacktig til Håfwet. Therföre störten icke Eder sielfwan i fahra; utan kommer och förfäcktet Edor sak.

måste gjöra sig sin sorg qwitt.

Michel swarade: Waren wälkommen, kära Frände. Thet war wäl, at J funnen mig inne. Jag unnar Eder alt godt. Doch hade Michel här med ingen mening. Han tänkte fast mera på något skälmstycke, och huru han måtte sända Hindze illa tilpyntad til Konungen igen. Och sade Räfwen ytterligare: Sägen mig, Min k. Frände, hwad mat J gärna äten; så wil jag skaffa Eder then sama. J afton wiljom wi gjöra oß glada tilsamman, och i morgon bittida följas åt til Konungen. Ingen af all min Slächt älskar jag så högt, som Eder. Ty J ären trofast, och kunnen hjelpa mig i mine nöd. Thet är nu något öfwer en wecka, sedan Björnen, med stålta och försmädeliga ord, kom til mig. Ther hos brukade han mycken flärd och falskhet. Han mumlade och låt illa, förlåtande sig på sin styrka. Jag hade icke wågat, för 1000 Danska Mark, gå med honom til Håfwet. Men med Eder går jag gärna. J morgon synes thenna

Wällusten är en skadelig Snara.

resan kunna beqwämligast företagas. Til thetta swarade Hindze: Wi wiljom nu i afton följas åt. Wägen är god, Månan skiner klart, och luften är ren. Michel sade: I afton går jag icke åstad. Ty thet kunde hända, at någon mötte oß, och gjorde oß i mörkret alt ondt; af orsak, at han tå icke kunde känna oß. Men om ljusa dagen skulle then samme hälsa oß wänligen, och lyfta på sin Hatt.

Hindze sade: Skal jag blifwa hos Eder öfwer natten; Så säger mig, hwad I wiljen gifwa mig til mat? Michel sade: Goda och söta Honings-Skifwor. Annat är nu icke för hand. Hindze sade: Sådan mat har jag aldrig ätit. Hafwen I intet annat, så gifwen mig en god och fet Mus. Then maten känner jag för god. Michel sade: Är thet sant, at I hållen Möß för en så god mat; Så skolen I i afton få nog af thet slaget. Här bor en Präst, som heter Herr Måns. I hans Halm-Lada wid kyrkjan finnas så nog stora och feta Möß, at the kunde gjöra ett wagns-laß. Then gode Mannen klagar mycket, at Mößen gjöra honom stor skada. Man hörer them allestädes pipa i halmen, tå the jaga efter hwar andra. Eja, sade katten, låter mig komma thit, om I äten min Wän. Jag älskar Möß öfwer all mat. Harar, Kaniner och andra Djur, äro ej i min smak så söta. Innan wi gå til sängs i afton, sade Michel, wil jag föra Eder til thetta huset. Låter oß strax gå thit, sade Hindze. Michel gick före, och Katten följde efter honom.

Här får Michel tilfälle til sitt förräderi.

Hos en trolös sökes fåfängt tro och lofwen. Ty han lofwar myc-ket, och håller intet.

Natten

Digitized by Google

Natten tilförende hade Prästen mist sin bästa Hana; hwilken Michel bortsnappat, genom ett Hol, thet han gjordt på wäggen. Thet samma hade nu Prästens Son förmärkt, och satt en Snara för samma hol; i mening, at ther med kunna fånga Michel. När han nu blef Snaran warse, sade han til Hindze: In om thetta holet finnas Mössen. Kryper snält in, och springer hastigt fram; Så fån I flera Möß, än I wiljen hafwa. Hörer, huru the pipa, och springa hwar om annan! När I ären mätt, så kommer til thenna Stenen, wid hwilken jag wil förbida Eder. I afton wilja wi icke skiljas från hwar andra; Men i morgon följas åt til Håfwet. Tror I, sade Katten, at jag kan krypa ther in förutan fahra? Ja så, sade Michel, ären I af thet rädda folkslaget? Thet wiste jag icke förr. På thet sättet spännen I ingen Mus. Kommer, wi wiljom gå hem til min hustru. Hon skal i mitt egit hus tilreda en Afton-Måltid för oß; fast thet ej blir af Möß.

Then sin owän wil bedraga, han stiäl honom först, genom söta ord, hiertat bort.

När Hindze hörde theßa smäde-orden, språng han dristeliga fram, och blef i Snaran hängande.

Här märkas Fyra Stycker.

1. Fursters och Herrars Håf finnas mange, som wäl äro wise och förfarne; men när them något befalles, at gjöra och uträtta; tå kunna the mästerligen swinka och draga sig undan, och ursäckta sig med sin egen odugelighet til then anbefalta syßlans utförande. Hwilket the för ingen annan orsak gjöra, än

än at the må blifwa rosade; at theras Herrar må få alt större och större tycke för them, och them sedermera i fast wigtigare wärf betro. Ther in under söka the likwäl sin egen nytta och profit. Men theße kunna snart störtas i fahra och förderf, förmedelst sin egen äregirughet och bemantlade högmod. Såsom thet wederfors Wildkatten.

At sätta tro til Truldom, är fördömeligit. Thet hafwer Guds wrede med sig i följe.

2. The alle försynda sig emot Gud, och bespotta hans heliga Ord, som låta sig förleda til truldom, spådom, allchanda skräck, besynnerliga teckns och dagars utwäljande, etc. Ty Gud ordinerar och regerar, skickar och gjör all ting, efter sin oryggeliga wilja och Gudomeliga alsmächtighet. J så måtto försynda the sig, som gifwa en noga acht på the Foglar eller Djur, som them först om morgonen möta; antingen the löpa öfwer wägen för them, eller the flyga til then högra eller wänstra sidan: spående ther af, om sin resas lyckeliga eller olyckeliga utgång. Somlige hålla thet för ett olyckeligit teckn, när en Hara löper öfwer wägen före them. Andre mena, at theras lycka eller olycka består i några Fogle-rop; såsom: Örnens, Korpens, Skatans, Swanens, Ugglans. The gifwa ock acht uppå, til hwilken thera sidan the flyga. Lika såsom Zindze här gjör.

Herr Hans af Svartzenberg säger, uti Dygder-nas Memorial-Bok:

Thet ware Qwinna eller Man,
Som Truldom tror ell' gjöra kan;
Han säkert all Guds Nåde mister,
och får på Wreden inga brister.
När han i Gud ej hafwer del,
då drifwer Satan fritt sitt spel;
och lärer tå, at Truldom bruka,
hur man signa skal the Sjuka.
[illegible]r Synden skul får han then macht,
[illegible] wi på sådant gifwa acht;
[illegible]orsa, Spå och kunna Trolla,
[illegible] wil för synd wi ej sku hålla.

Och finnas i Naturen Prædictiones och Divinationes, thet är, Teckn och Spådomar om tilkommande

Digitized by Google

mande ting. Men hwad thet är, kan ingen rätteligen säja; och hwilkom någon olycka wederfaras skal, kan man icke weta. Thet egna hjertat gifwer wäl enom något tilkänna, (ty tankarna och sinnet äro bekungade och oroliga) doch wet man icke, huru thet står til, eller hwad enom wederfaras skal, förr än thet timar och händer. Och tå säger man uti sitt hjerta: Sade jag icke thet förut?

i Naturen några förebud, til godt eller ondt; doch äro the icke påliteliga.

Simonides, en mycket wältalig Man, fan wid Sjö-Stranden en död menniska liggande. Honom syntes, at thet skulle hafwa någon betydelse med sig, at han påfan thenna Kroppen. Blef förthenskul så länge på landet, tils han fått begrafwa then döda. Men hans Stallbröder, som icke wille bida, stego til Skieps, och drunknade alle samma dag. Han allena blef wid lif. Hans hjerta sade honom, at then döde skulle wara honom til ett teckn. Han följde sitt hjertas spådom, och blef frälst.

Sebastianus Brant säger:

Däracktiga Konster skal ingen bruka.

Thet står en Christen illa an,
  Förbudna konster öfwa;
När han sin' werk och ord ej kan,
  Som Gud wil hafwat, pröfwa.
Hwad wi oß gjöra tagom för,
  Til wår och Nästans fromma;
I HErrans Namn thet gjöras bör,
  Om thet skal wäl bekomma.
Man therför' icke säja må,
  At thenne dag är wärre,
Än then, som månd' i går framgå;
  Ty en är bägges HErre.
Hin Ondas Lära thenna är:
  Tag tig i dag til wahra;
Tig morgondagen Lycka bär;
  Tå äst tu uran fahra.
Ach! kära Christen, märk thet wäl,
  At Satan för tig leker,
Och snaror sätter för tin Själ,
  När han så ljufligt smeker.

Digitized by Google

Han tig så hjelpa wil ur nöd,
Som han Kung Saul hjelpte;
Then han uti en ewig glöd
Til kropp och Själ nedstjelpte.

En förnuftig menniska skal icke, i nödenes tid falla i mißtröstan.

3. At en wis Man, i sin motgångs och bedröfwelses tid, icke skal låta sitt Förnuft och sin försicktighet wika bort. Ty the Wisas Försicktighet kan ofta frälsa them utur nöden och fahran; samt bättre bewara them, än styrka och mandom, gods och ägodelar. Therföre skal en wis Man icke blifwa modfäld, tå han sig något företaga måste; så framt thet i sig sjelf är godt och ärligit. Lika såsom Hindze här tröstar sig sjelf. Men tå någon swårighet möter enom, skal han utwärtes (fast hjertat är ångsligit) wara wid ett lustigt ansichte, lida såsom ingen swårighet ther wid funnos. På thet hans Owänner, som fört honom i thet närwarande tilståndet, icke må glädia sig.

En sielfklok bedrages af sin egen lista.

4. The ther regeras af egen kärlek och sielfklokhet, the warda lätteligen förförde och bedragne; når en listig och ilfundig Menniska kan i wißhet inhämta theras hjertans mening, och til hwad the af Naturen äro måst bögde. Lika såsom Michel här giör med Hindze. Sedan han kommit i årfarenhet af hans hjertas trachtan, förde han honom i fahran och i Snaran. En wis Man bör altså, efter the Gamla Wisas råd, försickteligen angripa sina wärf och ärender, om the skola wäl och lyckeligen aflöpa. Han bör ej heller söka råd hos the listiga och bedrägeliga, hos främmande och obekanta; utan hos the fromma och rättwisa, them han tilförende wäl känner. Ty en förnuftig Menniska skal icke förlåta sig på twifwelchtiga och osäkra ting; utan ther af sanningen utleta, och then rätta grunden ther til. Hon skal icke i någor måtto sätta sitt lif i fahra, efter ens annors råd, som icke kan wara pålitelig; fast ther öfwer stora löften och tilsäjelser giöras skulle.

Råd skal sökas hos the trogna och fromma.

Tret=

Digitized by Google

Trettonde Capitlet.

Huru Hindze blef förrådd och fången; och huru Michel sedermera betedde sig.

Fabelen.

När Hindze kom i Holet, och såg, at thet war mörkt, blef han förfärad; doch ännu mera, så han kände Snaran om halsen. Han språng fram med allo macht, i mening, at rycka sig lös; men fåfängt. Ty Snaran war stark, och snärde hårdare til om halsen; hwar wid han skriade ynkeligen. Tå Michel thet hörde, sade han med en leende mun: Huru smakar Eder thenna Maten? Äro theßa Mößen Eder wälsmakande? Jag hörer Edor Frögde-Sång, tå J efter them leten. Wiste Prästen, at J så bortsnappade hans Wildebråd; wißerliga gåfwo han Eder ther uppå en amper Senap. Sjunger man så i Håfwet, när man spisar? J ären öfwermåtton glad. Jag önskade ock, Jsgrim woro i så godt Förwahr. Ther skulle honom betalas salt för surt. Han hafwer thet på mig förtient, för thet myckla onda han mig tilskyndat.

Wilt tu bespotta andra; så se först til, om tu sielf äst utan fel.

Sedan han uttalt theßa orden, gick han sin wäg, at någorstädes stifta träter och twedrägt, samt föröfwa Hor och Mord. Han satte sig före, at besöka Fru Grimholt, för twenne orsaker; först, at hon för honom uptäcka måtte, hwad klagomål Jsgrim wille

The, som äro af Michels natur, hålla stöld och horeri för ingen synd.

föra emot honom; och sedan, at han måtte gjöra henne skam. Thetta bewekte honom til hans Visit. Han tog tilfället i acht, mådan Isegrim war borta hos Konungen. Til honom bar han ett stort hat, för thet han icke wille lemna en fri tilgång til sin hustru, med hwilken han plägade bola utan blygsel. Tyckte således sig nu hafwa ett yppit spel med henne, under Mannens frånwaro. När han kom fram til hennes Slott, war hon utgången. Men hennes barn fan han hemma. Them hälsade han wänligen, doch af ett falskt hierta, med thessa orden: Mine kära Stjuf-barn, huru står thet til med Eder? Han gick litet ut; och straxt ther på kom Fru Grimholt in, och frågade, om någon sökt henne? Ja, Moder, swarade Barnen; nyligen war wår Gudfadder här, och hälsade oss alla för sina Stjufbarn. Ulfwinnan swarade: Han skal icke gjort thet för intet. Jag wil thet grymmeligen hämnas. Hon gick ut, och sökte honom ther han plägade hålla Jagt, och fan honom igen. Hon sade: Michel, hwad är thet för ord I sagt til mina barn? I skolen therföre fara en fanners färd. Hon grep, i wrede och hast, om hans Skjägg, (han hade sig ej nyligen putsat, fast han wille gjöra Visit hos Fruntimren) och ruskade honom så argt, at thet swed i Skinnet. Michel tycke icke om thenna Leken, slet sig lös, och lopp til ett gammalt Slott, som låg icke långt ther ifrån. Hon skumpade efter til samma rum. På Slotzmuren war en smal spricka, genom hwilken Michel

Then är en pare, som bedrager eller förs mådar oförståndiga barn.

Then ther wil hämnas alt, som på honom säges; han får syslor nog. En hämdgirig menniska skal man fly.

Michel trängde sig fram. Men then stora och starka, feta och tjocka Madusan, som i sin wrede språng efter, kunde icke komma tae= nom. Hon stack in hufwudet, och trängde på med allo macht; Men blef fastsittande, och kunde icke komma tilbaka igen. Michel lopp omkring, rusade til, och bedref sin okysk= het med henne. När hon thet märkte, sade hon: Tu äst ingen ärlig Man, som på ett främmande ställe, och för allas ögon, tager tig en så skändelig gärning före. Han swara= de: Hafwer jag något tilförende försummat, wil jag nu sielfmant taga thet i acht. Thet gjör tig och mig icke ondt.

Tilfället gjör både horan och tiufwen.

Then bewarar illa nog sin hustru, som lå= ter henne tiena til en annors enskylta nöje, och sin allmäna försmädelse. Så som Michel intet achtade, ho thetta fick se eller höra. När Grimholt ändteligen kom lös, war Michel borta. Hon sökte wäl sedermera förswara sin ära; Men uträttade doch intet annat ther med, än at skammen blef allom uppenbar, och rycktet widare utbredt.

Unga Sprätthö= kar, som skämma ärliga hu= strur, äro i sanning Ormiichlar.

Här märkas Fyra Stycker.

1. AT mången Man, genom swek bedra= gen och förolämpad, måste uppå ska= dan lida spott och spe. Lika säsom Michel bespot= tar Katten, tå han sitter i Snaran. Thet felas så mycket, at någon skulle af ett ondt Sällskap förbät= trad blifwa; så at han twert om warder fast mera förrådd, skadad och belackad.

Thenna gamla Wi= san gäl= des ofta.

2. Then ther en gång beswikit och förrådt sin Nästa, han gjör thet wäl sedermera, och så ofta han får tilfälle. Såsom Michel gärna sedt, at Isgrim äfwen satt i Snaran. Af en ond menni=

En bedra= gare blif= wer miß= tänkt och il= la betrodd.

menniska, som en gång bedrifwit någon mißgärning, må man altid wänta trolöshet och alt ondt. Naturen drifwer henne ifrån then ena lasten til en annor, och gjör synden för henne alt mer och mer behagelig. Ja, hon kommer ock så långt, at hon berömmer sig af sine ondsko. Såsom Michel berömde sig af sin blodskam.

Horeri är en swår synd.

3. Horeri är en stor och swår synd, then Gud både i thenna och i then andra werlden hårdeligen straffa wil. Förutan thet, at then Helga Skrift gifwer sådant tilkänna; Så talar ock Doctor Sebastianus Brant ther om sålunda:

När Dawid ej war stält och fräck,
Ej bran af okysk låga;
Tå war han Gudi mycket täck,
Samt fri för straff och plåga.
Men när från Gud med hjertat sitt
Han wek til Qinno-bilder;
Så blef han ock Guds hjerta qwitt,
Och från hans wänskap skilder.
Tre swåra Ris fick han igen,
Som späkte köttets kära;
Och förrn Gud kunde bli hans wän,
Så måste Dawid gråta.
5. Mos. 22.
J Gamla Lagen bjudes wäl,
At Horkarl och Horkäna
Man genast skulle stena hjäl,
Och ingen af them skona;
Men Nya Seden man sig wahlt,
Wil gärna Stenar spara,
Och Hordom lemna opåtalt,
Och Dygd för Blygd förklara.
Then Hedna hopen döma må,
At Hordoms-synden borde
Med Eld och Bähl afstraffas så,
At man slikt mer ej sporde.
Men Christna hopen tycker, man
Ej wara bör så stränger;
Ty Synden eljest hämmas kan,
Och Weden kåstar pengar.

Men

Digitized by Google

Men fast man slipper timlig Glöd,
Gud doch i ewig kastar;
Om man med Tron til JEsu död,
Som Dawid gjort, ej hastar.

4. En wred och förbittrad Menniska bör man undwika och icke swara; på thet öfwerwåld, kif och tråtor må undgå. Lika såsom Michel wek undan för Ulfwinnan, tå han såg, at hon war wred och förtörnad. Ty then, som wil med buller, kif och tråtor, in för werldslig Rätt, förswara sin åra; han berycktar och utskämmer sig sjelfwan alt mer och mer, (så framt han icke är thesto frommare) och får försmädelse til skadan. Åfwen som Ulfwinnan miste sin åra, tå hon henne, med wrede och macht, förfächta wille.

Thet är bättre, at möta en upretter Björn, än en förbittrad menniska.

Then gjör klokt, som undwiker sin Owän; Och om thet ej med lämpa gjöras kan, så gifwe honom goda ord; fast han, på sin sida, hade godt fog, at förekasta honom något igen. Ty ett godt ord finner altid ett godt Stöd; först hos them, som äro tilstädes, af hwilka han prisas för sitt tolamod; Sedan, hos then samma personen, som så i wrede och hast, med buller och owäsende, öfwertallit honom. Ty när han, sedan wreden är stillad, besinnar sig, uträttar then förolämpade personens tolamod hos honom fast mera, än om han på thet högsta blifwit af honom utskämd igen.

Ett godt ord är icke fåfängt.

Och fast thet woro rätt och billigt, at then samme, som lidit något til sin åra, henne också förswarade; Så gjör doch Förnuftet här emot thet inkastet, at wi ej skolom hålla ther för skam och wahnära, som ljuges på oß. Lika som thet ej achtas bör, om någon, som sjelf icke hafwer någon åra, årar, rosar och berömmer oß. (Ty huru kan then åra någon annan, som sjelf ingen åra hafwer?) Altså skal man ej gräma sig ther öfwer, eller lägga thet på sinnet, om en lös och oärlig Man, eller en dylik person, kastar ut några Smäde-Glosor. Ty thet allena är ett sanfärdigt beröm, som en ärlig Man gifwer. Och en ärlig Man skal icke gärna se, at löst och draswelachtigt folk rosar honom. Ty althenstund han straffar them,

Thet skämmer oß icke, som på oß ljuges.

Digitized by Google

them, och icke wil gjöra ett med them, i theras synd och ondsko; Så har han ej heller at wänta annat, än häbn och spott igen. Sebastianus Brant säger:

Goda ord bryta wreden.

En wiser Man med Sachtmod wreden bryter;
Stortaligt ut en Gäck sin wrede skryter:
Ty then ther nit och wrede hafwer kär,
Kan sjelf ej se han ther af blinder är.
Han famlar fram i mörker och i yra,
Kan hwarken Fot, ell' Hand, ell' Tunga styra;
Han skäller alt; han mycket rå förstör:
Han wet ej hwad han i sin wrede gjör.
Ty wreden har fördunklat så hans öga,
At rent Förstånd hos honom lyser föga.
Och när han släckt för sig Guds Nådes ljus,
Så drifs thess Själ i hast utur sitt hus.

Fjortonde Capitlet.
Huru then fångne Hindze blef illa slagen; men kom doch lös.

Fabelen.

Thet ynkeliga rop och skrän, som Hindze gaf ifrån sig, blef hört af Prästens Son, ther han låg på sin Säng. Han

språng i hast up, och gladde sig ther öfwer, at han nu wißerligen fått sin Hönse-Tjuf i Snaran. Han tände up Ljus, och wäckte up sina Föräldrar, theras Drängar och Pigor; berättande, at Råfwen woro nu fången. The stodo alle up. Prästen kastade i hast omkring sig sin Nattrock. Pigan tog Ljuset, och the följdes alle åt til Ladan. Prästens Son gaf Hindze feta slångar, öfwer Rygg, Hals och Hufwud; och slog åndteligen ut et hans Öga. Ingen war, som icke utdehlte stryk. Prästen sjelf smorde ock, med en Eldgaffel, Hindzes Rygg, thet måsta han hinde. När Katten ej annat såg, än Döden för ögonen, språng han up emellan Prästens Låhr, klöste och slet.

Tjufwen, träffad i gärningen, bör gripas.

Ibland en stor hop blinda, är then Enögde bäst.

Tå Mannen här uppå swimmade bort, och föll såsom halfdöd til jordena, kom theß Piga Jutte tillöpande. I thet hon blef warse sin Herres oförmodade bräcklighet, gret och jämrade hon sig ynkeligen, samt swor i korswis öfwer Snaran och thet owäsendet, som ther af kommit. Hon tyckte, at Raggen sjelf kommit thet åstad. Hon bad ock Sonen, som stod nära ther in til, låta thetta gå sig til hjertat. Ther uppå förde hon, med the andras tilhjelp, sin Husbonda in i kammaren, och lade honom i en upbäddad Säng.

Alt medlidande hafwer icke enahanda ursprung.

Tå Hindze såg, at han war allena, begynte han, in under sin stora skröppelighet, bita och gnaga på Snaran, tils hon endteligen gick utaf. Och tå tyckte han icke rådeligit wara, at långre töfwa qware. Han språng ut genom Gluggen, och skyndade sig

Bättre brödlös, än rådlös.

then genaste wägen til Kungsgården. När Konungen såg theß usla tilstånd, blef han häftigt wred, och kallade strax tilhopa hela sitt Råd. Han åtsporde them, hwad utwägar han skulle taga, at han måtte få Michel in för Domstolen? När talet war ändat, steg Gråsswinet fram, och sade: Nådigste Herre, skal Lag och Rätt efterlefwas; så måste Michel, såsom en fri Adelsman, ännu tredje gången kallas för Rätta. Treskas han tå, och icke inställer sig; Så kan en contumaciæ Dom affägas öfwer honom. Konungen swarade: Ho wil mista ett öga, såsom Hindze; eller ett öra, såsom Brun; och sätta sitt lif i fahra: och äntå icke kunna föra honom hit? Ingen får jag, som thetta sig åtaga wil. Gråsswinet swarade åter: Herre, begären J thet af mig; Så wil jag mig thet åtaga, och wågat som en karl. Här på gaf Konungen åter thetta swaret: Går åstad. J hafwen hört och weten utaf hela saken. Men ser Eder wisligen före. Ty Michel är öfwer alla måtto listig.

Om then, som icke wil lyda sin Wäns råd, råkar ther öfwer i större nöd; sker ther honom med rätta.

Efter tagen Affkieds-Audience, gick Gråsswinet til Malepartus, och fann Reinich inne, med hustru och barn. Han hälsade them först, och sade ther uppå: Jag undrar, Frände, at J så spottskeligen tören förachta Konungens bud och wrede. Jag wil, såsom en wän, råda Eder, at J affkudden Eder thet onda rycktet, och bönfallen om nåd. Jag råder Eder, at J nu följen med mig, som tredje gången stämmer Eder. Ty om J nu treskens, och icke följen med

mig;

mig; Så hafwer Konungen beslutit, at söka Eder med macht, och belägga Edart Slott rundt omkring. Tå kåstar thet Eder sielf, Edor hustru och barn, lif, åra och gods. Therföre går med mig. J förstån wäl Edor Logicam. Bruken henne; Så gån J lyckeligen igenom thenna fahran, och störten edra Owänner i en af them oförmodad olycka. J hafwen tilförende stått til Rätta uti wigtigare saker; och äntå afwikit med heder.

Här uttagas Twenne Lärdomar.

1. Straffar thenne Fabelen med förtäckta ord, in under thenne Praelatens person, hela Kyrkjo-Staten i Påfwedömet. Thet andeliga Ståndet skulle wara en Spegel för alla Menniskor, til ett gudfruchtigt, ärligt och ostraffeligit lefwerne, efter Christi befalning: Låter edart ljus lysa för Menniskom, at the må se edra goda gärningar, &c. Men the hafwa aldeles afwikit ifrån then rätta wägen, och then första Församlingenes Christeliga plägsed. Ty then tiden war Prästomen, enligit Christi lära, tillåtit gifta sig; hwilket Påfwarne sedermera, twert emot then Helga Skrift, them förbudit, och ther emot öpnat dörren för horeri och skjörlefnad. Ther af flyter, at i Påfwedömet hålla Prästerna så många Skjökor, som them behagar, i stället för ächta hustrur. Hwilket är Christenhetene til alt som största skada och förderf. Ty the gifwa ther med onda exempel, och förarga then Meniga Man; så at ock theße efterfölja theras onda exempel, hålla horeri och skjörlefnad för ingen synd, och säja: Woro thet en så stor synd, så gjorde icke Prästen thet.

The Andelige äro ock köttslige.

Matth. 5: 16.

Påfwen, med sina Andeliga, är en orsak til horeri.

Historierna wittna, at Biskopar och Präster hafwa fordom dags haft sina ächta Hustrur. Ty then store Läraren Gregorius Nazianzenus är uti Nazianzo, i sin frome Faders ställe, utwald til Biskop. Och then H. Martyren Eusychius hafwer warit Präst i Cæsarea, och haft en ächta hustru.

Ächtenskapet är alsom ärligit och godt.

Digitized by Google

I thet Niceniska Mötet wille then fromme Mannen Paphnutius icke neka, at Presterne skulle hafwa sina åchta hustrur, kallande åchta folks sammanlefnad en kyskhet. Och han fick medhåll af hela Församlingen.

I then Andeliga Rätten står så skrifwit: En Biskop, Präst eller Diacon, som lefwer i horeri, skal afsättas, och drifwas af Kyrkjan; at ibland Lek-Folket giöra Bot och undergå plicht. Item; Ingen skal höra then Prästens Måßa, som hos sig i sitt hus hafwer någon hora eller concubin; enär thet blifwer witterligit.

Item; En Biskop, som för penningar, gunst och gåfwor samtycker til någon Prests horeri; han skal afsättas, och icke långre wara Biskop, och kallas en otuchtig Hund.

Utan föregången Ransakning skal ingen dömas.

2. At en Furste, Herre eller Domare skal ingen öfwerfalla eller döma, ehuru många klagomål emot honom anföras; förr än han, med sitt wisa och förståndiga Råds råde, blifwit trenne resor lagligen ståmd för Rätta. Efter the Gamla Wisas påminelse, år intet ting, hwar med en Konung, Herre och Furste kan mer stadfåsta och bewara sitt Land och Rike, och widare utbreda sin åra; ån ther med, at han undflyr en hastig wrede, och all orått; och at han såtter inga andra til Råds-Embetet, ån årliga och froma Mån, som hafwa Ut- och Inländska Stater sig bekanta, som weta hwad ondt och godt år, och äro brukade wid allehanda expeditioner. Men om han på någon skulle förtörnad blifwa, bör han doch icke, utan Ransakning och dom, låta straffet gå honom utöfwer; änskjönt hwar och en wiste honom med rätta således afstraffad blifwa. Tilkommer thet altså alla Herrar och Potentater, at wara långsamma och sena til wrede, och wål betånka hwad the gjöra, och sig altid rådföra med sitt ålskeliga Råd; Så winna alla theras saker en önskelig framgång. Och når the af sitt Råd blifwa, om någon fehlachtighet, then the åndra böra, wålment påminte skola the icke blifwa wrede; utan sådant, med sachtmodighet och glädje, emottaga.

Digitized by Google

Femtonde Capitlet.

Hurru Råfwen swarade på then tredje Stämningen, som Gråfswinet honom kundgjorde; och låfwade följa med til Kongl. Håfwet.

Fabelen.

HÅr Gråfswinet gifwit thetta tilkänna, swarade Michel: Thet är sant, som tu säger, Min Frände. Thet är bäst, at jag går med tig, och förswarar mig thet bästa jag gitter. Jag hoppas at Konungen bewisar mig nåd; emedan jag kan råda honom i hans saker. Han, såsom en förståndig Man, wet thet nogsamt sielf; fast jag therföre blifwer hatad af många. Han, såsom thet högsta hufwudet, kan mig förutan icke bestå. Om så händer och skier, at jag kan gå honom under ögonen, och komma i tal med honom; Wil jag wäl sedan stryka honom om munnen med min swants. Han skal wäl låta falla sin wrede, och kalla mig sin k. Son. Han hafwer nu några Rådgifware, som icke äro så färdeles förståndiga. Theras råd hafwer icke en god grund, och the weta ofta icke sielfwa hwad the säja. Men skal något beslutas och beramas, eller någon subtil knut uplösas; måste Michel fram, och the andre stå bak om. Thet hata the. Och månge hafwa sworit wid lif och siäl, at the på alt sätt skola söka mitt wärsta. The äro många och wäldiga, men jag är allena;

Alla Michlar kunna wäl rida och kjöra, then blacka Håsten, åka och wända, buga och ljuga.

Egit ros luktar illa.

Ther ondskan går fram, får fromhet skam.

hwilket mig mycket bedröfwar och ängslar. Doch är thet bättre, at jag allena går med Eder til Konungen, och förswarar min sak ärliga och wäl; än låta min hustru och barn stadna i fahra och äfwentyr. Tå woro både the och jag i grund förderfwade. Ty Konungen hafwer långa armar. Han måste hafwa wunnit spehl, och jag altid wika.

Här äro Trenne Lärdomar.

Hwad med Michel förstås.

1. AT Michel icke kan mistas på Häfwet och Herre=gården. Ty han skal på alla sidor wara med i Rådet, Herren och Undersåtaren til ondo eller godo, til gagn eller skada. Igenom thenna Michel förstås alla bedrägeliga, swekfulla, otrogna, falska, lösa och skalkachtiga menniskor; som eljest kallas Hycklare, Smickrare, Belackare, Medjammare, Spitsbofwar, Örnetaslare, Håfslinkor. Man kallar them ock Munkjempar och Swatzare, som hafwa mycket af munnen, men litet af ullen; Ögnetjenare och kappdragare, som båra Kappan på båda axlarna; Wäderhanar, som kunna segla med allahanda wäder, thet ware sig mot eller med, som föra sqwaller och baktala hwar man, som hafwa honing i munnen och galla i hjertat, som slicka framman til och rifwa stora skråmor bak, som peka på wattnet och mena elden, som med then ena handen räcka brödet och i then andra hålla hemligen en Sten i högsta hugg. Summa; utskumade Skalkar, för hwilka ingen from Man kan sig tilfyllest taga til wahra.

Michel är Furstars och Lands förderf.

Alla Historier, alla Heliga och Werldsliga Skrifter, intyga nogsamt, at sådane hafwa förderfwat många Herrar och Furstar. Somliga hafwa the gjort til Gudar, med sitt bedrägeliga örnetaslande; så at the uppenbarligen påbudit, at man them tilbedja skulle. Andra hafwa the gjort til uppenbara Tyranner, och äntå prisat them för froma Regenter. Således hafwa the pådragit them Narre-kåpan, och meddelt them långa Åsne-Öron. Andra hafwa the giort, til uppen-

pen-

Digitized by Google

penbara Gäckar och Dårar. Slika Smickrare och Örnetaslare hafwa the unga och oförståndiga Furstarna under sig, såsom Piberen sin Hund; och förderfwa så både Furstarna och undersåtarna. Ty när Fursten är förderfwad, så är hela Landet i ett fast ukelt tilstånd.

Therföre säger Salomon: **We tig land, hwilkets Konung barn är;** thet är, som sin tid i wällust, dryckenskap, jagt, och annat dårachtigt förnöter, och låter sitt Råd styra och regera Landet. Såsom Historien om Sardanapalus, och Daniel om Belzazar, gifwa tilkänna. När nu Herren sålunda ligger i sin wällust, och låter andra regera; Så wil hwar och en förtjena tack af Herren, och wisa honom til sitt Tidsfördrif; på thet the så mycket ledigare må stå på sin Skants, och achta uppå sin egen fördehl. Och tå måste the fattige undersåtarne, Borgare och Bönder, bo i Mellangården, beskattas och plågas. Ty när Herren i en slik förnöjelse finner smak, och Befallningsmännerna kunna sig wäl försörja, klippa Fåhren, etc. tå utblottas Folket, Städer och Byar förfalla, Åkrar och Engar läggas öde. Wil man än ytterligare tränga, beskatta och plåga ett sådant bedröfwadt och fattigt Folk; Så upwäxer uppror och annan olycka, som ändteligen förderfwar och ödelägger hela Landet.

Pred. B. 10: 16.

En barnsligen sinnad Konungs bekymmer.

Orsaken til Landz och Folcks förderf.

Hwarest nu thenne falske och bedrägelige Michels Afföda så almänneligen innehafwer Regementet, at Furstarne äga icke stort mer, än blotta Namnet; Och hwarest theße Ögne-Skalkar kunna så intaga Furstarnas hjertan, och them ändteligen så förföra, at the hos sig swårligen tåla goda Rådgifware och froma tjenare: Ther träffar thet in, som Herr Hans af Svartzenberg, i Dygdernas Memorial-Bok, sålunda skrifwer:

När Regenten hafwer blotta Namnet, och Befälhafwaren gagnet, är alt illa förespåndt.

Tho i Nåd och Gunst wil städse hos mig wara,
Han skal, at säja hwad mig liuft är, icke spara;
Tho berömma wil hos mig mitt onda dåd,
Han ypperst blifwa skal bland mina Herrar Råd.

Then Tjenarn jag ej stort, men bara Smulor, gifwer,
Som annat gjöra törs, än thet mitt nöje blifwer;
Och then mig säja wil en rener Sannings Grund,
Han skal min Onåd få och wrede samma stund.

En Furste bör gifwa acht, på sina Tjenares trohet.

Men en Furste skal, efter the Gamle Wisas råd, grannneligen achta och märcka, hwilken som är dugelig i hans tjenst. Hwar til thet förnämsta profwet tages, af hans tucktiga och ärliga lefwerne. Ty här i werldene finnas twenne slags Menniskor. Thet ena slaget lefwer endast efter sitt egit sinne och wilja, uti all ohöfwiskhet, synd och ondsko. Sådana skal en Furste aldeles skilja sig wid. I annor händelse förliknas han wid then, som fuller owitterligen gått öfwer några förgiftiga Ormar; Men the likwäl honom ingen skada tilskyndat. Doch woro thet därachtigt giort, om han ännu en gång wille gå öfwer them, på försök, om the honom stinga och förgifta wille. Thet andra slaget äro trofaste, tucktige och rättwise, som uppenbarligen, utan swek och falskhet, bestyra sina wärf och ährender. Theße förliknas wid wälluchtande Örter och Blomster. Ju mera man theßa gnuggar och sönderrifwer, ju härligare lucht sprida the ifrån sig. Sådana skal en Konung och Herre utwälja sig til tjenare; och skal hos ingen förachta rättsinnig- ärlig- och tucktighet i omgänge, fast thet funnos hos ringa och platt intet achtadt folk.

Uti Dygdernas Memorial-Bok warder en rätt Furstes och Herres Embete sålunda beskrifwit:

En from Furstes känneteкn.

Ther af käns en Furste och Konung rätt wäl,
At the utaf Dygd äro rika;
Och ingen får höras sig klaga med skjäl,
At Rätten utskipas olika.
Märk grant, at all Öfwerhet är utaf Gud,
Som henne macht gifwit regera;
Och käns hon ther af, at hon följer hans Bud,
Och wäxer i kundskapen mera.

Ther

Thet Land står i fahra, hwars Kung är ett barn,
Som älskar the barnsliga Slöjder,
Och allmänna wälfärden achtar för skarn,
Och är til all fåfänga böjder.
Men Landet är lyckligt, när Fursten är wis,
Och mogen i Rådslag och Styrcka,
Och inrättar alt sinom Gudi til pris;
At hwar och en Dygden må dyrcka.
Tå bär han sin Krona i tiden med Nåd,
Utzirad med Höghet och Ära;
Tils han, efter Himmelens allwisa Råd,
Får Härlighets Kronan ther bära.

2. At Michel är then ypperste i alla rådslag; och måste altid wara tilstädes, enär någon djupsinnig och eftertänckelig sak skal afgjöras. Han sjelf gjör här thenna bekännelsen. Thetta är mera sant, än godt. Hwar och en, som wil tänka något tilbaka, hafwer wäl sedt och hört, huru slugt och ilplicktigt Michel en tid bort åt sitt spehl drifwit hafwer. Hwilket kunde af många exempel bewisas, om Sanningen blefwo liden, och icke födde hat utaf sig. Men Riddaren, Herr Hans Morsheim, som icke war så snart skrämd, wågar här om således tala:

Michel är then yppersie i alla Rådslag.

När som man skal i Råd-Sahln gå,
Thet bästa Rådet säger så:
Hwad Fursten min wil gärna höra,
Skal falska tungan min framföra.
Fast Furstens mening woro god,
Men saken han ej rätt förstod;
Ja Herre, säger'n, wäl benägen
Är J, at gå then rätta wägen.
Ej bättre utaf någon man
Har kunnat träffas, säger han.
Med Smicker wil han Fursten smörja,
Och för sin egen nytto sörja.
Han gifwer ther på föga acht,
Hwem mer än han må bli wid macht;
Om hela Landet skulle lida,
Gjör thet doch honom ingen qwida.

En Lismare förförer offta sin Herra.

En wäl smord Wagn-löper lätt.

Skull' en ell' annan drifwas ut;
Och för god tjenst få ett ondt slut;
Ja, om än Fursten sjelf skull' bada:
Kan thet doch ej hans Samwet skada.

En bedröfwad menniska skal trösta sig sjelf.

3. At then, som är omgifwen, med en oundwikelig sorj och motgång, skal icke falla i förtwiflan, utan trösta sig sjelf. Så gjorde Räfwen. Ty ingen Menniska, säja the Gamle Wise, hafwer så stor sorj och motgång, at hon icke finner någon tröste-grund; eller ock, at samma wedermöda kan, genom goda Wänner, någorlunda förminskad warda. Är thenna sorjen öfwer något, som är allaredo förbi; Så är hon fåfäng. Men är hon öfwer något tilkommande, och ännu ogjordt; Så är hon onyttig. Ty alla tilkommande ting äro owißa, och många förändringar underkastade. Förthenskul gjör then dårliga, som hafwer några goda Wänner, med hwilka han kan dela lust och pust, om han för them icke öpnar sitt sorjbundna hjerta, och thymedelst söker någon lindring. Ty ehuru mycket man sörjer och sig beklagar, kan han doch icke ther igenom få igen thet, som är bortmist. Sorjen förderfwar menniskans sinne och förstånd, samt förminskar styrka, kraft och macht.

Sorj och bedröfwelse stjelper mera, än thet hjelper.

Fridanck säger:

En wis Man hemligt skal bördan sin draga,
Och ej för många sig hårdliga klaga;
Eljest från honom hans Wänner bortgå,
Och låtan ensam med bördone stå.
Fattig Man större ro aldrig kan hafwa,
Än när han Nöden hos sig wil begrafwa;
Blifwer hon kunnig, så gifwes slätt hopp,
Til Äre-Stållet at här klifwa op.

Digitized by Google

Sextonde Capitlet.

Huru Michel tog afskjed af sin hustru, och gick med Gråswinet til Håfwet; och huru han gjorde sitt Skriftermål under wägen.

Fabelen.

MIchel sade: Ermelin, min k. Hustru; i Edor trogna omwårdnad befaller jag alla mina Barn; i synnerhet min yngsta Son Reinardin, som slächtas på mig; jämwäl min Son Rösel, som lärt wäl föda sig. Jag befaller them, och tig, min k. Ermelin, wårom Herra. Fahr wäl! Han kyste sin Hustru, och the skildes åt med gråtande ögon. Hon, med sina Barn, blef hemma i sitt hus, full med sorj och ångslan. Men Michel och Gråswinet hastade sina färde.

The gamle böra föregå the unga i en ärbar lefnad.

En clak Barna-upfostran är orsaken til mycket ondt.

När the kommit til en liten Lund, sade Michel: O! Grimbart, mitt hjerta swider i mitt bröst, för mina stora synder, som jag bedrifwit. Therföre wil jag nu gjöra mitt Skriftermål för Eder; Emedan jag icke hafwer någon Präst hos mig. Min Sak blifwer icke wärre ther af. Gråswinet swarade: Edart Skriftermål gagnar Eder icke, ej heller kunnen J förwänta någon Aflösning; Så framt J icke förlåfwen, at aldrig mer stjäla och röfwa, ej heller mer bruka swek och arga list. Ja, sade Räfwen, jag wet thet wäl.

Seneca: Intet är bättre, än at hafwa en trogen Wän, med hwilken man dristeliga tala, och på hwilken man säkert lita kan.

Digitized by Google

Här begynner Räfwen sitt Skriftermål; doch efter sin art, af ett falskt hierta.

mål. Jag wil nu begynna. Confiteor tibi Pater & Mater, at jag giort illa både Kattor, Uttrar och många andra Djur. Ty wil jag gärna anamma plicht och göra bot. Gråswinet sade: Hwar til skal thenna Hackmaten tjena? Gören Edart Skriftermål på Landsens språk. Så kan jag förstå thet samma, och J ther på bekomma Aflösning. Michel begynte på sitt Modersmål: Jag hafwer, med swek och falskhet, förtörnat alla Djuren; som jag begärar J mågen mig förlåta. Jag wår orsaken ther til, at Björnen blef, i Rustfils gård, fången, slagen och illa sårad; at Hindze blef i Snaran sittjande, fick illa hugg, och miste sitt öga; at Hanan bortmist sina Barn, stora och små, them jag bortsnappat och upätit. Thet tyckes mig altjamman illa wara; ty beder jag, at J meddelen mig Aflösning.

Här af hämtas Trenne Lärdomar.

Barn skal man i ungdomen underwisa, straffa och lära.

1. AT Föräldrarne skola hafwa god upsicht på sine Barn, upföda them i Gudsfruchtan och Dygd, i christelig lärdom och underwisning, tå the äro unge och små; som icke hafwa behag til theras otuckt och skalckachtighet, eller se igenom fingren med them, utan hålla them in under en tilbörlig aga. Om Föräldrarne icke giöra thet, utan låta sina Barn lefwa efter egit behag; Så måste the befara, at Barnen blifwa älskare af synd, skam och last, och the, tillika med them af GUd hårdeligen straffade. Här om wittnar then ynkeliga död, som Öfwerste Prästen Eli undergå måste, för sine Söners olydnos skul, them han i ungdomen icke rått uptucktat hade. Ty tå honom blef sagt, at hans Söner woro slagne, föll han baklänges ned af en Stol, och bröt halsen af sig. Här om står uti Dygdernas Memorial-Bok:

Then

Digitized by Google

Then för sitt Barn wil Riset spara, — Ju kärare Barn, ju skarpare Ris.
Han för thet sjelf i nöd och fahra;
En gammal Hund ej utan twång
J bandet sättes någon gång.
Wilt tu af Barnet hafwa åra,
Hålt thet i tid til christlig Lära;
Böj Wedjan, medan hon är grön,
Så blir hon fager, täck och skjön.
Wilt Barnets tucktan tu förhala,
Lär' tu thet sjelf så dyrt betala;
Om tu theß wahnart stilla ser,
Tu sen åt straffet icke ler.

2. At then, som är skyldig til någon mißgärning, lefwer städse i fruchtan. — Ett ondt Samwete lefwer altid i fruchtan. Lika såsom Räfwen sig här befruchtar. Ty räddhoga och fruchtan kommer mera innan ifrån, än utan ifrån. Såsom en befinner sig inwärtes uti hjertat wara i någor måtto skyldig eller oskyldig; Så ängslar eller gläder man sig ther öfwer. Salomon säger: Then ogudachtige flyr, och ingen jagar honom; Men then rättfärdige är frimodig, såsom ett ungt Lejon. — Ordspr. B. 28: 1.

När hwar och en sin gärning sig päminner,
Hos honom hopp ell' fruchtan strax uprinner:
Ty i sitt egit Samwet finner han,
Hwad fruchtas bör, ell' hwad som hoppas kan.

En sådan hemlig fruchtan finnes gemenligen hos alla. Ty hwar och en wet med sig sjelf något, hwar af thenna fruchtan upwäxer. Och andre kunna icke på långt när mißtänka honom för så mycket, som honom allena kunnigt är.

3. At then, som sin synd och mißgärning hjerteligen ångrar, och ser sig hafwa förtjent Guds ewiga wrede; Han skal först bekänna sin öfwerträdelse för then ewiga Guden, och för Christi skul begära en nådig syndaförlåtelse; Sedan skal han bedja GUD om Nåd, at framdeles kunna wachta sig för alla synder; Ther näst skal han upsöka sig en from och trogen Skrifte-Fader, för hwilken man må uptäcka sin nöd och trångsmål, och af honom anhålla om tröst och hugswalelse, hjelp och råd: På thet han ej må stadna i förtwiflan, eller råka uti större — At af hjertat gjöra sitt Skriftermål, är godt och nyttigt.

nöd

Digitized by Google

nöd och fahra. Skrifte-Fadren skal tröfta honom af Evangelio, med Christi blodiga förtjenst, och så absolvera honom, &c. Men then, som falskeligen gjör sitt Skriftermål, han får ock ingen Aflösning, aldenstund han icke af hjertat ångrar sin synd; utan träder fram, förutan bättring och tro, och förutan en helig Föresatts, at ändra sin förra synda-lefnad: Så hjelper honom icke Skriftermål och Aflösning.

At falskeligen, och af en blott wahna gå til Skrift, är mera skadeligit, än gagneligit.

Eho til Skrift af skrymtan går,
En rätt Aflösning aldrig får;
Går man til Skrift, och i synd blifwer,
GUD icke synden tå tilgifwer.

Sjuttonde Capitlet.

Huru Michel än widare fullföljer sitt Skriftermål, och uppräknar några sina mißgärningar: Men i synnerhet, huru ofta han handlat bedrägeliga emot Ulfwen.

Fabelen.

Emot Konungen hafwer jag bedrifwit stora Skalkstycken, honom ofta bedragit och mißfirmat. Hans Drottning hafwer ock måst förfara min stärd och falsk-

Digitized by Google

falskhet. The både hafwa wäl lärt känna Michel til hans frägd.

Men at upräkna alla mina Puß emot Ulfwen, fordrade mycken tid. För Sex åhr sedan, tå jag gifwit mig i ett Klåster, at föra en gudelig wandel, kom Ulfwen til mig, och berättade, at ock han wille utwälja samma lefnads-sätt. Jag lagade så, at han jämwäl blef emottagen. Men han wille regera efter sitt ludna hufwud, lopp til Klocke-strängen, och begynte ringa. Jag såg påfölsden. Derföre bandt jag fast hans fötter wid Strängen, at han then konsten lära måtte. Hwad hände? När Klåster-folket hörde ringningen, som war mycket owanlig, ojämn och stark, blefwo the förskräckte, och mente at Djefwulen höllo i Strängen. The lupo i hast til Stapelen, och affatte thenna Kläckaren med hugg och slag. Hade han icke warit så stark, at han kunnat slita sig lös; torde han sielf ringt sin Själe-ringning, och ther utinnan förekommit andras beswär.

Såsom Ulfwen, hwilken inga Djur skonar, blifwer en Munck; Altså betecknas här med, at Munkarne skrapa til sig alt hwad the öfwerkomma.

En annan gång bad han mig, at jag wille raka honom en Plått i pannan. Jag war icke förfaren i Barberare-konsten. Ty brände jag utaf alt Håret på hans hufwud, så flinckt, at ock Huden krymptes tilsamman.

Jag lärde ock honom en gång så fiska, at han bekom ett stort Notwarp med Påkstångar.

Jag förde honom en gång til en rik Präst i Gülicher Land, som hade i sitt Wist

Digitized by Google

Står icke bi i nödene. mycket Fläsk; hwar af han fick hugga sig ett godt lasz. Wi sågo ock tå saltadt Kjött i ett Kar; ther af han andra Dagen wille gjöra sig ett stuka Mål. Han gick ock thit, bröt

Strå til rikedom fö- rer i sorg, och betager all frihet. ett håhl på huset, kröp ther in, och åt så myc- ket, at han ej kunde komma ut igen. Ty när han kröp in, war Buken smal af hunger; Men nu så stin och utspänd, som en Kalf- skins-trumma. Therföre blef ock en Dants utaf. Jag gjorde ett buller ibland alla; på thet the honom öfwerfalla skulle. Jag lopp in til Prästen, tå han spisade Afton-måltid, tog bort af Bordet en stekt Höna, och språng flux på Dörren. Tå Prästen i hast skulle op efter mig, stötte han oförsedt omkull Bordet, med stekt och sudit, Kannor och Glas, som ther på woro. Thetta, sade han, wåller then lede Tjufwen. Han bad them alla löpa, slå, hugga och sticka. Wid han så språng, och endast fästade ögonen på mig staplade han omkull, och föll framstupa. Han buldrade allena mer, än sju andre, och klagade öfwer sin dristiga Tjuf. Alle, som med honom woro, wille gripa mig fast. Jag

Mången såge gärna, at yxan sutto i thenandra, allenast han sluppo hålla i Skaftet; doch egra n. lopp in til huset, ther Isgrim war, och lät Hönan falla ifrån mig mitt för Håhlet, ther han krupit in. I thet samma, som Prästen tog op sin Höna, blef han Ulfwen warse i Wisthuset. Ha, ha, ropte han, här finner jag en annor Tjuf. Slår på, och låter ho- nom icke slippa med lifwet. Alarmet blef i hast stort, och Bönderne kommo thit löpan- med Kardor, Spjut och Swärd. The

flo-

Digitized by Google

slogo honom så, at han blef liggande såsom död. Sedan släpade the honom öfwer Stockar och Stenar, och kastade honom i en djup grop på Gjärdet. Halfdöd och bortdånad låg han ther hela natten öfwer. Men huru han kom tädan, och hwart han tog wägen, wet jag icke.

Fridank: Om en sworen Ed stungo, som ett hwast Törne, blefwo icke så många Eder sworne. Mången wil nu heldre läga handen på Boken, än ther med arbeta.

Någon tid ther efter kom han til mig, och swor mig wänskap på ett åhr; ty hans appetit hade fallit på thet söta Hönse-kjöttet. På thet jag honom bedraga måtte, sade jag, at på en Bjelka i ett Stall sutto sju feta och stora Höns, och en skjön Kapun. Wi följdes åt thit om natten. Ther stod ett Fenster upgildrat på en Stytta. Jag låtz, som jag wille först ther in, och sade: Isgrim, I skolen krypa snält efter; jag ser en fet Höna sitta här. Han rusade först til wägs, kröp in med fahra, och sökte men fann ingen Höna. Ja, sade jag; them, som ther woro, hafwer jag tilförende bortsnappat. Wiljen I nu icke hafwa giort Eder en fåfäng möda; så krypen något längre tilbaka på Bjelkan. Samma Bjelka war smal, som Isgrim måste krypa uppå. Jag kröp tilbaka, drog mig sackta ut, och rörde wid Gildret, at Styttan föll undan och Fenstret igen. När Isgrim thet hörde, blef han förfärad, och skulle wända om igen. Men i wändningen föll han ned af then smala Bjelkan, och giorde ett sådant buller, at alle Bönderne ther af upwäcktes. The begynte ropa: Låt oß stå up, och se til, hwad thet war, som föll

Ho efter ära och dygd wil stå, Skal ärligt arbet ej förmå.

Thet nu i werldene almänt gängse Förrädeeriet blifwer omdöpt, och et stort Förstånd kalladt.

G ned

ned genom Fenstret? The stodo up, tände ett ljus, funno Ulfwen, och bultade honom så mör, at han såsom död blef för theras fötter liggande. Jag hafwer honom så mycket ondt tilskyndat, at jag undrar han ännu kan lefwa. Hwilket mig nu är af hiertat ledt.

Jag hafwer ock hans k. Hustru, Fru Grimholt, en så stor skam och wahnära tilfogat, at hon aldrig stryker utaf sig then samma. Ty huru öm är icke hwar Man om sin ära? Hon är kropsens dyrbaresta Smycke och prydnad,

Sådant Skriftermål Räfwen giör, sådant Aflösning får han ock.

Thetta är, hwad jag nu kan mig til minnes draga; som jag wet är skadeligit. Pålåggen mig nu, Herr Grimbart, bot och plicht, och absolveren mig; på thet jag ej må nödgas giöra en Helwetis resa. Gräfswinet, såsom en lärd och förständig Munk, bröt af en Risqwist wid wägen, och befalte honom ther med slå sig sielf trenne Slag på ryggen. Sedan skulle han lägga samma Qwist ned för hans fötter, och springa öf-

Digitized by Google

öfwer honom trenne gångor, fram och tilbaka. Ther uppå skulle han taga up Riset, och utan wrede kyssa thet. Om han thetta göra wille, skulle Gråsswinet förlåta Michel alla synder, them han alt ifrån barndomen bedrifwit, både stora och små. Michel efterkom gärna alt thetta. Hwar på Grimbart förmante honom, at ther efter wachta sig för alla synder, beflita sig om goda gärningar, gifwa rundeligen Almosor, och aldeles förswärja, at göra något mera ondt, röfwa, stjäla och förråda. Om han thetta gjorde, blefwo han wisserligen til Nåde uptagen. Michel swarade här til: Alt thetta wil jag göra med största flit, och bättra mitt onda lefwerne thet måsta jag kan. Min kära Frände, beder ock för mig.

Cato: Straffa tin Män för theß synder; doch med blida och sacktmodiga ord. Ty hårda förtörna både then, som blifwer straffad, och then, som afhörer thet.

Här finnas Fem Lärdomar.

1. At alle Potentater, Furstar och Herrar skola hafwa en noga upsickt, på alla sina Undersåtare, Befälhafware och Tjenare; på thet the icke må förrådas, beswikas och skadas i någor måtto. Likå såsom här then falske och otrogne Räfwen sig ther af berömmer, at han warit otrogen emot sin Herra och Konung; fast han dageligen på Häfwet, under skrymteri och smickran, såsom en Ögne-tjenare, gått honom i tro- och fromhet tilhanda. Sådana finner man ännu dageligen til en ansenlig myckenhet, så uti Häfwen, som annorstädes i werldene; hwilke hafwa ett dubbelt hjerta. När the säja Hwitt, mena the Swart; Och när the säja Ja, mena the Nej. Med en slik sinhet kunna the utföra alla Werf, til sin egen fördehl; tå en annor måste stå tilbaka, ehuru god Rätt han hafwer. Ett sådant Folks sinne och hjertelag beskrifwes sålunda af Fru Otro:

En Potentat skal hafwa god upsikt på alla sina undersåtare.

Ett Dubbelt Hjerta är Sonninga fåk.

Digitized by Google

Med wrede, hat och upblåst mod,
Jag mången ond Sak gjör til god;
Och mången god så wet kringskära,
At Mannen tappar all sin ära.

Item:

Jag häls för wis och ädel Man;
Ty åka jag och wända kan,
Nu rosa en, nu åter klaga,
På båda axlar Kappan draga.

Fogdar och Befalningsmän äro girige Ulfwar.

2. Pekas på twenne slags Menniskor; ther med at then girige och wällust-älskande Ulfwen åt sig så mätt och bukög, at han ej kunde komma ther ut igen, som han inkrupit. (1.) Alla the, som komma til Herrå-Dömen, blifwa Fogdar, få någon Förläning eller Befäl, hwar wid hänger någon fördel och inkomst; the komma alle hungrige och swultne i ett häl, (thet är, til ett Embete, andeligit eller werldsligit) och then hungeren the hafwa, är begärelsen til inkomst och rikedomar. Såsom the icke, genom rätta Medel och wägar, komma til samma Embete; Så förwalta the ej heller thet tilbörligen, hålla icke sina underhafwande til Gudsfruchtan, beskydda them icke för öfwerwäld och orätt, förhjelpa them icke til en god näring och bergning, etc. utan fast mera se the uppå sin egen fördehl, gagn och nytta; änskönt thet androm til skada och förderf lända skulle. Om sådana säger Fru Otro:

Alle Befälningar i thenna werlden äro fala för penningar.

Thet fins ej en, som wil bli riker,
Som nästan sin ej tå beswiker,
Och sätter ut, wid hwarje fjät,
För Pungen hans mångt Snärje-Nät.
J alla Stånd then handel drifwes,
At Pengar för ett Embet gifwes.
Hö Pengar har, han kommer fram;
Hö fromhet har, han blir til skam.
Ty Dygd och Fromhet blifwer ratad,
Af List och Otro mycket hatad;
J Ärans Sahl släpps utan Dyrk,
Then Dörewärden gjer en Fyrk.

Så-

Sådane Föreståndare och Befalningsmän beskatta och pläga sina underhafwande otilbörligen; på thet the må blifwa mächtige och rike, men the andre fattige och nödlidande. The kunna swårligen eller aldrig komma tilbaka utur thetta Hålet, (och öfwergifwa sitt drägtiga Embete) förr än the antingen råka i alt som största Siäla-wåda, eller i fahra om lif, åra och gods. Såsom thet ock skiedde med Ulfwen. Ty

Märker thetta wäl, I Fogdar.

Med lika mått tig måtes til,
Som tu åt andra måta wil.

Gud straffar ofta sitt folk med tyranniska Herrar och omilda Befalningsmän, för theß synd och ondskos skul. Såsom then H. Skrift här om mångestädes bär wittnesbörd. Salomon säger: **För Landsens synder skul warda många förwandlingar i Förstadömen;** thet är, man får många nya Regenter, och tillika med them många nya beskattningar. När ett Land är fullt med ondsko, synd och last; så blifwer thet ock fullt med Herrar och Regenter: Men när thet är försedt, med gudfruchtigt, wijst och förståndigt Folk; Så står thet fast och beständigt uti ett önskeligit Wälstånd. Then ther, med macht och wåld, en arm menniska undertrycker och plågar; han är lik ett stort och långwarigt rägn, som förderfwar all Grödan på jordene, och bedröfwar alla menniskor. Sådana onda Regenter kallar then H. Skrift **Gudz wredes Ris, och hans grymhets Straff;** med hwilka han hemsöker ett olydigt Folk. Och sådane, som Regenterne äro; Sådane äro ock theras tjenare. Ty Salomon säger: **En Herre, som til lögn hafwer lust, hans tjenare äro alle ogudachtige.** Men när Folket bättrar sig, bekänner at Gud rättwisligen tucktar och näpser them, samt beder honom om förskoning, nåd och barmhertighet: Tå sönderbryter Gud Riset, (skiljer them wid sådana onda Regenter och wåldswerkare) och kastar thet i elden. Såsom thet skjedde med Sanherib, Konungen i Assyrien.

Onde Regenter äro ett straff af GUD. Ordspr.B. 28: 2.

Es. 10: 5.

Ordspr.B. 29: 12.

Doch skal man icke, genom upror eller andra olaga Medel, sådana onda Regenter och wåldzwerkare förjaga eller afsätta. Ty ther med gjöres inbrott i Guds Embete, och brytes emot hans befalning. Wi böra och skola lida thenna Guds skickelse, samt med en inner-

Onda Regenter skal GUD allena afsätta.

Digitized by Google

lig och trogen bön anhålla, thet han nådeligen wille förlåta oß wåra synder, med hwilka wi förtjent ett sådant ondt Regemente, nöd och trångsmål. Therföre säger Salomon: **När Menniskans wägar behaga Herranom, så förlikar han henne åter med sina fiender.** Thet händer ock ofta, at sådane wäldswerkare och Tyranner falla i theras händer, them the gjort orätt, beskattat och plågat: Tå handla the så med them, som Bönderne här handlade med Ulfwen.

Ho Land och Folk wil trånga fast,
Betunga med odråglig last;
Han förer sig i kif och träta,
Måst' ock til slut i harm sig fräta.

Alle Rike och Girige äro hungrige Ulfwar.

(2) Pekas här på alla Giriga och Rika, som utan uppehåll samla Guld och Penningar, med rätt eller orätt; sig sjelfwom allena, men icke thet Allmänna, til gagn och nytta. The samme krypa ock sultne in uti ett Hål, och betunga sig så fast med timmeliga ägodelar, at the aldrig, eller ganska sehnt, komma utur syndsens Håla. The blifwa som oftast i sine säkerhet genom döden bortryckte; och, såsom the tå befinnas, så dömas the ock. Ty alla the skola en gång plågas och pinas, som draga til sig sin Nästas, och then fattigas egendom, antingen med uppenbara wåld och orätt, eller på ett fint sätt och in under skjen af rättwisa. Om sådant witnar then Evangeliska Historien, tå hon föreställer oß then Rika Mannen och then fattiga Lazarum. Om them står thet uti Dygdernas Memorial-Bok:

Then rike förachtar then fattiga.

Then Rika Mannen war af timligt Godt så mätter,
At han fick ingen smak för Gud och Nådens Rätter;
Ty spisas han ock nu med Helftis heta Glöd,
Och wet ej annat af, än smärtsa, qwal och nöd.
För Wällust, Tungan nu ej har en wattudroppa;
För Dants, ser ögat nu the swarta Djeflar hoppa!
För Guds Ord, Örat nu hör the fördömdas låt;
För hjertans Glädje, nu gjes ewig sorj och gråt.

Men

Digitized by Google

Men Lazarus war arm, och måste usel ligga,
Och för then Rikas dörr ohulpen bröder tigga;
Doch war i Gudi han helt riker, höger, stor:
Ty hugnas han med fröjd nu i Gudz Engla-Chor:
Märk thet, Tu Riker, som i theñas fotspår träder,
Och i tin Rikdom tig, men ej i Gudi gläder,
Och pung, och hjerta för tin Nästa sluter til;
Tu går om Himlen, men om Helftit icke will.

En Riker Man är Åsnan lik. Åsnan går i släp och arbete hela sin lifstid igenom, får slem mat och dryck, men mycken hugg och slag; och, efter theß död, gjör man Trummor af huden. I lika måtto släpar och arbetar en girig Man, spar och niugglar ihop hwad han kan, äter sig ofta icke halfmätt, och dricker sig icke otörstig; Men när han är död, delas Godset med lust och glädje, och förtäres merendehls på en kort tid. Ty på en god Samlare följer en god Ödare. Och hwad hafwer then Girige, af all sin mödo och arbete, annat, än sorg och bekymmer? Therföre må han ock kallas en Åsna; emedan han med henne hafwer lika Öde. The Gamle Wise säja, at then, som altid samlar ihop, spar och niugglar, och icke nännes thet samma nödtorfteligen bruka; han får en sådan ända, som Ulfwen, hwilken bet af Strängen på en upspänd Båga, och skjöt ihjäl sig sjelf. En rik Girigbuker är lik en Åsna.

3. At hwar och en skal wachta sig för en smickrande Wän; på thet han ej af honom förrådas må. Såsom Michel här förråder Ulfwen. Ty emedan werlden är full med ondsko och arghet; Så bör man se sig wäl före, hwilkom man tror. Thet händer gemenligen, at en lättrogen blifwer lätteliga bedragen och för hufwudet stötter. En smickrande Wän skal man fly.

Ej Wåld och Tyranni af någon rosas kan;
En Smicker-Trut med list bedrager mången Man.

Salomon säger: Then som smickrar med sin Nästa, han utbreder ett Nät för hans fötter. Och lika som en hemliga med skott och pilar skjuter och dräper: Altså gjör en falsk menniska med sin Nästa, och säger sedan: Thet war mitt skämt. Ordspr. B. 29: 5. c. 26: 18, 19.

Digitized by Google

Orätt winst hafwer fahra med sig.

4. Mången åtager sig stor möda och beswär, at han med rätta må samla stora penningar. Och fast han, efter sin åstundan, icke altid kommer ther til; Så kommer han doch ofta i nöd och fahra til lif och Själ. Lika såsom Ulfwen här kommer i lifsfahra för några Höns; them han doch icke får ett enda utaf.

I en Bok, som kallas the Gamle Wisa, skrifwes om en rik köpman i Indien, at han haft trenne onda och äreförgätna Söner, som icke woro hans faderliga förmaningar lydige. Tå han fruchtade, at the hans penningar illa skulle förslösa, kallade han them för sig, och sade: Mine k. Söner; tre ting äro i werldene, som en Menniska skal stråfwa efter. Och theße trenne tingen skal hon genom Fyra andra bekomma. Thet **Första** är, at hon skal söka sin egen Näring. Thet **Andra**, at hon emot hwar Man sig ärligen och tilbörligen förhåller. Thet **Tredje**, at hon wachtar sig för otrogna Wänner; på thet the ej må föra henne i fahra til kropp och Själ.

Tre ting skola eftertracktas i thenna werldene.

Til theßa tre tingen kommer man genom Fyra andra; Nemligen ther igenom, at man (1) Ärligen och tilbörligen förwärfwar sin Egendom, förutan andras skada och förfång. (2) Wet föröka, och icke förslösa sin Egendom. (3) Ärligen och nödtorfteligen brukar then samme. (4) Så brukar thenna werlden, at man icke mister then ewiga saligheten.

Genom fyra Medel kommer man til en ärlig rikedom.

Hwilken nu öfwerskrider ett af theßa stycker, han ser näppeligen ett godt slut på sin Egendom. Ty then ther icke förökar sin Egendom, honom skal thet endteligen tryta; Och then ther sitt Gods icke rättwisligen församlar, han kan thet ej heller behålla; Och then ther icke nännes nödtorfteligen bruka thet, han är fattig in under sin rikedom, och thes tjenare. På slutet går thet med honom, såsom med ett Fat, som fullt är med färskt Win, och ofwan uppå aldeles tillyckt; Men när thet hafwer intet anderum, måste thet brista sönder, och Winet fruchtlöst utspillas. Och then ther så nyttjar sin egendom här i werlden, at han glömmer bort then andra werlden; Han är lik then, som en liten tid äter Honing, och til ewig tid måste äta Mahlört, etc. Salomon säger: **Hwad skal en dåre med penningar i handene, efter han icke hafwer hjerta til at kjöpa wishet?** Han hafwer wäl penningar i handene, men the falla snart utur

Ordspr.B. 17:16.

Digitized by Google

henne; ty han haswer icke förstånd, at them rätteligen bruka. Han säger ock: Then som hastar efter rikedom, och är nidsk; han wet icke, at honom skal nöd uppå komma. Ordspr. B. 28: 22.

5. At en Qwinna, som för mycket ler och skämtar, och icke är stadig och tuchtig, hon kommer snart i ett ondt ryckte, men ej så snart ther utur igen. Lika såsom Råswen här berycktar Ulfwinnan för Hor. Therföre må en wis Man haswa godt upseende med sin Hustru och sina Döttrar; och icke tilstädja them gå til sådana Samqwäm eller Gästebud, hwarest icke är ett ärligit förhållande, håfwiska ord och gärningar. Ther om står thenna Lärdomen i Dygdernas Memorial-Bok: Fruer och Jungfruer skola wäl achta sin ära.

Förklädder och utspökad gå, och slika Samqwäm lida,
I hwilka Tuckt och Ärbarhet, och Dygden sätts å sida,
Jag råder, at tu hustrun tin ej fritt tillåta må,
Om tu ej, som Upsynings-Man, kan ock med henne gå.
Om tina Fåhr med tilförsicht få tig sin Herra kalla,
Så låt ej glupska Ulfwen them få såsom Herde walla;
Om tu ock wilt the spåda Trän sku hällas jemt wid mackt,
Så låt ej wilda Bocken them få under wård och wacht.
Tu wetst, at katten söker Mjölk och Grädda äter gärna;
Ty bör han ej then achta få, om tu wilt Smöret tjärna.
Eho then är som hästen ut för löhn ell' legager,
Han köpman wäl, doch ther utaf ej någon winning ser.

Salomon säger: Ett godt ryckte är bättre, än god salfwa. Men at penningen nu hålles i ett fast större wärde, än ett godt Namn och ryckte; slutas lätteligen af the näst framstälte handlingar, och Rättegångs Pro- Pred. B. 7: 2.

cesser, som dageligen förekomma. En penninge-tjuf hänges wäl i Galgan; Men en Ähre-tjuf går antingen lös och ledig, eller afstraffas med en nådig lindrighet.

Adertonde Capitlet.

Huru Råfwen gick med Gråswinet förbi ett Kloster.

Fabelen.

När Michel gått igenom then pålagda plichten, och war stadd på wägen til Håfwet, wille han gå förbi ett Kloster, i hwilket woro Nunnor, som tjenade GUdi sent och bittida. Wid Kloster-Muren gingo Kapuner, Höns och Giäß; af hwilka han tilförende bortplockat många. Ty sade han til Grimbart: Frände, låter oß gå til thetta Klostret; ty wägen löper ther förbi. Men han tänkte, efter sin förra wahna, at snappa bort en Kapun, eller ett annat Höns. Grimbart måste gå med honom thit. Michel blef strax

Digitized by Google

warse thessa Höns, och wille gärna hafwa ett för sig. I synnerhet leckte hugen på en stor och fet Kapun, ögonen brunno i hufwudet, och så go sig omkring på ymse sidor. Han gjorde ett hastigt språng til then samma, fick honom mellan sina klor, och löskade honom så, at fiädrarna ruko kring om hela fältet. Thet måste wara underligit, sade hans Skrifte-Fader Herr Grimbart, at I för en Kapun wiljen falla i Edor gamla synda-wahna. I måste, in under Edart Skriftermål, haft en sälsam ånger. Michel swarade: En underlig tanka föll mig in, at jag thetta gjorde. Jag ångrar thet allaredo, wil bättra mig, och aldrig mer giöra så här efter.

Thet är försent, at lära gamla Kattor Marsnäs, och sätta gamla Hundar i band; enär the af början icke äro ther til hålldne.

Then ther ljuger för sin goda Wän, han bedrager sig sielf.

The församtte sin wandring til Kongl. Håfwet. Wägen gick öfwer en smal Bro, Grimbart före, och Michel efter. Men Michel, som gärna gått walle med Hönsen, kunde ej afhålla sig, at tidt och ofta se tilbaka efter them. Grimbart märkte thet strax, och sade: Fy! hwilken stor skam! Hwi låten I så edra ögon gå fram och tilbaka? Michel sade: I gjören illa, min Frände, at I förhindren mig uti min bön. Låter mig läsa en recantation, för alla the Hönor, för alla Gäss och Änder, som jag wid thetta klostret i then lösa Sanden begrafwit.

Straffa tin Wän hemligen, och rosa honom uppenbarligen.

Grimbart lät sig thetta skjenfagra swaret behaga; fast han såg, at Michel ej äntå kunde hafwa sina ögon ifrån Hönsen. The kommo nu åter in ur på then rätta wägen, ifrån hwilken the något afwikit, tå Michel wille leka med Nunnornas Hönor. Men in under thet han gick

Af upförandet ses, hwad tro skal sättas til Mannen.

Digitized by Google

gick, och betänkte sig, blef han swåra bedröfwad; besynnerligen, tå han fick then Kongl. Borgen i ögnasichtet. Ty han war ther hårdeliga anklagad.

Här märkes Twenne Lärdomar.

Nunno-Ståndet hafwer ingen grund i then H. Skrift.

I. Will thenna Bokens Auctor föreställa then onyttiga Nunno-lefnaden; i thet han talar om Klostret, til hwilket Michel begaf sig, för Hönornas skul. Ty Nunnornas lefwerne är ganska onyttigt. Thet hafwer ej heller någon grund i Guds Ord. Thet är jemwäl them sielfwom emot och myckel beswärligit; i thy the, uti sin barndom, tå the ej komne woro til sitt Förstånds fulla öfning, blifwit ther til twingade. Och om the kunnat råda sig sielfwa, hade the aldrig tänkt ther på, och än mindre samtyckt ther til. Therföre beskrifwer Dygdernas Memorial-Bok Nunnornas Kloster lefwerne sålunda:

Nunnornas hemliga klagan.

En Nunna jag är,
Som hemligt mitt hjerta i lifwet förtär;
Jag uti min enslighet annat ej kan,
Än sucka ther öfwer, at jag ej fått Man,
Och Gudi til åhra sedt werlden förökt,
Och mig ej försökt.

* * * * * * *

Men afwund och harm,
Och wrede, och bitterhet, är i min barm;
Fast kroppen hålls innelyckt uti enwrå,
Doch hugen och tanckarna werlden kring gå:
Jag twiflar fast mycket, om HERranom kjär
Min Salighet är.

* * * * * * *

Så gödes mitt kött,
At hjertat til andliga Syslor är dödt;
För Ottesång går jag til lustiger Dants;
För Högmässa Dieflenom gjör Observants;
För Aftonsång öfwar jag laster och skam;
Min Gudstjenst är lahm.

* * * * * * *

Swå

Hwad blir tå utaf?
Jo, efter i synden jag löper i traf,
Och under mitt påtwungna Helighets Dok,
Med werlden och Djefwulen drager i ok;
Så kan mig i ewighet aldrig gå wäl.
Gud nåde min Själ!

2. Märkes här Räfwens ondska, hyckleri och skalckhet, i thet han tog wägen til Klostret, allenast för Hönsens och Gäßens skul, them han wille leka lifwet utaf; doch betäcker han mästerligen thenna sin list för sin Skrifte-Fader, säjande sig läsa och bedja wäl för Gäßens och Hönornas Själar. Ehuru man lärer Ulfwen Pater noster, så ropar han doch altid: Lamb, Lamb. Så giör ock Michel. Han kan icke öfwergifwa sin onda begärelse. Ty en Menniska giör fast ogärna emot sin naturliga böjelse; ehwad hinder och motstånd henne gjöras kan. Hon kan ock mästerligen gjöra sin ursäckt, och förblomera sin sak in för andra, ehuru ond hon i sig sielf wara må. Ty änskjönt man wäl wet med sig sielf, och i Samwetet icke neka kan, at man är i thet eller thet målet felachtig; Doch wil man icke hafwa then skammen, at andra hålla honom för thet han är. Naturen kan swårliga förändras.

Fridank säger:

Fäst Sabel och Mård en Hycklare bär;
Han blir doch en Skalk, ehwarest han är.

Mången Skriftar sina synder, och anammar Plicht och Bot; Men han ångrar doch icke sina synd af hjertat, utan hafwer sin lust och nöje ther uti. Therföre får han ej heller sina synders förlåtelse i tiden, eller then ewiga saligheten efter tiden. Ty han ser sig tilbaka efter synden, såsom Räfwen efter Hönorna. Om sådana säger Christus: Hwilken, som sätter sina hand til Plogen, och ser tilbaka, han är icke beqwäm til Guds rike. Falskt Skriftermål gagnar intet. Luc. 9:62.

Nit-

Digitized by Google

Nittonde Capitlet.

Huru Michel kom til Konungens Gård, och stälte sig ganska ödmiuk; samt, huru han ther kan före sig sin Wederpart, som honom hårdeligen anklagat hade.

Fabelen.

DÅ Michel kom til Kongl. Håfwet, war knapt någon, som icke lopp til, och wille se honom. Han hade ock merendels giort them någon skada och förfång. Doch tyckte Michel, at thet war litet wärdt. Steg förthenskul, med sin Frände Grimbart, fram för Konungen med en stält och rak kroppsens ställning, och hälsade honom så dristigt, som han warit theß Son, och giort ingom thet minsta förnär. Han sade: Stormächtigste Konung och Herre. Aldrig hafwer någon en trognare tjenare, än jag är. Doch beklagar jag, at många, som här stå, wilja mig i onåd föra.

En listig mennista wil icke synas brottslig.

I werldene är Trohe-ten half-död, Rätt-

föra. Men J bören prisas widt och bredt, för Edart stora förstånd. Ty J tron icke hwarjom och enom; utan wiljen, at allom skal skje rätt. Och therföre tillåten J, at jag får förswara mig, emot the falska och ogrundade beskylningar, som emot mig, i min frånwaro, anförda äro.

wisar föngslig, och Sanningen huswild.

Konungen swarade: Håller up med thetta pratet, Michel Räf. Edart smicker skal icke hjelpa Eder. Edra onda gärningar skola nu få sin lön. Påminnen Eder, at J brutit min fred, som jag strängeligen påbudit hållas öfwer hela mitt Rike. Här står Henninek, och klagar på Eder, öfwer ett ynkeligit Barnamord. Huru J älsken mig, thet synes på mitt Folk. Then fattiga Hindze hafwen J störtat i en stor fahra och nöd. J hafwen ock tilskyndat Herr Brun mycket hugg och slag. Edra uppenbara mißgärningar wilja icke långre låta Eder ostraffad blifwa.

Nådigste Herre, swarade Michel, hwad skadar thet, at Brun är ännu blodig, för thet han åt Rustfils Honing? Bönderne wiste wäl, at then, som icke orkar Botum, skal betala med kroppen Hafwa the honom för hårdt afstraffat, eller gifwit honom några Oqwädins-ord; må han klaga på them. Om jag mig emot honom något förbrutit, hade han wäl, som en stor och stark Man, icke låtit thet ohämnat blifwa. Huru skulle ett Barn kunna stå emot en rask och styf Karl?

Sitt brott ursäcktar man gärna.

Hindze Wildkatten blef i mitt hus, efter theß förmögenhet, wäl emottagen och uprick-

tigt

Digitized by Google

tigt undfågnad. Men han må skylla sig sielf, at hans begärelse drog honom, utom mitt Samtycke, til Prästegårdz-Mößen; och at han, för then orsaken skul, blef slagen til en Krycka. Thet woro alt för mycket stridande emot Eders Maj:ts Kongl. Höghet, om jag, för hans egen förseelse, skulle i onåd falla. Doch står thet i Edor macht, at låta nåd eller onåd mig öfwergå, at hjälpa eller hjelpa, hänga eller stegla, halshugga, bränna, &c. Jag är i Min Herres händer, och han kan efter behag handla med mig. Doch kan jag ej annat, än rätteligen swara på the klagomål, som emot mig anföras.

Man bör icke gräma sig öfwer thet, som ej undwikas kan.

Tå sade Bellin til sin Stallbroder Ryn: Nu är tid, at ock wi uprepa wåra Klago-puncter. Ty Isgrim är nu tilstädes, med hela sin Famölja. Hindze står ock brede wid honom. Lampen, som kallas Stubbswantsen, kan gifwa sin talan tilkänna på Latin. Rackan kan lägga in för sig en Fransösk Libell. Här äro ock många andre åklagare tilstädes; såsom, Märta, Herman, Lytke, Hermelinen, Ecornen, Oxen, Hästen, Hiorten, Råbocken, Boldewin, Bartolt, Marqwart, Alheit, Tybbeke, Böckert, Marthen, Henninck, Krejant, Cantart, Talikan, Ugglan. Här äro ock många andra små Djur, som allesamman klaga öfwer Räfwen; såsom Majsa, Skarpnäbb, Rykenöwe, Sqwallerbyttan, &c.

Theßas anförda klagomål woro så många och så swåra, at ther öfwer hären reste sig på hus-

Digitized by Google

hufwudet. Bulret war så starkt uti Riks-Salen, at thet hördes runt omkring, på alla gator och gränder.

Här achtas Trenne Lärdomar.

1. At en wis och förståndig Man skal icke, uti sin olycka och motgång, blifwa förfagd eller förskräckt; utan taga frimodighet och tröst til sig. Såsom Michel här gjör. Ty then, som ärliga lefwer, och icke kastar sig sielfwan i någon fahra och äfwentyr; han blifwer, efter the Gamle Wisas anmärkning, sällan uphögd til heder och åhra. Ty tre ting äro, til hwilka ingen, förutan ett oförskräckt mod och en sielftagen dristighet, komma kan; Nemligen, at tjena en Konung, at gifwa sig til Sjös, at gjöra sinom Fienda afbräck och skada. Thet står uti Dygdernas Memorial-Bok: At trösta sig sielf, är manligit.

Ett Hjerta i fromhet helt stadigt och fast,
Som icke sig öfwar i skam eller last,
Ej heller regeras af högmod och list;
Thet prisas af allom, thet må tu tro wist.

2. At alla Menniskor äro, af Guds och Natursens Lag, förplichtade, gifwa sinom sig af Gudi tilförordnade Öfwerhet heder och wördnad, lydno och tjenst, skatt och tull; til then almänna rolighetens bibehållande, och allas beskydd i synnerhet. Lika såsom Michel sig här emot Konungen förödmjukar; fast thet sker med falska och smickerachtiga ord. Och then, som upsätter sig emot Öfwerheten, honom wil GUD straffa. Ty Gud kan icke lida något upror eller olydno emot Öfwerheten; Och sällan få the, som thet gjöra, en god ända. Såsom alla Historier bära wittnesbörd ther om. En Undersåtare skal wara lydig.

Här emot är all Öfwerhet skyldig, at skaffa sina Undersåtare fred och ro, förhjelpa them til all rätt och rättwisa, handhafwa Lag och Förordningar, befordra theras näring och wälmående, straffa the onda, och beskydda the goda. Ty ther utaf kallas the Benefici, thet är: Gunstige och bewågne, at the bewisa sina Undersåtare nåd, gunst och godhet; Och, om slikt icke sker, äro the Tyranner, säger D. Johan Agricola. The wise Hedningar Öfwerheten bör handhafwa Lag och Rätt, och se uppå Menighetenes bästa. Timos

non est diuturnus Magister Officii. ningarne hafwa utaf förnuftet kunnat sluta, at intet Tyranni eller twungit Regemente är beständigt och långwarigt. Ty then ther med twång och wåld regera wil, han laddar på sig allas ogunst, hat och fiendskap. Then är sine Undersåtares naturlige fiende, som them ingen gunst eller godhet bewisar. Hwilket the Trettjo Tyranner i Sicilien, och alle andre, befunnit hafwa, til sin egen skam och skada.

Nödtwungen Regering warar icke länge.

Oderunt quem metuunt.

Ho Folk och Rike hårdt med wåld och orätt tränger,
Han har utöfwer sig ett Hämnde-Swärd som hänger
På ett swagt Hufwud-Hår.
Hans Högmod honom snart skal öfwerända kasta,
Och the med samlad macht til egen frihet hasta,
Som han warit för swår.

Qvi nescit dissimulare, nescit imperare. Then, som icke stundom kan se igenom fingren, se och icke se, höra och icke höra; Han kan ej heller lyckeligen och wäl regera. Ty en Herre, som wäl regera wil, måste ofta se och weta något, och likwäl ställa sig så, som han hwarken sågo eller wiste thet; hälst när thet är af then beskaffenhet, at thet icke oroar, eller omstörter then allmänna säkerheten. Han bör ej heller, i wrede och hast, afstraffa the förbrytelser, som ske med ord eller gärning, emot hans egen höga person. Eljest drager han sig öfwer halsen mycken ogunst, hat och fiendskap. Men öfwer then, som uppenbarligen handlar emot then allmänna Lands-freden, eller blifwer i sin mißgärning uppenbarliga gripen, skal han låta Rätten gå. Ty thet kan ingen anse för orätt, at grofwa laster blifwa uppenbarligen straffade; Men thet upwäcker hat och wederwilja, at en otidig stränghet brukad warder. Menige Man hälles i tygelen, dels med goda ord och föreställningar; dels med the brottsligas afstraffande, androm til åtwarning. Ty thet är fast bättre, at låta en god och from Man ligga obegrafwen, än låta en mißdådare ostraffad blifwa.

Kärlek och fruchtan, gjöra ett beständigt Regemente.

Här om säger Renner:

Ther Fromhet och Rättwisa Riks-Styret för',
Man ej af uproriska stämplingar hör.

Men

Digitized by Google

Men then efter egit sinn' stedsl wil fram,
Han gjör mången skada, och sig sjelfwom skam.
Han skaffar ej heller med slikt något godt;
Ty ther utaf wäxer harm, wrede och spott.

Then Persiske Konungen Cyrus lemnade sin Son, ibland andra goda lärdomar och underwisningar, jemwäl thenna, såsom til ett Testamente: Ett Konunga-Rike, sade han, lemnar jag tig. Thet hålles tilsamman, med goda, fasta och starka Murar. Theßa Murar äro tine gode Wänner. Men goda Wänner bekommer man, icke med wåld, orätt och tyranni, utan med nåd, gunst och kärlighet. Ty en Tyran är icke så sinnad, at han någrom trohet och wänskap bewisa wil, eller sig på ens annors trohet och wänskap förlåta; utan är altid full af mißtanckar och wahntro. Man ser ju af the gamla Historierna, at en Tyran aldrig förtrodt sig til sitt egit Folk, utan altid sökt hjelp hos främmande Nationer. Och huru skulle man wänta någon trohet af then, med hwilken man aldrig troligen och tilbörligen handlat? *Cyrus lärer sin Son regera.* *Tyranner tro ingen, emedan the äro sjelfwe emot andra trolöse.*

Tyrannen Dionysius Syracusanus lät sin Dotter raka sitt Skägg utaf; på thet en främmande ej måtte afskära honom strupen. Så wahntrogen war han.

3. At en Konung och en Domare skal icke wara alt för snar, at sätta tro til söta och smickeraachtiga ord; ej heller ther med låta draga sig ifrån Rättwisones wäg; utan i alla sina gjöromål wara rättwis och alfwarsam, och the brotsliga tilbörligen straffa. Såsom ock Lejonet här hotar wilja gjöra med Michel. The Gamle Wise lära, at en Konung skal altid hålla then mißtänckt, som emot honom föröfwar något swek och bedrägeri; Och, wid gifwit tilfälle, sig aldeles ifrån honom skilja. Och änskjönt samme person hos honom wärfwade nåd och wänskap, samt stälte sig mycket wänlig emot honom och alla hans tjenare; Så skal han likwäl icke tro honom, utan försichteligen wachta sig för honom och hans omgånge. Ty ganska få Christne äro gode och pålitelige, etc. *Ett Domare skal icke wara alt för snartrogen.* *En otrogen hålles altid mißtänkt.*

Digitized by Google

Tjugonde Capitlet.

Huru Råfwen af sina Wederparter blifwer anklagad, och gifwer doch allom tilbörligit Swar: Men på thet sidsta warder genom Wittnen öfwertygad, och ther uppå til döden dömd.

Fabelen.

Ther war ett tämmeligen starkt buller, emellan alla Djuren, öfwer Michel. Ty både stora och små wille, at han skulle aflifwas. Alle Konungens Undersåtare, Djur och Foglar, som af honom lidit skada, klagade gruswеligen. Men tå han kom til ords, blef ther ett annat snack. Ingen hade någon tid hört en bättre ursäckt, än then han tå frambar. Alle Herrar, som then afhörde, förundrade sig storligen, at han så wäl kunde förklara sig utöfwer hwar och en Klago-punct. Men rätt som bäst han förmente sig spela Måstare, kommo twenne sanfärdige och rättwise Män fram, hwilke, på sin aflagda Wittnes-Ed, bekräftade alt thet, som emot honom war anfört. När thet war skedt, skärskådades hela Saken, til alla sina omständigheter, af Rådet, och beslutades af them enhälleligen, at Michel skulle utan all nåde fångslas, bindas och hängas. Michels släta och wisa ord kunde nu intet hjelpa honom. Han blef, efter afsagd Dom, fångslad och i fjättrar satt. Hwilket honom så swåra förskräckte, at han bleknade

Michels ursäkt blef icke hörd.

Michel kastas i Fänge-Tornet.

Digitized by Google

nade bort i sitt Ansichte, och hade hardt nära infallit i en Swimning.

Här af hämtas Twenne Påminnelser.

1. At alle Domare på Jordene föra icke Menniskors, utan GUds Dom. Och såsom the döma andra, skola ock the dömde warda. The skola i Gudsfruchtan förrätta sitt Embete, och all ting redeligen beskyra. Ty hos HErran wår GUd är ingen orätt, och intet anseende til personen, och hos honom gälla inga Mutor. Therföre skola the icke tro kärandens klagomål, och strax döma efter sielfwa angifwandet; utan saken, til alla omständigheter, granneligen skärskåda, sanna och opartiska Wittnen edeligen afhöra, och ther uppå Domen efter Samwetet afkunna. Lika som här förfares med Räfwen. Therföre bör en Domare wara så sinnad, at han icke dömer eller afstraffar någon til lifwet, förr än han grundeligen och omständeligen gjort sig hela Saken bekant; achtande sig för ett hastigt framrusande, och sitt egit godtyckos efterföljande. Ty the Gamle Wise säja, at fast än sanfärdiga och påliteliga Wittnesmål äro få, doch bidraga the ther til, at Domaren icke dömer någon utan orsak. Och när en Öfwerträdare blifwer straffad för sitt brott, länder thet hela Riket til nytta. Ty thet gjör the andra, som thet höra, så förskräckta, at the för slikt taga sig til wahra. Thet skaffar ock hela Landet och Menige Man ro och fred, när en Skalk rödjes utur wägen. Ty allenast en enda bedrägelig och lögnachtig Menniskas närwarelse kommer then Meniga Man i stor wilfarelse och oenighet.

All Rättwisa är endast af GUD.

En Domare skal ingen oskyldig döma eller straffa.

När nu the höga Embeten, som böra handhafwa Lag och Rätt, äro besatta med olärda och oskickeliga personer; Eller ock, om the äro lärde och skickelige, låta sig doch til en falsk dom förföra, af skäncker och gåfwor, af wänskap och frändskap: Huru kan thet tå wäl tilgå i werldene? Slike Domare beskrifwas, til sitt sinnelag och hjertans grund, af Herr Hans af Svartzenberg, sålunda:

Johannes Agricola in Proverbiis.

Om macht och wåld jag altid drömer,
Hur' jag båd' en och annan dömer;
På thet min Pung må blifwa tung,
Ej skonas gammal eller ung.

Egennyttige och Partiske Domares handel.

Sin rätt af mig the måste kjöpa,
Och med Sakören til mig löpa;
Hwad andra qwäl, thet gläder mig,
Och straffar Pungen hårdelig.

Åtwarning för hwar och en, som Domare-Embetet bekläder:

Skjäm tig, med ärligt Folk gå under tak,
När hos tig Rätten måst ligga i wrak;
Wishet och Rättwisa borde tu dyrka,
Tå tu i wrängheten har all tin styrka.

En Domare skal wara wis och Lagfaren.

Wishet och Rättwisa gifwa tig macht,
Sätta hos alla tig högt uti acht;
Men när tu orättwist Folkena dömer,
Tig, som Pilatum, man lika berömer.

Säg mig, tu Däre, hur' wilt tu bestå,
När för GUds Dom-stol tu måste framgå?
Säg, huru kan tu tin Räkenskap gjöra?
Säg, om ett ewigt We kittlar titt öra?

Endrägteliga skal alt afdömas.

2. At ett fullt sittande Råd skal endrägteligen afgjöra alla Saker, som för them framdragas. Lika såsom Räfwen blifwer här endrägteligen af hela Rådet dömder. Ty ther igenom förderfwas (säger Johan Agricola) ett Land och Rike aldramäst, när oförståndige, girige och egennyttige Menniskor komma til Riks-Styrelsen, eller något annat högt Embete. Fast the hafwa ganska litet begrep om Saken; Så är doch gemenligen större delen af them på then sidan, at Saken må efter theras upsåt och godtycko utföras. The komma och ändteligen så långt, at the icke bry sig om, huru god grund man hafwer til sin talan; utan allenast, at många andre hafwa samma tankar, som the. Therföre finnas nu många Herrar i werldene, som för gunst och wänskap, säja androm til wiljes, hwad them lyster höra. Här om säger Æneas Silvius:

At afdöma en sak, icke efter laga Ransak.

Mon i en Sak the fläste röster gälla,
Och Domen man ther efter måste fälla?
Ach! Nej. Ty wishet finnes mången gång
Hos några få, och ej hos raden lång.

En

Digitized by Google

En råttwis Man ser med Förståndsens öga,
Hwad utaf tio Oxar drömes föga;
Ty många Nöt en Herde för sig kjör,
Ej altid rätt Pluraliteten gjör.
Förstånd, och konst, och öfning gjöra mera
Til Saksens ljus, än några Röster flera;
Ty när Guds lof och Rätten syftas på;
Gud Medlen ock ther til utwisa må.

ning, utan efter en förhastad votering, är skadeligit.

Tjuguförsta Capitlet.

Huru Råfwen blifwer bunden, och utförd til Rätte-Platsen; Samt huru hans slächt och Wänner taga sitt afskjed utur Håfwet.

Fabelen.

TÅ Domen war affagd, Råfwen bortförd i Fängelset, och excutionen nära för hand; gick thet hans Slächt och Wänner så hårdt til sinnes, at the af Konungen anhöllo om afskjed ifrån sina Embeten. Ibland thessa woro Marthen och Grimbart,

samt många andre, för sitt upförande mycket bekante, namnkunnige, och i Håfwet omisteliga Män. Theras gode Wäns hårda dom betog them all wilfoghet, at ther efter tjena Cronan. Ty the kunde icke förutan tårar tänka på, än mindre åskåda, at en så stor Herre och Riddersman skulle föras ut til en neslig död, sin Slächt och hela Ståndet til en ewig skymf.

Döden hafwer intet anseende til Stånd eller Person; utan lönar alla efter förtjenst.

Thetta upwäckte ock hos Konungen icke en liten sinnets förbistring. Han kallade til sig en af Råds-Herrarna, och sade til honom: I sen nu, at mången stålt Håfman går mig ifrån. Om Michel woro ännu dubbelt större Skalck; Så finnas doch uti hans Slächt många gode Män, them wårt Håf ogörligen kan mista. Isgrim, Hindze och Brun föra emot honom then mästa klagan.

Michel och hans Slächt kan icke mistas i Håfwet.

Theße woro the samme, som honom, efter Konungens befalning, bundit hade, och nu hänga wille. Således wille the hämnas sig sielfwom, och på honom förkyla sina Hettsiga sinnen. I thet the nu gingo ut med honom til Galgan, sade Hindze til Ulfwen: Täncker på, Herr Isgrim, huru thenne lede tjufwen war orsaken ther til, at Edre Bröder hängdes up på samma ställe. Betäncker ock, huru thenne onde Sällen förrådde Eder i Rustfils gård, hwarest Män och Qwinnor slogo Eder wäldsameligen. Thet wet jag är hos Eder i ett friskt minne. Ser förthenskull Eder wäl före, at hans list icke bedrager Edor wishet. Kommer han lös uti Skogen, få wi ej fatt honom igen; och tå komma wi för honom i dubbelt större

In under något brotts afstraffande, sökes ofta egen hämd.

Ther Ulfwen får döma, stå the fattiga Fåhren i fahra.

fahra.

fahra. Therföre låter oß nu skynda med honom til döden. Han hafwer sådant långt för thetta wäl förskyllat. Ty böra wi nu skinta, medan wi hafwa spändt.

Isgrim swarade: Hwad skal jag säja? Hade jag ett Rep, skulle jag snart hjelpa honom utur thetta qwalet, och giöra hans pina kort. Ulfwen wil intet skona.

När the nu något litet tego stilla, öpnade Michel sin mun, och sade: Wiljen I således hämnas Eder sjelfwom, så bören I thet snart werkställa. Hindze, som satt i Snaran, och med liten åra kom ther ifrån, wet nog råd til Rep. Jag ser nogsamt, at Brun och Isgrim äro wrede, och laga all ting i ordning, til sin Frändes bortrödjande; hwar igenom the förmena sig blifwa stora Herrar. Konungen och Drottningen, Höga och Låga, fattige och rike komma alle ther utinnan öfwerens, at the wilja se mig uphängdan. Räfwen bespottar sina Owänner.

Isgrim bad alla, som ther woro tilstädes, Söner, Swågrar och Slächtingar, at the wille giöra ett med honom, och ej låta then fredska Räfwen undgå dödz-straffet. Besynnerligen bad han sin Fru, at hon wille hålla Räfwen fast, och granneliga wachta sig, det han ej undslippa måtte. Ty tå blefwo han helsten wärre, än tilförende; och the skulle icke för honom hafwa fred, utan före sina egna knutar. Thet samma gaf han ock Biörnen tilkänna, at han nu måtte betala honom igen, för all tilskyndad försmädelse. Hindze, tu äst wig utaf tig, och lättare än wi. Löp strax efter ett Rep. Står mig alle bi, och häller honom wäl fast, Ulfwen begärar hielp af sina Wänner, til Räfwens hållande och aflifwande.

 me-

medan jag sätter stegan til rätta. Björnen sade: Sätt stegan bättre fram. Jag skal häll la honom så fast, at han skal säkert bida qwar.

Räfwen tog åter til orden, och sade: J ären alle nog sorgfällige ther om, huru J kunnen rödja utur wägen Edor Frände, then J borde förswara, och hafwa medynkan öfwer. Om jag tordes, så budo jag Eder om nåd. Isgrim befaller i wrede sin Fru hålla mig. Men om hon besinnade, hwad tilförende skedt; så hade hon ingen wrede til mig. Doch ser jag nu, at alt skal mig öfwergå. Jag önskade ock, at thet redan woro skjedt. Min Fader måste ock med sorg sluta sina dagar, och blifwa ynkeligen afdaga tagen; Men thet gick fort, och ej med så stor Processi. Jag twiar Eder, så många J ären, om J längre skonen mitt lif.

Alla Historier intyga, at ondskan ångras fuller på slutet; Doch icke altid til fullo.

Brun sade: Hören J wäl, huru thenne Bofwen bespottar oß. Men wi wiljom snart gjöra en snöplig ända på hans stålthet.

Här finnas Trenne Lärdomar.

En rättwis Domare skal ingen fruchta.

I. En Domare, som rättwisligen döma wil, bör icke fruchta för någon, (såsom Konungen här fruchtade, tå Michels Slächt och Wänner togo afskjed) utan fast häldre afsäja en rättfärdig Dom, och hålla hand öfwer theß werkställande. Ty Rättwisan anser hwarken gunst, gåfwor, wänskap, egen nytta, fruchtan eller fahra. Så skola ock the gjöra, som Gud satt til domare på jordene.

Hwad then rätta Rätten är.

D. Sebastianus Brant.

Sig en Domar' skal besinna,
Och wid domen wäl påminna,
At ej hat eil' afwund rår,
Wän ell' Frändskap prisen får.

Ty the bredewid sin sida
Må ej Rätt och Sanning lida;
Sanning må man tå ej tro,
Och för Rätten skrifwes O.

2. Straffas the, som antingen fördöma andra, eller förebrå en olyckelig och til döden dömd Menniska theß förbrytelser. Hwilket är otilbörligit och enom Christnom oanständigt. Ty tå borde man fast häldre wara mißkundsam, och hafwa medlidande med then, som är stadd i nöd och jämmer, och nu skal undergå thet straff, som hans synd förtjenat; Än at man, genom otjänliga förwitelser, förhärdar honom hiertat, och gjör honom wärre än tilförende, eller störtar honom i mißtröstan och förtwiflan. Lika såsom här wederfares Räfwen. Man skal icke bespotta then, som är i nöd och fahra.

Switsaren säger:

Hwad rätt är, gjör, och fruchta tig äntå;
Skjöt ey, at bättre androm kunnat gå.
När lyckan åker fram, står på theß Mede
Båd' hat och afwund, ja försmådelse och wrede.
Är hon tig blid, war ej för mycket glad;
Hon wäxlar om, och säger i för hwad.
En usel Man, som har sin Nöd i Båten,
Tu trösta bör, men ej föröka gråten.

Henselin säger:

Thet sker ännu i thenna dag,
Tå Lyckan afsked tager,
Och ställer alt i wärre lag,
Än at thet oß behagar;

At mången håller thet för rätt,
Och gläds af andras skada;
Fast han ther näst på lika sätt
Skull' för Olyckan bada.

Hwad mig i dag kan komma på,
Af sorg och alsköns wåde,
I morgon honom träffa må;
Ber han ej GUd om nåde.

Lyckan är ostadig och bedrägelig.

Digitized by Google

Ty Lycko=hjulet kan hans bröst
Snart nog rätt ynkligt krosa;
Lik' som på andra hon gått löst,
När som the welat trotsa.

Si! Lyckan helt ostadig är,
(Thet wi doch måste lida)
Ty thet wist syn för saga bär,
At hon wil intet bida.

Rätt som hon delar ut en släng,
Så wil hon handen kysa;
Och rätt som Pelle är en Dräng,
Så bär han Hermlins=Mysa.

Thet icke wäl en Christen står,
Sin Nästa wrångwist döma,
Och fägna sig när illa går,
Och allan kärlek glömma.

Jag then, som står, nu råda wil,
Förutan swek och galla,
At han sin GUD sig håller til;
Om han ej snart wil falla.

Ho åt ens annors ofärd ler,
Besinnar ej sitt bästa;
Ty han ej sielf Olyckan ser
Uti sitt Förmak gästa.

Bespotta therför' ingen Man;
Tu wet ej hwad tig hända
J thenna onda werlden kan,
Och hwad tu får för ända.

Jllslughet brukas nog i werldene.

3. At mången med osanning söker winna sitt ändamål, enär han icke ther til komma kan med en sanfärdig berättelse. Lika såsom Räfwen här, med fina och betäckta ord, talar om sin Faders död, och ther med gjör en början utaf then osanna berättelsen, som han sedermera fullföljer; hwar in under han hemligen syftar på sin befrielse. Hwilket ock ändteligen slog så ut, at han blef ifrån Galgan befriad.

Thetta är ock nu fast mycket i bruk. När någon skal straffas för sina mißgärningar, söker han med list, osan-

Digitized by Google

ning och behåndighet at ursåckta sig, samt gjöra Herren sig gunstigan och tilgifnan, genom guld och peñingar, gåfwor och skåncker. På thet såttet blifwer mången förklarad för oskyldig, och bringar sin wederpart i sorg och fahra.

Switsaren säger:

Månge Ordens Reglor ju åro mycket stränge,
Och för munk och nuña swårt ther i lefwa långe:
Strängar' år doch uti Håf
Ta sin föda;
Ty med möda
Winnes ett förtjenadt låf.
Fast Håf=tjensten man utmålar,
År hon bara
Sorg och fahra;
Ty man ther går jemt på Nålar.
Båttre år en beta Bröd
J en Wrå
Til at få;
Ån med fruchtan öfwerflöd.

Tjuguandra Capitlet.

Huru Michel bad om ljud, at få uppenbarligen gjöra sitt Skriftermål; i then mening, at slingra sig lös, och komma sin Wederpart i fahra och nöd. Hwilket ock skedde.

Fabelen.

Michel skalf och darrade, och war nåstan halfdöd af ångest. Han tånkte: Om jag nu kunde upfinna ett artigt konstgrep, at ther igenom winna Konungens nåd, och undsåtta mitt lif, samt kom-

När then ena konsten mißlyckas, upspinnes en annor.

Digitized by Google

komma thessa Tre i wåda, woro mig ganska hälsosamt. Jag måste nu lägga min hjärna i blöt, och bruka all eftertanka. Ty Saken går mig an; Konungen är mig wred, och the andre Djuren jemwäl. Jag hafwer fuller förskylt ett sådant straff; doch kan bladet snart wändas om. Konungen och hans Råd hafwa machten i sina händer. Blefwo mig efterlåtit, at bruka min mun, och prata för mig; skulle jag thenna gången icke blifwa hängd.

Man bör icke tro, hwad en til döden dömt tjuf berättar.

När nu Michel war i thenna ångesten, sade han: Jag ser ej annat, än then bleka döden, then jag icke undgå kan. Ty beder jag Eder alla, som här stån, at i wiljen fälla förbön för mig hos Konungen, det jag måtte uppenbarligen få gjöra mitt Skriftermål; på thet ingen må, efter min död, misstänkas, fängslas eller aflifwas för mina misgärningar.

The, som thetta hörde, blefwo til medlidande bewekte, föredrogo Konungenom hans åstun-

Digitized by Google

åstundan, och sade: Nådigste Herre, thenna är en ringa bön. Gjörer Michel, på hans yttersta, then nåden, at han får bekänna sina synder, och sig til döden gudeligen bereda. Konungen swarade: Låt så ske; jag gifwer honom lof ther til.

Michel log här åt i sitt sinne, och spådde sig här af någon fördel, säjande: Sanct Cnut hjelpe mig! Jag ser här ingen tilstådes, emot hwilken jag icke brutit; thet ware sig fattig eller rik, hög eller låg. Så snart jag ifrån mine Moders bryst afwand blef, och lärde gå för mig sjelf; gick jag som ofkast, och hörde huru Getterna bräkte. Jag bet så ihjäl ett Kid, och fick första gången smaka blod. Sedan bet jag fyra stora och feta Kid; och blef ther af så dristig, at jag hwarken skonade Höns eller andra Djur. Änder och Gjäß gjömde jag i jorden, tå jag ej strax förmådde them upäta. Ther näst kom jag nu i winter til Isgrim, ther han låg in under ett träd i Skogen. Han hälsade mig för sin Frände, och upräknade wår skyldskap från många leder. Wi swuro hwar androm stalbroderskap, at altid stå hwar androm bi, och tilsamman söka wår fördel. Hwilket jag nu af hjertat ångrar. Wi wandrade tilsamman, och achtade på wår köpenskap. Han stal stort och jag smått; Och rofwet hörde oß bådom til. Doch fick jag aldrig ut min del. Fick han en Kalf, fick jag knapt Swantsen. Fick han en Get, Gås eller annat dylikt; Så grinade han, och såg surt

Förutan ett godt upsåt, at afstå ifrån thet onda, hjelper ens Skriftermål intet.

The ther gjöra ett ondt förbund sig emellan, beswika ock så hwar annan.

på mig, på thet han måtte driswa mig bort, och behålla min del. När lyckan så medgaf, at wi fingo en Ko, Oxe eller Swin, kom hans hustru och barn tillöpande, förde mig i en wrå, kastade til mig ett ben, och sade: Si! ther med kan tu låta tig nöja. Men förr än jag fick thet, hade the afgnagit alt köttet och thet feta. Doch hade jag ingen brist, på Öhl, Win och bröd. Ty jag hade så många kistor fulla med Silfwer och Guld, at then största Wagn, som finnes här wid Håfwet, skulle ther med blifwit mer än Sju gångor lastad. Således tröt mig äntå intet.

Här gjör Räfwen en begynnelse på sin lögn; och syftar ther med på sin befrielse.

Tå Konungen hörde nämnas thenna Skatten, sade han: Hwar tu kommit öfwer honom? och huru hafwer han kommit i titt wåld? Hör Michel, säg mig thet!

Michel swarade: Hwad hjelper mig thenna Skatten? Jag kan icke taga honom med mig utur werlden. Ej heller kan jag wisa Eder, Allernådigste Herre, hwarest han är. Doch wil jag icke dölja för Eder, at han är stulen. Emot Eder war ett förräderi anstält, at man Eder mörda skulle. Hwilket war mig aldeles emot. Och hade icke thenna Skatten blifwit bortstulen, så hade thet wißerligen kåstat Edart lif. Men therföre at thenna Skatten kom lönligen bort, måste min Fader bjuda thenna werlden ett ynckeligt Far wäl. Doch är thet skedt min Herre och Konung til fromma.

En Fånge söker gärna rädda sitt lif, på hwad sätt thet ock ske må.

Digitized by Google

Här af hämtas Twenne Lärdomar.

1. När en falsk Ögne=tjenare, en Smickrare och Spitsbof, får i Håfwet tala för sig, och blifwer betrodd; Tå warder mången ärlig och trogen tjenare (som tilförende warit wäl ansedd och liden) illa belönad. Ty af sådana Ögnetjenare och Smickrare blifwa fast ofta Furstar och Herrar förförde, til at mißtänka sina bästa och trognaste tjenare. Hwar af ofta upwäckes hat, afwund, twedrägt, mißförstånd och alt ondt, emellan Herran och tjenaren, ja ock stundom emellan Föräldrarna och theras egna Barn. Såsom Herodes blef, af sina Ögne-tjenare, förförd, til en otilbörlig mißtanka om sin hustru och sina egna Söner. Hwar på han lät dräpa sin Gemål Mariamne, sina trenne Söner, och sina bästa Wänner. Therföre sade Augustus, at han häldre wille wara Herodis Swin, än hans Son. Men litet ther efter omkom han ock sielf, och thet på ett ynkeligit sätt.

En Skrymtare bedrager sin Herra, och förråder andra.

Josephi Antiq. L. 15. c. 8, 9. L. 17. c. 9.

Sådane lögnachtige Förförare finnas nästan på alla ställen; Men besynnerligen i Håfwet, hwarest Sanningen finner ett trångt Herberge, wädret säljes och orden slipas. För hwilken orsak skul en Konung trampade sin krona under fötterna, och sade: O! tu olycksaligaste krona. Hwadan kommer thet, at hwarken sanning eller ärlighet följer tig efter?

Ögne-tjenare finnas besynnerligen på Håfwet.

Therföre skola alle Furstar och Herrar wara åtwarnade, at the sig för sådana Smickrare och Spitsbofwar (hwilke här utmärkas med Räfwen) granneligen wachta, och icke för mycket förtro sig til them; Utan the skola betjena sig af gamla och ärliga, trofasta och gudfruchtiga Måns rådförande. The Gamle Wise säja, at ingen i werlden behöfwer bättre ett långt och mogit betänkande, en tydelig och förnuftig underrättelse, än en Konung om sina tjenare. Ty såsom en qwinna liter på sin Man, en Son på sin Fader, en lärjunge på sin Mästare, och Skeps-Folket på sin Styrman; Så skal ock Konungen endast lita på Gud. Ty fruchtan och wördnad för thet Gudomeliga Majestätet bibehåller honom wid rättwisan. Han skal hålla thet för ypperst i sin regering, at han lärer känna sina tjenare och undersåtare; och således kan sätta

En Konung skal allenast sätta sitt hopp til GUD.

Digitized by Google

ta hwar och en af them til then syßlan, hwar til han är skickeligast. Han skal ock icke för ro skul, och sitt tidsfördrif, gifwa acht på alla theras ord och gärningar; utan stickta frid och enighet ibland them alla. Ty thet Kongl. Håfwet haswer sadant med sig, at then ene tjenaren bär ett hemligit agg til then andra, för theß befälskul. Then ene wil gärna förtrycka then andra. Ther om wittnar Fru Otro i theßa Werser:

Si! stundom swiker en then andra utan sak,
Beljuger och förtalar friskt uppå theß bak;
Och stundom utan sky, för bägges theras Herre,
Spyr ut, hwad han har lärt i Schola hos hin Werre.
Ty får man ofta se, thet kommer up i tö,
Som länge legat dolt in under tjockan snö.
Doch lyckas sällan thet alt jämt; ty ändtlig händer
At släta Michel af sin falskhet blifwer känder.

Gåfwor förföra Domaren.

2. En Domare blifwer, förmedelst gunst och gåfwor, eller hopp om Silfwer och Gull, dragen utaf sanningenes och rättwisones wäg. Såsom Räfwen drager Konungen på sned, igenom then omtalta Skatten. Om thetta Penninge-Wäldet talas uppenbarligen, sålunda:

Amor vincit omnia. Mentiris dicit Pecunia.

Nu gäller intet mer, än Gods och Ägodelar,
Som Sköld, Swärd, kraga, Bok och Penna blindt utdelar;
Som goda Wänner gjör; förtager hån och spott;
Doch måste hemligt then, som fattig är, klå skott.

Herr Hans af Svartzenberg säger, i then girige Domarens person:

En girig Domare.

Hwad skal jag med Lag-böcker stora och små?
Hos mig alla Saker på skrufwar sku stå;
Then mäst wil gifwa, skal bästa rätt få;
Then intet wil offra, skal ohulpen gå.

Doctor Snuff:

Altid om Gåfwor jag wäl mände tycka,
Ther med jag ära och Rätt kan förtrycka;
Then icke smörjer, hans Sak går på krycka,
Får han godt utslag, så är thet hans lycka.

Så-

Digitized by Google

Sådant är altsamman twärt emot både Guds och werldslig Lag; och en orsak til Länders, Städers och Folks förderf och undergång. Åndteligen blifwa slike Domare af Gud hårdeligen straffade. Såsom D. Sebastianus Brant här om säger:

Muter fördöma Domaren.

Then icke wil, hwad rätt är, wisa,
Skal Gud i sine grymhet risa;
Som tu mig dömer, och jag tig,
Så dömer Gud båd' tig och mig.
Här döms så mellan Rik' och Arma,
At Gud ther öfwer sig förbarma;
Sker thet mot bättre skäl och wett,
Får tu i helw'tit bada hett.

Med hwad Dom man dömer, skal man och dömas.

När then Romerske Kejsaren Alexander fick weta, at någon Domare, genom gåfwor och skänker, låtit sig förföra, och således blifwit en tjuf, (ty han höll sådana i lika wärde med tjufwar) sade han, at han wille med sina finger stinga honom ögonen ut. Men om han nu lefde i wår tid, skulle han stöta alla sina finger sönder, och åntå icke på långt när träffa alla sådana Domare.

Alexandri utsaga, om Mutkorfwar.

Tiugutredje Capitlet.

Huru Konungen befalte gifwa ljud, och låt Råfwen stiga ned af Stegan; på thet han honom ytterligare fråga måtte.

Fabelen.

När Drottningen hörde talas om thetta Förräderiet, som galt hennes egen Herra; swimade hon af fruchtan bort, och war hardt nära döden. Doch beswor hon Michel, med en swag röst, wid hans röda kjortel, och han skulle upriktigt berätta, ho thet

Digitized by Google

woro, som ett sådant mord anställa wille? Konungen, som ock åstundade höra thenna berättelsen, befalte ther hos, at alle skulle wara tyste, samt låta Michel stiga ned af Stegan. Hwilket också skedde.

Ju under sken af rätt, bruka list, föder krig och upror af sig.

Aldrig hörde Michel någon kårare röst. Konungen tog honom afsides, och sade: Hör, Michel, säg mig, huru thet hänger tilsamman med then saken? Jag förstår, at hon angår mig.

At umgås med Lögnare, förer i olycka.

Nu wille Michel ljuga med macht. Han tänkte på, huru han skulle winna Konungens och Drottningens Nåd, samt komma sina häftiga åklagare, som tracktade efter hans dödande, på obistånd. Här syftade han på twenne stora ting, som icke winnas kunde, förutan en stor och märkelig lögn.

Här af läres.

En Domare skal icke sätta tro til en Lögnare.

At en Furste, Herre eller Domare skal alsintet tro en lögnachtig och slät Storpratare; Så framt han icke wil blifwa bedragen. Såsom Michel här med sin lögn, sin falska och smickrande tunga, beweker Konungen; och ändteligen kommer honom ther til, at han beder honom stiga ned af Galgan. The Wise säja, at en sanfärdig Dumbe är bättre än en talande lögnare; och en tystlåten är bättre, än en Munramla, fast thenne talade idel sanning. Doch kan ingen, förutan Gud allena, weta hwad hemliga ligger i Menniskones hjerta förborgat. Therföre skal ingen alt förmycket tro then andra. Icke thesto mindre äro lögnare och falskrackor uti somliga Håf wäl uptagne och lidne. Ther om säger Fridank:

Lögnare älskas; ty hwar man känner them icke.

At bruka list och lögn, är mer, än hålla låfwen,
Nu kommit uti bruk, i stora Herre-Håfwen;
Ty ljuga och bedra, är nu thet högsta bud,
Hos jordska Herrar, men doch ej hos HERran GUd.

Digitized by Google

Lögn och bedrägeri wist kunna stor ting gjöra;
The kunna Påfwen sielf och Kejsaren förföra.
En Smicker-trut, som far med idel flärd och skam,
I större åra hålls, än mångens egna barn.

Vincentius Opsopoeus säger:

Fast mer, än helw'tis glöd, tu bör then Man undwika, Smickrande och fötordiga Menniskor skal man fly;
Som smickrar tig omkring, och wet af trohet skrika;
Han kittlar örat titt med honungs söta ord,
Men skull' ej tiga med ett hemligt dråp och mord.
Ehuru slät han syns, ehuru söt och goder,
Han skonar ej sin Wän, ej Fader eller Moder;
Han hafwer tungor twå, til dubbla hjertats tolk,
Then ena sleker, och then andra biter Folk.

* * * * * * * * *

För Lögne-Munnar ock tu skalt tig taga wara; ej mindre Lögnare.
Ty the med flärd, och swek, och skalkhet städse fara.
Uti en stor hop ord är lögn inblandad med;
Förföra mången Man, är theras slemma sed.
Man må ock stundom wäl tilstädja androm tala,
Och ej Påhr Sprätthök bli, som högst wil altid gala;
Doch gif gran acht, om Ord och Hjertat följas åt?
Om Tro- och redlighet, med sanning, ro en Båt?

* * * * * * * * *

Tu skalt ock ingalund, tig til then hopen sälla, och Gåfwotagare.
Som Gåfwor låter mer, än Rätten, hos sig gälla;
Som mången på theß bak kan föra i stor nöd,
Och sälja honom bort så til en ynklig död.

Digitized by Google

En hóp, hos hwilken fins, för kärlek, starka kölden;
En hop, som egit gagn och nytta bär i Skölden;
En hop, som märkes ut af sina fula strek,
Och gärna uppenbart föröfwar skam och swek.

Tjugufjerde Capitlet.

Huru Michel uppenbarligen beljuger sin egen Fader, och sina bästa Wänner; på thet hans Owänner måtte blifwa mißtänkte: Samt, huru han, förmedelst slika anslag, blef frälst och lös gifwen.

Fabelen.

DRottningen bad Michel å nyo, at han wille så sanfärdeligen och grundeligen berätta thenna Saken, som han wille undfly sitt yttersta förderf. Michel swarade, med ödmjuka åthäfwor och slindriga ord: Jag måste

Digitized by Google

måste nu dö, innan Hönsen gala; och må förthenskul icke unna mine Själ så ondt, at hon skulle fara til afgrunden. Thet är fast bättre, at jag nu, til undwikande af thetta onda, uptäcker Hufwud-Männerna til thetta Förräderiet; fast the äro mig något nära förbundne, och jag them ganska nödigt utnämna will.

At konstigt ljuga, fordrar en stor omtanka.

Wid theßa orden suckade Konungen djupt, och sade: Säger tu sant, Michel. Nådigste Herre, swarade Räfwen; fast jag är en stor syndare, så må J doch tro mig. Hwad kunde osanningen båta mig? Jcke wil jag ther igenom störta mig i fördömelse. J weten sjelf, at min döds-stund är för handen. Mig hjelper hwarken wisbet eller förstånd, Gods eller ägodelar. Ty må jag säja sanningen, ehuru thet går.

Djefwulen är alle Lögnares Höfwitsman; och han bedrager them sjelfwa aldramäst.

In under thet Michel talade theßa orden, skalf och darrade han swåra, til alla sina lemmar. Doch skedde thet in under ett sken och en blott utwärtes förställning; samt in under ett hemligit hopp, at således, af medynkan, warda thesto lättare på fri fot ställd. Thet slog ock icke felt. Ty Drottningen, af medynkan rörd, bad för honom om nåd hos Konungen, at han honom thenna gången sitt brott tilgifwa måtte; samt ther hos befalla honom, at tydeligen giöra berättelsen. The andre, som tilstädes woro, skulle emedlertid icke sårla och bulra, utan gifwa ljud och wara tyste.

Tuckt är en Dygd, som pryder Qwinnokönet.

När Konungen befalt, liten och stor, tiga stilla; begynte Michel strax sin berättelse, sålunda: För Eder, Nådigste Herre och Konung,

Digitized by Google

nung, sade han, wil jag uptäcka thetta Förräderiet, och icke gå förbi någon, som ther uti hafwer del. (Märk här Michels stora list och arghet. Then skam och wahnära, som han tillade sin Fader, jemwäl sin Frände Grimbart, hwilken giort honom mycket godt, hade alsingen grund. Men han gjorde thet i then acht och mening, at han så mycket snarare skulle winna wittsord; och at hans Owänner, som stodo efter hans lif, skulle stadna i något äfwentyr) Min Fader, sade han, fan på en stor Skatt, som Konung Emerik på en lönlig ort i många åhr förwarat. Ther af wäxte hans mod så, at han föráchtade sina egna Wänner och Fränder. Han lät Hindze med ett Bref resa til thet wilda landet Arden, hwarest han fan före sig then skälmska Björnen. Honom tilböd han sin tjenst, om han wille draga med honom til Flandern, och ther blifwa en mäcktig Konung. När Björnen läst thetta Brefwet, upsteg strax ett stort högmod i hans hjerta. Ty han hade en lång tid tracktat efter en sådan Höghet. Han reste genom natt och dag, til thes han kom til then föresatta orten. Wid ankomsten fan han ther före sig min Fader, hwilkom han war ganska kärkommen. The sände strax bud efter then lärda Grimbart, och efter then oförskräckta Herr Isgrim. Theße Fyra hade ther, tillika med Hindze, som war then Femte, ett långt samtal och widlyftig öfwerläggning, huru the måtte rödja Eder, Min Nådigste Konung, utur wägen, och uphäfwa Björnen til Riks-

En enda Man kunde förföra hela werlden, om man wille lyda hans lögn.

Af Rikedom födes högmod; och af högmodet många andra laster, såsom Girighet, Drått, Afwund, &c.

sty-

Digitized by Google

styrelsen. J en By, som kallas Jfte, twå mil ifrån Gent, rådgjorde the om thetta Förräderiets werkställande. Min Faders Skatt gjorde them så modiga, at the swuro hwar androm trohet, (läggande sina händer på Jsgrims hufwud) och låfwade hwar androm ett inbördes bistånd, så wäl til Eders Nådes mördande, som til Björnens uphöjande och krönande. Om någon af Konungens Wänner sig ther emot upsättande wordo, skulle the hugga honom i stycker sönder. The öfriga skulle min Fader antingen bortrödja, med list och behändighet; eller stoppa them munnen til, med ansenliga föräringars och hederliga tjensters tilsäjande.

Thetta fick jag rätt underligen weta. Grimbart hade tagit sig ett godt Rus af Win, och gjort sig glad med sin hustru. In under sin dryckenskap uppenbarade han för henne thetta förehafwandet; doch in under ett starkt förbod, och wid lifs-straff til görande, at hon thet ej för någon säja skulle. Hon teg ther med, til thes hon träffade min hustru, och thet för henne uprepade. Men min hustru måste bedyra, wid ära och tro, och wid then heliga Jungfru Maria, at hålla thet hemligit. Hon skulle, hwarken för hot, twång eller annan fahra, nämna ett ord här om. Men min hustru höll ej bättre sitt löfte, än at hon strax för mig omtalade, hwad hon hört af Grimbarts Fru. Hon sade mig ock ther hos ett Järtekn, hwar af jag sluta kunde, at hon icke upspunnit thetta utur sin egen hjärna.

Then sielf icke kan behålla något hemligit hos sig, må icke begära thet af andra.

Når wi hafwa en from och nådig Öfwerhet, skola wi icke längta efter en annor.

Thet wil en stark rygg til, at begåra goda dagar.

Hår af blef jag mera bedröfwad, ån någon kan tro. Jag tånkte på Paddorna, som anhöllo hos Jupiter om en Konung, som them i skick och aga hålla måtte. Han hörde theras bön, och gaf them Storken, som förföljer och plågar them både til watn och land. Tilförende woro the ett fritt Folk; Men nu år theras frihet förbytt i twång och tyranni. Hwilket wål ångrar them nu, men alt för sent.

Jag fruchtade, at thet ock skulle så afslupit med oß, om wi fått en så trotsig Konung. Jag war ock öm om Eders Kongl. Maj:t; fast thet nu båtar mig föga. Jag kånner Brun helt noga. Han år stormodig och upblåst i sitt sinne. Jag såg förut, at oß aldrig kunnat gå wål, om wi fått honom til Herra. Ty wår Allernådigste Konung och Herre år gunstig, nådig och mild, och gjör ingom något förnär. Han låter alla Saker komma för sig, och afdömer them icke efter andras förebringande, eller förutan en noga ransakning. Jag tyckte thet skulle blifwa alt för swårt, at, i stället för en mild Konung, få en obarmhertig Tyran. Thenna eftertankan tilförde mig många oroliga stunder och sömnlösa nåtter. Jag tånkte både hit och thit, på hwad sått jag måtte förebygga thetta skadeliga förehafwandet. En natt föll jag på the tankar, at, om min Fader fingo behålla thenna Skatten, skulle han anstålla ett underligit spel, och såtta Konungen af Thronen. Therföre sökte jag alla långpor och utwågar, at i såkerhet få weta, hwarest han hade thenna Skatten; på thet jag

Then, som ser in uti sitt egit hjerta, finner hos sig många brister, och, i följe ther af, tadlar icke andra.

Ordspr. B. 30:21,22,23. Ett Land warder igenom tryting oroligt, och thet fjerde kan thet icke fördraga: En tjenare, tå han Konung warder; En dåre, tå han alt förmått år; En wanartig, tå hon gifs-

jag honom bortsnappa, och til min egen fördel bruka måtte. Ehwart min Fader, then sluge Mannen, gick före, i Skogar och Mark, sent och bittida, gick jag altid efter på lur. Fast natten war mörk, och wägarna djupa, kröp jag doch hemligen efter.

warder; Och en tjenarinna, tå hon sin Frus arfwinge warder.

Här finnas Fem Lårdomar.

1. MEn Menniska, som bär hat och afwund til sin owän, icke hafwer betänkande med, at illa beryckta sina egna Wänner; på thet hon må slingra sig sjelfwan utur nöd och fahra, samt störta sin Owän ther uti. Såsom Räfwen här beljuger och förtalar sin egen Fader. Med hwilken lögn han gjorde sig sjelf lös, men försatte sina Owänner i alt som största nöd och fahra. Thetta dicktade Michel för then orsaken skul, emedan gemenligen händer, at then ene regerande Herren kan icke fördraga then andras Regemente, och än mindre lida någon annan jämnrådande brede wid sig. Therföre är en sådan snart öfwertalad ther til, at en annan står hemligen efter Riks-styrelsen.

Hat och Afwund skonar icke sina Närmesta.

Rex non patitur comparem.

2. Mången äregirig Menniska, som hafwer stora Gods och penningar, blifwer ther af stält och högdragen, föraktar andra brede wid sig, och understår sig ju mer och mer bruka macht och wäld, list och bedrägeri; på thet hon må fördrifwa sina egna Förmän, och träda til theras Embete. Såsom Räfwen här talar om sin egen Fader. Men at med orättwisa regera öfwer en hop Folk, thet är fast mera en Träldom, än ett Herra-döme. Och then, som regerar med äregirighet, han försmår Rättwisan. Huru en Furste och Herre skal kunna bemöta och förekomma sådana anslag, lära oß the Gamle Wise. The säja, at när en Konung finner några af sitt Folk, som med list tracka efter hans Regemente, skal han strax rödja them utur wägen. Men fördröjer han ther med, eller förachtar sådana anslag at til intet gjöra; Så blifwer han sielf kastad öfwer ända.

En rik och högdragen menniska tracktar efter ett stort wälde.

Orättwisligen regera, är fahrligit.

3. At Penningens macht och wälde är osäjeligen stort. Ty genom Penningen kan man uträtta hwad

Penningen regerar i werlden.

Digitized by Google

hwad man wil. Alla eljest oöfwerwinnerliga ting kunna, genom Penningar, winnas och kastas omkull, samt Fullmachter, Bref och Försäkringar, til alla Tienster, ärender och sysslor, bekommas. Lika såsom Räfwen här talar om sin Fader, at han, förmedelst sin stora Skatt, wille sätta sig up emot Konungen, etc. I efterföljande Rim införes Penningen, om sitt Herra-wälde, talande:

Wänskap sökes och gäller mäst;
Men jag är theß wißa Päst.
Får jag litet korten wända,
Strax skal Wänskap så en ända.

Switsaren sjunger sålunda:

Penningen winner alt.

En riker Skatt Och Penning'-Katt
Nu wist uphöjer många.
Ej achtas här, Hur' god en är;
En Rik skal prisen fånga.
En gyldne pracht Nu äger macht
Och wälde här på jorden;
Ej ära ses, Ther Guld ej gjes;
Hon gjes ej blott för orden.
För fromhet man Ej hjelpas kan,
Men mäst til rygga blifwa;
Äst tu ej rik, Ur wägen wik,
En arm kan ej högt klifwa.
Förnuft och wett, Med flit och Swett,
Man mycket förewiter;
Läggs Pengar til, Strax är man gill,
Och felas ej meriter.

Pecuniæ obediunt omnia.

Man säger i ett almänt Ordspråk. Penningen förmår all ting. Hwad eljest icke är möjeligit, thet kan Penningen koma åstad. Tå några af them, som belägrade ett Slott, blefwo til Konung Philippum utsände, med berättelse, at them woro omöjeligit intaga Slottet; Swarade han: Jag wil bestorma thet, med så mycket penningar, som en Äsna kan bära. Omöjeligare är thet icke, at få in thet. Och såsom han sade, så gjorde han, och wann Slottet.

Fylleri är en stor synd.

4. At Dryckenskap är en stor skamlig och skadelig last. Ty then, som öfwar dryckenskap, kan icke

hålla

Digitized by Google

hålla inne med sig ett enda ord, eller förtiga en förtrodd hemlighet; ehuru stor macht ther på ligger. Såsom Räfwen här säger om Gräsowinet, at thet, in under sitt Fylleri, uptäckte Björnens hemliga rådslag emot Konungen. Om thenna skadeliga lasten skrifwer Vincentius Opsopoeus:

Förnuft och Wett kan Fylleri förstöra,
Och Men'skan lik' the wilda Bestar gjöra;
Afstår man ej ifrån theß slemma bruk,
Blir kroppen wist älendig, bräcklig, sjuk.

Fylleri gjör menniskan lik the ofkäliga Creaturen.

Nu gammal, ung, i Fylleri sig öfwar,
Och sig förstånd och hälsa snart beröfwar;
Man faller ock i armod, brist och nöd,
Måst' bruka stöld, ell' tigga dagligt bröd.

Hwar finnes then, som Sparsamheten kära
Wil tala om, och hålla uti ära?
Thet är gement sig ther om lägga winn,
Sen Dryckenskap intagit hug och sinn'.

Fylleri älskas, och Sparsamhet föraktas.

Sin Nyckterhet får mången dyrt upäta,
Af then, som wäl kan drucken benen fläta;
Ty Froßeri nu hjelper mången fram
Til ära stor, som borde hafwa skam.

Then duglig häls, och winner allas tycke,
I dryckes=mål som gjör godt Mäster=stycke;
Doch ändtlig sker, at thet nu häls för godt,
Blir hållit sen för idel skam och spott.

En drucken Gäck bedrifwer mycken flättja,
Och löper wildt i yra och i kättja:
Han wärre är, än en uphitsad Tjur,
Och namn ej wärd af ett förnuftigt Djur.

* * * * * * * * *

I Håfwen man får thenna lasten skåda,
Som tida nog upwäcker mycken wåda;
Som för hwar Man thet främsta rumet tar,
Och alt Förstånd under sitt wälde har.

Fylleri öfwas mycket i Håfwen.

I Håfwen man tig litet lärer tacka,
Om dricka tu ej kan och nöjsamt snacka;
En Håf=Betjent, til större ell' mindre rang,
Så röjs af Win, som Silfret af sin klang.

Digitized by Google

J några Håf wil Herren icke swika,
Och uti dryck om segren altid skrika;
Och then i dryck en Hjelte hälsas kan,
Han höjes up, och häls för ärlig Man.
En nedrig wil then högre oftast följa,
Och strupan ren med starcka drycker skölja;
Ty ser man ock, at Borgar', Bonde, Präst,
Försöka wil, ho som kan dricka mäst.

En ogudachtig och wällustig Menniskas högsta berömmelse, öfwer Guds gåfwors syndiga mißbruk, beskrifwes sålunda af Switsaren:

Ogudachtiga och öfwergifna Menniskors beskrifning.

At dricka och swärma, och göda sin kropp,
Från ungdomen är theras Krona;
Hwar under the usle sig gjöra thet hopp,
J brånaden ingen at skona.
På nyaste mode är klädnaden gjord;
Och Skägget the lånt utaf Bockar;
Til Wällust och Jagt blifwer hogen mäst spord;
Och älskas the krusade Lockar.
J lättja från Sängen och Speglen the gå
Til Coffe- och Thee- och Spel-Borden;
Af stålthet förachtas båd' stora och små,
Som ej är' af Gyldene Orden.
Friskt lefwa the utaf then fattigas swett;
Och mena the ther til är födde,
At af them förtäres stekt, sudit och fett,
Och Win-åmor blifwa utödde.

Qwinfolck kunna icke gärna tiga.

5. Ene Qwinno skal man icke betro någon hemlighet, som är af särdeles wigt och wärde; emedan hon swårligen kan tiga. Then Gamle och wise Cato hafwer ångrat trenne ting. Först, at han en gång hade betrodt sine Hustru en lönlig och hemlig sak. Sedan, at han rest Sjö-wägen, tå han kunnat resa landwägen; och således gifwit sig i then fahran, som han kunnat undwika. Widare, at han låtit många dagar gå förbi, på hwilka han icke gjort något godt, eller bewisat någon barmhertighet.

En namnkunnig Riddare hade Fem döttrar, hwilka han, med efterföljande exempel, lärde, at the skulle förtiga thet, som borde hållas lönt; på thet theras Män, om the blefwo gifte, icke måtte föras i fahra och äfwentyr:

Digitized by Google

I Rom, sade han, war en gammal och förständig Man; som het Cato. När han skulle dö, låt han kalla til sig sin Son, then unga Catonem, och sade til honom: kåre Son, jag ligger nu på min Sote- och döds-sång; Therföre wil jag gifwa tig, som mitt gods och åreställe årfwa skalt, trenne lårdomar. Först, at tu icke gifwer tig i tjenst hos en Sådan Herre, som öfwer tig til lif och gods råda kan. För thet andra, når tu tager tig en Hustru, skalt tu henne intet anförtro, som hemligit år; så framt tu icke tilförende noga försökt henne, at hon kan tiga. Doch gifwas några få af qwinno-könet, som lårt thenna konsten. För thet tredje, tu skalt icke frålsa någon tjuf ifrån galgan, eller någon uppenbar mißgårnings-man ifrån döds-straffet.

Exempel och prof ther af.

Trenne mårkeliga Lårdomar, som then gamle Cato gaf sin Son.

Then gamle Cato blef död, och then unge blef kallad i Kejsarens Håf, til Informator för theß Söner. I hwilken syßla han skickade sig så wål, at han på en kort tid uphöjdes til Kejsarens Råd, och åndteligen til en Ståthållare. In under Kejsarens frånwaro hånde sig en gång, at han wille bruka sin macht och myndighet, resa igenom Staden, och låta se sina hårlighet. Wid han red, leddes ut en Tjuf, som hångas skulle. Cato war på en trång Gata stadder, och kunde honom icke undwika. Tjufwen ropade om nåd; och the, som följde honom, begårade ödmjukeligen, at Cato wille bruka sin macht, och gifwa Fången lös. Then åra och ståt, som Cato tå hade, tilstadde honom ej annat, ån wilfara theras åstundan och begår.

Then unge Cato förachtade sin Faders lårdomar.

Cato tånkte wid sig sjelf: Si! jag hafwer nu öfwerträdt twenne min Faders lårdomar. Jag wil then tredje icke förachta. En tid ther efter hånde sig, at han kom oförmodeligen hemridande, med ynkeliga tekn och åthåfwor; hwar af slutas kunde, at honom något besynnerligit woro wederfarit. Hans hustru blef ther öfwer bedröfwad, och til tårar bewekt. Hon frågade, med bewekeliga ord, hwad honom felade, och huru thet stodo til? Tå han thet icke uptåcka wille, sade hon: Tu wetst, min k. Man, at jag fast håldre wil taga del i titt qwal och lidande, ån at tu allena skalt wara i oro och bekymmer, nöd och sorg. Ther öfwer swor hon wid Gud, at thet aldrig skulle komma utur hennes mun. Icke hafwer jag heller någon tid i alla mina lifsdagar

Cato påminner sig sin Faders lårdom; och wil försöka, om then hade någon grund.

Hustrurna wilja gårna weta sine Måns hemligheter.

(sade

(sade hon) uppenbarat något, som emot tin heder och ära, macht och wälde, stridande warit. Tin wälfärd är och blifwer altid min egen, etc.

Tå sade Cato, til at försöka henne, at han warit på ett Slott, och lekt med Kejsarens Söner, blifwit oense med them, och stuckit ihjäl then ena. Qwinnan förfärades öfwer thetta talet, satte sig i en wrå, och gret ynkeligen. Hon sände bud efter en Håf-Fröken, som war hennes förtroligaste Wän. När thenna kom, och såg Catonis hustru gråta, sade hon: Ach! kära Syster, hwi gråter tu? Säg mig, hwad tig skadar? Jag kan nogsamt förstå, at något besynnerligit måtte wara å färde. Catonis hustru låfwade säja henne thet, så framt hon försäkrade henne ther om, at thet för ingom blefwo uppenbarat. Hwilket hon ocksä tilsade. Tå hon afhört berättelsen, teg hon icke längre, än til theß hon kom up til Kejsarinnan. Cato blef gripen, och utförd at hängas. Men ingen befants, som dristade sig hänga honom. I thet the här om ordkastades, språng then samme fram, som Cato tilförende frälst från Galgan, och tilböd sig wilja hänga honom. Men för än thetta kunde ske wiste Cato wäl, at Kejsarens Söner skulle komma hem. Hwilket ock skedde. Och tå man såg, at the lefwande kommo hem, blef Cato lösgifwen. Märker thetta, I som gärna wiljen bedja för Tjufwar.

Godt lönas ofta med ondt.

Hielp tjufwen från Galgan; han wil wäl hjelpa tig thit igen.

Tjugufemte Capitlet.

Huru Råfwen fortfar med then påbegynta lögnen om Skatten.

Fabelen.

Jag hade en gång gömt mig ned i en grop; på thet jag måtte få höra och weta, hwarest thenna Skatten lågo förwarad. I thet samma såg jag, at min Fader kom

Digitized by Google

kom op utur en Bergs-skrefwa i Skogen. Han wiste intet, at jag låg i Grottan. Han reste sig up, och såg sig omkring på alla sidor; Men blef doch icke warse någon, mer än sig sielfwan allena. Tå han mente sig wara allena, stoppade han igen hålet med Sand, och gjorde thet lika jemt med then andra marken; och spåren efter sina fötter, ther han först stod, strök han öfwer med sin Swants. Af min falska Fader lärde jag thetta grepet. Ther på lopp han bort ifrån thet rummet. Jag gick strax thit, och öpnade Hålet med stor möda. Hwar utinnan min hustru war mig behjelpelig. När jag krupit in, och sedt mig omkring, fan jag ther en stor summa Silfwer och Guld. Jag skulle tro, at ingen af them, som här tilstädes äro, hafwer någon tid sedt mera peningar och dyrbarare ägodelar. Ther öfwer blef jag tämmeligen glad, och gjorde mig ingen ro natt eller dag, förr än jag thessa stora rikedomar bortburit til en annor ort. Fru Ermelin war ock här utinnan mig behjelpelig; in til thess wi thenna Skatten wäl förwarat, och honom efter behag nyttja kunde.

Många Barn bedröfwa sina Föräldrar, och stå listeligen efter theras wälfärd, gods och penningar, &c.

Woro tu så wis, som Salomon, men ther hos icke rik; Werlden tilfölle tig icke.

In under thet jag war här med syßlesatt, höll min Fader en Sammankomst i Malpartus, med Isgrim och then förrädaren Brun, och flera andra, som sökte min Nådigste Konungs wärsta. Brun och Isgrim läto sina bref utgå i många Land, at the alle, som wille wara Björnen tilgifne, skulle komma til Lantertun, taga penningar på handen, swärja honom Troyets-Ed, och undfå hederliga

Poster. Min Fader war brefdraggare, och for strax åstad, at kalla thetta krigsfolket tilsammans. Men han wiste icke ännu, at Penninge-Skatten war bortstulen, för hwilken han skulle solda Folket. Änskönt hela werlden skulle honom tilfallit, hade han doch icke funnit ther så mycket af sin Skatt öfrigit, som en Loppa woro wärd.

Soldaternas Höfwitsmän fälja them ofta Bjeldror och Räfwe-swantsar.

Här af hämtas Twenne Lärdomar.

Sqwaller och Förtal är en styggt last.

1. HWar och en skal wachta sig, för then slemma och skadeliga lasten Bakralande. Nu för tiden är thenna lasten mycket almän worden. Hon skonar ingen, ja icke the bästa Wännerna. Hwarföre ock, af thenna onda källan, mycket ondt utflyter. Ty en ond tunga, med hwilken thenna lasten förösfwas, kommer mången om lif, ära och gods. Såsom Räfwen här ljuger på sin egen Fader, och på andra sina Wänner; til sin egen fördel, och theras förderf. Therföre sjunger Fridank:

Tistlar och Törnen stinga ej så illa, som en ond Tunga.

Then bästa lem, som någon bär,
Är Tungan, som Sanct Jacob lär';
Doch alt thet onda wi förmärka,
Thet månde onda Tungor werka.
Af tungan kommer mycken split,
Långwarig träta, hat och nit;
Til wrede hitsa hon ej glömmer
Som ewigt mångens Själ fördömer.
En tunga ond fast ofta kan
Förderfwa mången redlig Man;
J ondsko wet hon Folket snärja,
At the om alla Djeflar swärja.
Wår tunga är slätt utan ben,
Doch bryter hon båd' Järn och Sten;
Hon lägger öde Land och Städer,
Förwandlar them til rök och wäder.
Wår tunga störtar i stor nöd,
Och ofta i en ynklig död;
Hon mången oförskylt bespottar,
Och skonar ej the största Drottar.

En tunga ond förbittra kan
En Hustru mot en årlig Man;
Hon mången så kan nederträda,
At han blir förd i största wåda.

En tunga ond är dödligt Gift,
Som läres af then Helga Skrift;
En tunga ond wil alla fräta,
Och theras Dygde-Namn upäta.

Man kan icke tilfyllest beklaga, at Menniskorna förlusta sig af andras baktalande, och wilja icke hålla sina tungor i tygelen. Ty i alla Samqwäm sker merendels, at then ene gjör anmärkningar öfwer then andras ord och utlåtelser, wänder up och ned på thet han hört, och uttyder alt til thet wärsta. Hedningarna haswa, i thetta målet, altid skickat sig bättre, än the Christne. Ty Lacedæmoniernas Lagstiftare, then wise Solon, wiste wäl förekomma thenna Lasten. Ther, som något Gästebud, eller annor Sammankomst hållas skulle, satte han wid dörren en gammal och ärlig Borgare, hwilken til alla, som gingo in, ropa skulle: Hwad här inne talas, skal hållas hemligit. Och utom thenna dörren skal ingen bära något ord, som in om henne bliswit talat. In under samanwarelsen skal ock ingen försmäda eller förtala någon, när- eller frånwarande.

Ingen wil lära, at styra sin Tunga, och tiga i sinom tid.

Horatius: Ne fidos inter amicos sit, qvi dicta foris eliminet.

Fast wåre Förfäder warit wise och ärlige Män, giswit prof af mandom och tapperhet, och fört en ostraffelig wandel; så wil doch ingen rätta sig efter thet, som fordom skedt. Nästan hwar och en frågar nu efter nya tidningar, och wil gärna weta, hwad som händer; fast thet är litet eller alsintet wärdt, och komer honom fögo wid. Han frågar ock icke ther efter, om andre plugga honom full med lögn. Här om säger Vincentius Opsopoeus.

Hwar man wil gärna weta något nytt.

För en Munskrafla achta tig,
Som intet lönligt har hos sig,
Och tyder hwars mans talan illa,
Och tadlar annat Folk alt stilla.

Som han för tig om andra gjör,
Han tig för andra ock utför';
Af honom sqwaller må tu wänta,
För trohet all, til säker Ränta.

All' Samqwäm borde wara fri,
Och icke öfwas sqwaller i;
Ty then ther Småde=Stenar kastar,
Får ock wäl then, som honom lastar.

Kasta med Sten, är förtala en frånwarande.

At tadla then, som borta är,
Tig liten åra skaffa lår';
J liter wårde the tig sätta,
Som hafwa utlärt konsten rätta.

En listig Råf kan mästerligen förblomera sin gärning.

2. Alla falska Menniskor kunna så mästerligen betäcka och utsmycka sina ord, anslag och syftemål, at man theras finheter, listiga stämplingar och skrymtachtiga förehafwande icke förmärka kan. Lika såsom Råfwen här förwillar spåren med sin Swants. Ty en Politisk Menniska kan flinkt stryka then enfaldiga om munnen med Råfwe=Rumpan, annat säja och annat mena, annat påsysta och annat synas gjöra.

Tjugusjette Capitlet.

Huru Råfwen ännu talar om sin otrogna Fader, och om hans ändalycht; ther med han slutar sin lögn-Fabelen.

När min Fader således om Winteren lupit genom många Land, och antagit i Björnens tienst mången flink Soldat; wille han utdela Solden, med wist betingande, at hwar Man skulle wara redo, när Sommaren nalkades, til thet föresatta ändamålets utförande. Wände så om til Björnen och Ulfwen, och berättade för them sina

Om Sommaren finnas Soldater,

Digitized by Google

ena äfwentyr. När jag skulle förbi the stora Slotten; sade han, gjorde Jägarne mig mycken wånda, med sina onda hundar. The lyskade tämmeligen starkt min Päls, och hade mig i klämman emellan sig. Jag såg et annat, än döden för ögonen; Doch slapp jag ändteligen undan.

men om Wintren förswinna the, såsom Flädersmöss.

När han thetta uprepat, framwiste han en Förtekning på thet Manskap, som han wärfwat; hwilket gjorde tilsamman Tolf hundrade raska kämpar, alla utaf Isgrims slächt, med skarpa tänder och wassa klor, förutan Wildkattor och Ugglor. The hade alle swurit Brunen Trohets-Ed, och wille stå til hans tienst färdige, enär han them upkallande wordo; så framt the, efter aftal, fingo förut tre Månaders Provision. Här öfwer blef Brunen ganska glad, och gjorde minom Fader stora löften och tilsäjelser.

Then ther wil hafwa gagn af sitt Krigsfolk; han gifwe them sin Sold, och hålle god disciplin.

När thesse tilsamman all ting endrägteliga beslutit, gick min Fader ifrån them, at bese sin Skatt, och räkna öfwer, huru wida han wille

förslå, til krigs-folkets belöning. Men tro fritt, at the bleswo bedröfwade. Ju mer han sökte, ju mindre han kan. Han kan icke en enda penning. Tå gick min Fader bort, och hängde sig sielfwan. Och igenom hans död blef Björnens rådslag om intet.

En Mammonist kan icke lefwa nögd, om Penningen går ifrån honom.

Genom mitt påfund gjorde jag thetta. Nu sitta the främst i Rådet, och wid Konungens Bord. Men Michel, fattig Man, belönas annorlunda. Theras ord bliswa hörda och trodda; Men jag, som räddat Konungens lif, måste nu släppa lifwet til. Nåppeligen skal en ibland alla, som här stå, befinnas så trogen, som jag är, emot min Nådiga Konung och ordenteliga Öfwerhet.

Här märkas Twenne Ting.

Militair-Ständet är icke utan fel.

1. Straffas alle Ryttare, Soldater och Båtsmän; tå här säges, at the först på Sommaren, och när them syntes godt wara, wille gjöra Björnen bistånd. Ty månge af them äro utan Samwete, achta hwarken lif eller Själ, ära eller billighet; utan löpa allestädes omkring, ther the Gods och Penningar förwärfwa kunna, kasta sig willigt i lifs- och Själafahra, förderfwa alla goda och ärliga seder. The wänja sig wid, at gjöra ondt. Swordom, banskap, ohöfwiskt tal, hordom, fylleri, stöld, mord, &c. är hos them, såsom dageligit bröd. Och sådant föröfwa the äfwen emot them, som aldrig gjort them thet ringesta emot, hwarken med ord eller gärning. The löpa ifrån sina gamla och skröpliga Föräldrar, sina ärliga hustrur och ofödda barn, sitt söta och kära Fädernesland, &c. och löpa Synden, Diefwulen och Helwetit mitt i munnen. När the nu i så måtto tilskyndat fattigt Folk, sorg, bedröfwelse, armod, skam och skada; Tager tå icke döden them strax afdaga, och the komma hem igen: Så förderfwa the alla Stånd med sina onda Seder, slemma Ord, oskickeliga Klädebonad, och leda gärningar; all borgerlig tuckt och

ärli-

Digitized by Google

årliga Lands-Bruk til obotelig skada. Ty andre blifwa af them besmittade, och förledde til dobbel, horeri, dryckenskap och låttja. Således tilfoga the sitt Fädernesland större och mera skada, med sina onda seder och umgänge; än the tilförende tilskyndat sina Fiender, med rof och brand. Ty thetta affskrapet af årligit krigsfolk hafwer aldeles slagit sig til låttja, och söker icke winna och förwärfwa något genom låfligit arbete; utan föröda och förtära, hwad theras Föräldrar, eller andre gode Män, församlat hafwa. J Dygdernas Memorial-Bok läses thetta:

Krig och oenighet förstörer alla Riken.

Then til krig sig gärna wänder,
Faller i sin Fiends händer;
Ty wi se med suckar mång',
Hwad krig komma kan i gång.

Krig förderfwar Folk och Städer,
Och gjör mången til Förräder;
När inbördes wäxer kif,
Står i fahra mångens lif.

Fredligt wil Gud man skal lefwa,
Och i krig sig ej inwefwa;
Then ett orätt krig här för',
Finner fruchtan förr'n han dör.

Sker thet ei i werlden thenna,
Skal han i then andra känna
Kraften af Guds Wredes-skott,
Som gjör ondt och icke godt.

Rikedom förer mycket ondt med sig.

2. At mången krigsman, som sätter sin lit, hopp och tröst på rikedomar, samkar them til sin egen skada och förderf. Ty när hans ägodelar, på hwilka han sig förlåter, blifwa honom ifråntagna, eller elljest på något sätt förkomma; tå råkar han i sorg och nöd, ja ock stundom i så stor twiflan, at han afhänder sig sjelfwom lifwet. Såsom Michels Fader här faller i mißtröstan, och hänger sig sjelf; sedan hans Skatt, på hwilken han tröstade, war honom beröfwad. Ty är thet rådeligit, at then, hwilkom Gods och rikedomar tilfalla, icke lägger sitt hjerta ther uppå. Såsom then Rike Mannen gjorde; om hwilken står i Dygdernas Memorial-Bok:

Man skal icke fästa hjertat wid rikedomen.

O! Penning, tig jag öfwer all ting sätter,
Ej hjertat mitt kan någon trösta bätter;
Then ther har tig, hans Sak står altid wäl,
Han winner alt, för sina gyldne skäl,

O! Penning, tig mitt sinne eftertracktar;
Kan jag tig få, jag ingen möda achtar;
Försyndar jag mig litet eller stort,
När jag är död, är thet til intet gjordt.

Thet länder sen min Barn til mycken fromma;
Ej lårer jag för thet i helw'tit komma;
Ej heller kan så fasligt wara ther;
Som Prästen wil inbilda Folket här.

Then här är rik på gods och ägodelar,
Jag honom ther tror ingen glädje felar;
Men then här arm för dörren tigger bröd,
Han skal ock ther få lida brist och nöd.

Huru man skal rätteligen bruka rikedomar.

Men en rik man skal sätta sin tröst, lit och hopp til Gud allena; samt bruka sin rikedom til sin nödtorft, och icke til öfwerflöd, til Guds ära, med bön och tacksäjelse, och til sin nödlidande Nästas gagn och understöd. Ty then, som wil bruka thetta timeliga rätt och tilbörligen, och ej på slutet ewigt skada sin Själ ther med; Han skal gifwa Gudi allena äroná, och, som sagt är, thet nödtorfteligen bruka.

Om här til Penningen man sätter högsta tröst,
Så sättes liten tro til Christi Ord och röst;
Ty bör tu Nådens Skatt i Nådens tid tig wärfwa,
Om tu i ewighet hos Gud wilt Nåde ärfwa.

Äst tu ej blind, och alt förstånd beröfwad här,
Så sätt titt hopp til thet, som oförgängligt är;
Och achta icke thet, som wi förgängligt kalla;
Doch gif Gud tack och låf för sina gåfwor alla.

Digitized by Google

Tjugusjunde Capitlet.

Huru Råfwen beswiker Konungen och Drottningen med sin lögn, och sätter them i thet hoppet, at the skulle få then stora Skatten.

Fabelen.

KOnungen och Drottningen woro nu i thet hoppet, at the skulle få then stora Skatten, togo Michel afsides i en Kam̃are, och sade: Michel, låt oß nu weta, hwarest then Skatten är? Nej, Herre, swarade Råfwen; skulle jag få then mitt gods i händer, som will hänga up mig; och som tror thessa Förrådare, hwilke mig med lögn och bedrägeri förfölja, och dageligen stå efter mitt lif? Nej, Michel, sade Drottningen; Min Herre skal låta eder lefwa, förgäta all sin wrede, och nådeligen förlåta all Edor brott. Men J skolen städse wara minom Herre tro-

Ho som wil tiena twenne Herrar tillika, han bör bedja GUD om nåd ther til.

Digitized by Google

trogen, och icke mer ställa Eder så, som I tilförende gjort. Räfwen sade: Nådigste Drottning och Fru; wil Konungen, på Edor förbön, försäkra mig om sin nåd, tilgifwa min brott, och skäncka mig lifwet; Så skal ock ingestädes finnas en så rik Konung, som min Allernådigste Konung blifwa skal. Ty Skatten är kostelig, och öfwer alla måtto stor. Jag unnar honom ingom androm häldre, än Edra Kongl. Majestäter. Jag wil ock wisa honom til then orten, hwarest jag och min hustru Skatten förwarat.

Mången låfwar mycket, och håller intet.

Konungen sade: Tror honom icke, Min Fru, uti några andra stycker, utan allenast i the, som onda äro. I ljugande, stjälande och mördande, skolen I finna honom trofast. Han är then slemmaste Lögnaren i hela werldena. Ach nej, Nådigste Herre, sade Drottningen. I sin ungdom hafwer han wäl warit något ond och slem; Men nu är han en gammal Man, och kommen til bättre förstånd. Han klagar ock öfwer Grimbart, som warit honom mycket behjelpelig; jemwäl öfwer sin egen Fader. Han hade wäl annorlunda kunnat förswara sig, och skutit skulden på någon annan; om han warit otrogen och bedrägelig. Han skal ei heller här efter så ljuga, som han ofta tilförende gjort.

Ingen wärre ting är i werldene, än när en Qwinna wil råda. Ty hon låter icke säja sig, om än både Religion och Rike skulle ther wid lida.

Konungen sade: Menen I thet, Min Fru? kunnen I ther om försäkra mig, at han här efter skal aldrig wara bedrägelig; Så wil jag

Digitized by Google

jag thenna gången frisäja honom ifrån döds-straffet. Men jag swär wid min Kongl. Krono, at om han här efter giör något ondt; Så skal han ej allenast sielf dö, utan ock hwar tjonde Man af hela hans Slächt.

Tå Michel såg, at theras Majestäter woro blidkade, blef han strax wid ett bättre mod, säjande: För Edra Lejoniska Majestäter understår jag mig icke ljuga; utan wil i sanning bewisa thet alt, som jag sagt om Skatten.

Michel läf: war rundt, och håller tunt.

Tå trodde Konungen honom, och gaf honom til hans brott. Likaledes then wrede, som han bar til sin Fader. Ther öfwer blef Räfwen tilfyllest glad, at han nu mera icke skulle gå til Galgan.

Här af inhämtas,

AT en Furste, Herre eller Domare skal icke för mycket följa sin hustrus råd och förbön; hälst i orättwisa och onda saker. Ty igenom en slik benådning blifwer then skyldige frälst, och then oskyldige förtryckt; ja, thenne kommer ofta om lif, åra eller gods. Lika såsom Drottningen här beder för Räfwen, icke af medynkan, eller för tättwisones skul; utan för then stora Skatten, som hon hoppades få. Sådant är mycket ondt och orättwist. Thet lyckas ock sällan wäl, och får gemenligen en ond ända. Såsom ock hoppet, om then stora Skatten, ej heller lyckeligen utslog här för Drottningen, och thet förmodade goda stadnade i ett oförmodat ondt.

Qwinnas råd och förbön skal icke emottagas.

I then H. Skrift läsa wi, at Achab hörde sin förgiftiga Drottnings Jesabels råd, och lät oskyldigt döda then fromma Naboth. Så lät ock Herodes, efter then onda Qwinnans Herodiadis råd, halshugga then H. Johannem

Achabs och Jesabels skändeliga gärning.

Digitized by Google

nem Döparen. Therföre skal en Herre eller Domare försichtigt handla, och icke låta sig thet afbedja, som kan lända the andra undersåtarena til någon nöd och fahra. Lika såsom af Råswens förlosning, hwar til Konungen samtyckte, mera af begärelse til Skatten, än af medlidande, the andre oskyldige kommo i alt som största nöd och jämmer. Doctor Sebastianus Brant säger:

Then Fattige måste bo i Mellangården.

Kung Achab war ej nögd med Kunga-riket hela,
Men wille något med then arma Naboth dela;
Hans Wingård honom jämt låg uti hug och sinn';
Ty måst' han, fattig Man, therföre speta skin.

En fattig gås förbi, ell' rödjes utur wägen;
Tå ingen ses, som ej them rika är benägen:
Hwad han begära wil, och ögat syftar på,
För honom icke swårt at winna wara må.

När som en fattig Man wil rätt hos Rätten söka,
Tå under Rättens larf tör mången qwalet öka;
Men gjör then Rike ondt, och skal til Rätta stå;
Han lös och fri ju kan från Domstoln ofta gå.

* * * * * * * * *

Låt ej en Qwinna tig uti thet sinnet tälja,
At tu en rättwis dom, för hennes bön, skul' qwälja;
Fast hon är eljest god, uprichtig, ärbar, from;
Hon doch ej lydas bör, när fällas skal en dom.

Fast mindre följas bör, hwad onda Qwinnor råda;
Ty the ha oförskylt fört mången Man i wåda.
Si Athalias dåd, och Herodias Fat,
Och Salmons styggelse, tå han sin Gud förgat!

2 Chrön. B. 22: 10. Matt. 14: 11. 1 Kon. B. 11: 4.

Tiu-

Tjuguottonde Capitlet.

Huru Råfwen tackar Konungen och Drottningen, samt widare fortfar i sin lögn; på thet han måtte komma utur then fahran, i hwilken han war.

Fabelen.

Allernådigste Herre och Konung, samt Allernådigste Fru och Drottning; jag kan ej, men Gud löne Eder för then stora nåd I mig bewist. Så länge jag lefwer, skal jag giöra Eder all then tjenst jag kan. In under Solen lefwer ingen, som jag häldre unnar then stora Skatten. Eder wil jag så wist gifwa honom, som Konung Emerick honom ågt; Och, hwarest han ligger, wil jag uppenbara.

Wachta sig för wrång Lära och falsk Lärdom, at tu icke bortmister tin fromhet.

Öster om Flandern ligger en Ödemark; til hwilken icke hwar och en wet wägen, ej heller för mehnföre komma kan. När man kommer ett stycke in i samma Ödemark, ligger til höger en Skog, som heter Böge-Ore; och til wänster en annan, som kallas Barnehyl. Sju träd räknas ther ifrån, så får man se en hwit Sten, in under hwilken thenna Skatten är nedgrafwen. Här om får man i thet landet ingen widare underrättelse. Nådigste Konung och Drottning, I måsten sielfwa resa thit. Gräfwer in under samma Sten, så skolen I finna mycket Silfwer, stora och små

Gud hatar the falska, men älskar the sanfärdiga.

Digitized by Google

små Clenodier, samt Konung Emericks krona, then han i sin tid burit. Ther skolen J ock finna många dyrbara Stenar, som äro i Guld insattade, och många penningar wärde.

Ju större, ju fahrligare. Nådigste Herre, när J bekommen thenna rika Skatten, skolen J altid komma ihog mig, och säja: Hwar äst tu nu, Michel Räf! Huru wisligen hafwer tu thetta förwarat, och för mig allena uptäckt! Huru nätt och renligt hafwer tu lagt thet! Gud beware tig, Michel, ehwarest tu wistas!

Här af läres;

Smickrare finnas ock i Håfwet. SAst ingen Menniska är i werldene, som icke kan, af söta och smickerachtiga ord, bedragen warda; (ty thet menniskliga hjertat kan icke altid wachta sig för sådana listiga och bedrägeliga ord; hälst när the förblomerade och utstofferade warda) Så äro doch krönta hufwuden thenna olyckan som aldramäst, underkastade och altid ther med omgifne. Ty Smickrare, lögnare och fochsswantsare söka altid, at the må blifwa mera betrodde, än the fromme, rättwise och sanfärdige. Lika såsom Räfwen här, sin updichtade lögn om Skatten, pryder och utsmyckar, och brukar the sötaste ord, kallande Lejonet Allernådigsta Herra, etc.

Hwad Smicker är? Smickrande är en söt, doch dödelig Sirenisk Sång, en bedrägelig Pipa, och en lögnachtig röst, hwilken med släta ord förblindar Menniskans Förstånds-ögon, och förstörer alt hwad rättwist är. Smickrande låter ljufligit och sött för öronen; Men förkjuser Förnuftet obeskrifweligen och oboteligen, med sin skadeliga mun, sin förgiftiga tunga, sina förderfweliga tänder, sin dödeliga anda. Så at en Smickrare är fast skadeligare, än en Bakdantare. Ty en Smickrare förderfwar thet goda Förståndet, then rättsinniga wiljan, thet trofasta hjertat, rättfärdiga råd och anslag. Men en Bakdantare gjör allenast skada utwärtes, skämmer ens goda namn och rykte.

En Smickrare är skadeligare, än en Baktalare.

Smic-

Digitized by Google

Smickraren skadar honom, som hans smicker gärna och willigt anammar; Men Bakdantaren honom, som det fast ogärna så hafwa wil. Ju sötare smickrandet är, ju större skada gjör thet. Men bakdantan och förtal kommer thet åstad, at man bättrar sig, och leswer ostraffeligare; om man icke mera wil så wahnryctas i bygden. Här om säger Sebastianus Brant:

Then smickrand' hwiska kan i öra,
Och med then blacka Häst omköra,
Han kommer måst i Håfwet fort,
När Sannings=tal ej blifwer spordt.
Jag har förfarit, hwad jag säger,
At Håfwet mången ärlig äger,
Som ej framdragas på långt när,
Tå then går fram, som Limstång bär.
Ty han wet wäl, til minsta pricka,
Hur' til behag han sig skal skicka,
Och hemligt dölja i sin barm
Mot ärligheten spott och harm.
På swek, och lögn, och falskhet marga,
Är ingen brist hos werlden arga;
Wilt tu för thet gå wäl i land,
Så räck ej hwarjom tina hand.

Tjugunijonde Capitlet.

Huru Råfwen förebär falska och skenfagra orsaker, hwi han icke tordes fara med Konungen efter Skatten.

Fabelen.

Hör, Michel, sade Konungen; J måste resa med, och wisa mig wägen. Jag hafwer fuller hört talas om Aken, Cöln, Venedig och Paris och andra Städer; doch hörde jag ännu aldrig talas om

Skogar,

Digitized by Google

Skogarna Barnehyl och Böge-Ore, eller the Ödemarker, som I nu nämnen. Jag fruchtar, at the äro updichtade ord. Tå Räfwen hörde thetta inkastet, befruchtade han sig. Doch repade han mod, och sade: Nådigste Herre och Konung. Jag wisar eder icke til Rom, eller öfwer Sjön til Jordan; utan endast in uti Flandern. At I mißtänken mig, beklagar jag. Höret, Herre; jag wil strax fråga andra, om the weta, hwarest theßa Skogar, och thenna Ödemarken äro belägna? Han ropade på Lampen, och sade: kom hit, Konungen wil fråga tig i några stycker. Säg på tin Ed, om tu wetst, hwarest Barnehyl, Böge-Ore, och Ödemarken ligga? Lampen sade: Barnehyl ligger gent emot Böge-Ore. The äro twenne stora Skogar, hwarest then knölryggotte Simon slog falskt Mynt af Skinlappar. Jag hafwer ther ofta lidit nöd och hunger, och lupit undan för stora Tikar, som mig efterjagat. Räfwen föll in i talet: Tu sade rätt: Gack nu bort.

Ett ondt Samwete fruchtar thet minsta.

Konungen sade: Förlåt mig, Michel, at jag utan fog hade Eder mißtänkt. I måste fara med mig. Michel swarade: Jag wille önska, thet min Sak stodo så, at jag kunde följa med. Thet woro sannerligen wärdt mycket godt. Men min sak står icke så. Jag skulle hålla thet för en stor ära; Men thet woro en dödelig synd för Min Herra Konungen. Orsaken wil jag ock säja. Isgrim skulle en gång blifwa Munk. Han gick in uti Klåstret, och låt raka sig en Plått på hufwudet. Men

För en lögnare är icke rådeligit, at sielf uptäcka sitt bedrägeri.

sielf-

sjelfwa Matredningen war honom icke til behag. Ty thet sex Munkar buro fram, war icke nog för honom allena. Han blef helt mager, och klagade sig ofta. Jag drog medlidande med honom, och halp honom ther ut. Therföre hafwer Påfwen satt mig uti Band. Med Edor wilja och råd, Nådigste Herre, will jag gärna bättra mitt lefwerne, och i morgon bittida draga til Rom, och ther ifrån til Jerusalem, at gjöra mig ren ifrån mina synder. Så kan jag, efter hemkomsten, hos min Herre och Konung, med heder giöra alt hwad mig befalles. Men foro jag nu med Eder, så lände thet Eder til en stor skam. Ty alle the, som mig sågo på gator och gränder, skulle säja: Si! Räfwen, som Konungen wille låta hänga, är nu älskad öfwer alla; och achtas icke, at han är satt i Påfwens band!

Guds Nåd finnes allestådes; och är icke innesluten i Påfwens giömor.

Thet är alt sant, som I säjen, inföll Konungen. Ty efter I ären satt i band; skulle thet lända mig til förtal, om I foren med mig. Jag will taga Lampen eller någon annan med mig, til Barnehyl och Böge-Ore i Ödemarken. Men jag råder Eder, Michel, at I gån strax åstad, och söken Edor Aflösning. Thet är mig kärt, at I wiljen bättra Eder, och blifwa en god from och rättwis Man. Mitt låf hafwen I. Söken Edart Aflat, och dröjen icke.

Här af tagas Fyra Lärdomar.

Smickrares Handtwärk är, at sätta andra i fruchtan.

1. När en Smickrare, Ögne-tjenare, och arg skalk, hos någon Fursta eller Herra, för sin otilbörliga handel kommer i fahra, och

sedan, genom sin lögn, sina falska löften och tilsäjelser, blifwer ther ifrån befriad, och kommer igen i sins Herras Nåd; Tå blifwa the alle förfärade och bestörte, som tilförende öfwer en sådan Trapp-sopare klagat hafwa. Och på thet then samme ej må widare them försmåda eller förfölja; Så säja the alt hwad han gärna wil höra, och gifwa hans updichtade berättelser bifal. Såsom Lampen här, af fruchtan, och Räfwen til behag, lånar honom ett falskt wittnesbörd.

Bedrägeri med Penningar

2. Med thet falska Myntet straffas thet onda och bedrägeliga Myntandet, thet förgiftiga och samwetslösa ockrandet, som gemenligen finnes hos alla Nationer. I thenna handelen äro Köpmänner och krämare utlärde. The handla så uti ett land och rike, at alt ondt Mynt blifwer gångse; och thet goda, för en del onödiga wahror, lemnat til Utländningen. Ther igenom blifwa the fattiga undersåtarne utsugne in på bara benen, och thet goda Myntet tämmeligen rart. Huru kan tå i werldene wål tilgå? Ther utaf kommer thet bedrägeriet, at, om någon skal nödwändigt hafwa godt Mynt, måste han, til sin skada, lemna bättre köp på sitt Gods; Eller blåsa i Procent-Luren, betala ett drygt lage, och gifwa en stor upgäld, enär han behöfwer wäxla en Banco-Zedel i redbara penningar, eller twert om. Ther af kommer thet, at thet goda Myntet kryper utur wågen, och hållas tilbaka; så framt thet icke framlockas genom Ocker och upgäld.

I Procent-Luren måste ofta blåsas.

Sådane Wäxlare äro listige Tjufwar; och blifwa doch almänt rosade.

Somlige wäxla til sig alt godt och gångbart Mynt, ehwarest the thet upsöka kunna, försmälta och uparbeta thet; Eller låta the förmynta thet uti sämre, etc.

Hwad Fordom war oärligit, prisas nu.

Sådant hölts fordom för Bofwe-stycken och oärliga gärningar, som ärligt Folck icke wille täncka på, och än mindre gjöra. Men nu äro, Gudi klagat! thessa stycker alt för grofwa. Ju mera någon nu kan, på thetta sättet, bruka sig, ju mera berömmes och älskas han; och ju flere finnas, som wilja hafwa honom til Swärfader eller Måg. Om en sådan säges thet: Han är en karl, som kan se sig om, och försörja sig. Hwad hafwer jag lärt?

Digitized by Google

Sebastianus Brant:

Förringat blir thet goda Myntet nu,
Thet falska ses theß mer i Land och Städer;
Falsk andlighet, falskt råd ther finner tu,
Och Ulfwen går omkring i Fåhra=kläder.

Genom falskt Mynt förderfwas hela Landet.

Nu menig' Man ger alt för dryger Skatt;
Ty Myntet, som slås nytt, fast litet wäger,
Thet gamla ut på Ränta blifwer satt,
Och intet Mynt sitt förra wärde äger.

Nu hwar och en kan bruka skälmska strek,
Och Nästan sin ochristligt plåga, stinga;
Och huru kan bedrifwas större swek,
Än Myntet när man märkligt må förringa?

Vivitur ex rapto; non hospes ab hospite tutus.

En Penning sägs gement nu wara god,
Fast koppar=sats är lagd til Silfret klara;
Och Silfwer när tu menar ha ett Lod;
Tå ett Qwintin ther näpplig månde wara.

3. Nämnes här Påfwens Band, som hafwer warit och är ett stort mißbruk, en skrämsel och Penninge=Not. Ty the hafwa, med sitt stränga hotande och förskräckeliga dundrande, med sina mandater, aggravationer, suspensioner och absolutioner, understått sig, at fördöma Menniskans fattiga Själ, och förskicka henne långt bort på thenna sidan om Helwetit. I Rom är thet Påfweliga Bandet således afmåladt. Ett mycket hämdgirigt och grymt Beläte sitter på en stor stol, och med sina förskräckeliga ögon ser bistert på then, som är satt i Band; hos hwilken stå twenne djeflar, en på hwarje sido, hwilke sätta på hans hufwud en brinnande krona, och lägga eld under hans fötter. Således wilja the, med sina mandater och banlysningar, förskräcka Folket.

Bandlysningens mißbruk.

Bandlysningens Conterfej.

4. I Christenhetene hafwa fordom warit twenne stora Aflats= och Pelegrims=Farter, til at böta (såsom thet falskeligen blifwit lärdt och trodt) för the dödas och the lefwandes synder; Nemligen til Sanct. Jacob, och til Rom. Til hwilka

Aflats= och Pelegrims=Farter.

Digitized by Google

ka h. Orter Påfwen också låfwade sig wilja gå; på thet han måtte komma ifrån Konungen. Men althenstund resan til S. Jacob war mycket beswärlig, och Påfwen hade ther af stor skada; Så utsatte han thet Jubel-Åhret, som eljest skulle hållas hwart Femtijonde, at hållas hwart Tjugonde Femte åhr. Thetta syntes äntå wara något, at wänta på. Ty utsände Påfwen sina aflats-krämare åhrligen, (på thet inga penningar, genom Pelegrims-Farter, måtte gå honom utur händerna) och aflösa them, som låfwat gå theßa långa resor, med thet förord, at the skulle lägga i hans kista så mycket penningar, som eljest skulle anwändas på resan. Men theßa Pelegrims-resor, och theßa Aflats-Bref, hafwa ej warit annat, än lögn och bedrägeri. Therföre blifwer ingen ther af förbättrad eller from; undfår ej heller af Gud någon tröst i Samwetet emot djefwulen; utan sådant är fast mera skadeligit, ondt och förföriskt.

Jubel-Åhr i Påfwe-Dömet.

Ty GUD regerar sin Christenhet, som på honom tror, igenom sin H. Anda; och meddelar henne syndernas förlåtelse, genom Ordet och Sacramenterna. Then ther behöfwer nåd, när eller huru ofta, han skal ther om anhålla hos Gud, på thet sättet, som han föreskrifwit; Men icke söka then hos Helgonen, eller uti några Pelegrims-resor. Thenna machten, at utdela Gudz nåd och syndernas förlåtelse, hafwer Djefwulen tillagt Påfwen och hans Aflat, samt the til Rom och flera orter påbudna resorna; hwar med han utwaldt sig ett Egendoms-Folk, som äro Måße-Präster, Munkar och Nunnor. I them inblåser han thenna wilfarelsen; så at the sedan gjöra ther af et Samwets-Mål, och förföra otroligt många Själar.

GUD regerar sin Kyrka genom sin Anda.

Märk, huru Werlden blifwer förförd.

Tret-

Digitized by Google

Trettijonde Capitlet.

Huru Konungen, uppenbarligen och för hwar man, gaf Råfwenom til theß mißgärningar; samt befalte them hålla honom, och all hans Slächt, i all tilbörlig åra.

Fabelen.

När thetta war således afslutit, steg Konungen sielf up på en stor och hög Sten, och böd alla Djuren sätta sig ned i gräset. Drottningen och Råfwen stodo brede wid hwar annan. Konungen sade: Tiger nu alla stilla, Foglar och Djur, fattige och rike, stora och små. Hörer med upmärksamma öron, hwad jag wil säja. Råfwen, then jag tänkt låta hänga, står under min macht. Jag hafwer låfwat, såsom jag ock här med tilsäger honom min Nåd och wänskap, samt gör honom fri för allas beskylningar och klagomål. Min

Thet är ganska brukeligit, at en oskyldig, som af Smickra-

ren blifwit förtalad, får icke förswara sig, eller weta, ho honom belackat Hwilket är ganska ochristeligit.

Min älskeliga Gemål hafwer ock fält förbön för honom. Jag skäncker honom nu sitt lif, och tager honom, emot alt ofredande, in under mitt Kongl. hägn och beskydd. Men Eder, mine öfrige undersåtare, bjuder jag, wid lifsstraf, at I gjören Råfwenom, hans hustru och barn, all åra, ehwarest och enär I them möta och träffa kunnen. Om någon wil än ytterligare klaga öfwer honom, skal jag thet icke höra. Ty fast han tilförende warit ond, wil han doch här efter bättra sig. I morgon wil han taga Pelegrims-Stafwen och Skräppan, och gå här ifrån til Påfwen i Rom, och ther ifrån til Jerusalem; och icke förr komma hit tilbaka, än han fått Aflat, på alt thet onda han giort.

Här af hämtas Twenne Lärdomar.

Listiga falskrackor blifwa snarast trodda.

1. At alle the, som sätta tro til Ögne-tjenares och Smickrares söta ord, blifwa wisserligen bedragne. Så wederfors Nobel, i thet han trodde Michels ord, och ther på gaf hanom lös. Han böd jämwål alla, at the Michel och all hans Slächt äras skulle. Thet är öfligit i Häfwet, at Spitsbofwar och Smickrare warda bäst betrodde. Therföre blifwa the både fruchtade och ärade af alla; ja stundom af Herren framdragne för the goda och fromma.

Aflat och Pelegrims-Farter förföra Menniskorna.

2. Om the falska Pelegrims-Farterna, och om the bedrägeliga Aflaten, är näst tilförende nog sagt. Therföre gjöres ej behof, at widare ther om tala. Men wil allenast anföra, hwad Ulricus Huttenus säger:

Påfwen är icke Christi Ståthållare.

Ther af, at Påfwen gjer, för Guld- och Silfwer-stycken,
I tid och ewighet, Aflat och Nåde mycken,
Kan ses, Gud honom ej här satt i staden sin;
Ty Gud, för intet, gjer sin Nådes Mjölk och Win.

Digitized by Google

Förutan Guld och Silf han gifwer fritt at köpa,
Och beder alla snart til Nådens källa löpa;
Ty han sjelf tagit har på sig wår synd så led,
Och såleds blidkat Gud, som på oß warit wred.
Hans dyra blod och död har frälst oß af all wåde,
At genom honom wi bekomma Fadrens Nåde;
Ej annat han begär, för all sin kärlighet,
Än at man honom af rent hjerta tacka wet.
När Påfwen wille Nät för Själ och Pung upspänna,
Gud tå en Järn-Mur war, mot then han måste ränna;
Gud låt sin rena wäg i Norden blifwa spord,
Och lade i wår mun thet helga lifsens Ord.
I Ordet han för oß har ganska klart beskrifwit,
Af hwilken Himmlens dörr, och hwar hon öpnad blifwit:
Ej genom Porten, som förgylter står i Rom,
Men genom Fadrens Son, som ned af himlen kom.

Trettijondeförsta Capitlet.

Huru Råfwens Wederparter förfärades; öfwer theß lösgifwande; samt huru Björnen och Ulfwen blefwo fångne, och illa handterade.

Fabelen.

Hindse sade til Isgrim och Brun: Nu är alt wårt beswär fåfängt. Jag wille nu wara långt här ifrån. Är Michel i Nåd hos Konungen, så lärer han bruka all sin konst, at föra oß alla tre i sorg och nöd.

Herres gunst är intet arf. Therföre säger man: Grå Kiert

Digitized by Google

tel wärmer min bak, Herres Gunst är en underlig sak: Tjena långe utan Lön och Lähn, Så är Herren länge tin Wän.

nöd. Thet ena ögat hafwer jag tilförende mist, och thet andra står nu i fahra. Brun sade: Goda råd äro nu dyra. Isgrim sade: Ja, thet måste wara en underlig ting. Men låt oß gå til Konungen, och säja wår mening.

The gingo bedröfwade fram til Konungen, och föredrogo sina klagomål öfwer Räfwen. Men Konungen kunde ej låna sina öron ther til, utan sade til Isgrim och Brun: Hafwen I icke hört af Michels Sak, at ingen får uptaga något gammalt klagomål emot honom? Konungen blef wred, lät basta, binda och sätta them i Järn. Doch hade the tilförende fallit i hans onåde, för the ord han af Michel hört.

Således blef Michels Sak hastigt omwänd. Han förrådde ej allenast sina Wederparter; utan bringade thet jämwäl så wida, at Nobel lät skära ett stycke hud af Björnens rygg, en aln långt och en fot bredt, til en Wäge-skräppa. Ther på gick Michel til Drottningen, och sade: Nådigsta Fru; jag är edor Pelegrim. För mig skulle wägen blifwa ganska lång, om jag skulle gå barfotad. Men Isgrim hafwer fyra goda och starka Skor. Om han lemnade mig ett par, kunde han, som får wara hemma wed, hafwa nog af ett par sielf. Beställer här om hos min Nådigsta Herra. Fru Grimholt kunde ock mista ett par. Hon blifwer inne i huset. Drottningen swor wid Sanct Cnut, at the skulle hwarthera släppa til ett par; fast the

the ther öfwer skulle bägge släppa lifwet til. Räfwen tackade för then förklarade Råden, och låfwade wisa ther emot all tjenstachtighet, säjande: Nu får jag wißerligen fyra goda Skor, som mig komma wäl til paß, på then förestående långa resan. J skolen ock förspörja, at alt thet goda jag kan gjöra, skal lända Eder och Konungen til fromma. Ty alle Pilegrimer pläga bedja för them, som hjelpa them til wägs. Gud löne Eder för thet, som J nu gjören!

Af thetta Capitlet skal läras;

AT Häf-tjensten är ganska fahrlig; och at the, som ther tjena, sitta lika såsom på Lycko-hjulet. Ty the, som nu blifwa hörde, förföra och förtala the andra; men blifwa snarligen med ett lika mått betalte. Then olyckan, i hwilken the tänkt störta the andra, kan oförmodeligen blifwa theras egen. Lika såsom Räfwen kom sina häftigaste åklagare i fängelse och lifsfahra. Therföre bör en Furste och Herre, efter the Gamle Wisas råd, helt noga se uppå then förolämpade Partens rätt, och tilbörligen straffa then brottsliga. Häf-tjensten är ett fahrligit Stånd.

Then som gifwer sig på Häfwet, han är orsaken til sitt egit förderf; ännu mera then, som gifwer sig i en Konungs tjenst. Änskjönt Konungen sjelf är from och god; Så kan thet likwäl hända, at then oskyldige faller, genom sina otrogna Stalbröder, i en sådan Snara, hwar utur han åter, med andras tilhjelp, icke frälsas kan. Herre-tjenst är fahrligare, än at wäga sit lif til Sjös.

J lika måtto blifwa nu Björnen och Ulfwen kastade i fängelse, och måste ther öfwer wara Räfwenom, sinom afsagda fienda, behjelpelige, til theß updicktade Pelegrims-färd, med sin största skada, sweda och smärtsa. Således finnes mången egennyttig och sjelfgod i Häfwet, som baktalar, anklagar, och wil föra andra i thet Badet, uti hwilket the sjelfwe utswettas borde. Här om yttrar sig Fru Otra: Mången faller i then gropen, som han för andra upkastat.

Digitized by Google

I Håfwet achtas thet ej stort,
At orätt mot hwar ann' upleta;
Hwad ärligt är, blir sällan sport;
Förräderi får kundskap heta.
Then Dom är ock Rättwisan mot,
Som efter Pengar drager Not.

Trettijondeandra Capitlet.

Huru Isgrims Framfötter, och Grimholts Bakfötter, blifwa afflädde, til Skor åt Michel; samt ett stycke af Bruns hud, til en Wäge-Skräppa.

Fabelen.

Gör icke tin lust, i andras olust.

Altså war Michel ther til orsaken, at Isgrim miste sina Skor af framfötteren, och hans Fru the sina af bakfötteren. Thessa fyra Skor, som Michel hade begärt, och honom kåstade ingen halföre, flåddes nu ynkeligen och utan medlidande utaf.

utaf. The bägge, som måste släppa til sitt wälfångna Läder, dånade bort, lågo såsom döde, och hade så nära mist lifwet. Thenna resan war ej heller god för Björnen. Han miste ett så stort stycke af sin Hud, som tilförende är förmält.

När thetta war skedt, gick Michel thit, som Fru Grimholt låg, och sade til henne: Nu mågen J, Min Fränka, wara wid ett godt mod, tå jag eder til åra, får bära edra goda Skor. Tilförende woren J glad, til min sorg och olycka; Men at J nu sån undergå poenitents, gläder mig hjerteligen. Jag hafwer mycket hulpit här til, och unnar Eder thetta rätt wäl. Men som J ären min Fränka; så skolen J blifwa delachtig uti mitt Aflat. Jag må ej annat gjöra, så wäl för frändskapen, som för the goda Skor, them J mig til thenna resan updragit. En Skäck begärar ros af en ond menniska.

Grimholt war så eländig, at hon knapt kunde röra sin mun; Doch sade hon med en swag röst: Michel, Gud skal i sinom tid löna Eder, så wäl för alt annat, som ock för thenna nöden, then J kommit oß uti. Tiga och tänka, kan ingen fränka.

Jsgrim låg ock, såsom han warit död; och all glädje war ifrån honom wiken. Björnen låg ock, på samma Syskone-bädd, siuk och lahm. Bägge woro bundne, och illa sårade. Räfwen besparde ej heller, at bespotta them. Om ock wildkatten Hindze warit ther, hade åfwen Michel gifwit honom på Pälsen.

Här finnas Twenne Lårdomar.

Then fahra, som är i Herre-tjenst.

Märk Fyra fahrliga ting.

1. Hfwer theras hufwuden, som tjena i Häfwet, hänger en stor fahra. Ther om säja the Gamle Wise: Fyra ting äro, them ingen godwilligt emottager, om han icke är en Dåre; Och ej heller kan någon befria sig ther ifrån, om han icke är förnuftig. Thet första är, at wara en Konungs tjenare och hemliga Råd. Thet andra, at uptäcka för sin hustru sina lönliga saker. Thet tredje, at bruka förgiftiga ting. Thet fjerde, at resa til Sjös. The Wise förlikna Herretjensten wid ett högt Berg, på hwilket stå sköna träd, med god och angenäm frucht. Men wid samma trän äro djupa och faseliga Björne- och Ulfwe-Gröpper, och andra förgiftiga Djurs kulor. Then, som wil smaka thenna fruchten, han skal wäl rusta sig, med Harnesk, Wapn och Wärja, och äntå lefwa i fruchtan och fahra, etc. om han wil något af fruchten bekomma.

I Häfwet finnes ganska liten misskundsamhet.

2. At Werlden, som är benägen til thet onda, och besynnerligen uti Häfwet, hafwer ganska liten medynkan med then nödlidande; Men then, som skadan lider, törs icke sörja öfwer smäleken. Såsom ock Räfwen theßa tre bespottar, ofwan uppå skadan och olyckan. Och thetta är mycket brukeligit i Häfwen. Ty the listige och löse Örnetaslare förtrycka the enfaldiga och fromma.

Om sådant talar Fru Otro:

The frome och enfaldige blifwa förtryckte.

I Häfwet, klagan wärdt! thet kommit nu så wida,
At then, som god och from är, ingen ther wil lida;
Om han ej mera ther, än fromhet wisa kan,
För Wurm, Phantast, och Gäck, och Dåre hålles han.

Med slät och höflig ord, som är i Häfwet seder,
Til honom sägs: Min Herre ej behöfwer eder.
Skönt gjorde han fast mer, än fyra eller fem,
För en gemener karl han hålles doch af them.

Men

Digitized by Google

Men kommer ther en Man, som Håfwiskt sig kan skicka.
Kan buga, wara slät, kan smickra, braska, dricka;
Om honom säges strax: Han duger i wårt kram;
Han är en Man, som för then andra bör gå fram.

Complimenteurer blifwa älskade.

Skönt han, än andra, ju skull' wara hälften wärre,
Så säges doch: Han är fast nyttig för min Herre;
Han wet wäl Håfskick, och är en belefwad Man,
Och hwad han gjöra bör, han på sin' fingrar kan.

Om han ock til Hans Skänk ej något wägrar dela,
Strax thet upfyller hwad hos honom månde fela;
En fet Beställning ock åt honom gifwas må,
Fast han mer skicklig wor' med Getter walle gå.

Man måste insinuera sig hos Hans Skänk.

Och fast han Sysslan sin ej rättlig wet utföra,
Men efter egit sinn' och hufwud alt wil gjöra;
Doch wil han Adel bli, som Pålle Sraldräng blef,
Och skryta, ej af wett, men af sitt Skölde-Bref.

Digitized by Google

Trettijondetredje Capitlet.

Huru Råfwen skildes ifrån thet Kongl. Håfwet, under ett skjen, at han wille gå Pelegrims-färd; Och huru Wäduren gaf honom Pelegrims-Stafwen, och hångde på honom Wäge-Skråppan.

Fabelen.

Om morgonen bittida, wid Solenes upgång, sedan Michel låtit smörja sina Skor, gick han til Konungen, och sade: Edor Pelegrim är nu redo. Låter Edor Präst låsa några Böner öfwer mig, och wälsigna mig i Choret; at jag således, lyckeligen, må företaga min Pelegrims-resa in uti främmande Land.

Kongl. Hof-Predikanten.

Wäduren war Konungens Håf-Caplan som plågade förrätta Kloster-tjensten. Han war jämwäl Kongl. Stats-Man, och kallades

des Bellin. Honom låt Konungen inkalla, och sade til honom: J skolen strax låsa några heliga ord öfwer Michel, som nu skal gå utaf Landet. J skolen ock hänga Wäge-skräppan på honom, och gifwa honom Stafwen i handena; på thet hans resa må thesto bättre fulländas.

Bellin swarade: Nådigste Herre; thetta törs jag icke göra. J hafwen sielf hört, at Michel är i Påfwens band. Skulle jag nu wälsigna honom, och min Förman fingo thet weta; Så stadnade jag i ett stort äfwentyr och answar. Men kunde man göra thetta med lämpa, så at min Förman och Biskop, Herr Utengrund, Herr Probsten Löseund, och Diaken Herr Rapiamus, ej fingo weta ther utaf; Så wille jag gärna, efter Edor begäran, låsa wälsignelsen öfwer Michel.

En del andelige äro komne i förackt, för sit ochristeliga lefwerne, hwar med the gifwa androm onde exempel.

Hwar til skal thetta pratet tjena? sade Konungen. Ser til, at J icke fallen i wår Onåd. Om J wiljen låsa fram eller tilbaka, thet wonne djefwulen. Hwad achtar jag Bispen? Hören J icke, at Michel wil gå til Rom, och bättra sitt lefwerne? Wiljen J, som ären en Prästman, förhindra thetta goda upsåtet?

Fast Bellin war Präst, klådde han sig doch, såsom en Bonde, bak om örat, tå han såg, at Konungen war wred. Han tog strax fram Swart-Boken, och låste några kors-böner öfwer Michels hufwud. Han wälsignade honom i kraftigaste måtton. Wälsignelsen war thenna: Commendo te Diabolo, &c.

Här

Här finnas i synnerhet Trenne Lärdomar.

En Pelegrim tog wälsignelse, af sin Sochne-Präst.

1. Fordom plågade then, som wille gå Pelegrims-färd, emottaga af Prästen, til ett ödmjukhets tekn, sin Staf med wälsignelse. Men en slik wälsignelse, med hwilken Folket blifwit förledt til en falsk Gudstjenst, hafwer i sjelfwa werket ej annat warit, än en förbannelse. Doch hafwa månge ej förstådt thet, utan haft ther efter en hjertelig åstundan.

Präster, och andre Håf-Betjenter, tiswa gärna, för och med sina Herrar.

2. At Förstars Skrifware och Capellaner, &c. måste ofta, af fruchtan, eller för egen nytta och befordran, gjöra och säja något sina Herrar til behag; fast thet icke är anständigt, tilbörligit och ärligt. När Herrarne weta eller tåla sådant, äro the lika sina egennyttiga tjenare; Och såsom Herren är och wil, så äro ock hans tjenare. Therföre säger Brentius, „öfwer Salmons Predikare-Bok: J Rådhus och Can„cellier, och på flera sådana ställen, skulle finnas jdel „rättwisa, (efter Pauli lära, Rom. 13: v. 4.) doch är „thet största jämmer och elände, at ingestådes i werlde„ne blifwa flera orättwise och ogudachtige Menniskor „fundne, än på sådana ställen; ther doch inga andra „finnas borde, än jdel fromma och rättwise. Hwaress „finner man flera beskattningar, och plågor öfwer the „fattiga; ther doch finnas borde the fattigas beskydd och „beskärm? Men thet är doch intet under. Ty djefwulen är thenna werldenes Furste och Herre. Therföre håller han sig in til höga och wäldiga. Ty the foglar, som hafwa lika fjädrar, hålla sig gärna tilsamman. Skulle han hålla sig in til the fattiga, bedröfwade och förtryckta; så torde han, til äfwentyrs, icke mycket uträtta genom them. Men emedan han är och förblifwer werldenes Furste och Herre, som kan stifta alt ondt och all olycka; Så blifwer han hos sina Namnlikar, in til theß han, genom them, sin wilja utförer. Och i stället för thet han skulle skaffa them hjelp, tröst och en rättwis dom; Så stiftar han alt, hwad ondt och gudlöst är.

Djefwulen är werldenes Furste.

Om thet Andeliga Ståndet.

3. Straffas här någre Biskopar och andelige personer. Ty theras rätta embete är, at läsa och predika Guds Ord. Christus är wårt hufwud, herde och

ende

ende Biskop. Men the andre Biskopar äro Ordsens tjenare, som skola arbeta i HErrans Wingård, föda oß med Gudz Ord, och gå oß före i tuckt och ärbarhet. En Biskop är, efter Pauli lära, en Upsyningsman. Han bör hafwa god upsicht på sina fåhr, theras lefwerne och gärningar. Ty en Biskops Embete bär namn af tjenstachtighet, och icke af Höghet.

Item; En Biskop skal hafwa ett nödtorftigt Hushåll och lifs-näring, samt, med tålamod och sitt lefwernes eftersyn, wisa, at Guds Ord äger i honom kraft och macht. Men icke skal han söka sitt egit beröm, eller sin höghet.

Item; En Biskop skal slått intet hafwa at beställa med ett werldsligit Regemente. Han skal icke wara Domare, Advocat eller Cautionist; på thet han, genom werldsliga Saker, icke må hindras i Guds Ords läsande, och i sina Embets-syßlor. Biskopar äro werldslige Furstar, twert emot then H. Skrift.

Theßa puncter äro enliga med Christi Evangelio, och hafwa sin fasta grund i Gudz H. Ord. Alt hwad här emot säges, är falskt, och af Diefwulen.

Men the Biskopar, som nu gifwas, särdeles the Påfweske Förstlige lefwa ganska litet efter theßa puncter. Ty the hwarken lära eller läsa then H. Skrift; utan inmänga sig i werldsliga saker och handlingar. Tå likwäl Paulus säger, at then, som tjenar Gudi, skal icke befatta sig med sådant.

Item; The predika icke; ej heller bära the omsorg, för the sig anförtrodda fåren, och hwad hos them kan bidraga til andelig och ewig wälfärd: Utan the wilja endast hälsas med höga Titlar. The beskatta och pläga sina fattiga underhafwande, twert emot Guds befalning.

Item; The se genom fingren, och tilstädja allehanda laster; tå the, af Guds Ord, sådana icke straffa. The beskydda och förswara the söhlachtiga, olärda och oskickeliga Prästerna, och tilstädja them förrätta thet h. Prediko-Embetet; hela Christenhetene til en stor skam och wahnära. Ther med, at Biskopar se genom fingren, tilstädja tho mycket ondt.

Item; The lefwa ej heller, såsom fromme Biskopar och Själe-Sörjare böra; utan ofta helt annorlunda, etc.

I thet en del af förenämnde Biskopar äro aldeles afwekne ifrån the ärliga, froma och rätta Biskopars lef-

Digitized by Google

werne, til ett ogrundat, falskt och skadeligit lefnads-sätt, som i sig sielft är ochristeligit, och emot then H. Skrift stridande; Therföre kallas Biskopen här, af thenna Bokens Auctore, Herr Utengrund, thet är, som affallit ifrån thet rätta Biskops-Embetet, til ett ogrundat och oskickeligit upförande.

Namnet bör swara emot Gagnet.

Probsten och Diaken äro jämwäl, såsom theras Förman, afwekne ifrån sitt rätta Embete, samt bruka nu allehanda nya påfund, sina Embets-Bröder, och sina Åhörare, til last och tunga. The borde them hielpa och beskydda; men skinna them in uppå bara benen, beskatta och förtrycka them: På thet the sielfwa må få Säcken full, och blifwa rike, samt ther af lefwa wäl och gjöda kroppen. The borde hielpa then fattiga, och icke twinga honom öfwer theß förmågo; ej heller stegra sina Wahror, Gud- och samwets-löst, såsom en del Seculares gjöra: Utan the borde gå them före, med ett ömt och kärleksrikt efterdöme. Ty hwad skal eljest skilja en And-..ig och en Werldslig Man ifrån hwar andra? Men tå här på intet tänkes, må wäl Probsten kallas Herr Lösefund, och Diaken Herr Rapiamus, etc.

Qvalis Rex, talis Grex.

Trettijondefjerde Capitlet.

Huru Råfwen gick sina färde, och läts wara mycket bedröfwad; Samt huru alla andra Djur måste följa honom ut på wägen.

Fabelen.

Thet är ett gammalt Ordspråk: En fromer Man gick til Rom; En falsk ther ifrån hem kom.

TÅ Bellin läst öfwer Råfwen, gifwit honom Stafwen och Wäge-skräppan, föregaf han (Michet) falskeligen, at han tå strax wille gå til Rom. Skrymtachtiga tårar föllo ned för hans kinder, han skriade

och

och jämrade sig fast ynkeligen; doch i sanning ther öfwer allenast, at han ej kunde alla, the ther tilstädes woro, störta i en slik nöd och fahra; besynnerligen Isgrim, Brun och Grimholt. Han bad them alla, at the wille fälla förbön för honom. Han gjorde sig redo, och wille strax wandra bort.

Konungen frågade: Hwi han så hastade? Hwar til Michel swarade: Nådigste Herre, jag måste wandra fort. Then ther wil gjöra godt, bör ej ther med på tiden förhala. Therföre beder jag, at I ej förhindren mig. Konungen önskade honom lycka på resan, och böd alla närwarande, stora och små, följa honom ett stycke ut på wägen; och så taga af honom ett kärligit afsked. Doch måste Brun, Isgrim och hans Fru hålla sig inne; önskande honom hemligen alt ondt.

Thet godas gjörande bör icke uppskjutas.

Således skildes Räfwen, med stät och pracht, ifrån Häfwet, och förmentes skola gå til then h. Grafwen. Men han ärnade sig icke thit. Ty han kom ihog, at

 Fru

Fru Måtta hade ther mist sit öga, och Sanct Påhr blifwit uphångd i Rom. Han war nu ther med nögd, at han bedragit Konungen, satt på honom en Räfwer-Krona, gifwit honom ett Skägg af Blår, ock en näsa af Wax.

GUD straffar wißerligen all otro.

In under thet the, som tilförende warit hans Owänner, måste följa honom af Häfwet, sade han til Konungen: Nådigste Herre, se wål til, at icke Isgrim och Brun, som nu ligga i Fängelset, kunna bortrymma. Om the komma ut, tilskynda the Eder smälek och skada. The äro fulle af swek och list, och tracta wißerligen efter Edart lif, om tilfälle gifwes. Men jag unnar och önskar Eder alt godt, och wil gärna sätta mitt lif i sticket för Edart. Fahr wäl!

Arbeten bortlägges icke så snart.

Sedan thetta uttalat war, och Konungen wändt om til sitt Slott igen, stälte thenne Pelegrimen sig rätt mehnlös och enfaldig; ja, så sorgsen och bedröfwad, at en stor del af hans Medfölje drogo stort medlidande med honom. Han sade til Lampen: Skola wi nu skiljas åt? then stora sorgen går mig aldrig utur sinnet. Jag beder, at I welen gå med mig ett stycke wäg, tillika med min Frände Bellin. I hafwen en wältalande tunga, och kunnen trösta mig in under min bedröfwelse. I ären oberycktade, gode och fromme. I fören ett stilla och gudeligit lefwerne, och alla Diur glädjas af Edor omgängelse. I stråfwen efter intet annat,

Werldenes barn kunna flinkt förställa sig, och bedraga ljusens.

Hwarest finner man en uprictig Wän i werldene, til hwilken man må sätta fullkomlig tro och lit?

Digitized by Google

mat, än löf och gräs. Then maten sätten I fram för alla kräseliga rätter.

Med thetta sitt smickrande satte han thesza enfaldiga Män på thet hala. Han lockade them med sig in til sitt Slott; hwarest han Lampen så undfägnade, at han ej rosade Gästebudet; och gaf Bellin then Posten at föra, som lyckades honom illa.

Här finnas Trenne Lärdomar.

1. Månge Pelegrimer äro fulle af ondsko, och månge andelige äro, in under sin skenhelighet, arge Skalkar. The förföra och bedraga Furstar och Herrar, Land och Städer. Thesze äro them like, om hwilka Christus säger, at the äro utwärtes helige och fromme, men inwärtes glupande Ulfwar. Af sådana Törnen hämtar man icke Fikon, ej heller Windrufwor af sådana Tistlar. Therföre bör man sig för them granneligen wachta. Så blifwer ej heller tro och lofwen hos thenna werldenes Räfwar befunnen; utan allenast en förstäld utwärtes helighet, men inwärtes idel falskhet, flärd och swek. Hwadan Furstars, Lands och Städers förderf kommer. Matth. 7: 15.

2. Hwar och en Menniska, som wil färdas och wandra någon städes, skal wäl se sig före, hwilka wandrings-Kammerater och Rese-Bröder hon häller sig til. Hon skal, så wida möjeligit är, fly alt ondt sällskap; på thet henne under wägen ingen skada af them tilskyndas må. För unga och oförfarna personer, Ungkarlar och Jungfrur, som allenast gifwa acht på thet, som lustigt och behageligit, men icke thet godt och nyttigt är, är thenna en märkwärdig underwisning; så framt the icke wilja något lida, til lif, ära och gods, til sitt goda rychte och then ewiga saligheten. En wandringsman bör fly ondt Sällskap.

3. En förnuftig Menniska skal icke förlåta sig på söta ord, ther med hon blifwer rosad. Ty ther in under förborgas swek och bedrägeri, och annor fahra. En dårachtig Menniska är thet, som gärna hörer sitt egit ros och beröm; ty af thes fåfängelig- Fagra ord och falskt beröm, skal man icke achta.

het blifwer hon omsider förförd. Men en wis Man achtar thet beröm, som går af en falsk mun, för intet; utan ser fast häldre, at hon af en sådan menniska lastad warder. Ty med sådana söta ord förrådde Råfwen både Haran och Wäduren, tå the låto sina öron ther af kittslas. Såsom thet ses kan, af thet följande.

Trettijondefemte Capitlet.

Huru Råfwen tog Haran in med sig, och bet ihjäl honom; Och huru han för sin hustru berättade, om sitt befriande ifrån fängelset och döden.

Fabelen.

Michels Bröder mena, at them står fritt ljuga och bedraga.

TÅ Råfwen kom med them in för Slotts-porten, sade han til Bellin: Min Frände behagade litet wänta här utan före, medan jag och Lampen gå in. Han bör hugswala min hustru, som tilförende nog bedröfwad är; och ännu mera blifwer, när hon får höra talas om min fahrliga Pelegrims-resa. Tå han således bedragit them båda, genom sina söta ord, tog han Lampen in med sig uti Slottet.

En wän lider med then andra.

Råfwinnan och hennes twenne Ungar lågo af sorg redo för döden, i then tankan, at theras Man och Fader skulle aldrig slippa med lifwet. Men i thet hon oförmodeligen såg honom komma hem, med Skräppa, Staf och Skor, såsom en Pelegrim hade för sed; förundrade hon sig storligen ther öfwer, sägande: Huru hafwer thet gått med Eder,

Min

Digitized by Google

Min k. Reinart? Han swarade: Jag war wäl fången, men Konungen gaf mig lös. Jag skal nu wara en Pelegrim; Isgrim och Brun äro mine Löftesmän. Jag bör tacka Konungen, för thet han nådeligen förunt mig taga Lampen med mig, och aflöna honom efter förtienst. Ty han sade mig sielf, at Lampen warit min Förrådare; hwilket hans hals skal nu strax betala.

Lampen förfärades öfwer thetta talet, och wille springa sin wäg; men kunde ingenstäds komma. Ty porten war tilslutad. Michel språng på honom, och grep honom fast. Lampen war aldrig i större nöd. Han ropade på Bellin om hielp, och sade, at thenne onde Pelegrimen wille honom mörda. Men hans klage-rop blef snart ändat. Michel bet honom flux hufwudet utaf. Låter oß nu äta, sade han: thet är en god och fet Hara. Jag hade långt för thetta åstundat thenna Måltiden. Han skal nu icke mer klaga öfwer mig. Michel, hans Barn och Hustru, begrofwo nu Lampen i sina bukar. Råfwinnan önskade Konungen och Drottningen godt, som tilskickat them en så god och läcker beta. Råfwen sade: Äter Eder mätta. Thet är tilräckeligit för oß alla, Om jag än skal giöra mig något beswär, skolen I wißerligen förspörja, at mine Owänner, som öfwer mig klaga, skola thet sielfwa på sitt egit hufwud omgälla.

När then fromme omgås med the onda, föres han i olycka.

Then som brukar wåld emot then oskyldiga, han är en Tyran.

Fru Ermelin frågade honom, huru han så snart blifwit lös utur sitt fängelse? Han

Digitized by Google

Michel rosar sig af sin falskhet, ther med han beswikit Konungen.

swarade: Tro mig fritt, Min Fru, at jag på en hel wecka icke kunde upräkna all then list och swek, som jag brukade emot Konungen och Drottningen. Således lärer wänskapen, emellan them och mig, blifwa tämmeligen kun; enär thenna saken kommer i närmare öfwerwägande. Tå lärer han kalla mig en Skälm och Förrädare. Fingo han mig änu en gång på Slottet, skulle han för mig hwarken taga Silfwer eller Guld. Han lärer ock snart låta slå efter mig, och, om han mig fingo, hänga mig i Galgan. Therföre må wi förfoga oß til ett främmande land, hwarest ingen känner oß. Jag wil til mina Bröder i Schwaben. Ther gifwes mycken och god mat, Höns, Gäß, Harar, Kaniner, och allehanda slags Foglar, Smör och Ägg, en sund och hälfosam luft, rent och klart watn. Ther finnas och fiskar, som heta Kalkoner, Änder, Ankor och flera slag. Theßa äro mina rätta fiskar, efter hwilka jag ej behöfwer gå i watnet. Sådana åt jag i Klostret, tå jag war en Munk. Si! Hustru, om wi wiljom wara i fred, så måste wi thit. Doch på thet J mågen förstå thenna saken, så skolen J weta, at Konungen låt mig gå, för thet jag låfwade honom en stor Skatt, som Konung Emerick skulle ägt. Jag wiste honom til Barnehyl i Flandern, hwarest han hwarken finner Guld eller Silfwer, fast han aldrig så länge ther efter söker. Jag satte ihop sköna lögner, på thet jag måtte komma på fri fot. Ther öfwer,

Räfwen wil ombyta Climatet, men icke sinnelaget.

at

Digitized by Google

at jag honom bedragit, blifwer han wißerliga wred. Thet felade ock icke mycket, at jag blifwit hängd. Aldrig war jag i större nöd; ty jag stod på Stegan. Här efter skal ingen kunna intala mig, at komma för Konungens ögon. Ty thet wil mer, än konst til, at altid slingra sig lös.

Fru Ermelin sade: Min k. Man, förr skulle jag dö, än jag flydde in uti ett främmande Land, och kastade mig ther i elände. Här ären I en wäldig Herre öfwer Edra Bönder, och kunnen af them rundeligen pråßa födan. Jag fruchtar, at wi annorstädes icke få så godt. Tager icke thet owißa, för thet I hafwen under händer. Wi kuña här lefwa säkert nog i wårt fasta Slott. Wil Konungen belägga thet med Wacht, och förtaga oß tilfälle til födans anskaffande; Så hafwer wårt Slott många Lön-dörrar, genom hwilka wi kunnom komma ut. Wi wetom alla wägar. Thet wille fast mycket til, at med macht bortföra oß. Therföre fruchten Eder icke. Men thet bedröfwar mig fast mera, at I edeligen låfwat Konungenom, det i skolen resa öfwer Sjön til Rom och thet h. Landet.

En from Hustru, som icke stiftar något ondt, sätter jag fram för alla andra Männer. Ty när the wika, blifwer hon qware, hjelper och tröstar.

Räfwen swarade: Min k. Fru grämen Eder icke ther öfwer. Thet är bättre illa swurit, än sitt lif förloradt. En wis Man sade mig, at en twungen Ed är intet wärd. Jag achtar honom ej mera, än en Kattelort. Jag blifwer hemma, och reser hwarken til Rom eller Jerusalem; fast jag ther på swurit. Sker thet, at Konungen wil

Löften och tilsäjelser hållas icke thenna tiden; ej heller straffas Mehnederi. På sammaräkning röfwar, stjäl och mördar

mången; och undslipper jämwäl straffet.

förfölja mig; Så blifwer wäl något råd. Wist är han mig alt för mächtig och stark; Men jag skal blifwa honom alt för slug. Jag wil gäcka honom, och binda en Bjeldra wid hwarthera hans öra. Jag wil så lägga honom i blöt, at han ej skal rosa marknaden. Om han än woro tre gångor så arg til, skal han doch icke så släcka sin harm på mig.

Här achtas Fyra ting.

En skalt icke för snart tro tin Owåns goda ord.

1. Ingen skal wara så enfaldig, oförfaren eller oförståndig, at han låter sig, af sin Owåns söta ord, stora löften och tilsäjelser, bedraga eller förråda. Såsom här then snartrogne och oförståndige Lampen satte tro til then listige Michels söta ord, och kom ther öfwer om sin hals. Therföre lära the Gamle Wise, at then, som icke wet så omgås med sin Owån, som med sin Wän, och besynnerligen med en sådan Owån, then man nödwändigt behöfwer; then samme är såsom en sofwande Man för en Elephant, hwilken sjelf ej ser sin lifsfahra: När han sätter alsingen tro til sin Owån, är han bäst och säkrast förwarad.

Huru man skal omgås med sin Owån.

Wåld går för rätt, och falskhet för sanning.

2. Onda, bedrägeliga och falska Menniskor öfwerfalla, beswika och förråda som oftast the fattiga, enfaldiga och godhjertade med upsåt, utan all rätt och gifwen orsak. Hwar in under the ock föregifwa, at the gjöra them alt rätt. The uptänka några skenfagra orsaker, hwar in under the fördölja sitt onda upsåt och handel. Lika såsom Råfwen här beskyller Haran, at han anklagat honom för Konungen; för hwilket han nu honom dräpa och upäta måste. Således ser mången ofta ett litet grand i sin Nästas öga, men icke then stora Bjelkan i sitt egit. Thet står uti Dygdernas Memorial:

Rätt

Digitized by Google

Rätt swårt är i thet Landet bli,
Som Tro och Ära ej fins i;
Ther Dumhet mer än Wishet gäller,
Och Blygd för Dygd ej piken fäller.

Ther fattig Man måst tryckas ned,
Och Sanning mer än Lögn är led;
Ther Dygd och Odygd lika lönas,
Och Skälmar sidst med äro krönas.

Kom icke til then By och Land,
Ther Ondskan så har öfwerhand;
Om tu går thit, så skyll tig sjelfwer,
När Lyckan tin i Askan wälfwer.

Twenne slags Stallbröder finnas, säja the Gamle Wise. Thet ena slaget äro trofaste och wälmenande uti sin wänskap; Men thet andras wänskap är förställd och antagen. Ty i orden äro the söte, men i hjertat fälske och bedrägelige. Ther emot wågar en trogen Stallbroder sitt lif för sin Wäns wälfärd. Han öfwergifwer icke sin Stallbroder, för thet han är otrogen; utan wachtar sig försichteligen för hans falska nycker och anslag. Ty then, som lefwer i frid och sämja med sin Owän, men theß emellan icke förwarar sig för honom; then samme är lik enom, som efterföljer sin egen lusta och begär, gråter för kött och äter ben, then hans maga icke kan tåla eller smälta; utan the äro honom osunda, förorsaka sjukdom, nöd och fahra. *Twenne slags Stallbröder.*

3. När man, til sin beqwämlighet och nödtorft, någorstädes bor och wistas, skal man icke, förutan mycket wigtiga orsaker, flytta in uti ett främmande Land eller Stad. Ty man wet wäl, hwarest man är, och hwad man hafwer; Men man wet icke til wißhet, hwad man finner för sig, thit man kommer. Therföre skal man icke, utom yttersta twingande nöd, begifwa sig ifrån sitt kända folk. Säsom Räfwinnan här råder Räfwen. Ty the Wise säja, at then, som reser en lång wäg öfwer watn och thet salta Hafwet, eller genom många Land och Städer; han ombyter fuller Luften, men icke sitt medfödda sinne och böjelse. Orternas omskiftelse gjör ingen annor- *Then ther sitter wäl, bör sitta stilla.* *Cœlum, non animum mutant, qvi*

annorlunda sinnad, än han tilförende är. Om någon blefwo ther af wisare, at han reste genom många Orter och Städer; Så skulle Kråkor och andra Foglar wara the aldrawisaste. Men at försicktigt gifwa acht, på annat Folks seder och upförande, är bäst och nyttigast. Thet gjör klokt och förståndigt Folk. Therföre berömma Grækerne mycket Ulyssem, för thet han, in under sin wandring, genom många Land och Städer, gaf acht på theras seder och bruk.

[...]rans mare currunt.

Ett hemma födt Barn, som slätt intet godt wet,
Thet hålles bland Folket, som en galen Gjet.

En twungen förbinder ingen.

4. En twungen Ed, som blifwer swuren af rädsla, förbinder ingen. Ty Kejsare-Lagen säger: Hwad som händer och sker, genom rädsla, wåld och macht, hafwer ingen beständighet, ej heller förplicktar någon til hållandet. Fast Räfwen befinnes med uppenbara missgärningar, och blifwer lös genom sina lögner; Så wil han doch bemantla sin onda sak med lagen, lika såsom Lejonet hade aftwungit honom Eden. Men Räfwen brukar här then praxin, som i Rom öflig är. Ther må en säja Ja med munnen, och Nej i hjertat. Theslikes må man ock aflägga en Ed, then man icke hålla wil. Doch skal han strax, genom Påfwelig macht, låta sig absolvera och öfwer Eden låta dispensera. J så måtto swärja Papistiske, Mässe-Präster och Munkar mycket, som the icke hålla. The säja, at man skal fuller swärja Eden; doch icke gjöra sig samwete ther öfwer, om han brytes. Ty thet är så med praxi enligit. Therföre är thet hos många Påfwiska så almänt, at gjöra Eder, och icke hålla them, som Flugor och Loppor om Hösten i Augusti Månad.

Romerska practiquer, uti löften och Ede-gångar.

Tret=

Trettijondesjette Capitlet.

Huru Wåduren ropade på Haran, at han måtte komma ut; Och huru Råfwen talade bedrägeligen med Wåduren, och förrådde honom.

Fabelen.

Bellin blef otålig, öfwer thet han så långe stod ute, och ropade på Lampen: Huru länge wiljen I blifwa inne? kommer ut igen, och låter oß gå. Tå Råfwen thet hörde, gick han ut, och sade: Waren icke bedröfwad, Min gode Frände. Lampen bad mig säja Eder, at I ej behöfwen längre bida. Han giör sig glad med sin Fränka, äter, dricker och dantsar. Wiljen I gå något förut på hemwägen, så wil han med thet snaresta komma efter. Thet låfwar jag Eder. Min Hustru, hwilkom han är mycket kär, kan ej så snart släppa honom.

Når thett godtrogne och then otrogne komma tilsamman, blifwer then godtrogne swiken.

Bellin sade: Hwi buldrade I så mycket? Jag hörde Lampen ropa: kommer mig til hjelp, kära Bellin. Hwad giorde I honom tå för ondt? Råfwen sade: Tå jag berättat alla mina fahrligheter, besynnerligen min förestående Pelegrims-färd; dånade min hustru, och föll såsom död ned til golfwet. Lampen blef ther öfwer förfärad, och begynte ropa: Hjelper mig, Bellin. Min Fränka är dånad, och hardt nära döden. Bellin swarade: Thet må wara huru thet kan. Thet hörde

Digitized by Google

hörde jag, at han ropade ganska ynkeligen. Nej, sade, Råfwen, fruchter Eder icke therföre. Lampen skader thet alsintet. Förr wille jag sjelf lida fast mycket, än honom i mitt hus något ondt wederfaras skulle.

Här af slutas;

The falske bedraga the froma.

Men ond och otrogen, falsk och listig Menniska kan så mästerligen besmycka, och med fina lögner beräcka then ondska, list och förräderi, hwar med hon wil beswika och förråda andra, at the näppeligen kunna thet märka och förstå, om the icke äro thesto wisare och djupsinnigare. Om the icke se sig wäl före, utan lätteligen tro sådana Ögne-Wänner; så komma the i nöd och fahra, och ändteligen om sin hals. Lika såsom Wäduren bliswer här af Råfwen fixerad, tå han säger, at Lampen gjör sig glad, etc. hwilken han doch hade mördat. Han söker här med widare tilfälle, at förråda Wäduren.

The Gamle Wise säja: Man skal icke sätta tro, til thens ord och löften, som sig genom list och bedrägeri uppehåller och föder. Item; Man skal förwara sig, för smickerachtiga, söta och skensagra ord. Ho thet icke gjör, han löper sjelf Olyckone i famnen. Men en Wis och förnuftig Man låter sig icke med orden bedraga; tå en Owis swikes med söta ord. Therföre säger Fru Otro:

Otrones Foster.

Jag tidt och ofta, utan Man,
Mång' barn til werlden föda kan;
The wäxa upp, och lefwa alla,
Och mig sin kära Moder kalla.

Min äldsta Dotter Afwund är,
Som hat til andras Lycka bär;
Hon dag och natt på thet arbetar,
Som them i högsta mål förtretar.

Hon sig hos them wet ställa in,
Med söta ord och ljuflig mine;
Och när hon hört them alt berätta,
Wet hon med Småde-Lut them twätta.

Hon-

Digitized by Google

Hon sätter them mång Lögner på,
Och låter them förklädda gå
Igenom Byar, Land och Städer,
Och öfwer theras kraft sig gläder.
Hon kjör sin Lögne-wagn omkring,
Och allestäds gjör stora ting;
Ehwart hon åker, wiker, wänder,
Gjör hon then froma illa känder.
Hon honom så tilpynta må,
At honom skämma store, små;
At han får snart Owänner store,
Lik' som han wärsta Skälmen wore.
När han ser sig i klämman stå,
Och är'-lös dömas i hwar wrå;
Han må af hjertat glader wara,
Om hon wil lifwet honom spara.

Trettijondesjunde Capitlet.

Huru Råfwen bedrog Wåduren, och kom honom om sin hals.

Fabelen.

Råfwen sade: J hörde wäl i går, Bellin, at Konungen bad mig sända bud tilbaka. Wiljen J, Min k. Frände, tilföra honom thet? Brefwen äro redan skrefna och förseglade. Jag skref them, in under thet Lampen och min hustru språkades wid, och höllo sig glada tilsamman. Han hafwer ännu något mera, at tala med sin Fränka, och kan icke strax följa med Eder til Häfwet. Wåduren swarade: Min k. Frände Reinart; hwad hafwer jag, at lägga Brefwen uti, så at förseglingen icke upbrytes? Råfwens Bref, til Fåhret, är skrifwit med Blod.

tes?

tes? Jag hafwer ingen Ask, ficka eller Böxsäck. Om jag them förwara kunde, wille jag them emottaga.

Råfwen sade: Jag wet nog råd. Skin-Säcken, af Björnens hud, är ther til aldeles tjenlig. När the läggas ther uti, hafwer thet ingen nöd. För thet I bären fram them, blifwen I hos Konungen mycket wälkommen. Han gjör Eder, större åra, och gifwer Eder flera Skänker, än I wiljen hafwa. Thetta trodde then enfaldige Bellin.

Jude kyss förnyas nu, och under söta ord finnes Delgalla.

Råfwen gick in i sitt Näste, och lade Lampens hufwud i Säcken. Han kom ther med ut, och sade til Bellin: Hängen thenna Säcken om Edor hals; men öpner honom icke, om I ej wiljen kallas Konungens Förrådare. I skolen ej heller lämna honom til någon annan, än til Konungen sjelf. När han ser, at Säcken är så wäl förwarad, som jag lemnat honom til eder; Så förtjenen I ther med stor nåd. Och uti ännu större nåd kommen I, om I wiljen säja, at I hulpit mig dichta Brefwen, och gifwit ther til goda råd.

Alle wilja rosas, och ingen lastas.

Bellin, thet enfaldiga Fåret, blef så glad, at han hoppade och slog skanckarna i wädret, säjande: Jag wet, at I, Min Frände, gjören mig här med en stor åra. Alle Herrar i Kongl. Håfwet skola mig berömma, när the få höra, at jag, som hwarken dichta eller skrifwa kan, hålles för Mästare af en så artig Skrift. Thet war wäl, at jag lydde och följde Eder hit. Men, L. Michel, får intet

Lam-

Lampen följa med mig? Nej, sade Råfwen, jag wil ännu uptäcka för honom några lönligheter, som ej blefwo i brefwen införda. Them skal han berätta för wår Nådige Herre, när han med thet snaresta kommer til honom.

Bellin tog afsked af Råfwen, och hastade til wägs. Han lopp med allo macht, at han andra dagen, för Måltids-stunden, måtte komma fram. När Konungen såg, at han kom med then Säcken, som Råfwen haft med sig, sade han: Bellin, hwar ifrån kommen I? Hwarest är Råfwen, hwilkens Wäg Skråppa I båren? Bellin swarade: Michel bad mig lemna til wår nådiga Herra thessa Brefwen, i hwilka I skolen finna helt underliga ting. Jag hafwer hulpit honom dichta och sammanskrifwa them.

Hwar och en bör se[?]ta, hwad bref han emottager, och i hwad wärf han utsändes; på thet han icke må föra sin egen Döds-Post.

Konungen lät strax kalla Böckert, som war Kongl. Klerk, at han skulle läsa the Brefwen, som angingo Riksens angelägna wärf och ärender. Ty han förstod många Tungomål. Han befalte ock Hindze, at öpna Påst-Wäskan, och se hwad ther uti lågo.

Här af tagas Fyra Lärdomar.

1. Falska och bedrägeliga Menniskor förråda ofta, med wilja och upsåt, the enfaldiga, och komma them om halsen. Lika såsom Råfwen här förråder Wäduren, och sänder honom tilbaka med Lampens hufwud. Ty wår närwarande tids Werld är full med listiga practiquer. The Gamle Wise gifwa thetta rådet: Håll tig icke in til them, som i ord och gärningar fara med falskhet, och icke achta tro och låfwen; utan

The listige bedraga the enfaldiga.

The falskas råd skal man sky.

 håll

håll tig med hug och sinne in til the rätta Fridsens Boningar uti then andra werlden. Betänk, at thet är bättre dö wål, än leswa illa.

Falskt beröm skal icke achtas.

2. Ingen skal låta sig förblinda och förföra, genom ett falskt tillagt beröm, (såsom Wäduren blef ther igenom bedragen) på thet honom ej hända må, såsom Hanan, then Räswen bet ihjäl. Ther om förmäler följande Fabel.

En Fabel, om en Räf och en Hana.

J en lång och kall Winternatt sökte en hungrog Räf efter sin föda. J thet samma hörde han en Hana gala i en Bonde-Gård. Räswen gick thit, och spotde honom til, hwi han söng i then mörka och kalla natten? Hanan swarade: Jag förkunnar dagsens annalkande, hwilken jag, i min Natur, förmärker wara hardt när. Räswen sade: Tå haswer tu något gudomeligit i tig, at tu wetsi tilkommande ting. Tå Hanan gohl andra gången, begynte Räswen dantsa, säjande: Tå tu, wise Philosoph, sjunger, bör jag dantsa. Ty man skal glädja sig med them, som glade äro. Widare sade han: O! Hana, tu äst en Furste öfwer alla Foglar. Ty tu kan ej allenast, såsom andra Foglar, flyga up i Luften; utan jämwäl, såsom andra Propheter, spå om tilkommande ting. O! huru haswer, Naturen meddelt tig sina gåfwor. Män thet icke sker mig en stor åra, at jag får wara i sällskap med tig? Om tu tror mig, så unna mig allenast thenna gången, at få kyßa tit hwita huswud.

Räswen bedrager Hanan, med sit falska beröm.

På thet jag ther af må kunna mig berömma, tå jag kommer ibland mina Stallbröder, at jag kyst en Spåmans och Prophetes huswud. Hanan lät bedraga sig, af Räswens falska berömmande, flög neder af Stången, och öfwerräckte Räswenom sitt huswud at kyßa. Räswen gapade om huswudet, hölt thet fast, och sade: Jag haswer funnit then Wisa förutan alt förnuft. J thet tu, Hana, emottog ett fåfängeligit beröm, borttappade tu tin wishet, och miste ther utöfwer titt lif för intet. Hanan swarade: Hwi berömmer tu tig af tine ondsko? Räswen sade: Thet är ingen ondska, utan en wis konst, at förödmjuka the stålta.

Huru then ene skal berömma then andra.

Ändoch alla Menniskor wilja häldre rosas och berömmas, än lastas och försmådas; och fast ingen Menniska är så ödmjuk, at hon icke gärna rosas wil: Så skal doch ingen

gen berömma then andra, om han icke kan gjöra thet af en god grund, och känner honom wäl, som han berömma wil, til thes ut- och inwärtes tilstånd. Eljest är thet en stor lättfärdighet, at således rosa eller rosas. Så gjöra löst och lättfärdigt Folk. The ställa sig så, som theras Sällskap är. Prisar och berömmer man någon, så gjöra the thet samma med; lastar och försmådar man någon, så gjöra the ock thet. Här om säger Fridank:

Mången åt androm ger Är'-titlar höga,
Fast han i hjertat berömmer them föga;
Ja, efter döden blir mångens namn stort,
Fast han i lifstiden intet godt gjort.

3. **Mången grof och oförståndig Menniska berömmer sig ofta af thet, til hwilket hon doch icke är skickelig;** föreställande sig thet, såsom ett konstgrep, at hos förnäma Herrar winna låf och beröm, nytta och fördel ther igenom. Hwilket doch, för theras osannings skul, ofta slår felt, och länder them på slutet til största skada och förderf. Såsom thet ock här wederfares Wäduren, tå han sade, at han gifwit råd til Brefwens skrifwande och författande.

En ogrundad högdragenhet och äregirighet, är skadelig.

Then ther gifwer sig ut, för thet han icke är; han bedrager sig sielf. Såsom Esopus säger om Skatan, at hon en gång samlat Påfogelens och andra Foglars fjädrar, klädt på sig them, förachtat sitt sällskap, och flugit up til Påfoglarna. Tå these försport hennes list, hafwa the plockat af henne alla sina Fjädrar, gjordt henne blott och bar, samt ther utöfwer klappat henne käckt, och låtit henne halfdödan stå för en Narrinna.

Ingen skal gifwa sig ut för thet, som han icke är.

Summa; Then, som låter andra inbilla sig thet, som han icke är; eller ock upgåsar så af egen högfärd, at han ej känner sig sielf; Han gjör sig til en Gäck och Dåra. Han låter sätta på sig the fjädrar, som honom icke tilhöra. Han emottager thet beröm, som honom med rätta icke tilkommer. Lika såsom Räfwen gjorde med Korpen, som hade en Ost på näbben. Han sade til honom: Tu äst swåra wis. Om tu ther til kunde wäl sjunga, hade tu icke tin Like. Tå Korpen wille sjunga, och öpnade munnen, föll Osten ned af hans näbb. Then war thet allenast, som Räfwen sökte, och genom thet smickerachtiga berömmet jämwäl undfick.

Ingen skal högmodas ther öfwer, at andra berömma honom.

Korpen sjunger Cras, och Räfwen ropar Hodie, tå han får Osten.

Digitized by Google

Alle the, som således låta sig af androm med nöje rosas, och tro alt hwad til theras berömd säjes; the högfärdas öfwer främmande och låntagna kläder. Sådane finnas nu ganska mångt i werldene. Theßa Narrar finner man i Furstteliga Häfwen, och i the Lärdas samqwäm, för ett ringa wärde. Theße Fjäder-plockare och Dun-strykare samla Fjädrar ifrån alla orter tilhopa, at the må gjöra Midas til en lärd Dåra, eller en skjön Skata.

En redelig Civil-Betjente bör hållas i åra.

4. En from och trogen Notarius och Skrifware är wäl wärd, at hållas i åra. Ty på honom ligger stor macht. Han bör wara så ståndachtig och trogen, at han häldre wil mista sitt lif, än sin tro och ärlighet. Han skal hafwa ett godt minne, wara wäl förfaren, lärd och wis; theslikes förståndig, och af ett godt rychte. Han skal icke wara stålt, upbläst och högfärdig, icke hätsk och bitter, icke nisk, girig och egennyttig. Han skal wara född af ärliga och goda Föräldrar, samt uti sina seder och upförande wäl skickelig. Thet står uti Dygdernas Memorial-Bok:

När som the Phariser wår JEsum nödgad' klaga,
Han kunde Skrifware ej heller undantaga
Stor Girighet och winst, stor prackt och stort högmod,
Förderfwar än i dag mång Skrifwar', som är god.
The märgla Samwetslöst ut Folk, och Land, och Städer;
Sen froßa, lefwa wäl, och draga sköna kläder:
Kom, fråga fattig Man, som släpt til blod och märg,
Om han ock icke har en Sten i Weßenberg?
Doch är then wärd, som wet sin Syßla wäl at sköta,
Med högre tjenst, och med all heder, at bemöta:
Och slika Skrifware man finer merendels ther,
Som Kungen icke Barn, men helt förståndig är.

Trettijondeottonde Cap.

Huru Wåduren, tå han kom in för Konungen, icke wiste, at han hade Lampens hufwud i Påst-Wåskan.

Fabelen.

Tå Böckert och Hindze öpnat Post-Wåskan, fingo the, i staden för Bref, Lampens hufwud i handen. Ther öfwer förundrade the sig, såjande: Ho är then Man, som understått sig skrifwa til Konungen thetta Brefwet? Ho är så blind, at han ej kan känna igen Lampens hufwud? Theras Lejoniska Majestäter förundrade sig öfwer thenna dierfheten, och woro swåra bedröfwade. Nobel sade: O! Michel, hwad för Lögner proppade tu i mig? O! at jag nu hade fatt på tig.

Konungen blef häftigt wred, skriade så högt och häftigt, at en stor fruchtan kom öfwer alla hans tjenare. Tå sade Leoparden,

Innan man giör något, bör man se på utgången.

 som

Ty eljest torde saken slå illa ut, och föra sorg och förtret med sig.

som stod hos Konungen, och war hans närmaste Blodsförwant: Hwar til skal thet, at I så mycket grämen Eder här öfwer? Om än Edor Gemål woro död, skulle I doch icke så ynkeligen skria. Låter fara thenna sorgen, öfwer then döda Mannen. I ären en wäldig Konung, och behöfwen ei så mycket qwida. Thet är wist, at I miste en Tro-Man i Lampen; Men jag hoppas I hafwen flera igen. I talen förnuftigt, sade Konungen. Jag behöfwer ej så mycket sörja, öfwer en ärlig Mans frånfälle; fast thet också går mig til hjertat. Men thet oroar mig fast mera, at then förrädaren Michel bedragit mig. Jag hafwer, på hans falska råd, låtit fängsla, och ganska hårdt handtera wina Wänner, Brun och Isgrim. Thet skär mig i hjertat, at jag gjort så illa, emot mina yppersta Råds-Herrar. Thet hafwer jag at tacka min Hustru före. Hon låg mig jämt öfwer med sina böner, til theß jag måste gifwa Michel lös. Thet ångrar jag nu, doch alt för sent.

At efterät gå til Angerby, är qwinligit.

Leoparden sade: Grämen Eder ej heller så hårdt här öfwer. Hwad felat är, kan rättas. Man skal gifwa Brun, Isgrim och hans hustru, för theras sorg och nöd, then förrädaren Bellin. Ty han bekände fritt ut, at han gifwit råd til Lampens död. Här med, skolen I få höra, at the gifwa sig tilfreds. Sedan willjom wi alle, med samlad macht, söka efter Michel, och honom, om han gripas kan, strax upphänga. Ty får han tilstånd,

Leoparden blifwer en ond rådgifware.

at

Digitized by Google

at tala för sig; Så wet jag förut, at han icke blifwer hängd.

Här finnas Trenne Lärdomar.

1. När en Furste och Herre är bedröfwad, eller förtörnad, skola hans närmaste Wänner, eller Råd, trösta honom, och blidka hans wrede. Ty ingen Furste eller Potentat i werlden är så rik, wäldig och mächtig, at alla hans anslag kunna winna framgång; utan the slå stundom annorlunda ut, än hans mening och upsåt warit. Therföre är ett förståndigt och tröstlig råd ganska nyttigt. Lika såsom Leoparden här tröstar Konungen, och gifwer honom goda råd, huru the oskyldige Fångarne kunde blifwa löse, och til freds stälte. Ty then tjenaren, som för sin Herra förtiger goda råd, och för Läkaren sin sjukdom, och för sin goda Wän sin sorg; Han gjör orätt, och om han ther öfwer kommer på något obistånd, är thet hans egen skuld. En Furste behöfwer tröst och goda råd.

The Gamle Wise säja: En Konung skadas och sättes i äfwentyr, genom Sex ting. (1) När Lyckan wäxlar om, och beröfwar honom hans bästa tjenare, och wisesta Rådgifware. (2) Genom hans Undersåtares twist och oenighet, när han sielf är orsaken ther til. (3) Genom Wällust; tå han sielf wil omgås med Qwinfolk, äta och dricka öfwerflödigt, jaga och skiuta. Hwarmedelst han försummar sins Rikes angelägna wärf och ärender. (4) Genom sitt egit eniwisa sinnes efterföljande; tå han är wild och owulig i sina gärningar. (5) Genom en swår Tid; tå Krig, Pestilentia och dyrhet upkommer i Riket. (6) Genom otilbörliga gärningar; tå en Regent gjör thet, som honom oanständigt är, och låter thet blifwa ogjort, som honom åligger gjöra. Sex ting hindra ett godt Regemente.

2. **En Furste och Herre skal icke alt för snart tro, om något klagomål öfwer hans undersåtare förekommer.** Såsom Lejonet här tror Räfwens upspundna osanning, emot Björnen och Ulfwen; och råkar sedan sielf ther öfwer i en stor hjerte-ängslan. The Gamle Wise säja, at Storpratare och onda Menniskor, som hata Konungens trogna Undersåtare, för then åra En Furste skal icke wara snar-trogen.

Digitized by Google

och när the stå uti hos sin Öfwerhet, kunna snart förföra sin Herra och Konung. Therföre skal en Konung, tå klagomål upkommer emot någon af hans Undersåtare, then han tilförende öfwer andra uphögt hafwer, noga ransaka och skärskåda alla klago-puncterna; på thet hans förhastade dom ej må sedan föra honom i en hjertelig sorg. Han skal stundom icke tro sina ögon, om han thet sjelf sedt; ej heller sina öron, om han thet hört. Ty slikt kommer mycket ondt åstad. Mången Sak blifwer så bemantlad och hemligen betäckt, at han hwarken med synen eller hörslen, utan allenast med ett djupt eftersinnande, och ett noga skärskådande, kan blifwa utredd och uppenbar gjord. Lika såsom ett förskämdt Win kan se klart ut i ett Glas; Men, när man smakar thet, duger thet icke. Therföre skal en Konung sina tjenares handel och upförande, them han til höga Beställningar utwalt och uphögt, med tålamod och sachtmodighet, men icke med wrede och hastighet, afhöra och döma.

Qwinno-råd är sällan godt.

3. Qwinno-råd bekommer sällan wäl, och winner sällan ett godt slut. Then första Menniskan Adam efterfölgde sin Qwinnas råd, och blef therföre af Gud hårdeliga straffad. Hwad sedermera, tid efter annan, är wederfarit the Män, som följt sina hustrurs råd, wil jag aldeles förbi gå. Här om står thet uti Dygdernas Memorial:

Mer Satans list, än HErrans löften fasta,
Wår första Mor sig månde underkasta;
Sen förde hon sin Man i lika nöd,
Och kom åstad Synd, Ångest, Qwida, Död.

Så länge man i thenna werlden blifwer,
Ej Synden oß nån ro och hwila gifwer;
Hon hafwer släp och möda jemte sig,
Swår sjukdom, brist och hunger, fegd och krig.

Tret-

Digitized by Google

Trettijondenijonde Cap.

Huru Björnen och Ulfwen kommo löse utur sitt Fängelse, och Konungen gaf them, til en wänlig förlikning, Wåduren med all hans Slächt, at med them, efter egit behag, handla och gjöra.

Fabelen.

När Konungen afhört thetta rådet, tyckte han thet godt wara, och befalte strax hämta thessa Herrar utur Fängelset; på thet the åter, til sina Råds-Embeten, sättas måtte. Han befalte ock Cancelleren låta utgå Bref til them alla, som biwistat then förra Riksdagen, med kundgjörelse, huru listigt Michel förblomerat sin Sak, och practicerat sig lös; theslikes huru Bellin och Michel hade ynkeligen tagit Lampen af daga; femwäl ock, huru alle skulle ther efter, såsom tilförende, bewisa Brun och Isgrim all åra; Andteligen, huru thessa twenne Herrar, til en wänlig förlikning, skulle få Bellin och all hans Slächt, at handla med then utan all nåde.

Leopardens onda råd efterkommes, utan ransakande, om Wåduren finnes skyldig, eller om Räfwen bedragit honom.

Leoparden gick strax ut til Fängelset, ther Brun och Isgrim lågo härdt bundne, löste Båjorna af them, och sade: Jag förer Eder til handa en god tröst, Konungens Lejde, gunst och nåde. Hwad Konungen Eder emot brutit, ångrar honom storligen. Han beder ock, at I welen honom thet förlåta. Han

Digitized by Google

gifwer Eder til Förlikning Bellin, med all hans Slächt, Getter och Fåhr. Griper them, ehwarest J them finnen, i Skog eller Mark, och biter them ihjäl. Öfwer alt thetta tillåter min Herre Eder, at J mågen förfölja Michel, hans hustru, barn och efterkommande, och af them söka Edor fromma. Thenna är then frihet, som Konungen tilbjuder Eder, in under sin och sine Efterträdares Regements-tid. J bören aldeles glömma bort, hwad Eder skedt är, och ånyo swärja Konungenom Edor Trohets-Ed. Thetta är, hwad jag Eder säja kan och bör.

Får Ulfwen dom på Fåhret, exeqverar han strax.

Förlikningen blef således träffad, emellan Konungen och thesza Herrar, igenom Leopardens bemedlande. Ty måste Bellin strax låta sitt lif, med hustru, barn och anhöriga. Ther af året, at the ännu i dag af Björn och Ulf förfölgde warda. Ther til förmena the sig hafwa största rättighet, enligit sina wälfångna Privillegier. Och thenna träta them emellan kan ingen stilla; ty Ulfwen wil alsintet skona.

Här af tagas Twenne Lärdomar.

Hwad the Gamle Wise sagt, om then priswärdigaste Konungen.

1. THen priswärdigaste Konungen är liken Örn, (säja the Gamle Wise) omkring hwilken altid ligga en hop döda kroppar; thet är then, som äger fuller macht at trycka och pläga sina Undersåtare, men gjör thet doch icke. Och then olässigaste Konungen förliknas wid ett dödt Ahs, omkring hwilket många Gamar, Örnar och Korpar flyga; thet är then, som hafwer ett orolight Samwete och lefwerne, för sin egen girighet och sina egennyttiga tjenare, hwilke altid begära något af honom. Och fast än Konungen hafwer ett godt hjerta, för sina goda och trogna tjenare; Så kan han doch på thet sidsta, genom the listigas onda råd och ingifwel-

welser, aldeles förändras til sin godhet. Ty the wattudroppar, som städse falla på en Sten, gjöra ändteligen ett Hål i honom, &c.

Euripides säger: Alle Politiske och werldsligen sluge Män hafwa i sina munnar twenne tungor. Then ena, som the tala Sanningen med, bruka the sällan. Med then andra tala the thet, som tiden, tilfället, och saksens omhwälfwande synes fordra. The samme kunna gjöra hwitt til swart, och swart til hwitt, och på en gång blåsa heta och köld utur munnen. The hafwa altid något annat i sitt hjerta förborgat, än thet the med orden utföra och berätta. Twå tungor i en mun.

Således talte Leoparden om Bellin, Konungenom til behag; tå han förmärkte, at thet war så hans wilja. Men fast Bellin lät sig behaga thet falska beröm, som Råfwen honom tillade; och af oförstånd bekände, at han hjelpt Michel dictera brefwen: Så war han doch oskyldig i Lampens död. Thetta alt oachtat, när Leoparden såg, at Konungen wille förlika sig med sina Owänner; såg jämwäl, at thet kunde ske med en ringa omkostnad: Tå affade han, Konungenom til wilja, thenna Domen öfwer Bellin, at Björnen och Ulfwen skulle, til en förlikning, få honom i sin macht och wåld. Här af skal widare läras, The falske tala gärna thet, som gärna höres.

2. At, när en Konung eller Furste, genom någon upwuxen mißhällighet, föranlätes föra Krig emot sin Fienda; blifwer ofta samma krig uphäfwit, och Freden slutad, med en del Undersåtares lemnande i sticket. The måste, med sin swett och blod, med lif och gods, köpa sig en osäker fred. Lika såsom Konungen här gifwer Wäduren, med all hans Slächt, til en förlikning, och ett Försonings-Offer. Therföre säja the Gamle Wise: Then är usel, som måste lefwa i Håfwet. Ty han lefwer städse uti ej mindre sorg och fruchtan, än han woro inneslutad i Hugg-Ormars och andra förgiftiga Djurs Kulor och Nästen. Sällan eller aldrig kan thet få en god ända med honom; utan hans åra och lif står altid i största fahra. Fienden ställes ofta til freds, med the fattige Undersätares lemnande i sticket.

I forna tider hafwa Kejsare, Konungar, Furstar och Herrar benådat sina Städer och Undersåtare med många Privilegier och friheter. Men nu uptänkas allehanda

sätt

Digitized by Google

sätt och utwägar, hwar igenom man må taga ifrån them, hwad the hafwa. Om man them i grund förderfwa och förtrycka kunde, woro mångens (fast icke Regentens, doch andras) hjerteliga önskan. Therföre säger Renner:

Ther wåld går för rätt, och Tyranner regera öfwer Meniga Man; ther går illa til.

Wåld, Tyranni och Macht nu Riksens Tömmar föra,
Och med en stränger hand then trötta Wagnen köra;
För Trohet, Ära, Tuckt, Rättwisa, Flit och Dygd,
At klaga mången an, nu räknas ej för blygd.
Then ena Foglen wil then andra friskt upäta;
Thet ena Djuret wil thet andra bita, fräta;
Then ena Gäddan wil then andra sluka op;
En Fisk then andra wil begrafwa i sin krop.
Then ena Menn'skan mot then andra falskhet brukar,
Thess Ära, Lif och Gods, och goda Namn upslukar:
Man här, mot List och Wåld, ej finner Läkebot;
Man grips, som Djur och Fisk, med Gilder, Snara, Not.

Om thenna machten och wäldet, som nu mångfaldigt brukas i thenna werlden, yttrar sig Doctor Sebastianus Brant sålunda:

Hwad ända öfwerwåld och orätt merendels få.

Orätt och Wåld en ond ända måst få;
Så måst thet Achab och Jesabel gå:
Om än en HErre har inga Owänner,
Skal han doch fruchta sig för sina Swänner.
Amon en Konung i Israel skal
Wara ett wittne i thetta här fall;
Honom hans tjenare ynkligen mörda,
Fast the hans Ålder och Krona bordt wörda.
Simri utdelar ett dödligit sting.
Ja, Alexander, som gjort stora ting,
Så ock Darius (twå Konungar stora)
Genom Förgift och Dolk lifwet förlora.

Ände på Första Boken.

Digitized by Google

Andra Bokens Innehåll.

HÅr beskrifwes, huru alla Djuren, förutan Grimbart Råfwens Frände, kommo enhälligt, på skedd kallelse, til thet Kongl. Håfwet; samt några af them anföra nya och färska Klagomål emot Råfwen. Hwar af Konungen blef til wrede upwäckt. Han kom jämwäl ihog, huru han sjelf blifwit nyligen bedragen. Therföre wille han nu med allo macht utdraga, at gripa och fånga Michel Råf. Men Grimbart går strax til Råfwen, berättar thetta förehafwandet, åtwarnar honom för försåt, och råder honom fara med til Håfwet. Råfwen samtycker, och följer med. In under wägen gjör han sitt Skriftermål. Ther uti uptäcker han Andelig och Lekamelig Öfwerhets beskaffenhet, handel och felsteg.

Digitized by Google

Företalet.

Huru til then utskrefna Riksdagen församlades, icke allenast Djuren, utan ock Foglarna, til en stor myckenhet; hwilke alle klagade öfwer Råfwen. Ja under wägen talade the inbördes sig emellan, som här följer.

Fabelen.

Nu Konungen befalt oß komma op til en almän Riksdag, länder wißerligen til wår fägnad och nytta. Råfwenom hielper nu icke mera hans stora konst. Ty han är fallen i Konungens onåd. Thes utan, tå Konungen får höra alles wåra samfärdiga och endrägtiga klagomål öfwer honom, huru han giort oß, wåra hustrur och barn mycket ondt, wåra Ägg och Ungar förderfwat och bortsnappat, &c. lärer Michel, med Guds hielp, må illa. Wi wilje giöra hwar androm bistånd, och så föra wåra ord, at han skal få skam för alt sitt lastbara och skamliga förhållande. Hade wi förr giort thet samdrägteliga, så woro hämden allaredo gången öfwer honom, och wi förlöste utur all wånda. Thenne listige och ärelöse tjufwen skal nu förnimma, at thet är icke lek och skämt. Blifwer han hängd, så sker honom rätt; och tå får han lön för sina gärningar. Han hafwer thet längst för thetta förskyllat. Och är thet nu så mycket mindre

swårt

Digitized by Google

swårt för oß, at få se wår lust på honom, som Konungen och Drottningen hafwa bägge sagt, at han skal dö utan all nåde.

Af thenna Fabelen läres;

AT lika såsom här alla Djur och Foglar woro samhällige, at rådslå emot och klaga öfwer Räfwen; Så sker thet ock nu merendels i Håfwet. Fast någon eljest woro en from Man, och mycket nyttig therstädes; men råkade doch i minsta måtto förse sig; Så upsätta sig strax en hop Trappesopare emot honom, föra honom i sins Herras onåd, och skaffa honom ändteligen sitt Afskeds-Paß utur Håfwet. Om sådant talar Johan Morslin, i Fru Otros beskrifning, såsom här följer: The frome och enfaldige äro icke tjenlige i Håfwet.

Ej är then Man til Håf-tjenst mogen,
Som mer ej lärt, än föra Plogen;
Man ther i Otro lefwa må,
Och efter Rikedomar stå.

En fattig Man ej hälften finner
Af thet han med sitt arbet winner;
Then andra hälften utan krus
Skal föras in i HErrans hus.

En wil them androm handen räcka,
Och wågen för Rättwisan stäcka;
The hjelpas åt, och thet går fort,
At drifwa henne utom Port.

Ej fromhet up then froma hjelper,
Men snarar' ned i Gropen stjelper;
En annor tjenst måst' tagas an
Förrn Solen löpt sin Åhra-bahn.

Althenstund Håf-Betjenters natur och art, samt huru the skicka sig emot hwar annan, beskrifwes uti thenna Boken; Och Erasmus Roterodamus skrifwit til en sin Wän, som tjent i ett Håf, lärande honom, huru han therstädes sig skicka och förhålla borde: Så synes icke wara otjenligit, om jag här, i början utaf thenna Andra Boken, anförer hans underwisning, them til en Spegel, som ännu i Håfwen någon tjenst bekläda. Therta gjör jag så mycket mindre i then mening, som skulle Erasmus Roterodamus om Håf-lefwernet.

En Håf-Betjent nödwendigt böra så skicka och upföra sig, som här förestält warder; Såsom thet ock ingalunda warit Erasmi tanka och intention, at ther til råda sin Wän: Utan man wil enfaldigt gifwa tilkänna, at slikt är på Håfwet mycket gångse och brukeligit. Hans ord lyda så, som här följer.

Huru then, som wil blifwa länge i Håfwet, sig skicka skal.

Tu skrifwer mig til, säger han, at tu af tina Föräldrar blifwit, emot tin wilja, twungen til en tjenstantagande wid Håfwet. Is thet ett slikt nödtwång, som icke undgås kan, är för handen, wil nödigt wara, at tu ser tig wisliga före; samt tin tjenst så förwaltar, at hon, näst tin Herra, blifwer tig gagnelig, och tu en gång, utan skada och förderf, kan gjöra tig ther ifrån ledig. Ty thet hafwer mångom icke illa bekommit, at the sufwit hos then Skökan Tais. Doch, på thet tu icke må förachta min lärdom, så skalt tu weta, at ock jag, uti runda Femtijo åhr, warit i ett Fursteligit Håf; och hafwer mig thet lefwernet såkedes rätt noga bekant.

Wid Håfwet skal man ingom af hiertat tro, eller trofast blifwa.

Först skalt tu hos tig besluta, at icke tro någon Menniska, ehuru god och from hon synes, ehuru wänlig och kärlig hon wisar sig, ehuru mycket hon pratar, swär, låfwar och tilsäger. Tro icke, at någon är af hjertat tin Wän, och hyser en upricktig wälmening för tig. Här emot skalt tu ej heller af hjertat wara wänlig och trofast emot någon. Doch skalt tu emot alla i gemen, samt hwar och en i synnerhet, wisa tig så wänlig och kärlig, som hade tu them hjerteligen kära, och woro them i alla mål trogen.

War willig til en ringa tienst.

Til then tjenst, som tu kan gjöra förutan tin skada, war ganska willig och benägen, Hälsa hwar Man wänliga. Tag gärna i famn. Wik snart utur wägen. Tag ofta tin Hatt utaf. Bruka ofta i titt tal höga namn, titlar och ordasätt, såsom Stormächtig, Nådig, Hög- och Wälborne, Stränghet, Wärdighet, kärlighet, etc. Beröm altid hwar man rundeliga. Gjör stora löften och tilsäjelser, etc.

Til sådant måste tu tilförende, hemma i titt hus, tig sjelfwan wäl öfwa och bereda; samt ställa titt ansichte i thet skick, at tu til alla sådana Manerligheter finnes skickelig och beqwäm: så at, af tin upsyn och åthörder, intet tekn til orätt eller osanning afmätas må.

Digitized by Google

Hemma i titt hus skalt tu ther uppå studera, at tina ord, titt ansichte, och hela tin kropps ställnig giswa tine dicht en stensager prydnad.

Thetta är första begynnelsen och sielswa grunden, til ett konstigt Håf-leswerne. Hwar til doch ingen är skickelig, utan at han tilförende all blygd och tucht bortlagt, sitt ansichtes naturliga färga glömt hemma, och sig med ett bedrägeligit Smink anstrukit och förstält haswer.

Procul ab aula, qvi vult esse pius.

För thet Andra, skalt tu giswa gran acht uppå the Partier, som giswas wid Håswet; och hwilke the personer äro, som sig til thet eller thet Partiet hålla. Men ther hos skalt tu så skicka tig, at tu ingenthera Parten lätteliga tilfaller, och tig i theß twister inmänger.

När tu förmärker, at wißa Personer äro wäl kända och hörda hos Herren; Så gif tig på then sidan af Skeppet, som starkast ock lyckeligast synes wara. Tu bör icke blyas wid, eller låta tig beswärligt falla, at gjöra rapporter, smickra och hyckla med then Narren, som tu ser stå i nåd hos Herren. Ty tu måste, genom allehanda Biwägar och sluga omgånger, gjöra tig känd hos Herren. Så ofta tu står in för hans ögon, skalt tu förhålla tig enfaldigt och ödmjukt; men ther hos låta förspörja en besynnerligen stor glädje ther öswer, at tu får wara hos honom. När tu med slikt haswer lärt, hwad tinom Herra behagar, eller mißhagar; sedan kan tu lätteligen komma hos honom i nåd och gunst.

Huru Herres Gunst winnes och behålles.

Tu måste ock weta, at tjena honom efter hans wilja, skicka tig efter hans tal, och hans utlåtelser med en leende mun emottaga. När thet icke anstår tig tala, skalt tu med särdeles åtbörder samtycka hans ord, och med förundran berömma alla hans anslag, etc.

Men altid skalt tu, i andras närwaro, utblåsa tin Herres beröm med starka Basuner. Ty thet kan aldrig fehla, när tu således honom wid alla tilfällen uphöjer, at han ju icke får weta thet af någon; och upmuntras ther utaf, at wid tilfälle tänka på tig til thet bästa.

Alt, hwad tinom Herra synes godt wara, skalt tu samtycka; om tu wilt wara tacknämlig.

Ytterligare, och för thet Tredje, skalt tu, wid Håfwet, nu hos then ena, nu hos then andra, med Skänker och Gåfwor tig inköpa och kändan gjöra; doch mera med små, men ther hos zirliga och behageliga, än med stora

Med ringa och små Gåfwor skalt tu gjöra tig känd.

Digitized by Google

och kostsamma Förärningar. Thessa gåfwor skalt tu ifrån tig lämna, med smickerachtiga ord, stora löften och goda tilsäjelser, at tu framdeles, om Gud förökar tin inkomst och wälmående, skalt fulkomligen taga tin skyldighet i acht; Thet tu nu, för tin ringa förmågo, icke gjöra kan. In summa; Tina löften skola bestå af stora Guld-Berg.

Nyttja ingom androm then lyckan, som tu kan få. Ubicunq; spes lucri est, ibi pudere non decet.

När tu kan bekomma ett godt Byte, så wachta tig, at ingen af Gudarna eller Menniskorna äro tig så kära, at tu them thet samma öfwergifwa och lemna wille. War altid tig sielfwom närmast, och tänk på titt egit bästa, gagn och nytta. Ty uti the Saker, som komma an på Gods och Penningar, må tu wäl bedraga hwar och en. Wid Hafwet är Wädret ostadigt, och wil icke alt jemt blåsa enom til behag; Therföre bör man thet emottaga och bruka,enär thet blåser efter ens wilja. Låt ingen Ed wara tig så hög och helig, at tu för then samma skulle låta ett godt Byte gå tig utur händerna.

Håll tig altid in til then parten, som hafwer största medhållet.

Om tu förmärker, at Herren är wred på then ena Parten, och at then andra wil behålla öfwerhanden och winna Striden; Så sälla tig altid in til then segrande Parten, och thet i så måtto, at tu ej heller gjör then andra tig til en ewig owän: så framt thet icke ske kan, tig til en besynnerlig båtnad, och öfwermåtton stor fördel. Ty Herrarnas Nåd och Gunst plägar ofta, lika såsom Wädret, sig förändra och omkasta. Summa; Sök altid och allestädes tin egen winst och profit. Sätt tro och lit til ingen; men skada ej heller någon uppenbarliga. Wachta tig ock, at tu icke anrättar någon Matredning och Hushållning hema hos tig. Thet wil kosta tig mycket, och gjöra Pungen lätt. Thet wil wara tig nyttigare, at tu äst sielf en Gäst, än andras Wärd. Ty tu skalt icke gjöra tin uträkning, huru godt-köp tu får på then eller then Matwahran, och för huru litet tu kan gå til egit Bord; utan fast mera, hwad fördel tu hafwer, när tu ett helt år går til Gäst, och åter med en annan.

Semper tibi proximus esto.

Håll icke egit Kjök. Ther kostar alt för mycket.

Huru tu skalt skicka tig, tå tu går til Gäst.

Några stora Herrar skalt tu altid hafwa för ögon och i öro. Til theras Duk och Disk håll tig; Doch icke för ofta til en i synnerhet. Hos honom war, icke en trumpen och surmulen, utan en glad och lustig Gäst. Bruka lustigt skämt, och nöjsamma kortwilligheter, men wachta tig

Digitized by Google

tig doch, at tu ther med ingen förtörnar. Stinges tu på Skölden, med några fina ord eller grofwa spe-glosor; skalt tu thet afslå med skämt, med en leende mun och behageliga åtbörder emottaga, fast bara alfware lågo ther in under. För hwar Man skalt tu så wachta tig, som woro han tin uppenbare Owän. För ingom skalt tu uptäcka thet, som tig framdeles kunde förekastas, eller til skada och förtret lända.

Skulle tu förstå, at någre wid Håfwet äro tig icke särdeles gunstige och tilgifne; bör tu likwäl ställa tig så, som tu thet i ingen måtto wiste, och ther in under med all behändighet hålla tig in til them, såsom til tina besynnerliga Wänner. Beröm them på the ställen, hwarest the hafwa god bekantskap; Så får the wäl sedermera weta thet, och tu får them til tina Wänner, eller mindre hatare. Fram för all ting wachta tig, at tu icke gifwer them någon orsak, til sin wredes utösande öfwer tig, eller tin skadas sökande. Om någon är tig ogunstig, lådsa som tu thet icke förstodo.

J alt annat höfwiskt Snack och kortwillighets öfwande, war en lustig och talsam Man.

Wachta tig wäl för Spel och Dobbel. Ty många hafwa lupit på thenna klippan, och blifwit så illa stötte, at theras Skepp gått i grund, och the sjelfwe aldeles nakne och med stor möda summit til land. Spel och Dobbel skalt tu fly.

Gif god acht uppå, at tu icke i thet aldraminsta tig besmittar, eller i thet aldraringesta befinnes haft eller handlat orättwiseliga.

Wåga altid och allestädes, at samla tilhopa Guld och Penningar, tit Gods föröka, och uti goda Gömmor wäl förwara. Och när tu äst blefwen fet nog om bogarna, så uptänk någon orsak, lämpa och medel, hwar igenom tu wäl (hwilket ganska få hafwa haft lycka til) och med ett hederligit Afsked kan blifwa ledig ifrån tin Håf-tjenst, och sedan lefwa för tig sjelf i ro och fred. Bruka all lämpa, at församla rikedomar.

Tu skalt icke altstadigt wara hos Herren, icke heller wara för långe ifrån honom. Ty then jämna närwarelsen föder af sig leda och förakt; och en långsam bortowarelse gjör förgätenhet och glömska.

När tu förutan tin skada kan något wara ifrån Herren, så begär at förskickas i Sändebuds-wis; doch uti sådana Saker, som kunna af sig föda wänskap, gunst, Huru man skal söka sin fördel.

och enighet, och icke heller hafwa stort beswär med sig. Så kommer tu altid wälkommen igen til tin Herra.

Tu skalt städse beklaga tig, och äska något af Herren.

Hos Herren skalt tu ock beklaga tig högeliga. Begär förthenskul något af honom, genom besynnerliga konstgrep och allehanda Medel, (lika såsom the listige Skökorna altid, med behändighet, begära och truga något af sina Bolare) doch sådana ting, som han utom sin stora skada kan mista, såsom Beneficia och lediga Sysslor, Biskopsdömen, Probsterier, Pastorater, etc. Men om tu icke kan bekomma slika Beställningar, så utgiör andra, som äro bättre kände, at the sådant begära i sitt namn, doch tig til godo och fördel.

Til en begynnelse synes thenna underwisningen nog wara. Men här efter, tå jag förnimmer, at tu thetta tager i acht, wil jag tig några hemliga och besynnerliga Stycker meddela.

Första Capitlet.

Om then stora Riksdagen, som Konungen höll, och til hwilken alla Djur och Foglar sig instälte; Men i synnerhet, huru Kråkan och Kaninen klagade öfwer Råfwen.

Fabelen.

När alt war så föranstaltat, som tilförende blifwit förmält, utblåstes Riksdagen. Ther til hade sig församlat en wäldig stor Skara, tama och wilda Djur, Foglar och Fjäder Folk, store Herrar och raske Kämpar, ifrån alla orter i Riket. Alla Capita Familiarum woro tilstädes, jem-

Digitized by Google

semte Ståndens deputerade och Fullmächtige; förutan många andra, som för sina egna personer och angelägenheter updragit hade.

Thenna Riksens Ständers enhälliga sammankomst war Konungenom ganska angenäm. Ty upkallade han sitt Capell, och låt spela op på allehanda wäl ljudande Instrumenter. Ther förspordes en så stor glädje, at theß like aldrig tilförende warit. Somlige dantsade, somlige söngo, somlige höllo tacten med hufwud, hand och fot. En del Riddare öfwade sig i fäcktande och ridande. Andre förlustade sig på annat sätt. Men Räfwen allena war frånwarande, brukade sina gamla strek, låg på luhr, och satte försåt för the små och obetänksamma Djuren.

At dantsa och göra krumsprång af lättfärdighet, är Djefwulens glädje.

Konungen fan här utti ett besynnerligen stort nöje. Och, tå otta dagar woro således med lust och lek förnötte, böd han the församlade Ständerna til Måltid på Håfwet, undfägnade them på bästa sättet, öfwade allehanda kortwillighet, och gjorde sig tämmeligen

ligen glad. Hwar wid Drottningen ej heller försummade, at sig inställa, och med sin höga närwarelse, thenna Walen behedra.

Fast en ringa, enfaldig och fattig Man klagar öfwer sin lidna orätt, af the listiga och mächtiga; Så winnes doch intet ther med. Ty theße kunna sig wäl förswara och entskylla.

Efter slutad Måltid steg Kaninen fram, och sade med tårefulla ögon: Allernådigste Herre, och J församlade Rikßens Stånder, förbarmen Eder öfwer mig, och lånen the klage-orden, som jag nu framföra wil, nådiga och benägna öron. J går wille Michel föröfwa på mig ett listigt, förrädeswit och oärhördt mord. Wid paß klockan fyra gick jag förbi hans Slott. Han stod utom dörren, i en Pelegrims-drägt, och syntes wara myc-ket gudelig. Ty gick jag min wäg dristeliga fram, årnande mig hit til Kongeliga Håfwet.

Man bör icke sätta tro och lit til the söta och wänliga ord, som nu för tiden talas. Ty ther in under är swek och bedrägeri.

Han steg emot mig. Jag mente, at han wille mig wänligen anamma. Men i thet samma fattade han mig emellan sina ramar, och tog mig så starkt omkring öronen, at hörslen aldeles förgicks. Thet swartnade så för mina ögon, at jag icke wiste, om jag hade hufwudet qware. Doch, i thet samma han kastade mig under sig, gaf Gud mig then nåden, at jag fick med flychten rädda mitt lif Jag språng tå fast, at jag kl. 8. war, på en Mihl nära, in til thetta Kongl. Håfwet Här sen J tekn efter hans klohr, fyra djupa Sår i mitt hufwud. Jag måste ock lemna honom qware mitt ena Öra i pant. Aldrig war jag närmare döden. Förbarmen Eder öfwer mig i mine nöd. Skal Eders Kongl. Maj:ts påbudna almänna Landzfred icke mera efterlefwas och achtas, ho törs tå färdas ute på wägar och stigar?

Når

Digitized by Google

När thetta talet war slutadt, trädde Kråkan fram; af hwilken tårarna tildrade neder åt, såsom stora Moröttter. Hon sade: Stormächtigste Konung och Allernådigste Herre. Jag förer Eder the nya tidender, som fast ynkeliga åro. Jag kan knapt tala för ångslan, och mitt hjerta wil brista i stycken. I dag bittida gick jag, med min hustru Skarpnäbb, ut på marken. Wi funno Råfwen liggande såsom död, med utsträckta händer och fötter, med ut- och inwända ögon, med öppen mun och långt uthångande tunga. Jag ropade på honom; Men ju mera jag ropade, ju tystare och stillare låg han. Jag for öfwer hans hufwud och buk; Men han rörde sig icke thet ringesta. Min hustru stod brede wid hans kindben, och hörde noga til, om något lifs-tekn förspörjas kunde. Rätt som hon stod, och höll sitt hufwud in til hans mun, at förspörja, om ther någon andedrägt woro; fattade han omkring henne med sina ramar, och bet henne hufwudet slux utaf. Jag blef förfärad, och begynte ropa: O! we, O! we, ett så förrädeligit mord. Han gjorde ock ett skutt efter mig; Men mina wingar hjelpte mig i hast undan op i ett träd, hwarest jag måste se, huru han åt hennes kött, och drack hennes blod. Han lemnade alsintet, mer än fjädrarna qwarre på marken. Förbarmen Eder, O Konung, öfwer mig, och hämnens thetta dråpet. Låten icke missgärningen blifwa ostraffad. Ty thet säges i ett Ordspråk: The äro lika gode, then som stjäl och then som gömmer, then som håller och then som slår.

Kråkan twättar sig altid, men är ända lika hwit.

När then, som borde straffa skam och last, lefwer sielf ther uti.

Förter han sig; om icke altid i timelig, doch säkert i ewig nöd.

Therföre wilja alle Herrar wara, och ingen efterlefwa en Kongelig Förordning, som si fetar på then allmänna och enskylta Säkerheten. Hwilket icke länge kan taga lag, förr än Eders Maj:t finner mycket mera ännu fast obehageligare.

Lärdomar.

Ett ostrafsadt brott föder mycket ondt af sig.

1. När en Furste eller Herre icke handhafwer Lag och Rätt, samt tilbörligen straffar Skälmar och Mißdådare; tå händer ofta, at the onda blifwa än wärre, än the tilförende warit. Ty Herrarne äro, i then händelsen, alt för blödige och slate, se igenom fingren, och spara Rättwisan. Ja, ther af äret, at uppenbare Röfware, Tjufwar och Förrädare, blifwa stundom lösgifne, och på fri fot stälte. Therföre ock ofta slike Herrar och Furstar, hos sina Undersåtare och Meniga Man, all tilbörlig lydno och kärlek, all undersåtelig fruchtan, och sitt goda rykte bortmista och förlora. Undersåtarne skulle fast mera fruchta, wörda och älska sin Öfwerhet, om Hon så wäl straffade all ondska, röfweri, förtryck, dråp, &c. enär thet i Landet föröfwat warder; som ock beskyddade och förswarade the goda och froma, för öfwerwåld och alla onda stämplingar. Ty Lagen är ej allenast gifwen, för theras skul, som illa gjöra, at the måge straffade blifwa; utan ock för theras skul, som fromme och gode äro, at the måge beskyddade warda. När andre så se, at Mißdådare tilbörligen straffas, spegla the sig i theßas exempel, och draga en fasa för thet ondas gjörande. Ty werlden är så ond, at hon icke så mycket afstäter thet onda, för then broderliga kärleken, hwilken hon är skyldig sinom Nästa; som icke fast mera af fruchtan för thet straff, hwilket i Lagen utsatt finnes. Tå Michel icke blef, (som tilförende är berättat) efter sin förtjenst, afrättad; blef han fast dristigare, och gjorde mycket mera ondt, än någonsin tilförende, förachtande Konungens Lejde, Bud och Befalningar.

Til the frommas beskydd är Lagen stiftad.

Dy

D. Sebastianus Brant:

I Domare, som bon på Jordens wida Fält,
När skal Förstånd och Wett slå up hos Ehr sitt Tält?
När skal Ehr törst bli släckt ur rätta Hälso-Brunnen,
At J så illa ej båd' gjör' och tänka kunnen?
Mon Lag och Rätt ha wäxt på Ekens höga topp?
Ell' ock en Dåre then i sömnen spunnit op?
Nej, en Lag är af Gud, och en af wåra Fäder,
Til Rättesnöre satt för Länder, Folk och Städer.
The Bägge gjöra ett, och syfta ther uppå,
At christlig kärlek ej themChristnom felas må;
At ingen Nästan sin, med sken af Rätt, beswiker,
Emedan Rätten är sig sjelfwom altid liker.
Ty bör then wist, som Rätt skal skippa mellan Folk,
Ej låta Winst ell' Macht få blifwa Lagsens Tolk;
Men söka Råd hos Gud, och Råd hos Men'skor wisa:
På thet thes Rättwishet man allestäds må prisa
Men när man wänder op och ned på Lag och Rätt,
Förödes Land och Stad, och Folken alleslätt;
Ty Girighet och Hat så Skarnet wet förgylla,
At Domarn buk och barm til nöje får sjelf fylla.

Lagen är, antingen Gudomelig, eller Menniskl̄ig.

2. Man skal altid och wid alla tilfällen, hela lifstiden igenom, bruka al eftertanka och wahrsamhet; på thet man icke må bedrågeliga förrådas, skadas och för hufwudet stötas. Såsom Kråkan här beswikes af Råfwen. J thet affeendet skrifwer Cyrillus thenna Fabelen. En hungrig och sulten Råf (säger han) låg lönliga uti en Håla, och såg en sulten Korp flyga allestädes omkring, sökande efter sin föda. Ty lade Råfwen sig tätt ned til jordena, lika såsom han warit död. Tå then baksluge korpen såg, at han låg såsom ett Dödt As, flög han öfwer honom, at förfara, om ther in under låg bedrägeri eller ej, innan han wille honom widröra.

Altid skal man wara försicktig, och sig wäl betänka.

Fabel, om en Råf, och en hungrog Korp.

Then ene bedragarens tror icke then andra.

ra. Men tå korpen förmärkte, genom sitt skarpa eftersinnande, af Räswen lesde, tog han en liten Sten i sin Nabb, och lät then falla ned på Räswens öra, säjande: Tu skalt weta, at jag förmärker tin listighet. Ty såsom tu spitsfundigt förmarkt min hunger; så hafwer och jag lönliga förstått titt swek och anslag. Ja, tidt och ofta hafwer jag them, som så legat, ögonen uthackat. Räswen swarade: Jag hafwer ock mångom tig likom huswudet afbitit och upätit. Korpen sade: Menar tu, at jag, in under min hunger, skulle wara utan förstånd? Fråßeri och Dryckenskap förkränka och beswära ens Förstånd, men Nyckterheten förökar och stärker thet. Räswen swarade: Månge äro genom oförsichtighet förderfwade och til intet gjorde, hwilke doch med stor skarpsinnighet och goda Natursens förmåner warit begåfwade; Twärt om äro månge, som haft ganska liten wishet, genom sin rediga eftertancka och goda upmärksamhet, ifrån olyckone befriade, och hafwa thes utom stora ting wäl och lyckeliga utfört. I thet tu tänkt, at jag bedrägeligen lagt en Snara för tig, så lär ther af, at ibland Tjufwarna, gröfre eller finare, är ej heller någon trohet och låswen, hwar på man må sig förlåta. Therföre gak tin wäg; och war altid, i thetta timeliga lifwet, försichtig, och befruchta tig städse, &c.

Dryckenskap förkränker Förståndet.

En redig eftertanka understöder ett swagare naturligit Förstånd.

Andra Capitlet.

Huru Konungen blef förtörnad, tå han hörde Kaninens och Kråkans klagomål; Och hwad han ther wid sade: Samt huru han sedan i thenna Saken sig förhålla wille.

Fabelen.

TÅ Konung Nobel afhört then klagan, som af Kråkan och Kaninen fördes öfwer Michel Räf, blef han swåra wred, och sade med förbittradt mod: Min k.

Fru:

Digitized by Google

Fru; Alle skola få se och höra, huru jag hämna skal thet onda J lidit, samt mitt Kongl. Förbuds förachtande och öfwerträdande. Sannerligen war jag en stor Dåre, i thy jag släpte thenna Falskrackan på fri och ledig fot. Tå jag trodde hans lögnachtiga föregifwande, blef jag skamliga fixerad. O! huru smorde han mig om munnen med Honing, på thet jag måtte göra honom til en Pelegrim! Min Drottning, som trodde hans bladrande, war ther til skulden, at han thenna gången undkom. Jag är doch icke then endaste här i Riket, som genom qwinnoråd blifwit bedragen, skadad och i åfwentyr förd.

Stor wrede förjagar wisheten, och läter munnen wara en obetänksam hjertats tolk.

Thet woro oß en stor skam, om wi således lemnade honom widare en fri tygel, at rasa fram i sine ondsko, stifta uproor, och föröfwa allehanda wåldsamheter. Tänker här uppå, J gode Herrar, och griper til wapn. Bewäpner Eder och Edra Tienare, Söner och Mågar, utan ringesta dröjsmål. Jag wil sielf, i egen Person, göra Eder följe, at thenna leda och listiga Skalken gripa och fånga. Ingalunda skal han kunna oß undslippa. Wi wiljom så alfwarsamt slå efter honom, at han ingenstädes skal säker blifwa.

Ho är then, som ej är bedragen af Qwinno list? Thet är ingen så wis, som sig tilfyllest wachta kan.

Lärdomar.

1. EN Qwinna bör wara wis och förständig, och en Hustru wäl betäncka the råd, som hon wil gifwa sin Man; på thet hon icke ther öfwer til skam warda må, när hennes råd icke winna en god framgång. Lika såsom Konungen här tillägger sin Drottnings meddelta råd, at Räfwen blifwit lös, och undgått thet förtjenta straffet.

Qwinnorna skola sig wäl betänka innan the til något råda.

Digitized by Google

2. En Herre skal wara wis, försichtig och upmärksam, om thet rådet, som hans Hustru eller en annor Qwinna honom gifwer, är godt och nyttigt; på thet han ej sedermera må ångra, thet han efterfölgt hennes råd. Likasåsom Konungen här ångrar efteråt, at han fölgdt sin Drottnings råd, och släpt Räfwen. Ty en Man är stadigare af naturen, än en Qwinna. Therföre länder thet ock honom til större skam och förakt, när han af qwinno-råd skadas; än thet är skamligit för Qwinnan, som samma råd gifwit hafwer, eenär hon thet giort i en god mening. Ty Qwinfolken äro swaga, ofulkomliga och obeständiga kreatur. Men en Man är af starkare complexion; och bör han altså wara mera ståndachtig, och bruka större försichtighet. Dygdernas Memorial-Bok säger:

Efter-Råd är Qwinno-Råd.

Then som har druckit af Wisbetens Elf,
Håller i ära
Sin Hustru kära,
Och henne älskar så nog som sig sielf.
Ty hon så täckliga gjerningar har,
Och så til pricka
Wet sig at skicka,
At hon hans hjerta och sinne betar.

Tredje Capitlet.

Huru Konungen i wrede rustade sig, at, tillika med alla Djur och Foglar, söka efter Räfwen. Hwilket war Brun och Isgrim swära wäl til behag.

Fabelen.

Konungens ord upwäckte hos Brun och Isgrim en hjertelig glädje; emedan the förhoppades få se sin hämnd på Räfwen. Doch tordes the icke yttra sina tankar;

kar; emedan Konungen i wrede ref sina kläder, och bet sina tänder samman, och war til sitt ansichte aldeles förstäld, och förplichtade sig högeliga, at Michel icke ett rättwist straff undgå skulle.

Drottningen trädde fram, neg djupt, och sade: Hwar til skola theßa orden? Gören icke så lätteliga någon Ed, eller wredgens så hasteliga. Anammen af mig thetta enfaldiga rådet. J weten icke ännu rätta sanningen, om Michel är rätt ond eller from? Woro han personligen här tilstädes, skulle en del icke klaga så mycket öfwer honom, som thet nu sker i hans frånwaro. Lagen säger: Audi alteram partem. Then klagar stundom, som hafwer orätt. Jag höll Michel för en from Man, och styrkte til hans lösgifwande. Jag såg ther in under på Edart bästa; fast thet nu torde annorlunda slagit ut. Men han må wara sådan, som han kan; så är han likwäl en wis och förständig Man, af hög Slächt och härkomst, och en så flink Råds Herre, at hans like finnes icke i hela landet. Therföre, O! Konung, förhaster Eder icke. Thet länder icke til Edart beröm. Han kan äntå icke undgå ett laga answar. J hafwen långa armar, och kunnen träffa honom, och ställa honom för Rätta, och döma honom efter förtjenst.

We öfwer we må then wänta, som läter sin Hustru så regera.

En god mening slår stundom illa ut.

En Konung hafwer långa armar.

Leoparden lade thetta här til: Herre, Konung, thet kan icke skada, at J låten Michel komma til förhör. Thet hindrar icke, at äntå låta Rätten gå öfwer honom. Tagen emot

Edor

Edor Drottnings Råd i thetta målet. Wi råda ock alle här til.

Isgrim sade: Herr Leopard, thet kan intet skada, at wi enhälligt råda här til. Woro än Michel här tilstädes, och kunde förswara sig, emot Kaninen och Kråkan; Så wet jag doch en Sak med honom, för hwilken han förwerkat sitt lif. Jag wil nu icke tala något ther om, förr än han kommer hit til Kongl. Håfwet. Öfwer alt thetta har han ännu icke plickat för sin lögn, om then stora Skatten wid Böge Ore. Thet war ett crimen læsæ Majestatis humanæ. Jag wil öfwerbewisa honom mycket ondt, som han gjort Brun och mig. Aldrig kom ännu ett sannings-ord af hans mun. Nu ligger han ute i Skog och mark röfwar och mördar. Thet är wår heder, at samtycka til Konungens mogna råd och föreställningar. Doch twiflar jag icke ther uppå, at han redan, genom Konungens Löpare och Post-förare, fått höra thesa tidningar, och kunnat personligen inställa sig; om han welat.

Stora ord och fett Fläsk fastna icke i halsen.

Konungen sade: Hwad behöfwes, at wi alle wänta på hans ankomst? Gjörer strax Eder alla färdiga. Wi wiljom enhälligt slå efter honom. In om fyra, eller högst sex dagar, wil jag gjöra ett slut på thenna klagan. Tron I icke, at thenne onde och falske Mannen kunde snart förderfwa hela Riket? Gjörer Eder redo, ju förr, ju heldre. Tager med Eder alla Edra Hundar, Harnesk, Byssor, Spjut, och allehanda Krigs-rustning. Förhåller

Wäl honom, som i tid finner goda råd! Ty Efterråd duger icke.

Digitized by Google

håller Eder Tappert, upfören Eder manliga, och wisen Eder oförfårade; Så wil jag slå Eder til Riddare, och bewisa Eder all Kongelig Nåd. Wi wiljom tilsamman draga för hans Slott Malpartus, och ther tilse, hwad han samlat i sitt bo. The swarade alle: Nådigste Herre, drager åstad. Ingen af oß är, som icke wil gjöra följe.

Lårdomar.

1. IBland them, som dageligen stå för sin Herres ögon, finnes en stor del, som beljuga och belacka the frånwarande, besynnerligen them the hata. Lika såsom Isgrim här gjör, under Råfwens frånwaro. Therföre säja the Gamle Wise: Ho är then, som kommer til stor åra och wärdighet, och icke ther uppå tyranniserar? Ho är, som hafwer omgänge med the Onda, och icke skadas och förolämpas? Eller ho wistas på Herre-Gårdar, och icke lider til sitt goda namn och rychte? Sanfärdiga äro theras ord, som sagt: Herre-gunst och wänskap, tro och låfwen, liknas wid en lösachtig Qwinna, som i dag älskar then ena, och i morgon en annan. Och är altid then sidste henne kärast, &c.

Then frånwarande är ett Måhl, thit en ond tunga skjuter.

Herre-tjenst är fahrlig.

2. En ärlig och dygdig Hustru må wäl, med tucktigt och beskedeligit tal, sig in för sin Herra och Man ursäckta, och honom med all lämpa och sachtmodighet tilfreds ställa; men icke honom förarga, med högdragna och ilskefulla ord, med fräcka och försmädeliga åtbörder. Eljest uträttar hon intet mera, än om hon wille släcka en hästig eld, med en fet Olja. Therföre säger Salomon: En trätosam qwinna, och ett stadigt drypande, tå fast rägnar, warder wäl wid hwart annat liknade. Then henne uppehåller, han håller wädret, och wil fatta oljona med handene. Meningen är, at thet är omöjeligit stilla och tilfreds ställa en ond och trätosam qwinna. Men Doctor Knyffel kan något gjöra här til.

Qwinfolken skola, med sachtmodighet och tålamod sig ursäckto.

Ordspr B. 27:15. En wred och trätosam Qwinna är ett ondt kreatur.

Onda qwinnors Lif-Medicus.

Rån-

Digitized by Google

Månner säger:

Then sällan lefwer uti ro,
Som hafwer en ond Qwinna
Uti sitt egit äckta Bo;
Ej större ondt wi finna,
Hon är af en förgiftig art,
Och utan orsak wredgas snart.

En from Hustru är ostattbar.

Men salig är förwist then Man,
Som sådan Wän bekommer,
Hwars dygd och kärlek gjöra kan,
At han änn' mer blir frommer:
Han åker uti Ärans wagn,
Och ökar bäges theras gagn.

Ej något ondt kan henne ske,
Som ej gör honom smärta;
Gud, hon och han, the alle tre,
Tilsamman ha ett hjerta.
Ty lönar Gud them timligt wäl,
Och ewigt bägges theras Själ.

Öfwerheterne är man all lydno skyldig.

3. J alt thet, som är rättwist, och kan befrämja then Almänna nyttan, och således icke är stridande emot Guds ära; äro Undersåtarne plichtige och skyldige, at lyda och följa sin Öfwerhet. Men äro the här utinnan genstråswoge; så tilskickar Gud them en annor, ja ofta en fast strängare Öfwerhet, som en slik olydno och Gjenstråswoghet hårdeligen straffar och hämnar.

Herr Hans af Swartzenberg:

Öfwerheten lydas bör;
Hon må wara ond ell' goder;
Och alt tålas, hwad hon gjör.
Ty af Gud är Riksens roder
Henne lämnat, och hon skal
Räkning gjöra för sitt Kall.

Fier-

Digitized by Google

Fjerde Capitlet.

Huru Gråsswinet åtwarnar Råfwen, och uptäcker alla rådslag emot honom; och talar om then stora utrustningen, som gjöras skulle.

Fabelen.

TÅ Grimbart hade warit tilstädes på Håfwet, och afhört hwad som slutades emot Michel; lop han strax ther ifrån, at kundgjöra honom altsamman. Han kom til Michel, ther han stod utom Slotts-Porten, och hade gripit twenne unga Dufwor, som welat flyga, men icke kunnat; och altså fallit neder på jordena, utur sina Nästen. Hwar wid Michel sagt: Jag skal lära Eder, hwad thet wil kåsta, at wilja flyga, innan I blifwit fulfjädrade, och lärt Flyge-konsten.

Man bör icke flyga i otid.

Then fromme måste wara then ondas rof.

Tå Råfwen blef Grimbart warse, stod han stilla och förbidade thes ankomst, säjande: Waren wälkommen, Min käraste Slächtinge ibland alla. I löpen så häftigt, at swetten lackar af Edor panna. Sägen mig, hwad I bären för tidningar?

Hogärna wil höra nytt, får ofta höra swaller.

Grimbart sade: Min k. Frände, jag förer Eder mycket obehageliga tidningar. Edart lif och gods står i fahra. Ty Konungen hafwer bedyrat, at I skolen dräpas utan Nåde. Han hafwer tilsagt både små och stora, at the, försedde med Byßor, Spjut och Swärd, skola wara här in om sex dagar.

Digitized by Google

Theras Höfwitzman är Pelle med thet kro-kota fingret. Alle råda til Edart förderf och skada. Betänken Eder wäl, hwad J nu wel-len giöra eller låta. J ären en wis Man, och kunnen förmodeligen finna på något råd. Ty J förstån helt noga Edor Fallaciam. J ären ett hufwud för oß alla. Skulle J bort-ryckas ifrån oß, så måste wi bitterligen grå-ta. Ty tå hade wi ingen Advocat, som wåra Saker antaga och utföra, och oß emot allas klagomål förswara kunde.

Owännen tager altid tilfället i acht.

Brun och Isgrim stå nu i stor nåd hos Konungen, och äga en ganska stor macht. Isgrim utropar Eder uppenbarligen, för en röfware och förrådare. Han är Eder häd-skare, än någon annan, och blifwer wist Marskalk innan Påska-tiden. Kaninen och Kråkan hafwa ock andragit sina klago-mål. Jag fruchtar swårliga, huru thet wille gå, om Konungen fingo fast Eder, i sin wrede och grymhets ifwer.

Skarn, skarn, k. Frände, sade Michel, Är intet annat å färde, så achtar jag in-tet theßa lapperis-saker. Ären J förfärad, öfwer ett så litet ting? Jag kan wäl åka och wända. Om än Konungen swurit then dy-resta Eden, får han doch uplösa honom; Och om han än skulle funnit mig i mine miß-gärning, kan jag doch utreda mig, och hafwa wunnit spel. Alla theras rådslag duga intet, tå jag icke är tilstädes. Sörjen förthenskul icke här öfwer, min Frände. Thet hafwer als-ingen nöd.

Propria laus fordet.

Sti-

Digitized by Google

Stigen in uti mitt hus, och låten undfägna Eder, efter min förmågo. Thessa unga Dufwor skola ock stå til Edor tjenst. I behöfwen icke tugga them. The äro så mjälla, at the smälta i munnen. Märgen, i theras ben, är så söt, som Honing. Jag äter ock gärna thenna spisen. Min hustru sammaledes. Följer mig in. Hon skal bereda them, oss til mat; tillika med hwad hon thess utom kan hafwa i beredskap. Men läter henne intet weta något utaf then Saken, som I för mig berättat. Hon är mycket blödig; bånar både framman och bak för thet, som är af intet wärde. Om Eder så synes wiljom wi i morgon bittida följas åt til Håfwet. Min k. Frände, wiljen ock I gjöra mig bistånd, om så behöfwes?

Stnlit Bröd smakar wäl.

Ja, sade Swinet. Jag wil ingen ting försumma; fast Konungen skulle blifwa wred på mig, och wilja straffa mig til lif och gods. I må ock utan fruchtan gå med mig, och förswara Eder. Ty Leoparden samtyckte först ther til, at ingen skulle beskylla Eder frånwarande för något lastbart, emedan I närwarande kunde sådant Eder lätteligen afskudda. Drottningen gaf äfwen ther til sitt nådiga bifal.

Tröst i bedröfwelsen är god och nödig.

Nu wäl, sade Räfwen. Hwad skadar mig tå? Hafwer jag Drottningen på min sida, får jag ock snart Konungen. Ingen skal tå kunna rycka ett håhr utur min röda kappa; än mindre komma mig nära in på lifwet. Jag wet wist, at min Sak blifwer god, tå

jag får sielf tala för mig. Bättre Förespråkare åstundar jag icke.

I thet samma gingo the in uti Slottet. Råfwinnan stod up, och bad them wara mycket wälkomna. Hon lagade i hast en god Aftonmåltid, och stekte Dufworna på Spett. Hon tog utur sina gömmor fram några Fläskor Win, och låt hämta en Bursa starkt Marsöhl. The åto tilsamman, och höllo sig rått lustiga; slående sinnet löst ifrån alt ängsligit bekymmer.

En god Hushållerska.

Lårdomar.

En Wån skal åtwarna och trösta then andra.

1. En uprichtig wån skal icke spara någon mõda och beswår, för sin goda Wåns skul; e- når han behöfwer råd och tröst, hjelp och bistånd. Såsom Grimbart hår skickar sig emot Reinick. The Gamle Wise såja: En förnuftig menniska, som får omgås med godt, årligt och trofast Folk, skal them förutan icke wilja lefwa en enda stund. Och om en sådan Wån icke kan hjelpa, skal han doch trösta. Ty en trogen Wån skal för then andra willigt frambjuda och utgifwa sitt hjerta. Och når en slik trofast förbindelse, wån- och stalbroderskap uplöses, tå är ock theras lefnad förkortad, och theras ögon förmörkade.

En Wån skal icke förlåta then andra.

Huru then, som thet angår, sig ställa skal.

2. En trogen Wån skal åtwarna then andra, tå han ser fahran wara å fårde. Såsom Grimbart hår åtwarnar Råfwen. Men huru then, som åtwarnad blifwer, skal sig förhålla; thet låra the Gamle Wise med theßa orden: Thet samma, såja the, som giör någon mißtänkt uti en Sak, för hwilken han åtwarnas, såsom ganska fahrlig och halsbrytande, skal doch icke förachtas, fast man thet ej wil fulleliga tro. Ej heller skal man uptäcka Sagomannen; tå han gjort thet i en god mening, och år eljest en from Man, som förer en årbar wandel. Utan fast mera bör thet noga skårskådas, hwad godt eller ondt kan ligga i samma Sak förborgadt. Thet goda eller onda, som sig ther in under besticker, kommer honom endast til, som åtwarnad blifwer. Men honom, som åt-

war-

Digitized by Google

warningen lemnar, angår thet icke; och hafwer han ther af hwarken ondt eller godt: Utan han fulgjör allenast sin wänskaps plicht, och wisar en uppricktig tjenstachtighet emot sin älskade Wän.

3. En wis Man skal, i nöd och fahra, wara snarrådig och icke lång betänkt; samt, tå onda tidningar berättas, icke fälla modet, och ther igenom bedröfwa sin Wän. Såsom Michel här tröstar sig sielf. Trenne slags Menniskor gifwas i werldene, säja the Gamle Wise. The förste äro **Förnuftige**, som med en redig och djup eftertanka utföra alt; och thymedelst, om möjeligit är, utwickla sig utur nöd och fahra. Såsom the friske wachta sig för sjukdom. The andre äro **Blödige**, som in under motgången låta sig af sorgen aldeles öfwerwinnas; blifwande så försagde, at the icke söka några utwägar, til sin hjelp och uprättelse utur bedröfwelsens djup. The tredje äro **Tjockhufdige**, som hafwa ett groft Förstånd, och icke kunna weta och begripa, huru the skola wachta sig för fahran, ej heller leda sig ther utur, tå hon är för hand; utan äro twerådige i all ting. Men en förnuftig och wis Man skal i bedröfwelse, nöd och motgång bruka all eftertanka, och icke låta sorgen och motgången så förkränka hjertat, at han faller i mißtröstan. Ty Lyckan hjelper them, som dristige äro.

En wis man skal icke af fruchtan öfwerwinnas.

En wis man skal i nödene icke förfäras.

4. At Räfwen är i alla Rådslag then ypperska och förnämsta, (såsom han rosar sig sielfwan ther af) thet är, kan hända, mera sant, än godt och gagneligit. Johan Morslin talar här om, i Fru Otros Krigsrustning, sålunda;

Räfwen har i alla rådslag sit rum.

Rätten måste gå på krycka,
Tå Fru Falskhet hafwer lycka,
At i Rådet sitta främst,
Och ther wara just förnämst.
Tå Fru Sanning mycket qwider,
För thet trångsmål, som hon lider
Utaf Girighetens flock,
Nu med lock, och nu med pock.
Tå Herr Språtthök wäl kan buga,
Och för Herren konstigt ljuga
På Herr Mehnlös utan sak,
Så i ögon, som på bak.

Tå Fru Lyckas mjuka händer
Kyßas utaf alla Stånder;
Och theß ord uphöjas så,
Som Gud sjelf them tala må.
Tå Herr Skamfri Gud förgåter,
Och sin Nåstas frid upäter;
Och uti all odygd kan
Hälsas för Wälboren Man.

Femte Capitlet.

Huru Råswen berömmer sina Barn, och andra dagen går med Grimbart til Kongl. Borgen.

Fabelen.

Ungdoms wanja lemnas icke i Ålderdomen.

Råswen sade til Grimbart: Min Frände skal weta, at theßa mina Barn äro af ächta art. Min störste Son Rysel, och min yngste Son Reinardin, skola föröka wår Slächt. The begynna allaredo sjelfwe, at wäl föda sig. Then ene tager en Killing, then andre en Höna. The kunna ock simma i watnet, efter feta Änder, Ankor och Gäß. Jag kunde fuller oftare sända them på jagt; Men jag måste först lära them taga sig til wahra, för allehanda fahrligheter, för Jägarenas list, för Hundar och Snaror. Hade jag allaredo kunnat inrätta them efter min wilja; skulle nu icke felat oß någon mat på bordet, then wi gärna tagom til lifs. Doch hoppas jag, at the, som rätteligen slächtas på mig, warda snart i konsten fullärde.

För Barnas upfostran skal räkenskap giöras.

Ty

Digitized by Google

Ty the äro redan så wida komne, at the kunna anställa en bedrägelig lek, och huswudet månt-gom afbita; icke skonande Konungens egna Bönder. Alla theras förrättningar gå snart för sig.

Thet är ket et godt tekn, at i ungdomen stå emot alt godt.

O! hwilken stor åra, sade Grimbart, är thet för en ärlig Man, at haswa Barn efter sitt sinne; the ther så wäl, som Föräldrarne, kunna samla in i huset, hwad som betarfwas! Jag är af hjertat ther öfwer glad, at jag, uti mine Slächt, haswer så wäl artade Ämnen.

Wi wiljom nu icke mera här om språka, sade Michel; utan gå til sängs. Jag ser Frände, at I ären trött. The lade sig i en stor Sahl, som war öfwerhölgd med Hö och annat Foder, Räfwinnan kom ock thit, med sina Barn. Söner och Döttrar. Men i then nattene hade hon intet nöje af sin Man. Han war af hjertat ängslig; men lät icke märka thet. Han låg hela natten i en dwala, in til Hönsegjälden om morgonen. Tå sade han til sin hustru: Thet skal icke oroa Eder, Mink. Fru, at jag går med Grimbart til Konungen. Han låt mig förstå, at thet är nyttigt. Therföre bören I icke sörja ther öfwer; icke heller tro några lösarychten, som til äfwentyrs kunde komma för Edra öron, under thet jag är borta. Doch torde thet icke wara orådeligit, at I låten wäl förwara wårt Slott.

Hemlig oro, gifwer ingen natte-ro.

Altid wäl betänkt, skadar icke.

Frun swarade strax: Hwad nöd tränger Eder ther til? Thet är underligit, at I förglömt then sidsta resan, och wiljen ännu en

gång stadna i ett thy likt åfwentyr. I hafwen rätt, Min Fru, sade Michel. Jag behåller ännu i ett friskt minne, huru större delen sökte tå min undergång. Men thet gick doch icke så, [illegible]m the wille. Lyckan är underlig. Hon sä[illegible]r them ofta på Bakkjelkan, som wilja framsatte warda. Grämen Eder icke öfwer mitt bortwandrande; utan slån all sorg ifrån Eder, och waren wid ett lustigt mod. Om jag kan, så kommer jag hem igen, in om fem dagar. Ther uppå tog han affked af hustru och barn, och begaf sig på wägen, tillika med sin Frände Grimbart.

Lårdomar.

Barnen böra icke så fram sin egen wilja.

1. Föräldrarne skola icke tilstädja barnen theras egen wilja. Såsom Räfwen här talar om sina Barn. Ty Barnens styfhet och egensinnighet warder ej allenast här timmeligen straffad, med Swärd, Galga och Stegel; utan Gud wil och ewinnerligen, och med Helwetis eld, sådant hemsöka. Therföre åtwarnar Salomon Föräldrarna, för en alt för stor slåthet emot sina Barn; och wil, at the hålla them in under Riset och en Christelig aga. Hwilket länder Föräldrarna til lindring i sitt answar in för Gud; och Barnen til timelig och ewig sälhets befordrande, om the låta thet tjena sig til förbättring.

Barnatucktan förachtas.

Nu ser man dageliga prof ther af, så i Tyskland, Swerige och Dannemark, som annorstädes, at snart sagt alsingen Barna-tucktan finnes. Ty hela thenna tidsens werld ser nu måst ther uppå, at theras Barn må lära wäl hushålla, handla och wandla, ricka och föda sig. Lika såsom nu ingen Öfwerhet, andelig och werldslig, woro af nöden, til wårt regerande och styrande, lärande och underwisande. Ingen må tro, at the kunna wäl och troligen bekläda en publique Tjenst, i andeligit eller werldsligit Stånd, som ifrån barndomen intet annat lärt och öfwat sig uti, än söka egen nytta, för-

Genom en ond Barnens upfostrande lida alla Stånd.

deboch båtnad, driswa sin girighet, upspinna allehanda finheter och Politiska strek, &c.

Sebastianus brant säger:

Mäster Crates haswer sagt:
O! J Dårar, gifwen acht,
At J uti mörkret famlen,
Tå J gods åt Barnen samlen.
Himla=Godset är tå sålt,
Tå Ehrt sinne blifwit stålt,
Och Ehr Barn ej kunna lära
HErrans fruchtan tuckt och ära.
J ha'n ofta af them skam,
När som Dårar the gå fram;
The ej kunna Eder glädja,
När J them alt sjelfswåld städja.

Märkeliga ord, om illa uptucktade Barn.

2. Lyckan är (såsom Michel säger) underlig, mångfaldig och omskiftelig. Althenstund Hedningarne förfarit, at ett och enahanda ting länder them ena til gagn och nytta, men them andra til skada och förderf; Så haswa the ansedt Lyckan för en Gudinna, hwilken alt så wäldeliga, twärt emot alla Menniskors begrep, natur och konst, gjör, driswer och förändrar. Men när wi Christne tala om Lyckan, förstå wi ther med intet annat, än Guds oändeligen stora macht, underliga Försyn, och alwisa regering, then han öfwar och brukar, efter sitt Gudomeliga och nådiga behag, när, huru, och emot hwem honom täckes; så at wår fria wilja haswer ther utinan aldeles intet rum.

Lyckan är mångfaldig.

För thenna orsaken skul kan ingen, genom egen wishet, tilskynda sig sjelfwom någon lycka, eller afböja någon olycka. Ty Gud tilskickar både lycka och olycka; på thet man på ingen annan, utan på honom allena, sig förläta må, Jeremias säger: Ho tör säja, at hwarken ondt eller godt kommer igenom hans befalning?

Af GUD kommer Lycka och Olycka. Klagow. 3:38.

Summa; Gud allena haswer alt, thet ware lycka eller olycka, i sine hand. Och, i thet alt kommer ifrån Guds hand, skolom wi, efter Salomons lärdom, i goda dagar wara glade, och then onda dagen taga ock til godo: Ty thenna skapade Gud jemte them andra, at menniskan icke skal weta, hwad tilkommande är. J medgången skola wi Guds nåde

Pred. 7:15.

Digitized by Google

med tacksäjelse årkänna, och i hans fruchtan emottaga; förlåtande oß, icke på then goda Lyckan, utan på Lyckones HErra. Ty then samme som gifwit thet goda, kan ock förlåna thet onda. Therföre bör tu, i medgången fruchta tig, och i motgången hafwa ett godt hopp. Men sätt altid tin förtröstan på HErran, och på honom kasta tin omsorg, nöd och bekymmer; han tilskickar tig wisserliga, hwad nyttigt är.

Timet in secundis, sperat in adversis, alteram sortem, bene præparatum pectus.

Tro timlig Lycka ej; hon kommer tig til korta;
Rätt som hon är tilstäds: så är hon genast borta.
Hon ej qwarhållas kan; hon är en slipprig Åhl;
Hon widrig blifwer snart, och tu theß wißa mål.

Lyckan hafwer många underliga händelser.

Men lycklig äst tu wist, ja mer än trefalt säller,
När tu tin lit och tröst til Gud allena ställer.
Tå wrids titt Lycko-hjul af honom så omkring,
At tig i ewighet ej fattas någon ting.

Sjette Capitlet.

Huru Råfwen fölgde nu sin Frände Grimbart andra resan til Kongl. Håfwet; Och huru han under wägen giorde sitt Skriftermål.

Fabelen.

Michel och Grimbart gingo rätta wägen til Kungs-gården, öfwer en stor och lång Skog, som kallades Black. Jag fruchtar, sade Michel, huru thet wil aflöpa? Jag wet icke, om thenna resan skadar eller gagnar mig. Doch beder jag Eder, Min Frände, at I wilsen afhöra mitt Skriftermål; och hwad jag widare syndat, sedan jag förra gången skriftade mig.

Ho falskeligen sig Skriftar.

Jag

Jag lät skära ett stort stycke Hud af Björnens rygg. Isgrim och hans hustru måste hwarthera mista ett par Skor. Thet kom jag åstad, genom min lögn, af wrede och afwund. Jag hafwer theßlikes bedragit Konungen, med then updichtade stora Skatten; hwar af han funnit alsintet.

Får en falsk Afflösning. Tå synden förlåtes icke, om man ej omwänder sig.

Lampen hafwer jag afhändt lifwet, lagt hans hufwud i en Säck, och öfwerlemnat til Bellin, under sken och namn af Bref. Han bar Säcken, såsom en Gäck, til Konungen, och sade: Nådigste Herre, här äro några wigtiga Bref. Men tå Säcken blef öpnad, och Lampens hufwud ther uti funnit, måste Bellin släppa sitt lif och hufwud til.

Med Kaninen brukade jag then Leken, at han hwarken kunde se eller höra. Han kom doch bort, emot min willa. Men Kråkinnan, Fru Skarpnäbb, måste hålla här. Hennes hufwud skilde jag från kroppen. Aldrig hörer hon mera Gjök.

At skämta med sin Synda Bekännelse.

Thetta

Digitized by Google

se, utwisar at tycke för synden.

Thetta är, hwad jag gjort, sedan jag sidst skriftade. Men tå förgat jag ett, som jag nu wil uprepa. Behagar min Frände sätta sig ned en stund, så wil jag berätta then saken. Thet war icke ett litet Skälmstycke. Jag gick en gång, tillika med Isgrim, öfwer en Betes-Haga; Hwarest ett brunt Stod gick med sitt Föhl, som war wid paß fyra Månader gammalt. Isgrim, nästan halfdöd utaf hunger, bad mig fråga Modren, om hon wille sälja sitt Barn, och hwad nogaste priset woro? Jag lop til henne, och framstälte min frågan. Hwar uppå hon swarade: Förwißo säljer jag thet, om jag får penningar. Men under min fot står köpeskillingen skrifwen. Wiljen I läsa then Skriften? Jag förstod strax halfqwäden Wisa. Nej, sade jag. Jag kan hwarken läsa eller skrifwa. Jag begärar icke titt Föhl. Men Isgrim åstundar thet. Låt honom komma, sade hon. Wi skole ther om wäl komma öfwer ens. Jag lop tilbaka til thet rummet, ther Isgrim stod, och berättade honom hwad jag hört och sedt, såsande: Hon håller sitt Föhl fahlt; men priset wille hon wisa mig upteck-nadt in under sin Fot. Therföre, såsom jag icke kunde läsa samma Skrift; så kunde jag ej heller inlåta mig i någon handel. När I stigen til henne, blifwen I wäl sams. Thet såg jag, at Föhlungen war wärd fina penningar; samt at I af honom kunde wißerligen få några goda måhl. Han är rätt fet och läcker; och har, in til thenna dag, druckit söta

Hwad tu icke wilt, at en annor skal göra tig; thet gjör tu ej heller honom.

Mjöl-

Digitized by Google

Miölken. Ägde en Slachtare honom, han sålden wäl för en stor glödder Kalf.

Thet är icke alt godt kött, som säljes i Slachtare-Boden.

Isgrim swarade: Hwad Skrift skulle thet wara, som jag ej kunde läsa? Tyska, Danska, Latin och Frantsyska kan jag flinkt. Jag hafwer studerat i Erfurt och Paris; samt disputerat i Rom med the Lärda, om Sententz och Aflat. I Logicam och Slute-konsten har jag blifwit Licenciat. Ingen Skrift förekommer mig, then jag icke strax läsa kan. Ty må jag ock wäl förstå thenna. Förbider mig här, Frände; medan jag går bort, läser Skriften, och slutar köp.

At berömma sig af then konst man icke kan, öfwer med Mans

Han gick til henne, och frågade, huru dyr hon höllo sin Föhlunge? Summan, swarade hon, står skrifwen in under min Bakfot. Jag låter icke pruta utaf en halföre. Isgrim sade; Låter mig tå se Skriften. Ja wäl, swarade Stodet; thet wil jag strax giöra. Ther uppå lyfte hon up sina fötter, (Hwarthera wär nyligen skodd med sex hwaßa Söm) och slog så

Is-

Isgrim för pannan, at han damp i backen, och swimmade bort. Han låg ther en timas tid, innan han ornade wid. Tå ylade och skriade han jämmerligen. Såren woro djupa och swedan stor. Han prustade och pruttade; han snös, bet och . . .

Ingen ställer sig så emot sin Nästa, som Gud oß befaller.

Jag gick til honom, och kallade Herra, säjande: Herr Licenciat, Candidat, eller hwad jag skal kalla Eder. Hwad gåfwen J Stodet, för hennes lilla Föhl? Hafwen J ätit up altsamman allena, och icke lemnat en beta åt mig? Hafwen J sufwit wäl på edor måltid? Huru lydde Skriften? J ären swåra wis, och förstån alt.

Then är ännu ofödd, som kan undgå spott och spe.

O! Michel, bespotter mig icke, sade Ulfwen. Jag har farit en så ond färd, at jag thet icke utsäja kan. Then listiga Horan, med the långa benen, war skarpt skodder under fötterna. Ther fans ingen annor Skrift. Med hwart Söm slog hon mig ett håhl i hufwudet. Sex Söm, sex sår.

Theil, som upskjuter med sin Bättring in til Alderdomen, förer sin Siäl i fahra.

Thetta hade så nära kåstat Isgrims lif. Nu har jag upräknat mina synder. Ho wet, Frände, huru mig gående warder? Gifwen mig snart Aflösning; på thet jag må blifwa glad och lustig til mods, sedan synden är ifrån mig tagen. Jag wil här efter bättra mig, och aldrig gå ifrån Edart råd.

Lära

Lärdomar.

1. Högfärdiga och högdragna Menniskor, som sig sielfwom tyckas wara wisa och förståndiga, (såsom Isgrim låtsade wara, säjande sig förstå många Tungomål, och kunna låsa allehanda Skrifter; ändoch Stodet war wisare, än han) föra ofta sig sielfwa uti nöd och fahra; och måste sedan hafwa spott och spe til skadan. Ty man finner mången högmodig Menniska, som i sin yra wil utföra thet, som icke kommer henne wid. Mången wil hälsas för Mästare, innan han blifwit en rätt Lärjunge. Therföre får ock ofta en sådan snöpliga swar och afsked, &c. Men skulle werlden spela med honom, och uphöja honom til heder och ära; Så blifwer han ännu förmätnare, bespottar alla andra, och söker theras wißa förderf; så framt han icke, utur theras Byxsäck, får låsa en wäl klingande Skrift. Ingen skal låta sig tycka, at han är wis.

2. Mången berömmer sig af stora partier och wetenskaper, som doch icke lärt blifwa wis. Såsom Isgrim sig här berömmer, af Academiska studier, af många konster och öfningar; Men ther in under finnes hos honom ganska litet förstånd. Så träffar man ock ibland the studerande sådana Personer, som häldre skona goda seder och konster, än Winkällaren och Öhlkannan. Enär the äro hemma, eller borta, gjöra the thet samma. Therföre säger D. Sebastianus Brant: Månge Studenter berömma sig af Wetenskaper; Men öfwa Fylleri, besöka krogar och källare.

Rätt mången har sin Son til främmand' orter sändt,
Och på hans resa all sin egendom anwändt,
På thet han skulle Dygd och fria konster lära;
Doch annat han ej lärt, än pengar at förtära.
Han kommer sämre hem, än som han reste ut;
Har början gjort på Skam, på Dygd och Ära slut.

Sjun-

Sjunde Capitlet.

Huru Råfwen ån widare fortfar med sitt Skriftermål, och wil ursäckta sina synder, för några Potentaters och andeliga Personers onda Exempels skul.

Fabelen.

Edra synder åro stora, sade Grimbart. Jag undrar storliga, at J wågat wara så djerf. Doch, then döder år, han blifwer död; Fast thet woro båttre, at the lefde. Ty theras död år en orsak, hwarföre mången står efter Edart lif. Men jag wil likwål aflösa Eder. Thet måsta, som Eder skada kan, år Lampens ynkeliga mord. Sannerligen war Edor dristighet alt för stor, at J sånde hans hufwud til Konungen. Jag kan icke se, huru J kunnen ther med gå i land.

Werlden berömmer ingen an- Hwad? swarade Michel. Jag achtar thet ej mera, ån en Loppe-lort. Then, som skal

wan-

Digitized by Google

wandra omkring i werldene, han kan icke wara så helig, som en Munk i klåstret. Lampen gick mig alt för nära. Han war fet, hoppade och gjorde sina luft-språng. Ther med betog han mitt sinne; och hans kötts behagelighet öfwerwan kärleken. Bellin unnade jag ej heller något godt; ty han hade thet någorlunda förtjent. The behöllo fuller skadan, men jag synden. Somlige äro så öfwer måtton plumpe, at jag icke kan lida them, eller göra mig samwete öfwer theras skada. På wägen från Häfwet gaf jag them många underwisningar; men theras dumma hufwuden fattade alsintet ther utaf. Jag hade wäl bordt älska mina jämnlikar; doch achtade jag thet icke stort. Them, som döde äro, blifwa wi qwitte. Så sade ock I, Min Frände.

nan, än then ther kan röfwa, mörda, bränna, slåss, falskas, buldra, prata.

Älska tin Nästa, såsom tig sielf.

Men jag påminner mig nu något annat. Wi lefwa i en fahrlig tid. Wi gifwa gran acht på them, som skola oß föregå. Som the göra, så göra ock wi. Ho skulle icke tro, at Nobel tager hwad han kan få? Griper han thet icke sielf, så föra Björnar och Ulfwar honom thet til handa. Han menar sig ther til hafwa fulgod rätt; emedan ingen törs sätta sig up emot honom, eller säja at thet icke bör så wara. Nej, hwarken hans Häfpräster, eller andra. Ty them tilflyter ock något ther utaf; och gjör them thes utan snarare wärdiga, til Biskops-kappans emottagande.

Synden togo aldrig så mycket öfwerhand, om Menniskio-fruktan icke woro then argaste Prästers Fienden.

Wil någon beklaga sig öfwer liden orätt? Han får wäl långe nog stå bak om, och fåfängt förspilla sin tid. Hwad honom är ifrån-

Digitized by Google

tagit, thet är han qwitt. Hans klagomål hjelper honom icke. Han törs på slutet icke nämna sina grå Wantar. Han tänker: Hwad kan jag, fattige, gjöra emot Nobel? Lagen är af och för honom. Han håller thet för en stor ära, at skrapa til sig, alt hwad han kan. Alle Man skola wara honom lydige. Icke finner jag något Adelskap ther uti, at Herren ricktar sig, med sine Undersåtares skada.

GUD, som är allas HErre, dömer icke efter Personernas anseende, utan efter theras gärningar.

Si! Frände; Fast Nobel är en hög Herre och Wälboren Man, älskar han doch them, som mycket införa, och tala til behag. Thet är icke alt jämt ther med, at Ulfwen och Björnen stå wäl hos honom, och sitta nu, som förr, wid sina Råds-Embeten. Thet wil mångom skadeligit wara, at the äro hans Tro-Män. The kunna wäl stjäla och röfwa; och the andre, store och små försumma ej heller tilfället. Sådana hafwer Nobel hos sig til ett stort antahl. Han älskar och berömmer them, och räknar them för the yppersta.

När the wäldige luta sina hufwuden ihop, måste then fattige släppa Håret til.

Men om then fattige Michel får tilfälle, at fånga en Höna, And, Gås eller Lärka; så gjöres ther af ett stort wäsende. Hwar Man wil honom gripa och fånga. Alle wilja hjelpas åt, at uphöja honom i Galgan. The små Tjufwarna hänga the; Men the store slippa ej allenast, utan the sättas ock til Höfwitsmän öfwer Folk, Städer och Slott. Ingen må understå sig annat, än hålla them i all heder och wördnad, bucka och buga för theras Altaren.

The ther uti per practicam kunna stjäla, sättas til högsta Befälen.

Tå

Tå jag förstod thetta, begynte ock jag få lust til blod, och ligga på lur; på thet jag måtte föra något in i kjöket. Jag tänkte, at thet woro ej mera mig, än androm, förbudit. Samwetet wäckes wäl stundom, med oro och ångslan; tå jag tänker på at man skal icke behålla orättfångit Gods i sitt hus: Men thet insöfwes snart å nyo, tå jag ser, at wåre Förmän fara wilse, och bedrifwa samma laster. Doch finnas månge gode och fromme ibland them, som älska rätt och rättwisa, dygd och ärbarhet. Önskeligit woro, om jag kunde öfwerwinna mig sjelfwan, min onda natur och wahna; samt följa them efter på then goda wägen, och gå i theras Dygde-fjät.

Lärdomar.

1. Mången menniska achtar sin synd ganska ringa, och ursäcktar henne, med någre Potentaters och Prælaters synd och ondsko; tå hon ser, at the synda och bruka allehanda öfwerwåld, som skulle föregå androm med ett ärligt och ostraffeligit lefwerne. Lika såsom Räfwen här uptäcker andras, men betäcker sina egna synder. Thet är icke godt och nyttigt, at ursäckta sin synd, eller wilja then in uppå en annan transportera; emedan hwar och en skal draga sin egen börda, för sina egna förbrytelser swara och lida. Thet är ej heller nyttigt, at äfwen fördrista sig gjöra thet onda, tå man ser många Menniskor synda. Ty man kan så litet ursäcktas, för syndernas stora antahl; så at man fast mera gjör sin fördömelse alt större och större. Ingen skal ursäckta sin Synd, för ens annors onda lefwerne.

2. Ingen i thenna werlden kan wara så fulkomligen god, from och rättwis, som han borde. Doch skal ingen ther af taga sig orsak, til at synda; Såsom Räfwen här gjör. Är Nåden icke rådande hos Menniskan; Så följer hon sin köttsliga lusta och begärelse, söker sin egen nytta och fördel, med sin Egennytt.

Kan är en orsak til mycket ondt. Nästas skada och förderf. Hon achtar tå icke Guds stränga befalning, at hon skal älska sin Nästa, såsom sig sjelf, och honom icke öfwerfalla, betunga eller orätt gjöra. The Gamle Wise säja: Menniskan hafwer, i hela wida werldene, ingen trognare Stallbroder, än Rättwisan. Och then, som låter thenna Stalbrodern altid följa sig; han behöfwer icke fruchta för röfware och tjufwar, eller någon annan fahra och wåda. Then åter, som öfwergifwer Rättwisan, och utwäljer en liten werldzlig Wällust och Glädie sig til Följeslagare och ledare; han bortmister tillika then glädje och wällust, som han eljest skulle undfått i thet tilkommande lifwet, etc.

Månge Furstar se igenom fingren med Röfware. 3. Furstar och werldslige Herrar, som äro af röfweri besmittade, se igenom fingren med andra, och icke straffa them på thet skarpesta; warda här straffade, in under Räfwens person. Ty ett sådant Röfweri kan icke ske, förutan ett stort buller och berychtande, mångas skriande och klagande. Therföre äro ej allenast the Röfware, them Kejsare-lagen kallar ofromma Tjufwar, och som taga med macht och wåld; utan the stå jämwäl på samma Lista, som undandölja, beskydda och hjelpa tjufwarna, och them icke uppenbara och lagföra låta. Efter thet almänna Ordspråket: At hålla och flå, at stjäla och gjömma, at tiga och samtycka; är alt ett och enahanda.

Herr Hans af Swartzenberg straffar, i sin Dicht, them alla, som theßa Röfware understödja och beskydda; talande uti theras egit namn, sålunda:

Hwarföre the hafwa medhåll.

The ondas hop är störst;
Then wil jag winna först.
Jag är ej mot them stränger;
The hjelpa, när mig tränger.
När the få taga til,
Har jag alt hwad jag wil,
Winst, tjenst, medhåll och ära;
Ji må jag mer begära.

Widare säger han til Furstarna:

Ehr straffa bör slikt syndigt dåd;
Doch stån I jemt med them i råd.

Och ytterligare til Röfwarena:

The förste Röfware, som mig bekante blifwit,
Är Ryttar'=Fäders namn i forna tider gifwit.
Katt=Kungen i alt mål förliknar jag wid them,
Som lefwer af thet rof the andre föra hem.
The låta Blygd, och Skam, och Odygd fritt spaßera,
At the sin Rikedom må sjelfwe jämt förmera;
The gömma sådant Gods, som Tjufwen til sig grep,
Som hans och theras hals skull' pryda med ett Rep.
Men hängas the ej up, som nu är mästa seden;
Så straffas the af Gud in til then fjerde Leden.
Ja, pinan börjär här i timligt qwal och nöd,
Men slutas sedan ther i ewig eld och glöd.

Tjufwar och Röfware wore ej så månge, om the ej hade sina Stolpar.

Herimerus, the Frankers fordne Konung, haswer emot Röfwarena låtit utgå en Lag, som så lyder: En Furste eller Hertig, som Konungenom af Franken undergifwen är, skal granneligen wachta, beskydda och förswara thet Landskapet, som honom blifwit anförtrodt. Gjör han thet icke, och Undersåtarom wederfares, genom hans försummelse, någon skada, af Fiender eller Röfware; Så skal hälften af hans Gods Konungenom tilfalla, han sielf afsättas, och icke mera anses för en Furste eller Hertig. Och om han, af fullt upsåt eller eljest witterligen, låter en slik skada ske; skal han sättas lefwande i jorden, eller afrättas med Swärd. Hans hustru, barn och gods skola wara i Konungens wåld, etc. Om thenna Lagen blefwo ännu hållen och efterlefwad, skulle större fred och mera enighet finnas i werldene, än, thy! werre, nu finnes.

Herimeri rättwisa Lag, emot Röfware, och theras Patroner.

Man finner jämwäl Röfware och Penninge=Sugare in under taken, (säger förbemälte Herr Hans) som äro, en tyrannisk Öfwerhet emot sina Undersåtare, orättfärdige Domare, Ockrare, och alle sådane, som orättwisligen, genom list och falskhet, afhända sin Jämn=Christen och Nästa theß Gods och penningar. The borde och undergå ett lika straff med andra Tjufwar. Ty the

Alt Röfweri är straffbart.

Digitized by Google

innehafwa främmande Gods, utom thens wilja, hwilkom thet rätteligen tilhörer. Alla dylika synder warda icke förlåtna, om icke slikt Gods (så wida möjeligit är, och thet ske kan) gifwes tilbaka igen. Och althenstund ett sådant återställande ganska sällan sker godwilligt, och förutan twång; Så är ock fruchtan wärdt, at många Menniskor wandra på wrånga stigar, och fara illa. Hæc ille.

Fogdar och Befalningsmän söka sin egen fördel.

4. Mycket Röfweri, och otilbörligt betungande, anställes af Fogdar och Befalningsmän; hwilke här, wid Ulfwar och Björnar, förliknade warda. Wid Ulfwar förliknas the wäldige och rike Röfware; Och wid Björnar alle the, som förtrycka rättwisan, samt utsuga sine Undersåtares swett och blod, på thet the ther af må lefwa wäl, och gjöra sig goda dagar.

Fru Otro säger, tå hon sitt namn ombytt hafwer:

Thet fordom war skam, räknas nu för ära.

I Höglärde Arghets-Män,
Ångrar Eder icke än?
Wil thet ej Ehrt Samwet stinga,
Arma hopen saklöst twinga?
Rätten hålls ej wärd en Skärf,
Brukas mera til förderf,
Och then arma Hopens Krycka,
Än theß hägnad, frid och Lycka.
Skänk och Gåfwa Eder är
Mer än Rätten altid kär.
Skänk och Gåfwa Ehr förblindar,
Och i Satans Band inlindar.
Tå Ehrt Altar offras på,
Röken wäl behaga må;
Räter Sak tå blifwer krokog,
Hwiter blir båd' swart och brokog.
I gån in i Årans Sahl;
Andre stå i ångslans dahl:
Edor winst och bätnad sökes;
Och the andras armod ökes.

Håf-Präster äro me-

5. I Fursteliga Håf, och på Herre-gårdar finnes knapt någon Bichte-Fader eller Håfpräst, som

Digitized by Google

som wil eller törs säja rent ut sanningen. Orsaken är, at them äfwen ther af någon fördel tilflyter, när the samtycka til Undersåtarenas och the Fattigas förtryck. Ty slike Skrifte-fäder och Håf-Predikanter äro gemenligen store lißmare och Smickrare, som intet säja annat, än thet theras Herrar gärna höra; på thet the må stå i nåd, med åra bekrönas, och til feta beställningar förhjelpas. Men Furstar och Herrar borde icke lida sådana Smickrara hos sig; utan altid hafwa ärliga och fromma, Christeliga och sanfärdiga Män i sin tjenst, som turdes taga bladet från munnen, och tala sanningen utan skrymtan. Sådane skulle tå säja Herrarna theras brister och fehlachtigheter, och icke dölja för them, hwad sant och rättwist woro.

rendels Smickrare.

Thet woro nyttigare, om theras Predikanter woro, såsom Jeremias. 2 Sam. 24: 12.

Såsom Propheten Nathan straffade Konung David för hans Horeri. Genom hwilken Sanningz-Predikan David blef bewekt, at bekänna sin synd; och bekom ther uppå en nådig förlåtelse. Hwar til han icke kommit, om Nathan med honom smickradt, och sedt igenom fingren. Likaledes hade Konung Hischias en stor nytta ther af, at Propheten straffade honom, för thet han högmodeliga låtit the Babylonier se sina Skatter och ägodelar. Ty han blef ther af bewekt til en uppricktig synda-bekännelse; och Gud gaf honom fred i sin lifstid.

2 Sam. 12: 7. David och Hischias blifwa straffade af sina Håf-Präster. 2 Kon. B. 20: 13. 17. 2 Chrön. B. 32: 17. 31.

Men när falske Propheter och smickrande Håf-Predikanter blifwa hörde, och få medhåll af sina Herrar; Tå förföra the, ej allenast sina Herrar, utan ock genom them alt folket. Ty tå Achab förachtade Prophetens Michæ straffande, och emottog falska Propheters beröm, kom han om sin hals. Tå Zedechias ansåg Jeremiæ straffande för bitterhet, men then falske Prophetens smickran för kärlek och sanning, blef han i Fängelse kastad, och miste så sina ögon.

Falske och smickeracktige Prädikanter förföra sina Herrar. 2 Kon. B. 22: 8, 35. 2 Kon B. 25: 6, 7.

6. Furstar och Potentater äro mycket fehlachtiga, om the älska them, som föra med sig Gåfwor och Skäncker. Här om säger then helige Cyrillus: O! tu Girighetenes bedrägeliga krok, Förplicktelsens tunga pant, the förståndigas och wisas omstöpande, tu träldomsens ok, lagsens och rättens förwandlande, all twedrägts föda och spis, Städers förstörande, en säd och frö til alt ondt, &c. Icke utan hög orsak hafwer Gud i sin

At taga emot Gåfwor och Mutor, är oärligt och et ursprung til alt ondt.

i sin Lag (som är Sanningenes och Råttwisones källa, Dygdenes och Endrägtighetenes ursprung) förbudit alla Domare, at taga Skänker och Gåfwor. Ty mutor förblinda the seende, och förwända the rättfärdigas saker; Thet är, the fördrifwa Wisheten, förstöra Råttwisan, och dråpa all Billighet.

2 Mos. B. 23: 8.

Mutor giöra Städer, macht och wälde til intet.

The Romares åra och märkeliga framgång är blefwen til intet, så snart Senaten låt sig med Mutor förleda. Men så länge the endast sågo på then almänna nyttan och säkerheten, woro the alla sina Fiender wida öfwermächtige. En gång wille the Samniter gifwa Paulo Emilio ett stort stycke Guld; hwilket han doch wägrade sig wilja emottaga, säjande: Thet woro hederligare för honom, at wara en Herre öfwer them, som mycket Guld och Penningar hade, än at han sielf skulle thet i sina gömmor förwara. Men så snart Penningen begynte regera i Rom, war ock Lyckan ifrån them wiken. Therföre sade Jugurta, tå han red ut igenom Stads-porten, och såg sig tilbaka: O! Rom, hade jag Penningar, så woro tu fahl.

Fabricius föraktar sådant, och warder beröm(d).

I lika måtto berömmes then Romerska Riddaren Fabricius, för thet han icke wille emottaga then stora Skänken, som Konung Pyrrhus honom tilskickade, säjande: Thet är mig anständigare, at wara en fri Borgare; än bruka en Kongelig, genom Skänker och Gåfwor tilkommen, och köpt åra. Tå Konungen thet förnam, sade han med förundran: Thenne Fabricius kan så litet dragas utaf then rätta Dygde-wägen, som Solen kan hindras i sit lopp.

Summa; Ingen ting försälies dyrare, eller emottages skändeligare, än Gåfwor och Mutor; tå Girigheten är orsaken til theras utgifwande eller anammande. Ty Hesiodus säger:

Skökan, som en Penning wäljer
För sin Åra, mera bör
Åras; än then Rätten säljer,
Och för Winst oärligt giör.

Tjufweri är en almän last. Marcus Cato talar märkeligen

7. Stöld och Tjufweri är gemenligen, hos the Wäldiga här i werldene, en ostraffad last. Thet wil ock Michel, i thetta Capitlet, gifwa tilkänna. Therföre säger Marcus Cato: The Tjufwar, som stjäla bort någon Mans besynnerliga egendom, ligga i fängel-

se i

Digitized by Google

se, band och bojor; Men the, som stjäla ifrån hela Riket, och draga in under sig Cronones tilhörigheter, gå klädde i Guld och Purpur. Thet är (säger Cicero) then största Orättwisa, at just för thet wilja anses för from och rättwis, at man något listeligen förwärfwa, och ther med mycket prunka kan. om Tjufwar.

I lika måtto skärpes Rätten öfwer then Fattiga, för ett litet och ringa fel; Men the mächtigas grofwa förseelser warda intet achtade. Ty the kunna wäl leka Rapiamus, fylla kök, Bod och källare med orättfångit Gods, och så mycket stjäla, at the ther med, om så behöfdes, kunde lösa sig från Galgan. Tå Philosophen Xenocrates såg en Tjuf utledas til Galgan, log han hemligen, och sade: The store Tjufwarne hafwa dömt the små, etc. Magnos fures excolamus, minores mortidamus.

Herr Hans af Swartzenberg säger i sin Bok, som han kallar The Sörjandes tröst: Wåld och ondska är nu swåra allmän i werldene.

Wåld och ondska träder fram;
Nederst Dygden står med skam.
När ej gifwes köttslig lusta
Sörja många nog och pusta.
Se man på en Advocat,
Hur' han föra kan sin Stat?
Pengar wet han wärfwa, gömma,
Andras Pungar artigt tömma.
Mindre Tjufwar hängde bli;
Större löpa oftast fri.
Si! ho främsta rummet tager?
Hwem man fram för andra drager?
Machten nu för Rätten går;
Gunsten mycket nu förmår:
Rätten nu för mutor köpes,
Och på många sätt omstöpes.
Onder Skalk är nu ej dum;
Rädslan gjör then Wisa stum;
Finer list så drifwer spelet,
At man icke finner felet.

Ottonde Capitlet.

Huru Michel än ytterligare Skriftar sig; upräknande några gode Potentaters och Prælaters beröm, och några Ondas skam och laster.

Fabelen.

Onda exempel förleda snart.

TJ! Grimbart. Then, som skal wandra igenom thenna werlden, och måste se så många exempel, onda och goda; han faller snarliga i någon synd, enär han icke thesto flitigare tager sig til wahra, och står thet onda emot. Fast månge Potentater äro gode och berömlige; ljuges doch mycket på them, af then gemena hopen, som snart nog sprider ut ett försmådeligit rychte. Så wahnartig är sannerligen Allmogen. Ty äro månge icke wärdige en from och rättrådig Öfwerhet. Thet onda ropa the högt ut; men thet goda förtiga the. Hwad godt och priswärdigt är, thet är, såsom the intet wiste utaf; the gjöra intet stort utrop ther utaf. Huru kan thet tå någonsin gå wäl til i werldene, når man går thet goda med stillatigande förbi, men ther emot thet onda med Basunande utbläser, och med glädje efterapar?

Allmogen är wahnartig.

En tucktig och ärlig Man flyr baktal, och talar wäl om alla.

Werlden är full med sqwaller och baktal, med lögn och bedrägeri, med otro och falskhet, med förräderi och stämplingar, med rof och mord, med swordom och falska eder, med skam

skam och last. Man lerar nu icke långe efter falska Propheter, Skrymtare och Mun-Christna. Theße äro, som måst besmitta och förleda Werlden.

Prästernas onda lefwerne skadar många.

Allmogen ser Prästernas lefwerne, beblandat med ondsko. The efterfölja the onda, och icke the goda; förrådande sig sielfwa. Blifwa the straffade för sin synd, så säja the: Thet är icke sant, som wåre Präster lära oß, at synden är så tung och odrägelig. Woro hon thet, så bedrefwo Prästerne henne intet. Således wilja the ursäckta sina synder, med Prästernas onda efterdömen. The liknas wid Apan, som wil giöra all ting efter andra, och faller, innan hon wet ordet utaf, i Snaran.

Hwad Påfwiske Präster fordom giorde, giöra ännu the fåwiske.

Thet är sant, at i alla Stift gifwas Präster, som förelysa androm med en ostraffelig wandel, och sielfwe lefwa efter sin lära. Doch finnas ock många, som lefwa i allehanda synder och laster. En del lefwa i uppenbart Horeri, och ther igenom afla Barn. Sedan samla the godz och penningar, sina Barn til fromma. Barnen wäxa up i fräckhet, stålthet och andras förackt. The sätta så stort wärde på sig sielfwa, som en nyß Beplitad Skrifware. En del lefwa i fylleri och dryckenskap, i träter och slagsmål, i falskhet och bedrägeri. Andre i andra synder. Så at nu ganska få Präster skiljas ifrån andra wahnartiga, mer än genom kläde-drägten. Theße äro, som werlden förföra och förwända. Then blinde går then blinda före, tils the bägge falla i GUDs wredes Grop.

Digitized by Google

The Präster, som äro ostraffelige i Lära och Lefwerne, äro dubbel heder wärde, 1 Tim. 5: 17.

Nu för tiden sköter ingen om, at rätta sig efter thet, som man ser giöras af goda Präster, som ostraffeliga lära och lefwa. Men ser man them, som ställa sig then allmänna hopen lika, dantsa, spela, dricka, älska qwinfolk, bära kåsteliga kläder, lefwa kräsligt, församla ägodelar, etc. them tadlar man wäl, men följer doch efter them.

Munkarnas lefwerne.

Munkarne kunna wäl ljuga och bedraga. The låta sig icke länge bedja, innan the infinna sig; särdeles hos the Rika, hwarest något kan förtjenas. The, som bäst kunna buga och ljuga, warda giorde til Läsemästare, Custodes, Priores, Abboter, etc. The andre måste stå något tilbaka. The förre äta thet läckraste, och dricka thet sötaste, och lefwa i godan ro; Men the senare måste låta sig nöja med ringa spis, samt om nätterna hålla Böne-stunder, läsa, sjunga, och gå omkring the dödas grafställen. Ja i ibland Påfwens egna kreatur, Praelater, Abbedißor, Nunnor, etc. finnas ganska få, som rätteligen lefwa efter sin Ordens-Reglor. Så swagt och skröpligt är nu thet Andeliga Ståndet.

Then ther besinnar sin egen felaktighet, bryr sig ej med andras.

Frände, sade Grimbart; thet behagar mig ganska illa, at I upräknen andras synder. Hans Skriftermål duger intet, som förtiger sin egen felachtighet. Hwad angår thet Eder, huru theße eller andre lefwa? Hwar och en skal draga sin egen börda, och wara answarig för sitt egit giörande och låtande;

Digitized by Google

tande; the må lefwa i andeligit eller werldsligit Stånd.

Men hör, Michel; J hwisken underliga ting i mitt öra, och skulle snart störta mig i wilfarelse. J weten til pricka thenna werldenes förhållande, skick och seder, handel och wandel. J borde med rätta wara en Präst, skrifta, lära och underwisa mig, och andra enfaldiga, stumma och oförståndiga; på thet wi måtte blifwa gode, fromme och rättwise. — J werldene behöfwes öfning.

Rätt som the här om sig emellan som bäst språkade, nalkades the in til Kungs-Gården. Tå Michel thet såg, öfwerföll honom en stor räddhoga. Doch repade han mod, och stälte sig rätt oförfärad.

Lårdomar.

1. Af them, som beklåda något Embete i thet Andeliga eller Werldsliga Ståndet, är en del gode, och en del onde. Större delen af Gemene Man efterföljer the onda, på en ondan wäg, och uti onda gärningar; Men the godas efterfölgd försummas ej allenast, utan the warda ock ther öfwer förfölgde och förtryckte. Om thenna then Menige Hopens lättfärdighet, til theß art och natur, skrifwer Sebastianus Franck, i sin Tyska Cosinographia, sålunda: — Som Regenterne och Herrarne äro, så är ock Folket.

Om Allmogens och Menige Mans ostadighet och dårskap, säger Pythagoras: Man skal icke wandra then stora Strätwägen; thet är: Icke wara sinnad, som the fläste, utan som få äro. Therföre kallar Plato then Meniga Man ett Djur med många hufwuden, som ingestädes och ingen tid är sig emellan enigt; utan rasar fram, utan betänkande, emot Sanningen, i lögn och ondsko, lika såsom theß anförare och företrädare; och är altid så sinnadt, som theß Konung och Präst. Med nya Föreståndare förändrar och ombyter thet sitt sinne, seder och gärningar. — Om Menige Mans Natur och sinnelag.

Hwad

Digitized by Google

Så många hufwuden, så många sinnen. Hwad för ett gruswelige, wanwettigt och dårachtigt Djur thet Gemena Folket är, thet haswer Moses wäl förfarit, tå the tidt och ofta gjort honom mycken sorg och bedröfwelse. Alla Historier äro fulla med berättelser, om thet buller, upror och owäsende, som thenne Hopen kommit åstad. Ja, the låta sig altid wäldeliga regeras, af sina egna affecter och begärelser; särdeles tå the se them, som lära at dräpa köttsliga affecter och werldsliga lustar, samt them, som äro på Ärones trappa uphögde och högt ansedde i werldene, åswen gjöra thet samma. Och går thet nu så til, som altid är sedwanligt, at hwar Man wil tro them Meniga Hopenom och Öfwerhetene til wiljes, såsom man tror på then orten, hwarest man är och sig uppehåller. En Ewangelisk Furste haswer ett Ewangeliskt Folk. J Bömen äro månge Hußiter, af orsak, at thet Myntet hålles ther för thet bästa och redbaresta, etc.

Om Menigheternes ostadighet. Således faller thetta ostadiga och obetänksamma Folket ifrån thet ena til ett annat; Theßlikes ock the, som wilja wara theras andelige eller werldslige Förmän. Såsom Wahran är til, så haswa the ock Penningar. Ja, the töras wäl säja uppenbarligen, at the, såsom trogne Undersåtare, måste ställa sig så, som the se sin Öfwerhet sig förhålla. Här ser och hörer man en wacker Gåta! Är icke thet en skön Lek? The låta sig tycka, som följde the GUdz Ord, och wille lära Öfwerheten rätteligen regera. The gjöra thet, som behagar theras Förmän; och sjunga thens Wisa, hwilkens Bröd the äta.

Pålackarne tro, såsom theras Konung. Man plägar säja: Polackarne tro, såsom theras Konung tror. J thet Landet ser man underliga ting gjöras, af the Andeliga Personerna. The kunna segla för alla wäder, och wända kappan efter som thet blås; på thet the må täckas thet galna Folket, och ther med stryka til sig theß rikedom, ära och gods.

Lika som Folket är, så skal ock theras Biskop och Präst wara. Sådant som Folket är, sådan är ock Prästen. Lika söker likt. En slik Gryta bör haswa ett slikt Lock. Jag haswer förundrat mig ther öfwer. Men orsaken, hwarföre så sker, är, at man hos thenna ogudachtiga hopen, som älskar och följer lögnen, kan ingenstäds komma med Sanningen. Han wil blifwa med lögn bedragen, och med lögn regerad. Thenna Wisan måste sjungas, om han skal dantsa. Plato haswer bekänt, at hos thetta

Josephus

wil-

Digitized by Google

wilda och otama Djuret, Herr Omnes, är ingen wisshet eller san Gudzfruchtan. Therföre hafwa ej allenast Christus, Propheterne och Apostlarne mist sitt lif, för then himmelska Sanningenes fria bekännande; utan ock månge rättsinnige, fromme och förständige Hendningar, såsom Socrates, Anaxagoras och Diagoras, blifwit hårdeligen straffade, för thet the afrådt Allmogen ifrån Afguderi.

Lib. 2. contra Apionem.

Thenna underliga Hopen älskar ock ett dageligit ombyte och förwäxling. Såsom then är sielf ostadig, så wil han ock hwar dag hafwa något nytt. När han en tid bort åt måste låta sig åtnöja med thet gamla, blifwer han ther wid ledsen, och lusten förswinner. Fast thenna Hopen står efter något, med besynnerligit begär och åtrå; så låter han doch snart altsamman falla, enär han förmärker, at Saken icke kan winna then önskade framgången. Så angenäm then saken war honom förut, så wederstyggelig synes hon efteråt.

Menigheten åstundar dageligen något nytt.

Summa; Hwar til thenna barnsliga Hopen, Herr Omnes, sig gifwer, och såsom en Biswärm faller, thet måste wara en stor Helgedom, och, efter theß sinne, rätt och rättwist; Och hwad olycka honom, genom theß dårskap, wederfaras må, ther til skjuter han skulden på sin Wederpart. Lika såsom Papisterne skjuta skulden på the Lutherska, och theße åter på Påfwen, på Swärmare och Wederdöpare. I lika måtto swärmar then galna Allmogen; och skal doch wara idel Ewangelium och rättwisa, hwad han sig företager, och i sitt förnuft beslutar. Såsom wi thetta sedt hafwom, i thet nyligen öfwerståndna Bonde-Kriget. The sluta alle sina öron til, och wilja icke höra sin Wederpart; utan förfölja honom på thet hårdaste och skarpaste.

Allmogen faller ifrån thet ena til thet andra.

Bonde-Kriget i Tyskland.

Thenna then Meniga hopens art beskrifwer jag så widlyftigt, på thet man må lära känna thet månghufdiga Djuret; samt ther hos besinna, at thet icke är endrägtigt, wist och fromt, utan fast mera ostadigt och oförnuftigt. Tå wi söka efter thet goda, och dröma om en werld full med Christna; samt låta oß tycka, at then Menige Man är mycket gudelig, idel Helgedom, och full med förstånd: Tå låta wi ett mörker betäcka wårt Förstånd, så at wi icke kunnom se, hur många hufwuden thetta Djuret hafwer.

Hos Allmogen är intet enigt, men wäl stundom arrenderat Förstånd.

wer. The Gamle hafwa sedt något djupare in uti thenna Saken; Besynnerligen the, som setat wid Riksstyrelsen, och gjort sig underrättade, om then Menige Mans handel och upförande. The hafwa förnummit, at the intet rättsinnigt sig företaga, eller förståndigt tala kunnat.
Lib. 5. Tuscul. Quæst. Theras ord äro, (säger Cicero) thessa: Jugen af oss skal til nytto wara, gjöra godt, eller högt upkomma och triswas. Summa; Til hwilken thera sidan thetta otama Djuret raglar, ther måste man wika utur wägen, såsom för en drucken karl.

Thetta Folket afmålas uti Skriften och andra Historier. Ett bewis, til thenna Hopens ostadighet, äro Israeliterne. Huru mycket Moses och Aaron, alle Konungar och Domare, hast med them at syssla; Så hafwa the doch hos them liten willighet befunnit, och af them liten tacksäjelse förtienat. Läs om thet upror, som Chore stiftade emot Mosen. Bese, huru thet gick then fromma Gideon. Hwad förtjente Jephta med sina wälgjärningar, Samuel och David med sin trohet, &c.? intet annat, än idel otacksamhet, upror, hat och afwund. Och ju frommare Konungar thetta Folket hade, ju wärre och olydigare war thet. Hwad för en stor genstråswoghet brukade the then tiden, tå the begärade en Konung öfwer sig, och Gud them så troligen åtwarnade, och sade them förut, huru thet alt gå skulle? Likwäl affstodo the icke ifrån sine ondsko. Summa; Hela then helga Skrift är full med buller, upror och owäsende, som thetta Folket stiftat hafwer.

Märk thetta Folkets ostadighet. Fast thetta Folket, in under Jojada och andra Konungar, synts warit fromt och heligt; Så hafwer doch utgången lärt, at hos them aldrig något alswarе, utan idel skalkhet och skrymteri warit. I lika måtto omwände
2 Chrön. B. 34: 33. sig alt Folket i Israel, med Konung Josia; och föllo icke af ifrån Gud, så länge Konungen lefde. Men at thetta icke rätteligen gått Folket til hjertat, utan the skrymtat,
Jer. 3: 10. Hos. 5: 4. Konungenom til behag; thet bewisa Jeremias och Hoseas. Ty Konungenom til wiljes offrade the HErranom allenast, så länge han lefde; men föllo strax af igen, efter
2 Kon. B. 18: 18. hans död. Ej annorlunda höll Folket sig til then fromma Konungen Hischia endrägteligen, och gjorde med ett
2 Chrön. B. 32: 1. hjerta Sanherib motstånd; doch witnar Historien utaf Krönikan, at Folket icke af allo hjerta höllo sig in til Gud.

För

Digitized by Google

För hwilket Esaias them hårdeligen tilltalar och straffar. Es. 36: 1.

Såledess wisar thet dårachtiga Folket en skrymtachtig Gudsfruchtan, in under en gufruchtig Öfwerhet. Hwilket ock händer ännu i wår tid. Hwart som hälst en Furste och Herre wänder sig, ther står altid thenna galna Hopen före uti spetsen. Är Fursten Ewangelisk; Så regna strax Christne ned i stora hopar, och ingen wil wara then sidste, sinom Herra til wiljes. Men när then samme genom döden afgår, och en Nero kommer i hans ställe; Hjelp HErre GUd! huru snart förswinna tå alle Christne. Här ser man, huru gode och rättsinnige Christne the Håf-Betjenter äro, som fly och sky korßet, såsom Djefwulen sjelf; och icke weta, hwad Christus är, hwilkens ord the höra, och i munnen bära. Moses behöfde för them stiga fram, och lära them, at the GUds Hel. Namn icke böra i munnen och i Skölden föra, tå thet i hjertat intet rum finna kan. Menigheten hycklar med sina Förmän.

Then heliga och christeliga Tron, hwilken icke är hwars mans, hafwer aldrig warit så allmän, at Herr Omnes henne anammat, samt rätteligen känt och bekänt Christum. Ther af året, at flere efterfölgt Christum af förundran, än af kärlek och en hjertelig wälwilja. Här om bär Johannis Ewangelium witnesbörd. Werlden blifwer doch altid Turba, qvæ omnia Turbat; som står emot Sanningenes Anda, och kän sanningena hwarken förstå eller lära. Therföre kan man icke bygga på thenna Herr Omnes, eller finna Christi Ewangelium hos honom. Ty Propheterne tala helt annorlunda här om. Och Jeremias säger: Barnen hämta weden, och Fäderne gjöra up elden, och Qwinnorna gjöra degen, at the skola baka Himmelens Drottning kakor, och gifwa främmande Gudar drick-offer; thet är, the älska alle Afguderi, både unga och gamla hjelpa til thenna Afguda-tjensten. Tron är icke hwars mans. c. 6: Jer. 7: 18.

I thet sjelfwa wärket utwisar thenna Hopens ostadighet; Så äro the alle wärde at berömas, som thenna Hopens Regemente icke älska; Och här emot skola the alle, som Herr Omnes prisa och låfwa, thetta afhöra, at hans beröm är skam, och hans ära förakt. Så må man tå gå långt förbi thenne Herr Omnis wäg och anslag, dom Menighetenes beröm är skam.

och mening. Thetta är just thet samma, som Pythagoras och Plato lära: Then allmänna och nog trampade wägen (som drager til fördömelsen) skal man icke wandra; thet är, som then h. Hieronymus thet förklarar: Man skal icke efterfölja Allmogens och Menige Mans wilfarelse och anslag; Man skal ej heller prisa thet Herr Omnes (som älskar mörkret för ljuset, thet sura för thet söta) högt achtar. Therföre säger Christus: **Thet som för menniskom** (för alla naturliga Menniskor, som lefwa werldene, men icke Gudi, til behag) **högt är, ther stygges Gud wid.**

Per publicam viam ne ambules.

Luc. 16: 15.

Om then Meniga man, in under Nerone,

Ifrån Christi, in til Neronis tid, afhölt sig then Meniga Hopen ifrån the Christnas blod. Hwar man måtte tå wäl hafwa tänkt, at the warit ett ganska gudfruchtigt Folk. Men uti Neronis tid räckte thenna Åsnan up sina öron ganska högt. Tå wille hwar man twå sina händer i the Christnas blod, och blifwa slagen til Riddare för sin manliga gärning. Så gick thet ock med Christo. Honom införde the i Jerusalem, med Palmqwistars och kläders kastande på wägen, och med en härlig låfsång; Men få dagar ther efter korßfäste the honom. Hafwer altså sjelfwa utgången uppenbarliga wittnat, at then Meniga Hopen mera följt Christum af nyfikenhet och förundran, än af en alfwarsam Gudsfruchtan.

och Domitiano,

Under Domitiano war alt Folket uproriskt emot the Christna, och wille på them inlägga beröm, theras Gud til ära, och Afgudarna til hämnd. Någon tid ther efter ångrade Domitianus en slik gärning. Strax föll then Meniga Hopen ther ifrån igen. Och war thet tå en stor synd hos them, at pina och dräpa the Christna; hwilket tilförende hölts för en besynnerlig Gudstienst. Under Constantino förökte the Christne, såsom Flugor om Sommaren. Lika så blef ock Engeland, tillika med sin Konung, på en gång Christne.

och Constantino.

Således är nu then Meniga Hopen afmålad med sina råtta färgor. Hwilket tig i många mål gagna kan. All hwad thenna Hopen sig företager, är idel hårdnackenhet, barnslig nyfikenhet, och dårachtiga anslag. Theßlikes biter han gärna i Betslet, och hatar then han skal fruchta. Therföre töras Furstar och Herrar icke förtro sig til thenna Hopen; ej heller til sina egna Håf-Betjenter. Ty mån-

Herr Omnes biter i Betslet.

Digitized by Google

månge Herrar äro af them, uti sin största nöd, beswekne och öfwergifne. Såsom Historierna intyga, om Dario, Alexandro och nästan alla Kejsare, at theras Häf-folk och Tjenare warit som oftast theras störste fiender och owänner. Och flere Kejsare och Påfwar äro af sina egna wänner mördade, genom practiquer och förgift, än af sina fiender och owänner. Hæc ille.

2. At Undersåtaren gudlöst förtalar sin Öfwerhet, och then ena Menniskan then andra; thet är en swår, men nu mycket gångse synd. Therföre straffar Gud ofta Landet hårdeliga, med många tyranniska Regenter och onda Befälhafware. Ty the äro icke wärde, at hafwa the goda. Men then, som således förtalad warder, skal sig ther öfwer icke gräma och ängsla; emedan thet är omöjeligit kunna en så skickelig wandel föra, at man allom til nöje lefwa och sig upföra kan. Ja, änskönt någon af the döda upstodo, kunde han doch icke täckas allom. Här utinnan skal tu tig således skicka: Eqwaller och Förtal är en stor synd.

Talar man något godt om tig, bör tu thet HErranom tinom Gudi endast tilskrifwa; emedan han allena är god, och en källa af all godhet. Talar man ock något ondt om tig, hwar til tu icke äst skyldig; så gjör thet til osaning med tina gärningar, och icke med tina ord. Ty emot ett ondt förtalande hjelper ingen egen hämd, eller ursäckt och förklaring; utan endast tina wälgärningar, och titt ärliga upförande: Så at tu ther med gjör thet onda rychtet til osanning och til intet. Men talar man något ondt om tig, thet tu sjelf warit orsaken til, och således förtjent; Thet samma låt tig wara en tucktan och underwisning, at bättra titt lefwerne. Här med blifwer djefwulens mun endast tilstoppad. Låt thet sedan komma så wida, med theras tadlande och sqwalrande, som thet någonsin kan. The blifwa wißerligen på slutet ther wid trötte och ledsne. Huru man sig skicka skal, tå man baktalad warder.

3. Straffas här alle the Präster, som icke, efter sitt Embetes och Christendoms-plicht, föregå androm, med en rätt Lära och ett christeligit lefwerne; utan med sin wrånga Lära, och sitt oskickeliga lefwerne, gifwa androm onda exempel. Om sådana säger Hieronymus: The som rätt lära, men illa lefwa; the nederrifwa mer, än the upbygga. The offra Gudi sina tungor, men Djeflenom sina hjertan Präster skola föra en Dygdig lefnad, och ingom til förargelse wara.

Cyprianus: Nihil prodest verbis proferre virtutem, & factis destruere veritatem.

och Själar. Therföre är ett godt lefwerne och ingen Predikan bättre, än mycken Predikan, och ther hos ett ondt och skändeligit lefwerne.

Falske Predikanter äro för GUD en styggelse. Ps. 50: 16, 20.

Theßlikes är ett sådant Falske Propheters och onde Predikanters lefwerne Gudi mißhageligit. Han ropar til them genom David: Hwi förkunnar tu mina rätter, och tager mitt förbund i tin mun; efter tu doch hatar tucktan, och kastar min ord bak om tig. När tu ser en tjuf, så löper tu med honom, och hafwer tin del med horkarlar. Tu sitter och talar emot tin broder, tine moders Son förtalar tu. Tin mun låter tu tala thet ondt är, och tin tunga bedrifwer falskhet.

The äro stumme Hundar, &c.

The Präster, som för sin egen synds skul förtiga Sanningen, eller henne så förmörka, at man them icke förstå kan; Eller, för sin egen fördels skul, för the rikas och wäldigas synds skul, laster och öfwerwäld förskona, och sanningena gå förbi, Christenhetene til skada och förderf, &c. the äro falske Predikanter, Lego-herdar, stumme Hundar, och Skrymtare. Om theßa säger Esaias:

Es 56: 10, 11.

Theras wächtare äro blinde; the weta allesamman intet; tyste hundar äro the, och kunna intet straffa; äro late, ligga och sofwa gärna. Men the äro starke hundar til kroppen, så at the aldrig kunna mätte warda. Hwar och en ser uppå sin wäg; hwar och en girugas för sig i sitt Stånd. (The säja) Kommer, låter oß hämta win, och dricka oß druckna. Och Jeremias: The

Jer. 6: 13, 14.

fara allesamman efter girighet, både små och store; och både Propheter och Präster lära allesamman falska Gudstjenst; och trösta mitt Folk i theras olycko, at the skola thet ringa achta, och säja: Thet står wäl til, thet står wäl til; och thet står doch intet wäl til.

D. Sebastianus Brant säger:

Probersten för alla Predikanter.

Goda Ord, och onda Seder,
Folket icke fromma gjör;
Ty them Ögat mera leder,
Än hwad Örat af tig hör.

Mera gjör tin Zwardags wandel,
Än tin Söndags Prediks-Ord,
Til ett Stöd för gudlös handel
Blir en gudlös lefnad gjord.

Om tu lärer wål, men illa
Lefwer, kan tu höra få:
Ej skal Pråsten oß inbilla,
At han Guds Ord låra må.

4. En Pråst och Själa-Herde, som sina anbefalta Fåhr tilbörligen wårdar och troligen med lefwernet förelyser; han år dubbel heder wård. Man skal skilja the råtta Herdarna ifrån the falska, af bägges theras kånne-tekn.

Huru man skal skilja the råtta Herdarna ifrån the falska.

Alle the, som icke predika GUDs Ord, utan sina egna drömmar; the åro Ulfwar, fast the kallas Biskopar, Probstar, Kyrkoherdar, etc.

Alle the, som fuller predika GUDs Ord, men icke til GUds åra; utan wrånga thet in uppå sig sjelfwa, och på sitt hufwud Påfwen, til at ther med förswara sina updicktade Religions-Satser, etc. the åro skadelige Ulfwar, som komma i Fåhra-kläder, och snart bedraga kunna.

Alle the, som fuller arbeta i Ordet och lärdomen, men icke straffa the höga och förnåma, för theras onda och förargeliga lefwerne; utan them låta i sine synd tiltaga och mogna: The åro smickrande Ulfwar, och Folksens Förrädare.

Alle the, som icke utföra thet genom goda Gårningar, som the lära med Ordet; The åro icke gagnelige under thet Christna Folket. Ty the bryta mera ned med sina gårningar, ån the upbygga med sin lärdom.

Alle the, som icke wårda sig om then Fattiga, utan låta honom förtryckas och beswåras; The åro falske Herdar.

Alle the, som fuller båra Herda-Namnet, men likwål inmånga sig i werldslig Regering; The åro aldrawärste Fåhr-Ulfwar.

Alle the, som endast predika för födan, och at the må samla guld och penningar, i sina hus, pungar och kistor; The åro bukttjenare och penninge-predikare. Ty theras predikande warar ej långre, ån lönen, etc.

Ite & praedicate, Matt. 16. non visionem mendacem, Jer. 14. Attendite a falsis Prophetis, Mat. 7. Loqvimini nobis placentia, Es. 30. Jer. 6. c. 8. Mich. 3. Christus coepit facere & docere, Act. 1. Marc. 6: 34. 1 Reg. 21: 16. Reges

gentium, Luc, 22. Habentes victum & amictum &c. Docentes eos servare omnia, Matt. 28. Es. 43: 10. 11. c. 55: 5. Ezech. 6. 6.

Alle the, som med sitt lärande inplanta uti Menniskorna något annat, än Guds kärlek och sanna kännedom, wördnad och fruchtan, &c. the äro falske Herdar.

Summa; Alle the äro falske Predikanter, som leda the Christna ifrån then enda Guden och Skaparen, in uppå andra kreatur, Helgonen, &c.

5. Warda Munkarnas laster upräknade af Michel. Munkarnas begynnelse är thenna, efter någras föregifwande:

Munkarnas första upkomst.

Någon tid efter, sedan Gud tagit en Jord-klimp, sagt Fiat, och ther af blifwit en lefwande Menniska; wille ock Djefwulen bruka samma konst. Han tog ock ett stycke Jord. Men althenstund han glömt bort thet ordet, som Gud brukade, och sade Pfuj; Så mißlyckades hans arbete, och ther wardt en Munk utaf. Och tå Djefwulen såg thetta stygga Belåtet, sade han: Pfy tig i alla tina dagar! Huru illa hafwer jag gjort mitt arbete! Gack hådan ut i all werlden, och bedrag Folk, Land och Ståder.

Djefwulen gifwer Munken en Kjortel eller kappa.

Tå thenne Munken behöfde en kjortel, bar Djefwulen til honom ett helt stycke grått kläde, skar ther ett hol uppå, och hängde thet så om hans hals. Thenne Brodren gick och bar framdelen af thetta klädet in under sina armar; Men bakdelen flaxade efter honom, och fastnade som ofast, wid förbigåendet, i Törne-buskarna, och war honom mycket beswärlig. Någon tid ther efter kom Djefwulen igen til sitt Kreatur. Tå beklagade thenne Brodren sig högeligen, öfwer thet beswär, han hade af klädet. Tå tog Djefwulen en Wedja, then han bandt omkring honom, såsom ett Bälte; gjorde honom breda Upslag, stora och wida Ärmar. Tådan äret, at Munkarne bära sina Bälten om lifwet, samt så stora och wida kappor, at ingen them fylla kan.

Jemwäl et Bälte.

Samt rakar honom en Krona eller Plätt på hufwudet.

Ther näst gjorde Djefwulen honom en krona. Ty för en sådan helig Menniska war otjenligit, at bära Hår, såsom andre gjöra. Endteligen beklagade thenne Brodren sig, at han sig med arbete omöjeligen föda kunde; emedan hans kjortel woro så stor och ofantlig. Tå gaf Djefwulen honom thet rådet, at han skulle gå i Byar och Ståder, och bedja för Guds skul, säjande: Gif oß, Fattige Bröder, ett Bröd, för Guds skul! Och på thet han måtte hafwa något at lägga uti, hwad han således tiggde

ihop;

Digitized by Google

ihop; Så tog Djefwulen hans klädes-skjörte, wek thet dubbelt, sydde thet tilsamman, och skar ther ett Hål uppå. Således gjorde han honom ther utaf en Matpoßa och Wäge-skräppa.

Nu fast thetta är sagt i skämtewis; Så är thet doch sant, at all theras uprinnelse, gärning och wäsende, hafwer ingen grund i then H. Skrift. The förtjena ej heller sina Namn; i thet the låta kalla sig Religiosos och Monachos. Ty Religiosus och Andelig kallas then, som hafwer Gudz Anda, och tjenar sinom Gudi i andanom och sanningene. Monachus kallas then, som utwalt en enslig lefnad, skilgt sig ifrån werlden och wil hålla sig hårdt in til Gud. Men en Munk är ganska långt skilgd ifrån Gud och thet andeliga lifwet, Guds rätta tjenst och dyrkan. The äro i alla hus, på gator och gränder tilstädes; fast the af hwar man äro så förachtade och förbannade, at, tå någon them oförwarande möter, hålles thet för ett tekn til en förestående olycka och besynnerlig fahra. Munkarnas uprinnelse finnes icke igen uti then H. Skrift.

Thet felas så mycket, at Munkarne wilja wara ett i Christo; så at the twärt om icke äro ense sig emellan. The sätta sin största salighet i sin Ordens-Reglor och theras Stiftare; glädjande sig ther öfwer, at the kallas Augustiner, Benedictiner, Franciscaner, Dominicaner, Barnordiner, Jacobiter, &c. Lika såsom thet woro för ringa, at slätt af kallas en Christen. The förlåta sig fast, och pocka så hårt, på sin Orden, Reglor, Cerimonier och Menniско-stadgar, som skulle en Himmel icke wara nog, til theras heliga lefwernes och förtjensts aflönande och betalande. Munkarne wilja icke wara inbördes ett i Christo.

The komma icke ihog, at Christus sådana onyttiga Bud aldeles förachtar; och sitt enda Bud, som handlar om kärleken, utkräfwer, säjande: **Hwar och en plantering, som min himmelske Fader icke planterat hafwer, skal uprycka med rötter.** Then ene kommer fram, med en stor, fet och upbläster Buk, fullproppad med allehanda Fisk; hwilken han utgifwer för sin bästa och yppersta goda gärning. Then andre berömmer sig af hundrade Skåppor, fulla med psalmer och mumlade Tidegärder. Then tredje wil utösa många Fastedagar, Vigilier och Själe-Mäßor. Somlige framkomma, Matth. 15: 13. Hwar uti Munkarnas goda gärningar bestå.

med en stor hop Guds-tjenster, (såsom the thet kalla) så dryge och tunge, at ett stort Skepp them nåppeligen bortföra kunde. Men Christus wil gjöra thetta onyttiga berömmet til intet, tå han til them säjande warder: Jag känner eder icke. Skökor och Horor skola förr än J gå in i GUDs rike.

Munkarnas natur, råd och anslag beskrifwes, i Dygdernas Memorial-Bok, med theßa orden:

Munkarnas beröm.

Thenna här Kappan bepryder min bak;
Jag bär ther under en Skälm, som är spak.
Mången med falskhet jag så gjör til mods,
At han mig Testamenterar sitt Gods;
Hwilket theß Arfwingar wäl skulle få,
Om jag i förslag ej Klöfwer lärt slå.
När jag en däjelig Qwinna får se,
Hjertat begynner at picka och le;
Om hon sin kärlek ej håller mig wärd,
Blir jag af ångslan och oro förtärd.
Mer på thet werldsliga leker mitt sinn',
Än om thet andra jag lägger mig winn.
Fast jag ett löfte har HErranom gjort,
Jag i mitt hjerta ej achtar thet stort.

Nijonde Capitlet.

Huru Apan, som kallas Marthen, wille färdas up til Rom, mötte Räfwen på wägen, och tog hans Sak med sig; Och om några andra Laster, som brukas i Rom.

Fabelen.

TÅ Marthen, som war en wis och förståndig Man, gjort sig redo, och begifwit sig på wägen, och wille wandra til Rom; blef han Michel, som til

Kungs-

Digitized by Google

Kungs-gården wandra skulle, oförmodeligen warse. Han gick förthenskul emot honom, och sade: Waren wid ett godt mod, Frände. Doch frågade han icke efter hans Sak, huru then stodo; emedan han hade henne sig wäl bekant.

Tå Lyckan möter någon, skal man icke förlåta sig ther på; emedan hon är ostadig.

Räfwen swarade: Jag tror, at all olycka följer och möter mig. Jag är anklagad af några leda Tjufwar. Jag tror, at Kråkan och Kaninen, af hwilka then ene mist sin Hustru, och then andre sitt Öra, båra all ting fram för Konungen. Men jag kommer wäl sjelf snart in för honom, tå thet skal them fast litet gagna.

Thet mästa mig kan skada, är, at jag står i Påfwens Band, för thet jag rådde Isgrim sly utur Klåstret; tå han sig beklagade, at hans Natur icke kunde sig åtnöja låta, med så litet Mat, som honom i Klåstret beskods; samt at han omöjeligen kunde lefwa så strängt, så mycket låsa och sjunga. Förthet jag hielpte

Påfwens band lösas af förgyldt och försilfrade händer.

 te

te honom ther ut, lönar han mig nu illa hos Konungen, och råder i alla mål til min wärsta. Dom-Probsten, som står hos Konungen i stor Nåd, wet ock, at jag står i Band; och han hafwer, i thetta målet, mycket at säja öfwer mig. Skulle jag nu fara til Rom, och söka Aflat; Så måste min Hustru och Barn lida mycken hunger och törst. Isgrim och andre, som äro mine Owänner, skulle tå icke försumma, at them hata, förfölja och skada. Men woro jag fri från thetta Bandet; så woro jag strax wid ett bättre mod, och kunde frimodigare försächta min Sak in för Konungen.

Månge Caniter lefwa än nu, som mißunna Abel all lycka.

Marthen sade: Förstår mig rätt, Min Frände. Jag går nu up til Rom; och wil ther til hjelpa, at ingen skal kunna förtrycka Eder. Jag är Biskopens öfwerste Clerk, och förstår wäl all thenna handelen. Jag wil citera Dom-Probsten til Rom, med att wara förswara Eder emot honom, Eder på alt sätt ursäckta, och skaffa Eder Absolution. Om han än woro aldrig så arg och illslindig, skal han icke kunna något, til Edart wärsta, uträtta. Ty i Rom wet jag wäl alla wägar, steg och mått, och hwad jag ther skal giöra eller låta. Jag wil tala med min goda Wän Simon, som ther är mächtig, och bedrifwer stora ting, och hjelper them mycket, som wilja på hans Altare offra. Herr Skalkefund är ther en wäldig Herre. Doctor Tagtil förmår ock mycket, och hafwer ett stort anhang. Herr Wändekåpa, och hans Frände Löfefund, äro

Dygd och ära, wishet och konst förachtas; Men för Penningen är all Ondska fabl, &c.

Digitized by Google

såmwäl mycket rådande. Theße alle äro mine Wänner. Jag hafwer ock sändt thit Penningar, som gjöra mig hos Herrarne ännu mera kånd. Lapperi med alla citationer och inkallelser. The äro ej annat, än en hemlig Penninge-Klocka. Om Edor Sak, Frände, woro aldrig så falsk och orättfärdig, wil jag doch med penningar henne omstöpa. Ho penningar hafwer, han kommer snart til nåde; ho them icke hafwer, han får stadna i stöpet, i fahra och äfwentyr. Si! Frände, then Saken, för hwilken J sitten uti Band, tager jag emot; och skal gjöra Eder ther ifrån fri, ehuru stor och mångfaldig hon wara må. Går nu fritt til Håfwet. Fru Rykenowe, min hustru, är ther. Hon står hos Konungen och Drottningen i stor nåd. Taler med henne. Hon tjenar gärna sina Wänner, hwad hon kan och förmår. Mången hafwer rätt, men winner doch icke, om han försummar thesa Genstigar. Hon hafwer hos sig twenne Systrar, som äro Drottningens Håf-Fröknar; och trenne Söner, som äro Konungens Pager. J finnen ock ther många af Edor Slächt. Theße kunna gjöra Eder ett godt bistånd. Men skulle Eder äntå icke wederfaras någon rätt, så förtöfwer ther icke länge; utan låten mig thet flux weta. Jag skal komma them alla uti Påfwens Band; ware sig Konung eller Drottning, Herre eller Fru, en eller annan. Jag skal utwärka ett strängt Förbud, at ingen, hemligen eller uppenbarligen, skal för them läsa eller Mäßor hålla,

Hwad wägar then skal gå, som nu för tiden hafwer någon ansökning.

them

Digitized by Google

them begrafwa, eller theras Barn döpa. Liten här uppå, Min Frände.

Påfwedömet är fult med laster.

Thet är ondt at wara ichuse, ther ingen är Kuse; Och hälsten wärre, ther hwar och en är Herre.

Påfwen är en gammal, siuk och kröplig Man, som nu intet stort orkar bry sig med infallande beswärs-mål. För öfrigt achtas hans befalning icke så särdeles. Hans Embete förwaltas af en wäldig Cardinal, som af allom kallas Aldrigmätt; emedan han tager emot, alt hwad han få kan. Jag känner en Qwinna wid Campi flor, til hwilken han hafwer en stor kärlek. Igenom henne wil jag sända til honom ett Bref. Hon skal snart nog bringa min Sak til ett godt slut. Ty hwad hon wil, thet sker wißerliga. Hos hans Notarius, som kallas Johannis Partie, står jag ock wäl. Han fiskar altid efter Guld och Penningar; och förer wäl Protocollet, tå sådant klingar. Skrifwaren kallas Mox hinc, mox illinc, och är in duplici Jure wäl studerad. Får han ännu ett åhrs öfning, blifwer han säkert Mästare i practiquen. Domarenas namn, i then Andeliga Rätten, är Munera, Moneta och Denarius. Hwilkom the tillsäja Rätten, ther wid blifwer thet ock.

Til Rätten kommer man genom Tre ting: Mutor, Gunst, Macht. Och öfwer theßa tre härskar penningen.

Ingen kan förlåta Synden utan Gud allena.

Således brukas ock list i then Rätten; fast Påfwen ther af alsintet wet. Sådana måste jag hålla mig in til; emedan Synderna genom them warda förlåtna, Banden lösta, och all frihet tilsagd. Förlåten Eder här uppå, Frände. Konungen wet ock redan, at jag wil taga Eder Sak med mig til Rom, Eder hielpa och

und-

undsätta kan. Betänke förthenskul sig Konungen wäl, hwad han må gjöra; jämwäl ock, at i Räfwens och Apans Familier äro månge wise och förständige Män, som kunna gifwa honom goda råd, tå the eljest äro dyra. Thetta skal ock lända Eder til stor nytta, tå J kommen fram.

Michel tackade sin Frände för thenna goda tröstan; och låfwade sig sådant wela tacksameligen bemöta, tå han blefwo utur sin wånda förlöster. Med thessa orden skilgdes the bägge åt. Michel gick, med sin Frände Grimbart, til Kongl. Håfwet, hwarest han icke i bästa måtton utmålad war. Thet är anständigt, at then ena Wännen är then andra bewågen.

Lärdomar.

1. TRofaste Wänner hälsa hwar annan wänligen; och rådslå med hwar annan kärligen, uti sin åliggande nöd och angelägenhet. Och när the oförmodeligen råkas, skola the ther öfwer icke förfäras; ej heller ställa sig så, som wille the fördölja och förtiga, huru thet står til med them. Således rådförde Michel sig med Apan sin Wän, som honom mötte under wägen til Residencet, och beklagar för honom sin motgång, sorg och nöd. Hwar emot Apan tröstar honom, och tilsäger honom sin hjelp och bistånd i alla mål. En wänlig hälsning, och ett ärligt rådförande, äro wänskaps-prof.

Then är en wis och wäl förständig Man,
Som wänskap god med Wänner öfwa kan.

2. Warda här Påfwarnas practiquer och illfundiga stämplingar, tillika med hela sitt anhang, uptäckte och straffade. Såsom Apan här uppenbarar för Räfwen, genom hwad Medel hon wille Påfwiska practiquer och stämplingar.

gjö-

Digitized by Google

gjöra honom bistånd, besynnerligen genom sina Wänner i Rom; af hwilka hon kallar then första Simon, thet är, Andeligit Ocker. Ty Simonia är thet Ocker, som man genom Andeliga Gods och Förläningar, ther med man handel driswer, insamlar och förwärswar. Fast Påswen och andre, som kallas Andelige, en sådan Simonie med orden högeligen förbjuda och fördöma; Så öswa the doch henne i sielswa werket så mångfaldigt, at i Rom, och i alla Stift, är intet allmännare. Ty Påswen haswer tillåtit, at Folket må med Andeliga Förläningar och Sysslor handla, såsom med annor köpenskap; och at then må wara närmast til then lediga Tjensten, som en wiß Summa Penningar utbetala kan. Hwilket är förskräckeligit at höra, men är doch wist och sant.

Hwad Simonia kallas och är.

Therföre säger Ulric van Hytten, en Riddare och Poet, at i Rom finnes en besynnerlig Trefaldighet. Ther giswas trenne märkelige Borgare och Handelsmän, som kallas Simon, Judas, och thet Folket af Gomorra.

I Rom äro Trenne slags Borgare.

The rike i Rom åta treggehanda slags Rätter, som äro: The Fattigas Swett; Thet Gods, som är med Ocker och Falskhet wunnit; och Rof af thet Christna Folket.

Bord-Rätter.

I Rom äro trenne slags Öswerstar, Ockrare, Skrymtare och Horojägare.

Öswerstar.

I Rom driswes handel med trenne slags wahror: Nemligen, med Christi Förtjenst, Andeliga Förläningar, och allmänna Qwinfolk.

Kram-Wahror.

Trenne märkelige Doctores äro uti Rom; Doctor Tagtil, Doctor Utengrund, och Doctor Wändekåpa.

Doctorer.

3. I Rom och annorstädes kan man, för penningar, få Rätt, Nåd, Gunst, och hwad man wil. Penningen styrker Tron, gjör Adelsmän, Wänner, Wishet och Skickelighet.

Pennin-gens macht och wärde.

Digitized by Google

Här om säger Switsaren:

Thet är ju så, Ehwart wi må
I thenna Werlden springa;
At hon är wist Helt full med list,
Och Dygden achtas ringa.

Mig, för mitt Guld, Är mången huld,
Och hjelper up til Heder;
Then thet ej har, Måst all' sin dar
Få sitta långre neder.

Stort klagmål hörs, Tå Armod spörs;
Gods, Gods är allmän handel.
At få thet fatt, Båd' dag och natt
Påsyftar theras wandel.

Man reser fort Til mången ort,
Och efter Rikdom trängtar;
I Regn och Snjö, På Land och Sjö;
Man efter Winning långtar.

I Själ och Bröst The hafwa tröst
Af Pängars klang och skalle;
The stå ej af, Förr'n i sin Graf,
På Gods at ropa alle.

4. En wis och förståndig Man skal sin Wän hjelpa, trösta och bistånd gjöra. Såsom Apan här skickar sig emot Räswen. Ty the kallas rätteligen Wänner, som äro hwar androm hjelpsamme och trogne; och hwilkas kärlek intet annat, än then bleka döden, uplösa kan. Intet i werlden är fägnesammare, än en ärlig och uprickttig wänskap; Och intet är sorgeligare, än mista en sådan wänskap. I ett sådant afseende wisar Apan Michel til sin Hustru, som honom hos Konungen kunde hjelpa och biständig wara. Ty honom, som skal gå til Rätta, gjöras Tre ting behof: Penningar, Recommendationer och Osanning. Likaledes äro Tre ting, som afsluta alla saker: Mutor, Gunst och Macht. Så at Penningen måste altid wara tilstädes, enär något uträttas och winnas skal. Rätte Wänner hjelpa i nöd. Tre nödiga ting för en Lagsökande.

The Andeligas swekfulla förhållande i Rom. 5. Påfwens, Cardinalernas och Officialium i Rom swek, bedrägeri och falskhet, bedrifwes på så många sätt; at thet icke beskrifwas kan. Apan uptäcker en del ther af. I sin Romerska Trefaldighet talar Ulric van Hytten här om, sålunda: I Rom äro tre ting Förbannade, Tre ting äro i Rom förbannade; Fattigdom, then Första Kyrkones Cerimonier, och Sanningenes bekännelse. Föraktade, Tre ting äro i Rom storligen förachtade; Fattigdom, Gudsfruchtan, och Rättfärdighet. Uphjelpande, Tre ting uphjelpa hwar man i Rom; Penningar, Djerfhet, och oförskämdhet. Öfwerflödige, Tre ting äro i Rom öfwerflödige; Horor, Mäße-Präster och Skrifware. Begärlige, Tre ting begäras allmänneligen i Rom; korta Mäßor, gamla Penningar, och ett wällustigt lefwerne. Segrande, Genom tre ting hafwer Rom sig all ting underlagt; Wåld, Bedrägeri, och falsk Helighet. Otrolige. Tre ting tro ganska få Menniskor i Rom; Själenes odödelighet, the Heligas Samfund, och Helwetis pina.

Thet än mycket twistas: Om
Simon Petrus war i Rom?
Swaras: Petrus är utdrifwen;
Simon är ther qware blifwen.

Kättarn Simon är ther qwar,
Som GUDs Höghet icke spar
Uppenbart och hemligt smäda,
Och om Petri Nycklar qwäda.

Petrus war en annor Man;
Andra Seder hade han.
Annat skick wil Simon föra,
Och GUDs rätta Tjenst förstöra.

En Notarii och Secreterares Embete. 6. En Notarius och Secreterare, som sitter wid Protocollet, bör wara Samwetsöm, och icke Penninge-snål. Apan försummar ej heller, at tala om theßa Personer. En Secreterare eller Notarius är en allmän Skrifware, hwilkom åligger, at troligen uppskrifwa, i en skickelig Form och Instrument författa, alt hwad honom af båda Parterna blifwer anförtrodt och befalt. Men om han, genom Mutor förförd, Protocollet förfalskar, them ena Parten til wilja och tjenst, och them

Digitized by Google

them andra til skada och förderf; Så är han i sanning ett ostadigt Rör, och en Wäder-Hane, på hwilken icke litas må. Ty

En sådan slipär wäl, och mycket artigt wänder,
Och hafwer wunnit Spel i båda sina händer.

7. J några Consistorier sitta stundom twenne Domare, som heta Herr Penning och Herr Skänk, på Domstolen, och trädsa Rätten. The äro fahrlige, men doch mycket wäldige. Ty thèn ther rundeligast gifwer, får snart Rätt. Såsom Apan säger, at sådane finnas i Rom, uti then Andeliga Rätten. Ett witnesbörd, om theßa och andra osfick, bär then Boken, som kallas Lejone-Spegel, med theßa orden: Twenne fahrlige Domare i en Andelig Rätt.

Thet Mißbruk man i mångt Capitel finner,
At Rättwishet ej sin befordran winner;
Och Skicklighet, som finnes hos en Man
Til ledig Post, rätt få uphjelpa kan.

Om än en Arm i sanning föredrager
Sin rena Sak, och Gud til wittne tager;
Man gifwer doch ther sällan acht uppå,
Hans ömma Sak kan ej til hjertat gå.

Ty ser man städs en Saul bland Propheter,
Som Åsnan sin på gröna Fältet beter,
Och för sitt Guld får beta Christi Fåhr;
Fast på sin wacht han lik en Apa står.

En löper fram, som Hjorten uti brunsten,
Til Herda-tjenst, igenom Herre-Gunsten;
Thes Förmån ej til något neka få,
När Dårenschjöld thet ju wil hafwa så.

En annor får tå stiga up ur Sanden,
När Enkan, ell' theß Dotter räcker handen,
Och Nycklen ur sin barm til Kyrkan tar,
Och hälsarn strax för Herde, Man och Far.

En skicklig Man, som wärdigt bär sin Kappa,
För Porten får sig tröttan fåfängt klappa;
Han spisas af med Löften; och tå först
Får slippa in, tå åldren spörjes störst.

Men

Men säg mig tå: När många Själar mördas?
När Mensko-Gunst, ell' Winst och Nutor wördas?
När Biwägs-Man uphjelpes för en From?
Ho swara skal in för Guds stränga Dom.

Skyldskap och wänskap anses ofta i Domenom.

8. In för Domstolen blifwer ofta Personernas stora Slächt och wänskap ansedd och fruchtad, och följachteligen enom til wiljes dömt. Såsom Apan här säger, at Konungen wordo anseende Räfwens stora Slächt, theras wänskap och goda betjening, och honom icke så strängt dömande, än mindre förderfwande. Om sådana Partiska Domare säger Sebastianus Brant:

Domaren skal icke känna någon, tå Domen affäges.

En Domar' ingen känna skal,
Om rättwis Dom skal fällas;
Han eljest snart får se sitt fall,
Och bland Susannas ställas.

När Rätten blindwis delas ut,
Men Wåld och Macht få råda;
Tå hafwer Freden sedt sitt slut,
Och wil för Ofred båda.

Här finnas Städer mer än tre,
I hwilka handen Smörjes;
Ty får man ock gemenligt se,
At Döda Rätten sörjes.

Macht, Pengar, Afwund, Frändskap, Gunst,
Rättwisans Spira bräcker,
Och sprider ut en giftig dunst,
Och mycken Oro wäcker.

Ände på Andra Boken.

Tredje

Digitized by Google

Tredje Bokens Innehåll.

Här föreställes och beskrifwes, Råfwens andra ankomst til Kongl. Håfwet; Samt huru han sig mästerligen, listeligen och falskeligen förklarade, öfwer the många och swåra Klagomålen, som hans Wederparter emot honom anfört hade. Hwilket ej allenast stoppade munnen til på hans häftigaste Åklagare, som här tilstädes woro; Utan jemwäl, nu andra resan, förwärfwade honom Konungens tilgift och förlåtelse. Ty Konungen kunde ej annat, än taga honom til nåder igen; tå han satte tro til theß söta, hala och skenfagra ord; icke begripande then ther in under sig bestickande falskheten. Och thet thesto mera, som Råfwen gjorde ett stort wäsende, af then tro- och redelighet så wäl han, som theß afledne Fader, Konungenom altid hållit och bewisat hade. Här til kom ock Apinans Förbön. Ty hon, som war mycket wis och förståndig, förstod wäl, huru hon sina ord föra, och Råfwens beröm utblåsa måtte. Öfwer alt sådant förfärades hans Wederparter så swåra, at the läto sina klagomål

falla, och begåfwo sig strax ifrån Håf- wet. Men Ulfwen åskar Råfwen til en enwiges Kamp; hwilket ock Råfwen friwilligt emottog.

Här af skal läras,

Trenne ting draga en Regent ifrån Rättwisan.

Men Konung, Furste och Herre drages, ifrån Sanningenes och Rättwisones wäg, genom Trenne ting. Först, tå han finner sina Undersåtare och egna Betjenter skyldiga til någon mißgärning, och them icke alfwarligen straffar. För thet Andra, tå han hafwer affeende på then brottslige Personens stora Slächt, mächtiga Anhang och Medhållare; Eller på Rikedom, Guld och Penningar. För thet Tredje, tå han sätter tro til lögnachtiga Bofwar och Ögne-tjenare, the ther sjelfwe äro illa berychtade och intet pålitelige. Tå en Potentat granneligen wachtar sig för theßa Stycker, kan han wäl och lyckeligen regera. D. Sebastians Brant säger:

Pred. B. 10:16.

We, We tig Land, hwars Konung är ett Barn,
Som går igen til barnslig lek och skarn;
Hwars Råd sin Kropp til wällust kråsligt mätta,
Och för slem winst och båtnad alt uträtta.

We, We then Man, som rättwis är och blir,
Och sådan Kung wid Rikfens Styre sir.
Ty når en Gäck får thet i sina händer,
Han opp och ned på all Rättwisa wänder.

We, We thet Land, ther Sanning lider nöd,
Och Rättwishet ej får af Lagen stöd;
En gjör ej rätt; then andre Domen wrider;
Then tredjes Pung ell' Rygg för Wäldet swider.

För-

Första Capitlet.

Huru Michel och Grimbart inställte sig på Kongl. Hafwet; Och huru Räfwen ther förde sina ord, och in för Konungen sig förklarade.

Fabelen.

Räfwen infan sig nu åter wid Kongl. Håfwet, hwarest han såg en stor Skara församlad, som honom alt ondt unnade, hårdeligen anklagade, och om lifwet bringa tänkte. Thetta giorde honom wäl något twehogsen; Doch stälte han sig helt annorlunda. Grimbart förmärkte thet, och sade: Waren icke för mycket blyg, Min Frände. Ty them räddom och blödigom är lyckan emot; men them frimodigom står hon bi. Räfwen swarade: J hafwen rätt, Min Frände. Jag tackar Eder för thetta rå-

Thet är en wis Man, som känner sig sielf, och ej förachtar andra.

Ju större Skälm, ju större Lycka.

Digitized by Google

rådet. Blifwer jag utur min wånda förlöster, skal jag tjena Eder igen, i hwad mål jag nå-gonsin kan.

En falsk Man är lik wädret, hwilket sig tidt förändrar.

The gingo bägge fram til Konungen, förödmjukande sig i högsta måtton. Räfwen bugade sig neder til jordena, och sade: Gud, som hafwer all ting i sina händer, beware Edra Majestäter, min Allernådigsta Konung och Herra, samt min Allernådigsta Drottning! Han förunne Eder then Nåden, at kunna förstå både Lag och Rätt, och inhämta alla Sakers rätta beskaffenhet; på thet ingen oskyldig må lida, och ingen brottslig undgå sitt förtjenta straff! Ty mången är så arg och ilfundig, at han utwärtes synes skär och ren, fast han inwärtes är full med styggelser. Wille Gud skrifwa fram i pannan på hwar och en, huru thet står til med honom; Så skulle Eders Majestät ther af i sanning kunna läsa hwars och ens tro- och ärlighet. Tå skulle ock Eders Majestät kunna ögonskenligen se, huru trogen och tjenstachtig jag altid warit, är och blifwa wil. Doch wilja några hos Eders Majestät gjöra mig illa luchtande, mißtänkt och wahnfrågdad, utom min egen skuld och förwållande. Men ther emot är thet min tröst, at Min Allernådigste Herre är en Man af stort förstånd, som icke låter sig förföra, ifrån Rättwisones och Billighetenes jämna wåg. Edor Fader, Högläflig i Åminnelse, war ock af samma sinne.

Egit Ros står på swaga fötter.

Digitized by Google

Lär-

Lärdomar.

1. Then ene Wännen skal trösta them andra i hans nöd, honom biständig och behjelpelig wara. Såsom Grimbart här skickar sig emot Räfwen. Then ene Wännen skal ock icke fordra något mera af them andra, än at han håller wänskap, tro och låfwen, uptäcker för honom sitt hjerta, och älskar honom, såsom sig sjelf. Hwilket icke skal ske, i asseende på någon egen nytta, gunst och gåfwor. I lika måtto skal ej heller en förnuftig Man förachta sin gode Wäns råd, enär thet lemnas i en god mening, af ett ärligt och trogit hjerta.

Then ene Wännen skal wara them andra biständig.

2. Lyckan hjelper them frimodigom och dristigom. Såsom Grimbart här säger til Räfwen. När som en är oblyg, dristig och oförfärad, och wågar taga sig något före, änskönt thet woro otilbörligt och straffbart; Tå slår Lyckan gemenligen til, gifwer framgång, nåd och ynnest. Så gjorde Julius Cæsar, tå han satte sig up emot all billighet, Lag och Rätt, emot Pompejum och flera; Och några hans Wänner straffade honom, säjande, at han icke så borde wända op och ned på all rättwisa. Hwilkom han swarade: Ho starkast är, och winner platsen, han hafwer ock wunnit Rätten. Men som thesse ogudachtige Sällar förachta Gud, och bry sig icke om, om theras förehafwande är rättwist, eller ej: Så förachtar ock Gud them. Thenne Julius blef sedan ihjälstungen. Ty en sådan macht och öfwermod skal på sidstone til intet blifwa, ehuru långt thet går ut på tiden.

Audaces Fortuna juvat.

Then starkaste har wunnit Spel.

Julius Cæsar war en uprorisk Man, som förehade en ond sak, i thet han satte sig up emot Rådet. Han drog med macht och wåld in uti Rom, och plundrade Skattkammaren. Tå en ung Man honom underwiste, at ett slikt förfarande woro lastbart; swarade han med förachts: Tig, tu Ynglinge. Här gäller ingen Disputering. Gud hjelper then starkaste och mächtigaste. Och tå han församlat sitt Folk, och wille intaga Staden, sade han: Thet må komma på Försök an. Ju längre wi dröja, ju senare få wi slut i saken. Thenne Julius hade för Ordspråk: Man må wäl sätta sig up emot Gud och hela Werlden, på

Tace, Adolescens, jus est in armis. Tolle moras,

Digitized by Google

semper nocuit differre paratis. Julii Ordspråk.

på thet man må upkomma til Höghet och åra, Macht och wälde. Men i alla andra stycken skal man tilbörligen fruchta Gud, wara from och ödmjuk.

Ingen wil hafwa skuld.

3. **En werldslig Menniska gjör sig aldrig til något saker; utan skjuter altid skulden ifrån sig uppå andra.** Lika såsom Råfwen här måsterligen betäcker sin mißhandel, och wil synas ren och klar; samt söker, så wida görligit är, at leda all skulden in uppå andra.

Wår tids förderf beskrifwes.

Thenna wår närwarande tid hafwer så wändt sig ifrån thet goda til thet onda, at Rätt och rättwisa blifwer nu aldeles förtryckt, men Orättwisan uphjelpt och under armarna stödd; Wishet och konst får icke stiga fram, men Därskapen krönes med åro; Then broderliga kärleken är nu osynlig, men wrede och afwund spaßerar allestädes omkring; Allmänna Tjenster och Sysßlor tagas ifrån them skickeliga och förtjenta, men gifwas them onda och odugeliga; Falskheten wakar, men Sanningen såfwer; Lögnenes träd bär frucht, men Sanningenes är förtorkadt; Ondskones wäg är ljus och gnidåken, men Rättfärdighetenes är mörk och igenwäxt; Then girugas mun står öppen, at upsluka alt hwad han finner, men then Nögdas är tilslutad; The Onde uphöjas til himmelen, men the Gode nedertryckas aldeles. Regenten wänder sig ifrån Rättwisones och nådenes Thron, til wredenes och ondskones Säte; ja, hela Werlden hafwer wändt sig til orättwisan, säjande: Jag hafwer förbargat thet goda, och uppenbarat thet onda, &c.

Digitized by Google

Andra Capitlet.

Huru thet blef allmänt kunnigt, at Råfwen kommit til Kongl. Håfwet; Och huru han måsterligen betäckte all sin list, besynnerligen emot Kaninen och Kråkan.

Fabelen.

Tå thet blef allmänt berychtat, at Råfwen kommit til Håfwet; undrade mången, huru thet med honom aflöpa wille. Hwar och en trängde sig fram, at få höra hans smickrande tunga, then han emot sina Wederparter brukande wordo; samt, huru han, theras klagomål uptagande, sig förswara wille.

Konungen sade: Michel, tu åreförgätne Bof. Tina lösa ord kunna nu intet hjelpa tig. Huru trogen tu äst mig, skönjes nog; samt ther af, at tu lugit mig full, och mig skändeligen bedragit. Theßutan, huru hafwer tu bemött Kråkan och Kaninen? Hade jag ingen annor Sak, än thenna, emot tig; Så gjorde hon allena tilfyllest. Dageligen rönes tin falskhet. Intet swek är, thet tu icke upfinner och föröfwar. Tu äst en Skalk til huld och hår. Nu wetst tu, hwad jag håller tig före. Mera wil jag icke här om tala. Smickra icke en Skalck.

Råfwen tänkte: Huru wil thet nu gå? Nu woro fast bättre, om jag woro hemma på mitt goda Slott. Men jag står nu här.

Digitized by Google

Jag måste gå igenom thenna Skärs-Elden. O! at jag nu kunde upfinna ett behändigt råd! Han steg åndteligen fram med en darrande Kropp, och sade: Allernådigste Herre och Konung. Om jag än hade förtjenat döden, såsom af ensidiga berättelser slutas torde; Så hafwer J äntå icke ännu ett noga begrep, om thenna Saksens wigtiga omständigheter och rena sammanhang. Therföre beder jag underdånigast, at J mig höra welen. Ofta tilförende hafwer jag, hemligen och uppenbarligen, rådt til Edart bästa, och blifwit hos Eder i nödene; tå the andre, som nu stå efter mitt lif, och mig frånwarande alt ondt påbörda, lupit sina färde. Allernådigste Herre, samt J alle närwarande gode Herrar, låten mitt swar gå Eder til hjertat. Finnes tå mitt brott så stort, som thet utskrikes; Så måste Rätten gå öfwer mig. Tå måste jag alt toleligen lida och undergå.

Många Lod egit Ros gå på ett Skälpund.

Fast jag ofta öfwer Min Allernådigsta Konung och Herra hållit wacht och wård, tå han warit i fahra til lands och watn; Wil thet doch nu icke hjelpa mig. Men thet säger jag för wisso, om jag med mig sjelf wetat något så groft förseende, som kunnat förwärka mitt lif och lefwerne; Tå hade jag icke af mig sjelf framkommit, och mig mitt ibland mina Owänner så dristeligen instält. Nej, jag hade thet ingalunda wågat göra. Ty jag war på mitt goda Slott Malpartus i godt förwar, och tänkte på intet mindre, än en slik äfwentyrlig resa. Jag wet

Haf tolamod, om Sorne-Swärdet wil dråpa tig.

och

ock ingen Sak med mig. Ty gick jag godwilligt med min Frände hit til Håfwet.

Tå min Frände Grimbart kom til mig, och sade, at jag borde komma til Kongl. Håfwet; tå stod jag utan före Porten, och wille gå til Rom, och söka min absolution ifrån thet swåra Bandet, som jag står uti. Här af lät jag Marthen min Frände weta. Han låfwade, på sin tro och ära, at wilja gå til Rom, och taga min Sak med sig, och skaffa mig en säker Aflösning. Ty han hade för Biskopen Utengrund i Nijo år Advocerat. Han rådde mig ock ther til, at strax hos Eders Majestät mig infinna. En Jurist är en ond Christen.

Nu är jag hit kommen. Jag hörer, at Kaninen mig hårdeligen anklagat, in under min frånwaro. Stige han nu fram, och anföre sin Klagan uppenbarligen. Hans Sak är ingalunda så klar, som hon blifwit utropad. Efter hans tiltalande, och mit swarande, skal Saken oss emellan afdömas. Men han är en otacksam Gök, om han än widare fortfar i sitt orättfärdiga påstående. J går otta dagar sedan, om morgonen bittida, kom han in för mit Slott, ther jag stod och höll min Morgon-Bön, hälsade mig wänligen, och klagade sin hunger. Jag sporde honom, om han wille hafwa Frukost? Han swarade Ja. Jag lät för honom sätta fram Smör och Bröd, färsk Fisk och sköna Kiersbär. Min yngste Son stod brede wid Bordet, och wille taga sig en bete Bröd (ty Barnen hafwa Maten kär); Men Kaninen gaf honom ett så starkt Then är en Hjerte-tjuf, som liufligen hälsar, och menar alt ondt.

slag

slag för munnen, at blöden rann utöfwer hans Haka och Kindben. Tå min andre Son Reinardin thet såg, blef han förtörnad slog Kaninen wid ögat, språng-hastigt til, och fattade honom om Strupen. Hade jag icke kommit emellan, torde thet icke slutats så lätt. Jag lopp til, och gaf min Son en blå rygg, för hans öfwerilande. Men fick han något märke, så är thet hans. Hwi skickade sig thenne gamle Mannen så oförståndigt emot ett Barn? Min Son hade wißerligen afhändt honom lifwet, om icke jag, som ej wille honom illa, kommit til hjelp och undsättning. Men nu lönar han mig med en updichtad osanning, och förtiger sin egen dårskap.

Thet är klagan wärdt, at then Frome litet achtas; samt, at mången wil hälsas ädel, för synd och skam.

Nu kommer ock Kråkan med sitt klagomål, och säger, at jag upätit theß hustru. Men hon åt wißerligen sielf döden uti sig, af en Racka; then hon icke wahrsammare venade, än at ett Ben blef i halsen sittande, och förtog henne andedrägten. At så skedde, thet wet Mannen wäl. Somlige mena, at han sielf fångat och mördat Rackan. Doch säger han, at jag bitit ihjäl hans hustru. Blefwo han nu förhörd, han skulle wäl ändra sin talan. Han skulle ock giöra besked, huru hans Hustru blifwit död, och af hwad orsak? Huru kunde jag skada henne? Hon kunde ju flyga, och jag måste gå? Huru war thet tå möjeligit, at jag kunde henne fasttaga? I gode Herrar kunnen nogsamt begripa thenna orimmeligheten. Wil han nu gå til rätta med mig; så står jag här, och bidar honom,

Syr. 13: 4. Then rike giör orätt, och trotsar äntå ther

Han

Han framdrage fullgiltiga skål och bewis. Så bör thet ske, emot en fri och Wälboren Man, enligt Privilegierna. Ther jag icke kan gå ifrån mig hans Talan; Så må jag straffas efter Lagen. Men får jag icke njuta then förmonen; Så utbeder jag mig, likmätigt mitt Stånd, at en Ridders-Man, emot hwilken jag må fächta, utsedd warder. Ho winner Platsen, må ock winna prisen. Thenna Rätten plägar altid wederfaras them, som thet åstunda.

til; then fattige måste lida, och ändå ther til tiga stilla.

Alle, som på Häfwet tilstädes woro, undrade storligen, at Räfwen tordes så djerft tala, i närwaro af theras Majestäter, och Rikßens upkallade Stånder. Kråkan och Kaninen blefwo så förfärade, at the icke tordes öpna sin mun, ock fullfölja sin klagan; Utan the strökо på foten, och gingo sina färde.

Djerfhet hjelper mången fram.

The sade sig emellan: Gud nåde oß, fattige Män! Icke kunna wi sjelfwe ingå någon Enwiges kamp med honom; och icke lårer någor wilja träda fram i wår stad. Ho wil wara them fattigom i nödene biståndig och behjelpelig? Ej heller kunna wi, efter hans påstående, öfwertyga honom med trowärdige Måns wittnesbörder. Ty af thenna handelen wet ingen, utan wi bägge allena. Wille wi påtaga oß at bewisat, tå kommo wi först fram. Wi må fast häldre tiga, buga och bucka. Hans ord äro bättre hörda, än wåra. Hans ord äro stora, och alle tro honom. Få han skam för sin list och skalkhet! Wille wi inlåta oß med honom i en Proceß; han

Then fattige måste lida, och sticka sin pipa i Säcken.

han togo wäl lifwet af oß, innan leken lyckades. Wi willjom aldeles gå wår wäg, och låta honom blifwa opåtalad.

Lärdomar.

The beklagade skola til swars stälte warda.

1. Fast en Domare skal låta then, öfwer hwilken, klagat warder, stå til laga answar och förswar; bör han doch icke strax tro, alt hwad han säger och föredrager. Ty i the mål, som röra lif, åra och gods, uphittas ofta strek och funder, som ingen ting mindre äro, än sanfärdiga. Såsom Räfwen här sparde Sanningen, wille sig falskeligen ursäckta, och förlitade på sina konstiga ord. The Gamle Wise säja, at man skal wachta sig för then, som är wis och wältalande. Ty han stråfwar altid efter thet, hwar til han icke finnes wärdig. Och när honom något anbefalles, thet han icke wäl kan förestå; tager han doch then Förrättningen emot, och wil äntå blifwa högre upsatt: fast thet skulle gälla hans egen Herra til lif och gods. En sådan Man tjenar icke sinom Herra til then ändan, at han må wara honom til tröst, hjelp och bistånd; utan at han i alt må söka sin egen winst och båtnad, sin egen höghet, åra och upkomst. Och fast han i förstone ställer sig mycket tjenstachtig; så börjar han doch strax ther på ställa thet i werket, som i hans hjerta finnes rotadt. Lika såsom Swantsen på en Hund är in emot ändan krokog; Och fast tu tager honom i handene, och wil råta ut honom; så går han doch tilbaka uti sitt naturliga skick, så snart tu släpper honom lös igen.

För sluga Storpratare skal man wachta sig.

Lagsens mångfaldiga uttolkande, är ursprunget til Advocaternas mångfaldiga Strek.

2. Straffas här Advocaternas listiga strek och ränkor; tå Räfwen säger, at Marthen wart Biskopens Advocat. Ursprunget til Advocaternas mångfaldiga Grep, är til en stor del the åtskilliga meningar, som i allmänna Skrifter utspridde warda. Ty hwar och en Scribent wil gärna utaf sin egen hjärna upspinna något nytt; hwar af Advocaterne få tilfälle, at wrängwist uttyda Lagen och förkränka Rätten. Theßutan är ock theras åstundan och begär, at förgifta alla Rådhus, at bedraga alla Domare, at förhindra all fred och enighet, at förwända alt gamalt skick och ärlig sedwana. För sådana

na sina slemma gärningar äro the hatade både af Gud och menniskor. Ty ingen råttsinnig kan berömma them, som löpa, för Penningens skul, igenom alla Rätter och Rådhus, med buller och rop, kif och trätor emot hwar annan, bitas sig emellan såsom en hop wilda Hundar, uphitsa then ena Menniskan emot then andra, och således med all orättwisa söka sin föda.

Onde Advocater äro Penninge-Falkar.

Sådana Advocater och onda Föresprâkare kallar Plato Penninge-Falkar. The äro ej allenast beswärlige för sina Principaler; utan the wilja ock them aldeles upsluka. Och gjör thet them lika mycket, ho Saken winner; allenast the kunna få Penningar af sina Principaler, hwilkas Saker the utdriswa och förfächta sig påtagit hafwa.

Sådane Advocater bruka fast många Grep.

The Saker, hwilka the sig tilförende påtagit, at förswara och utdriswa, them kunna the sedermera snarligen förwända, enår the, ifrån then andra sidan, förwänta sig någon besynnerlig gunst eller gåfwa. Rättwisan kunna the så förwända, så bedrägeligen handla, så förhala tiden för then råttsökande, så öfwerskyla sin orättwisa med ett fagert täcke, at the snarare må kallas Lagsens och Rättwisones Förstörare, än theß Beskyddare och Förswarare. Ty ehuru swåra tiderna eljest warit; så hafwer doch ingen brist funnits på onda Advocater. Therföre hafwer Cato icke hållit them wärdiga, at bo i By med ärligt Folk. Ja, ho wille icke hålla en slik handel, tå Parterne så jämmerligen beswäras, för aldeles otilbörlig och ochristelig?

Äro ofta en orsak til Rättegångar.

Nu står thet fast, at en sådan handel, sådana trätor och Saker, föda icke Advocater utaf sig; Utan Advocaterne uptänka Sakerna, upwäcka Rättegångs-Processer, gifwa orsak til twedrägt, och föda trätor af sig. Ty mången Menniska gingo aldrig til Rätta, utan skulle fast häldre tåla och lida någon skada och orätt; om hon icke funno en så mångfaldig och willig tjenst af thessa utförskummade Advocater, som tala stort, och gjöra många löften och tilsäjelser. Ther slike icke woro at tilgå, woro mycken onödig Rättegång, och många syndiga stridigheter, jämwäl ohörda. Igenom kif och trätor, igenom främmande Sakers antagande, och andra Menniskors beswärande, blifwa the stinne och rike, som eljest tome

och

Digitized by Google

och torftige skulle för dörren tigga sitt Bröd, om alle lefde i fred och rolighet. Om sådana onda och otrogna Advocater säger Doctor Sebastianus Brant:

Båra Kappan på bäda axlar.

En Advocat wet sina ord så föra,
At han af små kan stora Saker gjöra;
För Willebråd han spänner Nätet ut,
At fångas må en Oxe eller Stut.
Sin Principal han lärt rätt artigt sköta,
Och strykan om sin mun med löften söta;
På thet han må af Loden gjöra Pund,
Och egen Winst försumma ingalund.
En Advocat är dubbel Wishet gifwen,
Men blifwer ej från Främmand orter skrifwen;
Uti sin mun han twenne tungor har,
Och Domaren på sned som oftast drar.
Han Saken ut så drager långt på tiden,
At fattig Man til skadan, som är liden,
Ther öfwer mer, än dubbelt, twå förtär,
Mot eljest thet, som Hufwud=Summan är.

Käranden skal bewisa sin talan.

3. Then, som lagförer en annan, bör ock bewisa sin talan; Och i fall han thet icke gitter, skal theß Wederpart dömas fri. Såsom Michel här begärar, at theß Contraparter skulle, med nöjachtiga Skäl och Wittnen, stadfästa sina klagomål. Och om Swaranden icke kan sig befria, och gjöra sig ren, med klara och otwifwelachtiga Wittnesbörder och omständigheter; Men käranden kan slikt framte på sin sida; Så skal Domen icke nekas honom. På en sådan grund beropar sig Michel.

En Fråga, om Adelskapet.

4. Hwilket af theßa twenne stycker är thet ypparsta: Antingen, at wara född af ädel Stam och Adeliga Föräldrar; Eller, at hafwa gjort många ädla gärningar, förutan en Adelig Födsel? (Såsom wi här höra, at Michel beropar sig på Adeliga Friheter, emedan han gaf sig ut för en Fri och Wälboren Man) På Frågan hafwa the Gamle Wise swarat, at then är Ädel, som älskar Dygden, förer en ädel wandring, och gjör många Adeliga och ärliga gärningar; antingen han är född af Adelig Slächt och Stam, eller af fattiga och ringa Föräldrar. Orsaken til thenna

Adel kommer af ädla gärningar.

Slute.

Digitized by Google

Slutesatsen är: Hwilken som är född af Adeliga Föråldrar, han hafwer intet, som honom tilhörer; utan hans Föråldrars Adel och Dygd blifwer beprisad. Thet är fuller en stor Lyckonens, men icke Natursens förmån, at hafwa sin uprinnelse af en Adelig Stam, enär man sjelf efterföljer sina Föråldrar uti dygd och ära; Men om man icke älskar Dygd och ära, så är thet en stor skam, at hafwa en Adelig uprinnelse och härkomst. Ho som icke tråder i sina fromma Föråldrars Dygde-spår, utan wahnårar theras Adeliga Bedrifter med en stygg Synda-lefnad; han må förliknas wid then, som träckar i sitt egit bo.

Then tiden, tå Rom som måst Florerade, togo the sina Regenter ifrån Plogen; såsom Paulum Emilium, och flera andra. Ty then tiden hade man icke affseende, på hög eller nedrig börd; utan på skickelighet och manliga gärningar. Thet allena är then rätta Adelen; och icke thet, at bära mycket Guld och ädla Stenar. Fast thet nu är brukeligit, at hälsa then för Adel, som hafwer nog Guld och Penningar, Gods och Gårdar.

Regenter tagne från Plogen.

Agatocles blef Konung uti Sicilien, för sin skickelighets och adeliga Dygders skul; fast han war född af ringa slächt och härkomst. Ty hans Fader war en Krukomakare. Hwad gagnar enom theß adeliga födelse, tå han förer en vädel lefnad? Therföre, ho rosas wil af sitt Adelskap, han skicke sig adeliga och ärliga.

En Krukomakares Son blifwer Konung.

Cornelius Tacitus skrifwer om Tyskarna, at the gjort then til en Adelig Herre, som i Striden sig manligast förhållit; utan affseende på hans ringa härkomst. J lika måtto läsa wi om en Man, som het Armenius, at han blifwit upsatt til Herre och Höfwitsman, för thet han slog Qvintilium Varrum, och wan twenne stora Baner, på hwilka twenne Örnar målade woro. Hwar af Tyskarne ännu i dag föra i sitt wapn en Örn med twenne hufwuden.

Tyskarnas gamla bruk, i Ofwerstars tilsättjande.

Tyskarnas Wapn.

Summa; Dygd och ärliga gärningar gjöra en Adelsman; Men at wara född Adel gjör ingen Dygd. Doch bör hwar och en född Adelsman låta sina Föråldrars adeliga gärningar (om sådana finnas gjorda af them, eller af Familiens Stamfader) beweka sig til dygd och ärlighet. Ho som hälst förer en ädel dygde-wandel

Atskildnaden emellan Adel och Dadel.

ibland folket, han är Ädel, fast han är af ringa Slächt; Men ho som hälst oärliga handlar och wandrar, han är Oädel, fast han woro af Konungslig Stam. Therföre säger Herr Hans af Swartzenberg, om Adelens bruk och Seder thenna tiden, sålunda:

Adelskapetz skändeliga mißbruk.

Ther til är wist min Adel god,
At jag har ett dumdristigt mod;
Gjör orätt; swärjer wid min Själ
Mång Ed; är okysk; dricker wäl.

Ett slikt upförande straffar Herr Hans, tå han än widare säger:

Tin slemma Sed gjör tig tå först til Adel,
När på en Hund man lägger gyldne Sadel.
Mång Adelsman, som from är, gjör tu skam,
At tu ock äst född af en Adlig Stam.

Adelens plicht och skyldighet.

At ära, dygd och fromhet skull' bli liden,
Är Adligt Stånd insatt i förra tiden;
At Menig' Man beskydd och hjelp skull' få,
Och i the Fjät, som Adlen trampat, gå.
När Högmod får en Adelsman regera,
Och Bondens swett theß Egendom förmera,
Och honom går i timlig mätto wäl;
J ewighet fast illa går hans Själ.

Af Naturen äro wi alle like.

Men af wår Natur och lekameliga Födelse äro wi alle Adams Barn, och then ene icke Adlare, än then andre. Såsom thet gamla Ordspråket lyder:

När Adam plöjde, och Eva spann;
Hwar fants tå en Adelsman?

The wäldige swela Mästare öfwer the ringare.

5. När en ringa Menniska nödgas klaga öfwer en listig, wäldig och rik, händer ofta, at hon warder förachtad, törs icke fulfölja sit Klagomål, och måste wika för then mächtiga. The store blifwa ofta hörde, och theras ord högt achtade. Ty then ringe, som wil knäppa Nötter med then Store, får merendels Skalen i synen. Såsom här wederfors Kråkar och Kaninen. Tå Michel fick lösa op sin Wältalighets-Poßa, blef them munnen til stoppad. The måste tiga, och aldeles wika sin wäg, &c.

Tre-

Tredje Capitlet.

Huru Ulfwen och Björnen blefwo bedröfwade, tå the sågo, at Kråkan och Kaninen lemnade sin talan, och gingo sina färde; Och huru Konungen förhörde Räfwen.

Fabelen.

TÅ theße twenne weko ifrån Håfwet, blefwo i synnerhet Brun och Isegrim ther öfwer mycket bestörte. Hwar wid Konungen sade: Är någon tilstädes, som wil anföra ett klagomål, han stige nu fram. Igår, förr än Michel kom hit, woro många Åklagare. Finnes någon nu; han hafwe frihet, at sig beswära.

Fridank: Om hwar och en kände sig sielf, giorde han med lögn ingom någott skada.

Thetta war watn på Michels qwarn. Han sade: Allernådigste Herre. Mången klagar hårdeligen öfwer then frånwarande, som

Digitized by Google

under theß närwaro, icke törs slå på then Strängen. Så giorde ock theße. Si! huru the drifwa sin wäg! The töras icke bida, tå Sanningen kommer fram. Ther af kan nogsamt slutas, huru orättmätigt theras påstående warit. Om slike skulle betros, woro mycket skadeligit. Mången oskyldig skulle tå snart komma om lif och wälfärd. Men på mig ligger fögo macht. Jag är redo, at förlåta them theras ohemula beskylningar, om the wilja bedja mig om förlåtelse. Jag beder ock underdånigast, at Eders Kongl. Majestät them nådeligen förlåta, och theras brott tilgifwa täcktes.

Konungen tiltalar Reinick i wrede.

Nobel swarade: Michel, tu äst en lifmare, otrogen tjuf och förrädare. Undra icke, at jag hedrar tig med theßa Äre-Titlar. Säg mig nu, hwad nöd twingade tig, at så obarmhertigt mörda then fromma Lampen, som plägade föra mina Bref och Edicter? Jag wet, at han aldrig gjort tig något ondt. Jag gaf til tin stora Brott, och lät tig gå bort med Staf och Skräppa. Tu lofwade med hand och mun, at wilja strax wandra til thet Heliga Landet, til Jerusalem, til Rom, och til S. Jacob, samt komma igen en from och helig Man. Jag tilstadde tig gå, at söka tin Aflösning. Men then första kundskapen jag fick om tig, war titt förrädeliga mord på Lampen. Tu bedrog ock min Håfpräst Bellin, tå tu honom öfwerantwardade Säcken, hwar uti tu lagt Lampens hufwud, med förewändning, at ther uti funnos angelägna

sägna Bref, som han och tu hjelpts åt sammanskrifwa. Bellin fick strax mista lifwet, för sin obetänksamhet. Tu skalt ock rättwisligen umgällat.

Michel sade: Herre, äro Lampen och Bellin döde? Huru hänger thet tilsamman? We mig then stund thet skiödde! Tå är jag beröfwad min största Skatt, the aldraskiönaste och dyrbaresta Clenodier, them thesse både skulle Minom Allernådigsta Herra tilföra. Ho hade trodt, at Bellin skulle mördat sin trogna Wandrings-Broder, then fromma Lampen, och behållit thessa Clenodier för sig? Ho kunde tro honom om thet streket, och taga sig för slikt til wara? Räfwen urskiuldar sig mästerligen, och gjör Konungenom en Wärnäsa.

Tå Michel här om sålunda talade, steg Konungen up utaf sin Thron, och gick afsides in uti sina Rum, så wred och förtörnad, at han förwandlade sin Hy. Ty han förstod, at Michel for med idel osanning, i alt sitt föregifwande. Therföre tänkte han nu giöra Processen kort, och låta Michel brännas å Bâle.

Rätt som han kom in uti Salen, fan han ther sin Drottning, och brede wid henne Fru Rykenöwe, som af honom högt älskad och afhållen war. Henne, såsom en wis och förståndig Qwinna, hade alle i wördnad, och buro för henne stor fruchtan. Tå hon såg, at Konungen war så swåra wred, sade hon: Allernådigste Herre, låten Edor wrede något falla. Michel är min Frände. In för Eder står han nu til Rätta. Hans Fader stod hos Eder i stor nåd Apans Slächt är stor. Then

ringare wil apa efter then förnämare.

och war i sin tid then ypperste wid Håfwet. Mycket större, än Brun och Isgrim nu äro, them I uphöjen, älsken och ären; fast hos them lyser ett ringa Förstånd, at döma om thet, som rätt och billigt är. Thet I ock sjelf wäl weten. Doch sitta the wid Råds-Bordet.

Nobel sade til sin Drottning, och til Fru Rykenöwe; I förundren Eder ther öfwer storlliga, at jag är wred på Michel, som dräpit Lampen, och förrådt Bellin. Hwar til han nu aldeles säger Nej. Förutan alt thetta förachtar han ock mitt Lejde-Bref, och then allmänna Lands-freden, som jag nyligen öfwer hela Riket publicera låtit. Sannerligen, jag hörde aldrig så grofwa Klagomål öfwer någon. Han stjäl, mördar och röfwar.

En Wän i nöd, Godt understöd.

Fru Rykenöwe sade: Allernådigste Herre. Får jag tilstånd at tala? Thet ljuges ofta på Michel. Therföre, at han är en wis Man, och kan upfinna goda råd, warder han af mångom hatad. Tå, för någon tid sedan, Mannen och Ormen kommo hit, kunde ingen slita theras träta, förr än Michel kom fram, och fann på domen. För hwilket han blef prisad af allom.

Lärdomar.

Storpratare skrämma snart the Froma.

1. Tå en mächtig Storpratare förmärker, at han then enfaldiga och fromma så nederqwaft, at han icke törs fulfölja sin rättfärdiga Sak; tå blifwer han ännu ståltare, fortfar ännu oförskämdare i sine ondsko, och söker widare förolämpa then oskyldiga. Såsom Räfwen här handlar emot Kråkan och Kaninen, fulföljer mästerligen sin började lögn, och nekar til Lampens mord; ther emot

såger han, at Lampen skulle til Konungen öfwerfört the kosteligaste Elenodier, them Bellin honom, tillika med lifwet, beröfwat hade.

Sådant år ännu wid Håfwet mycket brukeligit. Fast then ene gjör något, som oanståndigt, groft och strafbart år; wet han doch måsterligen wånda thet in uppå en annor, som aldeles oskyldig år. Thet kan ock så wida komma, at then oskyldige ther utöfwer kommer i sins Herras onåd, ja wål om lif och gods. Hwilket doch icke rörer then brottsligas Samwete. Han ståller sig så, som wiste han ther intet utaf. Han wet för allom sig ursåkta och skuldfri gjöra.

2. **Föråldrarnas trohet bör icke tjena the trolösa Barnen til godo.** Såsom Apan hår beder om nåd för Råfwen, i anseende til theß egen skickelighet, och hans Faders bewista trohet. Men, efter the Gamle Wisas råd, skal en Konung hwarken hata eller ålska någon, för theß Faders eller Moders skul; utan se uppå sine Betjenters och Undersåtares förstånd, begrep, förtjenst och skickelighet; samt förordna hwar och en af them til then Posten, hwar til han år dugelig. När en sådan kommer til en publique Syßla, som ther til år skickelig och förtjenter; Tå går alt wål och skickeliga til i Landet. Och tå år Konungens egen höga Person altid såker om sitt lif och lefwerne; emedan han tryggt kan wånda ryggen til sina tjenare.

Föråldrarnas upförande bör icke gagna eller skada Barnen.

3. **Aporna förmå mycket, så wid Håfwet som annorstådes.** Lika såsom Apan hår stod i stor nåd, och war mycket hörd, hos Konungen och Drottningen. I lika måtto finner man ånnu många Apor och Kammar-Damer, onyttiga och sqwallerachtiga Qwinnor, som kallas Håfmåsterinnor och Fateburs-Fruer. The hålla sig altid framme, och wilja weta alt hwad som hånder och gjöres; ja, the wilja ock hafwa sitt ord med i laget, och hemligen blåsa sina Herrar eller Fruer thet i öronen, som lånder theras anhang til någon fördel. Theßa åro råtta Apor. Ty såsom Apan wil gjöra alt efter, hwad hon ser andra gjöra; Så år ock mången dårachtig Qwinnas åtrå och begår, at apa efter all then fåfånga, som hon ser eller hörer omtalas. Om en fåkunnog Qwinna, på Håfwet eller annorstådes, kommer op med ett Mode på

Apor finnas allestådes. och gjöra mycket til saken.

Nya påfund gjöra

många Apor och Därinnor.

kläder, Hufwud-bonad, Hår-krusning, eller onödig pracht i Juveler, Pärlor, Smycken, och annat; Strax ser man flera Apor, som wilja emottaga then Nyheten, och sig på ett lika sätt utspöka. The wilja mästra Skaparen, och, genom sin findtlighet, upfylla thet, som brister i Natursens skönhet. The sminka, utputsa och omskapa sig så, at Skaparen knapt mera kan them, för sina händers werk, anse och uptaga. Kroppen synes them oformlig; ty wilja the formera om honom, med ett Medjesmalt Snörlif, och gjöra sig Bol-Gjetingarna lika. Medan efter årv the ock alt för smala; ty måste thet upfyllas, med en wid Mantel och styf kjortel. Hafwa the naturligen tilräckeligit och wackert Hufwudhår; Så klippes thet i trappewis, och kastas fult med förderfwadt Hwete-Stoft.

Qwinfolkens ostadighet och naturliga ovänne.

Om sådana Qwinnors (och theras Wederlikars) förhållande och dageliga upförande, säger Theophrastus: Til Qwinfolken hörer mycket, såsom, kosteliga kläder, Guld, Pärlor, ädla Stenar, stora Penningar, mycket Tjenstefolk, allehanda Husgeråd, dyrbara Säng-kläder, Paulaner, Nattduks-Bord, &c. Hustrun i huset wil fast gärna wara så utsmyckad, at hon af allom bliswer högt ansedd, ärad och afhållen. Följer hon sin Man på någon Collation, och the komma hem igen, säger hon: Jag satt ther såsom ett armt kräk. Så och så war then klädder. Hwi satte tu tig så nära in til then eller then Mannens hustru? Hwad tal hade tu med then eller then Jungfrun? Och ther på begynnes ett snyftande och gråtande, bulrande och alarmande. Kommer Mannen hem ifrån torget, spör hon honom strax, hwad han köpt åt henne? I lika måtto nödgas Mannen öfwergifwa sina gamla goda Wänner. Eljest får han höra: Tu älskar mig icke. Tu hafwer andra mycket kärare, än mig, &c.

Hwad påföljd thet hafwer, at taga en fattig eller en rik hustru.

Tager Mannen sig en fattig Hustru; så är ock thet bedröfweligit. Ty then samma wil ock hafwa mycket, och wara stor i alt. Och när thet icke wil så räcka til, begynnes twedrägt, kif och trätor. Tager han sig en rik Hustru; så är ock thet honom en pina. Ty han måste altid anse hennes Slächtingar för sina Herrar; och så dageligen höra, at hon gjort then tiggaren lyckelig, rik och stor. När Bröllopet är förbi, får Mannen först se och weta,

Digitized by Google

om then Hustrun han fått är hastig, stolt, wred, yr, fräck och ond, at omgås med.

Anbefaller Mannen henne hela sitt Hushåld, at styra och regera, säger hon: Jag måste wara tin tjenste-piga. Talar han icke om för henne all ting, säger hon: Tu tror mig icke. Tå wankar Tordön och Ljungeld i hwar wrå. Kommer en Juvelerare eller Krämare i titt hus, som bjuder ut allehanda Smycken och Granlåt; så wil hon thet strax hafwa. Förbjuder tu henne köpa och bruka slikt; så begynnes först nöd och fahra. Ty hon blifwer tig hädsk och wred, och håller sig in til en annan. Tå kan tu icke wachta then Hönan, som ute wil wärpa. Men en tucktig och blygsam behöfwer ingen upsicht. Och then Qwinnan är kysk och tucktig, som hafwer tilfälle, at skena öfwer Skaklorna; Men gjör thet doch icke. Tempor habet lites, alternaque jurgia lectus.

Thet är ock swårt, at kunna wachta then, som många älska. Tager tu tig en skön och däjelig Hustru; så blifwer hon icke tin allena. Tager tu tig en fuhl och osnygger; så är thet swårt, at kunna älska then, som är uti ingens tycke. Doch behåller tu thenna styggan, med mindre fahra och frestelse; än then Snutfagra, för hwilken många snaror läggas. Swårigheten, af en wacker, eller en fuhl hustru.

Är Mannen sjuk; så bedröfwar then rika Qwinnan honom, med sin låt och gråt, med ynkeliga och sorgeliga åthäfwor. Men wahrar Sjukdomen länge; så beklagar hon sig, at hon hafwer stor sorg och bekymmer, at hennes Gods och ägodelar förminskas. Och tå ställer hon sig så, som hon aldeles icke wiste något råd. På sådant sätt, med sådana ord och åthäfwor bedröfwar hon sin Man. Men blifwer hon sjuk; så skola alle med henne wara sjuke och aldeles tröstlöse. Mannen får tå icke gå ifrån hennes Säng; eljest säger hon: Tu läter mig ligga, såsom ett oskäligt kreatur, på thet jag må dö, och tu få en annan. Men är hon en god och sachtmodig Qwinna, (then man doch sällan finner) gjör hon likwäl ofta Mannens ögon wåta; besynnerligen, tå hon skal föda Barn. Qwinnornas otålighet.

Summa; Then sig i Äctenskap gifwit, han är aldrig fri för ängslan, och hjertat är altid med något bekymmer omgifwit. Hafwer han Barn, af hwilka han på ålderdomen wäntar hjelp och stöd; så gjöra the honom sorg och smärtsa, antingen om the blifwa honom genom döden från- Äctenskapet hafwer sorg och möda med sig.

Digitized by Google

fråntagne; eller om the dricka, dobbla, och oskickeligen leswa; eller om the altid ligga honom öfwer, och wilja af honom hafwa, nu thet ena, nu något annat; eller om the stämma honom til Rätta, och wilja ärfwa honom, emedan han leswer. Hæc Theophrastus.

Fjerde Capitlet.

Huru Apan förtäljer Konungenom en Saga, om en Man och en Lind-Orm. Hwar med hon wille bitoka Konungen emot Räfwen; som ock lyckades henne.

Fabelen.

Qwinno-list bedrager the Wisesta.

TÅ Konungen hört thessa orden, them Apan sade med stor frimodighet, swarade han: Jag hafwer thenna handelen förglömt. Jag wil minnas, at then war ganska underlig. Wiljen J berätta alltsamman tydeligen och omständeligen; så lyster mig thet afhöra.

Ja, Herre, jag wil thet gjöra; swarade Apan. För twenne åhr sedan, bittida om en morgon, kom en Lind-Orm hit, och klagade ganska häftigt öfwer en Man, som honom war rätteligen twenne gångor tildömd. Mannen war också här tilstädes. Theras Sak war af en sådan beskaffenhet, som jag nu wil anföra.

Ormen skulle krypa in i ett Åker-gårde; men blef fastsittande i en Snara, som för ett

Digitized by Google

ett hål i Gärdesgården upsatt war. Så insnärd war han, at han ther uti måste dö; om icke någon ther utur honom hielpa wille. Han såg en Man gå ther förbi; til hwilken han ropade, och bad honom hjelpa sig lös utur Snaran. Mannen swarade: Jag wil thet gärna giöra; ty jag ynkar mig öfwer titt elände. Allenast tu låfwar och swär, at tu icke gjör mig någon skada. Ormen war icke sen, at edeligen bedyra, thet han Mannenom alsintet ondt tilfoga skulle. Strax loßade mannen honom utur snaran.

Månger lofwar i nöd, thet han icke häller för sin död.

The följdes åt öfwer Skogen. Ormen, som war af hunger nästan halfdöd, gjorde ett språng til Mannen, och wille honom upäta. Mannen räddade sig med plats, och sade: Är thetta then tacksäjelsen som jag hafwer för tin förloßning utur fahran och nöden? Är thenna then lofwen, som tu mig gjorde? Ormen swarade: Jag kan förswara hwad jag gjör. Nöden twingar mig. Jag kan icke swälta ihjäl. För lifsnöd och fahra måste Rätten wika. Mannen sade: Jag beder tig, at tu låter mig lefwa, til theß wi träffa them, som oß emellan afsäja en rätt dom, och hwarken hafwa afsicht på skada eller nytta. Ormen sade: Thet må så wara.

Thet goda blifwer offta illa belönt.

The gingo litet längre fram, förbi ett Moras. Ther mötte them Plockpunger, med Qwakeler sin Son. Ormen framkallade theßa twå, och berättade them hela Saken. Plockpunger dömde, at Mannen

skulle

Digitized by Google

Justitia ligger sla- gen, och Veritas i stor nöd, och Fides hafwer tap- pat Spel.

skulle strax upåtas. Ty han wille ock hafwa ett stycke med af then Steken. Ormen sade: Saken är wunnen. Jag är nögd. Tu hörer mig til. Mannen swarade: Nej, icke så. En Röfware skal icke afdöma mig lifwet. Jag går med tig in för Sex eller Sju fromma och rätträdiga Män. Wäl an, sade Ormen; låt oß gå.

I thet samma mötte Ulfwen och Björnen them. Mannen stod nu allena ibland theßa Fem, aldeles osäker, huru thet wille lyckas. Ty han kunde förmärka, at ock theße twenne senare skulle stadfästa then förra Domen. Thet skedde ock så. Björnen och Ulfwen dömde Mannen til spillo; säjande, at nöd och trågsmål bryter ära och tro. När Mannen thet hörde, blef han ganska förfärad, och darrade til alla sina ledamöter. Ormen sköt til, och wille gripa Rofwet; Men Mannen sprang undan, och sade: Tu gjör mig sannerligen orätt, i thy tu så listeligen står efter mitt lif. Ty tu hafwer ännu ingen Rätt til mig. Ormen sade: Huru tå? Äst tu icke twenne resor mig tildömd? Mannen swarade: Theras dom, som sjelfwe stjäla och röfwa, går altid ut på stöld och rof. Jag skjuter mig til Konungen. Följer mig til Konungen. Med hans dom wil jag mig åtnöja låta. Blifwer jag tå Eder tildömd, mågen I mig upäta. Thet är äntå Sak samma å ymse sidor. Jag blifwer äntå icke förfehnt Edart Byte. Döden är lika swår.

En loflig Ed, som giöres i nöd, bör hållas.

Björnar och Ulfwar döma til egen nytta och fördel.

Digitized by Google

Björnen och Ulfwen swarade med en mun: Thet samma skal tig ock unnas. Ormen skal icke fruchta, at följa tig in för Konungen. War wiß uppå, at domen blifwer icke ändrad. Ty när Konungen får höra Sakens sammanhang, lärer thet wäl blifwa wid thet wi sagt. Skulle han låta en så stor Man och Undersåte, som Herr Lind-Orm är, dö bort af hunger; och icke fast häldre låta Bonden släppa lifwet til? Thet skulle wi aldrig tro.

I hwad wärde Bonden hålles.

Allernådigste Herre; i thetta ärendet kommo the hit, Mannen, Ormen, Björnen, Ulfwen, och Både Korparne, Fadren och Sonen. Twenne Herr Ulfs Söner infunno sig ock; af hwilka then ene het Tombuk, och then andre Aldrig-Mätt. The stälte sig brede wid sin Fader, och wäntade få ett stycke af Bytet. Theße twenne omättelige Froßare ylade och giorde ett stort buller. Therföre blef them förbudit, at träda in om Borgen. Eders Kongl. Majestät lärer twifwels utan draga sig thet til minnes.

Mannen sade: Allernådigste Herre. Thenne Ormen, som jag, på theß edeliga försäkran, at icke gjöra mig något ondt, loßade utur Snaran, wil nu upäta mig.

Ormen swarade: Jag må fuller bekänna, at thet alt är så skedt; Men en stor hungersnöd drifwer mig ther til.

Allernådigste Herre. Thenna Saken giorde Eder stort bry. På then ena sidan wille I icke, at Mannen skulle lida något

orätt;

Digitized by Google

orätt; eller plichta med lifwet, för thet han frälst Ormsens lif. På andra sidan tänkte I ock på then tryckande Hungren, och huru then stillas måtte. I kallade tilhopa Edra Herrar Råd. The fläste rådde ther til, at Mannen skulle upoffras; ty the wäntade ock en del ther af. Doch kom thet här utinnan til intet enhälligt beslut. Therföre låten I sända bud efter Michel, och skötten Saken til hans afgjörande. Michel kom, efter befalning.

At slita en Träta, fordras Förstånd til.

Han sade med stort förstånd: Låtom oß gå til then orten, ther Ormen blef funnen utaf Mannen, och therstädes ögonskenligen se, huru han satt bunden och fången i Snaran? Tå wil jag så afdöma Saken, at then oskyldige skal blifwa skadelös. Ormen blef strax, på samma ställe och i samma måtto, satt i Snaran. Nu, stå the här hwar för sig, såsom the stodo tilförende; sade Michel. Nu nu wil ock jag fälla then rätta domen. Mannen äger nu frihet, at antingen loßa Ormen utur Snaran; eller gå sin wäg, och låta honom ther sitta. Ingen kan ther på klandra. Han må ju så utse thet, som honom säkrast är. Nu hafwer han samma Wahl. Och aldenstund thenne Ormen brukade wåld och orätt, sedan han war frälsad; Så må thet nu stå Mannenom fritt, at låta honom ther qware sitta, om thet så skulle godt synas. Hör, Orm, hwilket thera wilt tu nu häldre, antingen dö i Snaran eller, ther utur förloßad, söka tig om födan ehwarest

Wisa råd och föreställningar äro altid goda.

rest tu kan, och hafwa Mannen förskonad? Ormen swarade: Ach! skoner mitt lif. Jag wil icke stå efter min Frälsares wärsta; utan skona hans lif.

Gode Herrar, sade Michel; Hwad synes Eder nu? Ho af theßom båda hafwer rätt? The swarade alle: Ormen bör åter släppas fri; Och Mannen jämwäl wara fri för hans åtal. Domen blef af Eders Kongl. Majestät confirmerad, the både löse gifne, och Michel högeligen beprisad för sitt djupa Förstånd.

Drottningen tyckte ock thetta ganska godt wara. Hon sade: Brun och Isgrim giöra wid Råds-Bordet samma gagn, som ett dödt beläte af Trä. Ty uti them är ej mera förstånd. I froßeri, wåld och orätt äro the utlärde. The regeras af egennytta och högfärd; men icke af förstånd. Michels råd är godt; men theras duger icke. The förlåta sig på sin styrcka; Men i fält sticka the sig undan, och then nedrigare måste kläda skott. Wid Håfwet kunna the mycket braska. Thet är theras enda beröm. The achta icke, hwilkens hus brinner; allenast the wid Elden få sig wärma. Öfwer ingen draga the medynkan. Allenast the må fylla sin Buk, och blifwa fete om Bogarna; sköta the intet om, hwad then Fattige sår. Om the än först kunna få Blomman af Ägget; så bry the sig sedermera ther om alsintet, om en annor dör af hunger och törst.

Fast Herr Plump wistas ther, hwarest man talar och skrifwer mycket om rätt och billighet, wisar han doch et ringa förstånd.

Ja, så går thet til!

Men

Men Michel Ráf och hans Slácht hafwa icke thet sinnelaget. The åro förståndige, och betånka sig wål; och öfwerfalla ingen utan sak. Han hafwer wål nu fått en stor skamfläck på sig; Men han år ock en Menniska, och kan snart fela. Och torde hans fel, wid nårmare skårskådande, wara ganska litet, eller alsintet. Tå J hafwen ett angelågit Rådslag före, kunnen J honom icke umbåra. Ty beder jag, at J honom med Nåde tåcktes anse.

Ehuru söt Michel år, finnes doch flård ther in under.

Nobel sade: Jag wil mig betånka. Domen blef, på berörde sått, affunnad, emellan Mannen och Ormen. Doch år Michel en ond, otrogen, falsk och listig Skalk. Han bedrager them alla, med hwilka han slutar Förbund; och kan sig åntå måsterligen försåchta. Stålthet och förackt wisar han emot alla; skada, förtryck och förderf följer honom ståndse. Jag undrar, at J wiljen fålla Förbön för en uppenbar Förrådare!

Apinan sade: Allernådigste Herre, gifwen acht på mina ord, och betånken wål, at Michels Slåcht år både stor, wåldig, och wid Håfwet omistelig.

J thet samma steg Konungen up, tilsinnet aldeles förstörd, och gick utur Salen. Han fan ther en ansenlig Skara, som hans återkomst förwåntade. En del woro Michels Wånner, som gjorde ett stort antal; och ibland them woro twenne hans Söner. En del woro ock hans Owånner, som honom af hjertat unnade alt ondt.

Lår-

Lärdomar.

1. Intet godt skal med ondt belönas. Såsom Ormen wille dräpa then Mannen, som honom utur Snaran frälst hade. Eljest faller man i then skändeliga lasten otacksamhet. Alle the, som wilja bemöta godt med ondt, böra i lika måtto så ondt för ondt. Ty otacksamheten kan icke bestå, brede wid Rättwisan; och hon får ändteligen, ehuru långt thet går omkring, sin förtjenta lön. *Thet goda förtjenar en god lön.*

2. Then ther tilsäger sin Wälgärningsman tro och lofwen, emot bewisad hjelp och bistånd; han skal ock sitt löfte oryggeligen hålla. Annorlunda wille Ormen ställa sig här emot sin Förlossare. Ingen giltig orsak kan förebäras, hwi ett sådant löfte uphäfwas må. Ty rättwisa, tro och lofwen bör hållas, emellan Wänner och Fiender, i Freds- och Krigstider. Och hwarest tro och lofwen icke hålles, ther går ock sällan rätt til. Ty Rättwisones Grund-Pelare är Trofastheten. Och när Grund-Pelaren är omkullkastad, huru kan Byggningen bestå? Therföre kan icke säjas, at Nöden uphäfwer Rätten och en sworen Ed, löften och tilsäjelser. Ty hwad man lofwat och tilsagt, thet skal man ock hålla. Och aldrig är Nöden så stor, at hon icke kan häfwas eller lindras, utom wår Nästas förderf och undergång. *Tilsagd tro skal troligen hållas.*

Mannen, som af Lind-Ormen war förföljd, måste trenne Domstolar sig inställa före, innan han kunde få rätt. Ty Rättwisan ser icke efter gunst och gåfwor, efter wänskap och egen nytta; såsom Orättwisan gjör, hwilken wänder opp och ned på all ting. När en Domare är fri för thessa laster; skal han också wachta sig, för wrede och afwund. Ty Wreden håller aldrig Medel-wägen; och Afwunden ser aldrig tilräckelig hämnd. Therföre, böra the, som Lagen skola handhafwa, wara Lagen like; och således utan girighet, afwund, wrede, hämnd, rädd-hoga, och aldeles affect-löse; syftande allenast på thet, som i alla mål är christeligit, tilbörligit och anständigt. *Rättwisan träffas icke altid strax.* *En Domare skal icke wara girig eller wred.*

Men at thet icke ofta så tilgår, som nu är sagt; thet wålla Juristerne och the Lagfarne, som then skrefna Lagen förmörka, och ifrån sitt rätta förstånd draga, genom egna utläggningar, och allehanda förwirringar. När the *Onde Jurister wränga Lagen.*

 lägga

Digitized by Google

lägga in en Libell; är then samme upfyld, med förwillande Ord-termer, onödiga Distinctioner, och öfwerflödiga Allegater, som mången gång höra litet eller alsintet til Saken. Thädan äret, at en ringa Sak, som med några ord kunde afdömas, räcker ofta många åhr bort åt. Thädan äret ock, at then konsten, som brukas in för Dom-Stolar, synes ganska swår.

Jurister och Läkare äro sällan gode Christne.

Cornel. Agrippa Cap. 9. De Vanitate scientiarum.

Således äro Juristerne ganska flitige, at ransaka Menniskio-Lag och Stadgar; Men Guds Lag och Bud achta the icke stort. Ther af är ett allmänt Ordspråk: Juristerne dö illa; emedan the äro onde Christne: Och Medici dö sällan wäl; emedan theras hufwuden stå sällan rätt. Om sådana Jurister skrifwer Herr Hans af Svartzenberg, uti Dygdernas Memorial-Bok:

För hwad har jag in Jure wäl Studerat,
Och mig uti all Skalkhet informerat?
At en ond Sak må konstigt blifwa prydd;
Min Wederpart, med tidsens utdrägt, brydd;
At alleståds jag stifta må en träta;
At i mitt hus ej felas dricka, äta;
At i min Pung insamlas mång Ducat;
At föras må en stor och präcktig Stat.

Thet samma straffar han strax ther uppå, med theßa orden:

Tu Rätten sweper in uti Fru Flättjas linda,
Och wilt förnuftigt Folks förstånd och ögon blinda.
Men We tig, Rätten förrn tu låter komma fram!
We tig, som utan blygd föröfwar så stor skam!
Ty Satans Tjenare tu äst och wist förblifwer;
Han tig alt sådant ondt i hjertat sjelf ingifwer:
Han brukar så tin konst, sig til et godt behag,
At tu får samma lön, som han, på Domsens dag.

Wanfrägdade Personer skola hwarken wara Domare eller

3. The ther äro, för skam och laster, uppenbarligen berychtade, (såsom Räfwen, Björnen och Ulfwen här äro) skola hwarken wara Domare eller Wittnen i någon Sak. J thenna Fabelen utmärkas, med Korpen the otrogne, med Ulfwen the girige,

Digitized by Google

ge, och med Björnen the growe, plumpe och oförståndige. Sådana Personer böra icke släppas til något högt Embete. Ty genom theras list, girighet och oförstånd, födes i tiden mord, kif och trätor, samt efter tiden ewig skada och förderf. Och när the kommit stikt å bqnen, draga the sig ther ifrån, och låta andra bliswa qware i sorg, nöd och fahra.

Wittugt i någon Sak.

Femte Capitlet.

Huru Konungen, nu andra resan, tilsporde Räfwen in för Rådet, om Lampens död; Och hwilka slinka lögner han smidde ihop, at sig ther med förswara och ursäckta.

Fabelen.

Säg mig nu, Michel, huru thet kom til, at tu och Bellin så enhelligt och tyranniskt mördade Lampen? I onde Tjufwar sände mig hans hufwud, med föregifwande, at ther lågo Bref i Säcken. Ho hafwer hört ett slikt högmod och förräderi? Bellin fick sin lön. Tu skalt ock få tin. Thet må tu säkert tro.

Michel swarade: O! we mig, then stora nöden. O! woro jag allaredo död. Jag beder underdånigast; hören mig litet. Är jag brottslig; så låter Domen gå öfwer mig. Thet hjelper tå icke; jag måste toleligen lida alt. Jag kommer doch aldrig utur then wåndan, som jag råkat uti. Ty then förrådaren Bellin hafwer låtit förkomma then

För then, som icke förwarar.

 wäl-

Hwad honom hemligen anförtros, bör man sig wachta.

wäldiga Skatten, hwars like icke finnes i hela werlden. The Clenodier jag honom fick, tå han gick ifrån mig, hafwa förrådt Lampen, then fromma Mannen. Jag skulle wara hjerteligen glad, om jag kunde få kundskap, hwarest the woro. Men jag fruchtar, at thet icke sker. Ty Bellin, som welat slå theßa Clenodier under sig, hafwer them utan twifwel wäl förwarat, och någorstädes bortgömt.

Apan sade: Wi wiljom them almänneligen låta efterlysa, och noga ther efter söka öfwer hela Riket. Finnas the ofwan på jorden, hoppas wi få them igen. O! beskrifwer för oß theras wärde och dyrbarhet.

Michel swarade: The äro i sanning rätt dyrbara. Then them fått, mister them icke. När min hustru thet får weta, blifwer hon min Owän. Ty hon wille icke, at jag skulle lemna them i theßa bägge Tjufwars händer. Nu är jag illa utförd och anklagad. Ho har hört af en slik motgång? Doch må jag alt toleligen lida. Men blefwo jag fri, och fingo nåd; jag skulle hwarken dag eller natt gifwa mig ro, utan löpa alleställes omkring, och fråga hwar Man, om the hade någon spaning om thenna Skatten. För thenna Skattens återfående wil jag resa öfwer watn och land, och wåga både lif och lefwerne.

Lärdom.

Med them, som förklara sig willi-

MAn hafwer gjärna medlidande med them, som för något groft Brott mißtänkte äro; besynnerligen, om the förklara sig williga at dö:

på

på thet the således må undwika alt widare oförskylt lidande. Tå Michel, genom sin behändiga list, förswarat sig emot sina Wederparter; Och Konungen jemwäl, genom Apans Förbön, war någorlunda stillad. War äntå mißtankan, om Lampens Död, qwar. Hwilket förrådeliga mord Konungen wille alfwarligen straffa. Therföre måste Råfwen åter fram med en ny ursäckt. Samma ursäckt hade han så mästerligen betänkt, at han ock beder Konungen, sedan Saken war förhörd, låta aflifwa sig; emedan han äntå aldrig kunde öfwerwinna then sorg och skade, som honom öfwergått. In under thetta sökte han thet, som gemenligen händer; Nemligen, at Menniskorna hafwa medynkan öfwer them, som äro eller warda mißtänkte, för ett grost och ärerörigt Brott, och besynnerligen, när the, i sin föregifna oskuld, förklara sig williga at dö. Tå håller hwar man them oskyldiga, och beder om theras förskoning. Thetta listiga hjelpe-Medlet söker ock Michel; Lika såsom then Trojaniska Förrådaren Sinon, genom ett slikt föregifwande, blef frälst och lösgifwen. ga at dö, hafwer man medlidande.

Sjette Capitlet.

Huru Råfwen mästerligen ljuger, om then första Clenodien, then han säger warit en Ring, med en ädel Sten uti, hwars dygd han storligen berömmer.

Fabelen.

Allernådigste Konung och Herre, sade Råfwen; jag beder ännu en gång aldraunderdånigast om hög Kongelig tilstädjelse, at för mina Wänner få uprepa af hwad dygd och wärde thessa Clenodier wo- Råfwens listiga ursäckt.

ro, them jag wille sända hit til Kongeliga Håfwet, fast the beklageligen icke kommo fram. Konungen swarade: Thet må ske. Men giör kort och godt.

Fast man icke altid tror then, som förer nya tidningar, blifwer han doch wäl liden.

Then första Clenodien, sade Råfwen, som jag sände med Bellin, war en kostelig och underbar Ring, af fint Guld, konsteligen ammelerad, och med utgrafna Bokstäfwer innan uti; så mycket wärd, som ett Furstendöme.

Skriften in uti Ringen war Hebreisk, och bestod af trenne särskildta Namn. Ingen i thetta Landet kunde läsa thenna Skriften, förutan then lärda Juden Mäster Abrian af Trier, som förstår alla Tungomål, alla Örters och Stenars kraft. Honom lät jag se thenna Ringen. Han sade: Här finnes en stor raritet. Theßa tre Namn hafwer Seth funnit i Paradiset, tå han letade efter Nådenes Olja. Then, som bär theßa Namnen hos sig, behöfwer icke fruchta för Truldom, Spökelse och Tordön; Och then, som bär thenna Ringen, kan icke frysa om then kalla Winteren; han warder jämwäl gammal, och kommer til en hög ålder.

I Ringen war en skön, klar och owärderlig Carbunkel infattad; hwilken om nattetid lyste fast klarare, än ett Ljus. Samma Sten hade ock then dygden, at han widrörd, läkte alla skadar och sjukdomar, stil-

lade

Digitized by Google

lade wärk och sweda, meddelade hälsa och sundhet; så framt icke sielfwa döden woro för hand. Bemälte Sten hade jämwäl then kraften, at then, som hade honom i sin hand, kunde utan fahra fortsätta sin wandring, wara säker för Elds- och Watunöd, för fängslande och förrädande, för Owännens list och wåld, hugg och slag. Stenen befriade likaledes för skada och förgift; och giorde them til största Wänner, som tilförende icke wille se hwar annan. Mången Gift-galen Flicka hafwer, genom thenna Stenens kraft, giort en Man kär i sig.

Ogörligit är, at berätta alla theß dygder. Jag tog thenna Ringen utaf min Faders Skatt, och sände honom til min Allernådigsta Konung. Jag höll mig aldeles owärdig, at bära honom. Men Eders Kongl. Majestät anstod en sådan Ring, som ifrån så mycket ondt befria kunde.

Lärdomar.

1. Mången hjelper sig fram, med lögn och bedrägeri, tå sanning och ärlighet icke kan winna thet påsyftade ända-målet. Såsom Näswen här flickar tilhopa en wälljudande lögn, at sig ther med från mißtankar och döden befria. Hans lögn kunde så mycket mindre emotsäjas, som the, hwilke theßa Elenodier emottagit, woro bägge döde. *Lögn och bedrägeri äro mächtigare, än Sanning och ärlighet.*

Thet första Elenodium war en Guldring, i hwilken några kraftiga Namn woro ingrafna. Och i samma Ring war en Carbunkel infattad. Här brukar Michel Juvelerares art och seder; hwilke prata stort om fina Ädla Stenar, och ljuga med kraft. En liten och ringa Sten *Juvelerares partiga plägsed.*

gifwa the ett högt och underligit Namn, tillägga honom många dygder, och hålla honom tijo gångor dyrare, än han är wärd. Men få the sedan tredje-parten, af thet the först begärt, äro the wäl tilfreds. The handla så slugt, at then oförståndige i Saken icke må förmärka theras swek och falskhet. Thet finnas wäl några Ädla Stenar i besynnerliga Landskaper och Städer; Men om en Juvelerare, hwilkens Egendom är knapt wärd så mycket, som han wärderar en enda sådan Sten til, kan wara ägare af många dyrbara Stenar, lemnar jag hwarjom och enom at efterfinna. Ty the rätta Ädla Stenarna äro ganska få, och mycket swåra at öfwerkomma; Lika såsom upricktigt fromma och goda Menniskor äro få, och ganska rare at träffa. Ty

Thet bästa minst til tahlet fins,
Och med stor mödo altid wins;
Thet ware Örter, Ädla Stenar,
Metaller, eller hwad man menar.

Så äro ock the Gode få.
Ehwart man wil i werlden gå;
The onde gjöra en stor skara,
Hos hwilka intet godt kan wara.

Alchymisters bedrägeri.

2. Med Juvelerarne äro Alchymisterne ett och enahanda Folk. The straffas här, in under Måster Abrian. Alchymisterne wilja, medelst sin konst, förwandla thet ena tingets natur i ett annat; såsom: gjöra Silfwer af Bly, Guld af Koppar, &c. och således leta up Qvintam Essentiam af all ting på jordene. The stryka Folket om munnen med thet söta hoppet, at winsten skal blifwa mycket stor; på thet the må hafwa all möda och omkostnad ospard. När thet ena mißlyckas them, uptänka the altid något nytt. Ther igenom bedraga the ej allenast andra, utan ock sig sjelfwa. Men thetta är them ett sött bedrägeri. Fast the sina Smälte-Ugnar fåfängt tilreda, sina kostbara Materialier til Aska och Damb förwandla, och alla sina Operationer fruchtlöst anwända; Afstå the doch icke, at berömma sin skadeliga konst, och andra för henne hugade gjöra. Men på slutet, tå alt hopp är

Digitized by Google

år ute, tròsta the sig ther med, at theras upsåt warit godt, och the nog behjertade, som wågat företaga sig ett så wigtigt werk. Och tå beklaga the thetta lifwets korthet, som til ett så stor och märkeligit Arbete icke år tilräckeligit, etc. J Dygdernas Memorial-Bok låses här om:

Alchymiens konst, år ljuga, stjäla, swika,
Och på ny Silfwer-brist, och andra Styckers skrika;
Och sidst, når Silfret fint, til ofint, år förwåndt,
Tå ses, med Måstarns konst at litet år bewåndt.

Mårk thet, når utan grund tu om god utgång gißar,
Och tig i hjernan om et guldberg stort förwißar.
Hur' kan försilfrad lögn ren Sanning wara lik?
Hur' kan en fattig Man tig troligt gjöra rik?

3. När then ene wet then andras naturliga böjelse och begär, winner han snarast sitt syftemål, om han slår på then Strången. Lika såsom Räfwen här, med sin påbegynta lögn, rörer Konungens naturell och tilgifwenhet. Ty then ther ljuga wil, måste hafwa ett godt minne; och icke then ena gången tala emot thet, som han tilförende sagt; samt i alt laga så, at hans dicht år sannolik. The Naturkunnige låra, at Lejonen trifwas icke wål i the kalla Länderna; emedan the icke tåla köld och frost om winteren. Therföre säger Räfwen, at Carbunkeln war god emot köld. Och i thet han skiner klart om nåtterna, kunde Konungen ther af se, at bequåmligen resa om natte-tid.

Man år snart öfwertalad, til thet man år af naturen benägen.

Sjunde Capitlet.

Huru Råfwen uprepar ännu en annor lögn, och talar först om en kostelig Kamb, och sedan om en Spegel, som han til Drottningen sända wille.

Fabelen.

Jag sände ock Hennes Kongl. Majestät, Min Allernådigsta Drottning, en wacker Kamb, och en skön Spegel. Hwilka dyrbara Saker jag likaledes tog utaf min Faders Skatt. Min hustru älskade intet fordiskt mera, än theßa Clenodier. Men nu äro ock the förkomna. Eders Majestät hade af mig fast mera förtjent, än jag här medelst framte kunnat. Ty genom Eders Majestäts förbön blef jag förra gången wid lif, tå jag thet förwärkat. Hennes makalösa dygd, tuckt, skönhet och däjelighet, anstod en sådan Spegel wäl; Ej mindre, at jämwäl nu taga mig uti sitt Kongl. beskydd, tå jag saklöst anklagad är. Doch wedersakar jag icke, at undergå döden, om så skulle godt synas; Men beklagar fast mera, at mitt goda upsåt blifwit, genom Bellin, til intet gjort.

Plinius: Panterdjuret är sachtmodigt, och emot alla wänligt;

Kamben, som jag min Allernådigsta Fru tilsända wille, war af ett Panterdjur. The djuren äro dyrbara, och finnas uti Indien af åtskilliga färgor. The luchta så wäl, at alla andra kreatur följa them hopetahls efter; och

Digitized by Google

och thet så mycket mera, som samma lucht gjör them friska och sunda. När thessa kreatur dö, stiger all luchten i theras Ben; hwilka äro så hwita, som thet finaste Silfwer.

Ormar och Drakar undan-tagna.

På thenna Kamben woro allehanda Devi-cer, Bilder och Zirater utgrafna, med Guld och ädla Stenar beprydde. Therpå stod ock Historien om the tre Gudinnorna, Pallas, Juno och Venus, emellan hwilka Paris dömde. Och althenstund han lemnade Guld-Äplet til Venus, och utropade henne för skö-nast; så fick ock han then sköna Helena af Grekeland, Konung Menelai Gemål. Thenna Historien stod ther på, med alla sina omständigheter, så tydeligen utförd, at hwar och en henne läsa kunde. Jag kunde wäl beräta hela thenna Historien; Men wil thet icke göra, efter han i sig sielf är nogsamt kunnig.

Paris war Priami, Konungens Son af Troja.

Lärdomar.

I. Then sig med någon Skänk inställa wil, bör tänka efter, hwad som mäst behageligt, och ther hos lindrigast är. För Michel söll intet

Hwad then bör taga i acht, som en nom an-

Digitized by Google

drom något förära wil.

intet lindrigare, än sätta up en braf lögn, om then kosteliga Kamben, som war gjord af Panter-Djurs-Ben, then han wille skänka Drottningen. En sådan Kamb skulle icke warit otjenlig på Hennes Nattduks-Bord, emedan theß dygd gjorde honom oskattbar. Michel hade til äfwentyrs läst i Plinio eller annorstädes, om Panterdjurens art, kraft och natur.

Gud straffar Horeri med många plågor.

2. **Hordoms synden kan Gud icke lemna ostraffad.** Michel uprepar här, såsom en förfaren Historicus, hwad som war ingrafwit i Kamben; Nemligen, huru Paris afdömt Trätan emellan the trenne Gudinnorna, Juno, Pallas och Venus; och huru han utropat then sidsta för then Skönesta: För hwilket hon hjelpte honom bortföra Konung Menelai däjeliga Drottning. Men thetta anslaget, och thet Hor här igenom blef bedrifwit, hade then skadeliga påfölgden, at Staden Troja blef, någon tid ther efter, i grund förstörd.

Ty af Hor kommer aldrig något godt. Then helige Guden straffar thenna synden, med Pestilentia, dyr tid, krig och blodsutgjutelse, så at både Land och Folk förderfwas. Thet se wi ögonskenligen i Konung David. Fast Gud hade honom eljest kär; Icke thesto mindre, tå han bedrifwit thenna Hordoms-synden, (fast han sedan, i hela sin lifstid, tyckte thet illa wara, ångrade och begråt sin mißgärning) tilskickade Gud honom mycken förföljelse, sorg och motgång.

Enom Horkarl förestår någon skam eller fahra.

Then h. Augustinus säger, at enom Horkarl förestår Fyra Olyckor och fahrligheter; af hwilka åtminstone en drabbar på honom, innan han dör bort ifrån thenna werlden. Hans ord lyda sålunda:

En Horkal Fyra Fahror står;
1. Han antingen i Armod går;
2. Ell' Skam och Blygd uppå sig lastar,
Och Ärelös från Tinget hastar;
3. Ell' pryglas han uppå sin rygg,
Tå han i synden mäst är trygg;
4. Ell' råkar han i högsta nöden,
Och wåldsamt föres ut til döden.

Digitized by Google

Ottonde Capitlet.

Huru Råfwen fortfar med sin lögn; och, för thet Andra, talar om then underbara Spegelen, och the ther utinnan utarbetade och ingrafna Historierna. Af hwilka then första war, om en Man, en Häst, och en Hjort.

Fabelen.

Spegelen war ej mindre skön och förundran wärd. Glaset ther utinnan war af en Beril, så klart och wäl slipadt, at man ther uti kunde se alt, som gjordes på en Mihl nära rundt omkring, ej allenast om dagen, utan ock om natten. Hade någon en Fläck eller Måle i ansichtet, eller något fel på Synen; thet gick strax bort, så snart man beskådade sig i thenna Spegelen. Jag må wäl sörja förlusten af en så dyrbar Clenod.

Berillen är en hwit och klar Ädelsten från Indien.

Ramen, som thetta Glaset satt uti, war af Setim. Thet trädet skattas högre än Guld; emedan thet utsprider en ljuflig lucht, förtäres icke af Matkar, eller rottnar i jord och watn. Thet är til färgen likt Ebenträ.

I Konung Crompardi tid gjordes här af, med särdeles konst och flit, en wäldig Trä-Häst; på hwilken han, innom en Timas tid, kunde rida hundrade Mihl. Skulle jag uppräkna alt, thet blefwo för widlöftigt. Aldrig hafwer någon sedt en sådan Häst, thet jag skulle tro.

På Spegel-Ramen, som war halfannan Fot bred, stodo många underliga Historier; och in under hwarthera, när och huru then sig tildragit. Then första Historien war om en stålt Häst, som wille löpa op en Hjort på slacka Fältet. Hästen gick til en Herda, och sade: Sitt up och rid på mig; så skalt tu snart fånga en Hjort. Theß Hud och Kött kan tu prångla ut, och ther af giöra tig wackra Styfrar. Wäl an, swarade Mannen; jag wil så giöra. Han steg up i Sadelen. The rede i hast fram, til theß the fingo Hjorten i Ögnesichtet. Hjorten lopp undan, och the rede efter. Hästen blef trött, och ropade til sin Beridare, at han skulle sitta utaf, medan han sig något hwilade. Nej ingalunda, swarade Mannen. Thet är nu så wida kommit, at tu måste bära mig med godo; eljest skal jag komma tig ther til med mina Sporrar. Tu äst sjelf orsaken til thenna färden, och måste nu hålla lunken. Således blef thenne Hästen med macht gjord spak. Och således blifwer then ofta lönad, som står efter ens annors skada.

Kött-prånglare.

Lärdomar.

Nyttan älskas mera, än Sanningen.

1. När man talar om sådana Saker, som äro nyttiga och gagneliga, blifwer man säkrast trodder; fast man skulle fara med idel flärd och osanning. Såsom Räfwen här fortfar med sin berättelse, och icke låter märka sig, at han then samma dichtat hade. Ty han wiste wäl, at när man talar om thet, som i Huset kan nyttig wara, kan man ther med lättast förföra Konungar och Furstar, Herrar och Fruar. Och fast thet altsamman woro lögn, warder thet

Hopp om fördel, är mycket bewekeligit.

Digitized by Google

thet doch för sanning uptagit och trodt. Ty Furstar och Herrar äro ofta, genom föreställningar af någon färdeles stor Nytta, ther til förledde, at the anstält handel och köpenskap, låtit bygga Skepp och stora Fartyg, låtit brygga Öhl, och försäldt thet til sina Undersåtare, eller utfört thet til främmande Länder. Andre hafwa annan egennyttig handel sig företagit. Men the hafwa ther af ändteligen haft en ganska liten fördel; ja ofta större skada, än gagn. Exempel här af hafwa wi sedt många i wår tid, 2c. Ty sådane Förslagsmakare wilja ock hafwa något i sin Pung; om thet lyckeligen aflöper.

2. Hat och wrede, Nidskhet och afwund skola undflys; emedan the hafwa all Olycka i sit följe. Ty then, som af hat och afwund står efter sin Nästas skada och förderf, (såsom Hästen här gjör) han gjör sig sielfwom skada; althenstund hans egit fall är för handene. Så måste ock Hästen här, för sin egen Nidskhets skul, tiena enom androm emot sin egen wilja. Hat och afwund är sig sielfwom beswärligt.

Men här wid är thet bästa, at then afwundsjuka Menniskan hafwer sielf största skadan af sin Nidskhet. Hedningarne skrifwa, at ingen bättre Sträcke-Bänk finnes, än sielfwa Afwunden och Nidskheten. Ty then är sinom Herra en dagelig plåga. Hon låter honom icke roligt såfwa, äta, dricka, gå eller stå. Hon borttager ens naturliga Hy och fägring, förminskar kraft och styrka, 2c. Hat och afwund hafwer all olycka i sitt följe.

The Gamle Wise hafwa sagt: När man wil se en märkelig hämnd på sin Owän, skal man ärligen och rättrådeligen skicka sig emot honom. Ty ther igenom blifwer han ännu wredare och hädskare. Och när han thet blifwit, hafwer han nog pina hos sig, ja ett inwärtes Helwete. Således kan honom ingen större pina tilfogas, än när man lefwer rättfärdeligen, och i all ting förhåller sig tilbörligen.

Nidskhet är med Afwund Syster;
Ingenthera helas lyster,
Fast the fått ett dödligt Sår.
Nidskhet kan ej sinnet lätta,
När hon något skal uträtta,
Förrn hon fram sin wilja får.

Nidskhetenes och Afwundens natur.

Digitized by Google

Sömn ser icke theras öga;
Glädje fins i hjertat föga;
Mun och kinder äro blek';
Kroppen blifwer tun och mager;
Synen skämd och mycket swager:
Thet är theßa Systrars lek.

Se, när David måste wika;
Josephs Bröder Brodren swika;
Huru Afwund frätte sig!
Men när Huset tärs af Branden;
Skeppet sönderslås i Stranden;
Tå ler Afwund hjertelig.

Nijonde Capitlet.

Then andra Historien, om en Åsna och en Hund, som Michel föregaf, at hon stått på Spegelen.

Fabelen.

På thenna Spegelen stod ock en annor Historia, om en Åsna och en Hund, som woro bägge enom Herra tilhöriga. Hunden war liten, snäll och konstig, lekte med sin Swants, och war altid lustig. Ty ägde han hos Frun och Jungfruerna i Huset then friheten, at ligga i theras Säng, hoppa i theras knä, bäras på theras armar, och sleka theras kyßälskande munnar. Samma förmån åtnjöt han ock hos sin Herra. Han fick sitta i hans knä wid Bordet, äta Kött, Fläsk och Socker-bröd. Sedan slekte han honom om mun och Skägg; och betalte på thet sättet sin Måltid.

Knäbundars frihet hos Fruentimbret.

Åſ-

Åsnan, som het Boldewin såg thetta med stor hierte-ångslan, och sade wid sig sielf: Hwad månde min Herre ther med mena, at han är så god emot thenna Matröstan? Mig låter han drifwa til ett swårt arbete, och at båra tunga och stora bördor. Min Herre skulle icke, på ett åhrs tid, kunna giöra så mycket arbete, som jag giör på en dag, med ett helt tjog små Särk-tåfwor. Hert Hund äter thet båsta och läckresta; och ligger på Dunbädd, eller wid Fruentimbrens warma Lår. Mig gifwa the Halm och Strå; och jag måste ligga på hårda jorden. Och når the draga med mig utaf Gården, bespottas jag af hwar man. Jag wil thet icke långre tåla. Jag wil ock söka mins Herras wänskap, och icke långre så plågad warda. Ther står illa til, hwarest Åsnor krönas.

I thet samma kom theß Herre gående. Åsnan gjorde en Capriol med hufwud och swants, ramade om honom med sina framfötter, slickade honom om munnen med sin Mula, och stötte honom i Pannan ett stort hol. Hon kunde icke nättare skicka sig; emedan hon thenna konsten tilförende icke försökt. Plumpa Åsnor regera plumpt.

Herren, som war stadd i fahra och nöd, började skria och ropa: Tager thenna Åsnan, och betaler henne efter förtjenst. Drångarne ledde henne ut, slogo henne med stånger och störar, och förde henne åter in i Stallet. Ther blef hon en Åsna, såsom tilförende.

Man finner ännu mången Gäck, som så giör; i thy han mißunnar enom androm thet goda, som honom wederfares, och thet han än- Hos en Åsna finnes hwarken råd eller dåd.

 Digitized by Google

äntå icke åtnjuta kan. Får han stiga til en Syßla, så kan han doch icke then bestrida. Befälet står honom så illa an, som thet anstår en Sugga båra Guld-krona, och en Ko åta med Silf Sked. Ho kan fördraga en sådan? Hö och Strå bör han hafwa. Gjör man honom större heder; han går doch icke ifrån sin wahna. Hans Regering duger icke. Han söker sin egen fromma, med andras skada och förderf. Doch är thet nu största klagan wärdt, at sådane hafwa allestädes machten i sina händer; tå theras höga Härkomst, theras Slächt, anseende och rikedom them uphjelpt, och theras Dumhet regerar.

Lärdomar.

Bry tig icke om andras hemligheter, som tig icke angå at weta.

1. Ingen bör stråfwa efter, at komma under wädret med sins Herras hemligheter; så framt han them sjelf icke uppenbara wil. Lika såsom Åsnan här wil utgrunda, hwarföre Hunden ägde större förmåner än hon, tå han doch war mindre gagnelig? Ty then, som wil utransaka thet honom icke widkommer, och han icke weta bör; han träder i Åsnans stad, som blef illa slagen, tå hon wille famntaga sin Herra, och springa honom i Skötet, såsom hon såg then lilla Tåfwan gjöra. Thet går ock ofta med honom så, som thet går med Apan, hwilken blifwer slagen och fångslad, när hon wil gjöra efter alt hwad hon ser gjöras af andra.

Renner säger:

Oxen egit Ok fast ogärna bär;
 Bär doch thet han hatar.
Om tu hatar thet, som tig pålagt är;
 Tu all glädje ratar.
Jag then håller för en lycksalig Man,
 Som sin sorg förgäter;
När han ingalund then undwika kan,
 Huru han sig fräter.

2. Hwarest the grofwe, plumpe, ohöflade och oförståndige sitta wid Styret, ther går Suggan med Guld-krona; säger Michel. Therföre woro thet fast bättre och nyttigare, at the wise och förståndige, försökte och förfarne fingo träda til alla Poster; samt theremot alla grofwa och oförståndiga Åsnor bära Säcken, och stå in under lydno. Hwarest annorlunda tilgår, ther blifwer icke gärna ett godt, beständigt och långwarigt Regemente. Erasmus Albertus säger:

The oförståndigas Regemente kastar sällan något godt af sig. Contrarium fit nobis.

Mången Åsna blir, thy wärre,
Snart utropad för en Herre.
Liten Konst och Lycka stor,
Äro Åsnans Far och Mor.
Högmod, Otro, Hat, och Wrede,
List, och Girigheten lede,
Som nu wandrer werlden kring,
Gjör hos Åsnan stora ting.
När man lemnar Dygden heder,
För thet Purpur hon utbreder;
Tå wil Åsnan krönter gå,
Och ett allmänt loford få.
Wil man fromhet skal upklifwa,
Och til Sysslan satter blifwa;
Sparkar Åsnan up en grop,
Och gjer ut ett Småde-rop.

Åsne-Pannors beskrifning.

3. När then dumba Åsnan får regera, får man se hwad uti henne är; och sjelfwa förwaltningen, af then anförtrodda Sysslan, gifwer ock slikt tilkänna. Sebastianus Franck säger, at en Ulf i en Grop, ett Lejon eller Björn i Band, och en Häst i ett Stall, äro fångne, och gemenligen tålige såsom Får; Men när the släppas på fri fot, tå får man först rätteligen se, huruдane the äro. I lika måtto synes mången spak in under sitt Tjenste-Ok, ödmjuk in för sin Öfwerhets ögon, fram och wänlig utwärtes, hafwa Rättwisan kär, mycket älska Guds Ord, gärna wilja at all ting skal gå wäl, och skickeliga til, etc. så at the synas wara mycket tjenlige til en wacker Syssla och Republiquens styrande: Men när the komma ther til, Oket blifwer them afspändt, och the släppas på fri fot, tå be-

Tå spöries först, hwad Mannen duger til, när han kommer til ett godt Bröd-stycke.

 fin-

finnes thet strax, hwad the äro för Folk, och tå wändas alla theras Larmar ut och in.

Bewis af Språttbokar, &c.

Så sker thet ock gemenligen, tå store Språtthökar och näswise Sällar (hwilkom ingen kan tala eller gjöra något til lag) bliswa satte til något befäl. Tå haswa the wunnit sin dußkan; och äro sedan wärre och slemmare, än några andre. Tå utwisar strax Embetet, hurudan Mannen är, och hurudan han tilförende warit i sitt hjerta.

Ordspråk här om.

Här om äro några besynnerliga Ordspråk: En ödmjuk Munk bliswer en högmodig Abbot. Ingen Rakoknif rakar skarpare och slätare, än när en Tiggare bliswer Herre. Intet högdragnare Djur giswes, än när en Piga bliswer Fru i Huset. Nero war en from Hycklare, förr än han kom til Riks-styret; Men när han blef Kejsare, fick man se, hwad han war för en Man.

Bonde-Plågare.

J lika måtto wilja ännu många, som stigit up til Höghet, bliswit Fogdar och befallnings-män, räkna sig thet til beröm och trohets-prof, at the kunna trycka och plåga, beskatta och förfördela then Fattiga, och thy medelst rickta sina Herrar; på thet the länge må behålla sina Fögderier, och icke höra något brakande af Tordön. Hwilket the doch en gång skola få höra, när HErren Gud til them ropande warder: Gjör räkenskap för titt Fögderi. Summa; Jngen kan rätteligen weta, hwad han skal hålla en Man före, innan han får stiga til någon allmän Förrättning, och then sjelf bestrida.

Tijonde Capitlet.

Then Tredje Historien, som stod på Spegelen, om Michels Fader och Wildkatten.

Fabelen.

På thenna Spegelen stod ock afbildat, huru min Fader och Wildkatten wandrade tilsammans, och sig emellan ingingo thet förbundet, at hwad the fånga kun-

kunde, skulle the utan skärd dela jemt; samt göra hwar androm inbördes bistånd, uti all påkommande nöd och fahra. The följdes åt til en Skogs-lund. Ther hörde the, at Jägarne släpt ut en hop med Hundar, som gafwo stark hals i markene. Hindze sade: Goda råd äro nu dyra. Hwad säger tu? swarade min Fader. Jag hafwer en stor Säck full med goda råd. Låt oß stå hwar androm troliga bi; så skola icke Hundarna göra oß någon skada. För min del, swarade Katten, wet jag allenast ett enda råd, och thet wil jag nu bruka. Ther på spräng han up i ett Böke-trä, och lät min Fader stå allena på markene. När Jägarne kommo, bespottade han min Fader, sägande: Frände, tager nu fram Edor Säck, löser honom op, och tager ut några råd; eljest stadnen I i sorg och wåda. The blåste i Horn och hitzade sina Hundar efter honom. Min Fader spräng thet fortesta han kunde. Han lopp så häftigt, at Swetten strömmade af hans Panna. Ångesten tjenade honom til en Purgation, och gaf honom öpet lif. Ther af blef han så lätt, at han kunde ränna undan Hundarna, som eljest blifwit hans död, och drifwit honom in til Jägare-hållen.

Skryt dugar icke.

På honom, som för mycket berömmer sig af wishet, hänges ofta Narre-Kåpan.

Således blef min Fader förrådd, af then han bäst trodde. Han wiste doch en djup Grotta, som han tilförende grafwit; i hwilken han nu inkröp, och undsatte sitt lif.

Sådane Bedragare finnas ännu i dag mänge, som lofwa mycket, och hålla litet;

Bedragare finnas mänge.

 som

som bruka swek och list, och i nödene ingen hjelp bewisa wilja.

Lärdomar.

Ett enda påliteligit råd är bättre, än många förslag.

1. Ett enda wiß konst, eller ett enda wist råd, är fast bättre, än många onyttiga Förslag och skenfagra ränkor. Thetta wil Michel lära, med thenna Fabelen, som Esopus sålunda beskrifwer: Räfwen berömde sig en gång, at han wiste en hel Säck, full med konster; Och Katten sade, at han icke wiste mera, än en enda konst. Then enda konsten frälste Katten; Men the många kunde icke beskydda Räfwen för Jägare och hundar. Ty ehuru bakslug Räfwarne äro, blifwa the doch ofta gripne och dräpne.

Försonade Wänner skal man fly, och icke sätta til them fulkomlig tro.

2. Hwar och en skal wachta sig för sin förlikta Owän, och aldrig tro honom fulkomligen. Ty fast han låtit sin uppenbara Owänskap falla, glömmer han then doch icke; utan begrundar hos sig hemligen, huru han skal jöfwer honom hämnas. Såsom Räfwen här tänkte på en hemlig hämnd. The Gamle Wise säja: När tig något tilskyndas af tin Owän, som tig för mächtig är, och then tu intet motstånd gjöra kan; tå är fast bättre, at tu undwiker honom, än at tu, med ett stält sinne, tig emot honom upreser. Ty Owänskapen förliknas wid en Böld, neder på Fotabladet. Ju mera man träder på Foten, ju mera och större sweda känner man. Han förliknas ock wid ett sjukt Öga. Ju mera man rörer thet, ju wärre blifwer thet. Så är thet ock med honom, som hatar sin Owän. Ju närmare han kommer honom, ju mera bedröfwas hans hjerta.

Jägares natur och sedwana.

3. Läres, hwad man skal tänka om Jagande i skog och marck. En Jägare söker här uti sitt första nöje, förachtar alt annat, och bortmister then ädla tiden. Han häller thet för sitt ädlaste Tidsfördrif, när han får blåsa i Horn, och höra Hundarna skälla. Och jag skulle tro, när the luchta Hunde-lort, tycka the then wara Balsam och kåsteligaste Specerier.

Thet Djuret, som man får skjuta, måste en af Adelen afflå Skinnet, stå med bara hufwudet, eller på sina knä, och thet mästerligen upskära. Alle andre stå omkring, och för-

Digitized by Google

förundra sig öfwer en slik manlig Gärning. Then som är så lyckelig, at han får ett litet stycke af thet Djuret; han menar strax, at han är något bättre, än the andre, och än han sielf tilförende war. Med thenna sin dageliga Jagt uträtta the doch intet annat, än at the förderfwa mången Fattig Mans Säd och Äng; samt förwandla sig sielfwa så godt, som til oskäliga kreatur. Ther in under mena the doch, at the föra ett Kejserligit lefwerne. Doctor Sebastianus Brant säger:

Jagt kostar mycket, och gagnar litet.

Jag then en Gäck wäl kalla tör,
Som på sin Jagt stor kostnad gjör;
Och störtar sig i mycken fahra,
Then han förutan kunde wara.
Then ädla tiden gjöres kort,
Och nötes merndels fruchtlöst bort.
En yngling, som har lust at jaga,
Sin Tids=förderf får sent beklaga.
At hålla mången Hök och Hund,
Onyttig gjör mång ädel Stund;
The gagna litet, kosta mera,
Som klagas af båd få och flera.
Skull' man ock stundom råka på
En Hara, Orre, Hind ell' Rå;
Theß wärde stort och mångfaldt blifwer,
När all omkostnad tu upskrifwer.

Ellofte Capitlet.

Then Fjerde Historien, som stod på Spegelen, om Ulfwen och Tranan.

Fabelen.

Är widare stod en Historia på Spegelen, om then leda Ulfwen, som aldrig wet tacka för bewista wälgärningar; utan lönar them med stora ord, ondt Snack och schwaller. Han gick en gång öf-

Digitized by Google

wer en Skog, hwarest en död Häst låg, på hwilken han började gnaga. J sin hunger åt han så girigt, at ett stort Ben fastnade twärt före i halsen; thet han hwarken kunde få op eller neder. Ther af blef han swåra sjuk, skrek och ropade jämmerligen. Han låt kalla til sig Läkare, och försäkra them om en nöjachtig betalning, efter en lyckeligen förrättad Cur.

Doctor Lyste beskrifwes.

Boden gingo ut, och Tranan, som i Läkare-konsten blifwit Gesäll, infann sig; klädd i en röd Skarlakans Kappa, en opfäst Hatt på Hufwudet, Silkes-strumpor på Benen, och en Run-Staf i handen. Hon hälsades af hwar man för Doctor. Ulfwen beklagade sin stora pina, bad henne gjöra sin flit, och utdraga benet; Så skulle han Herr Doctorns beswär hederligen förskylla, och honom theß utom med en ansenlig Föräring affärda. Herr Doctorn trodde theßa orden, stack sin Näbb in uti Ulfwens hals, fattade uti Benet, och drog thet ut. Ulfwen gaf sig ther wid swåra, klagade öfwer the hårda händerna, och then ther wid fördubblade swedan. Doch förlåter jag tig thetta, sade han. Men om en annor gjort mig thet; tro fritt, jag skulle thet hämnats.

Nu är thet borta, sade Herr Doctorn. Hwad behöfwes, at J här öfwer skrien och ropen? Blödige Läkare gjöra elaka Sår. Gifwen mig min lön, och låten mig gå. Hör på Gäcken, swarade Ulfwen. Han ser, at jag är sjuk och skröplig, och lemnar mig icke i ro;

Then icke belönar tacksamligen gjordt arbete, han

Digitized by Google

ro; utan wil ändå strax hafwa penningar af mig. Han betänker icke then wälgärning jag honom bewiste, at han fick draga sitt Hufwud igen utur min mun, förutan någon ther af kagen skada. Skulle någons Åker här wid gro; så borde jag wißerligen få penningar af honom, hwilkens lif jag skonat.

är lik en Brunn utan watn.

Så lönar ännu mången Skalk sina Wälgärningsmän. Thenna Historien stod utgrafwen på Spegelen, med förgylta Bokstäfwer, Bilder och Zirater. Jag höll mig alt för ringa, at behålla en så kåstelig ting. Ty wille jag sända thenna Spegelen til min Allernådigsta Drottning. O! hwilken stor sorg hade mina Döttrar ther öfwer, at the måste mista thenna Spegelen! The plägade ther uti beskåda sina ansichten, förundra sig öfwer sin skönhet, och i tysthet tilbedja sig sjelfwa. The plägade för honom, såsom Barn, göra sig lustiga och glada, hoppa och dantsa. Så gjorde mina Barn, tå the sågo sina små nätta munnar, sina trinda hakor, sina röda och hwita kinder, sina bruna ögon, sina sköna hår, sina hwita halsar, sina runda bryst, sina bepärlade öron, och hela sina älskans-wärda kroppar.

Til hwad ända en Flicka står för Spegelen.

Men jag kunde ogörligen föreställa mig, at thet skulle så gå, som nu skedt är; och at Lampen skulle så mista sitt lif. Jag trodde honom och Bellin fast bättre; therföre lemnade jag til them, såsom mina bästa Wänner, theßa dyrbara Elenodier. Jag hoppas här om ännu kunna få någon kundskap; emedan

stöld och mord icke pläga länge fördolde ligga. Thet kan ock hända, at någon af them, som här inne tilstädes äro, eller här utan före stå, weta hwarest theßa Clenodier äro, och huru then fromme Herren Lampen blifwit död.

Lärdomar.

En otacksam Menniska tycker, at hwar man bör tjena henne.

1. Al then tjenst och godhet, som man bewisar en otacksam Menniska, är fåfängt anwänd och förlorad. En sådan tycker, at hon är mycket tacksam, enär hon icke the wälgärningar, som henne bewista blifwit, med en werkelig ondsko betalar och bemöter. Thetta wil Michel lära oß med sin Fabel, om Ulfwen och Tranan.

Thet goda lönas ofta med ondt.

Gamla Historier bära wittnesbörd, at thet goda, som man gjort androm, merendels blifwit med otacksamhet bemött och wedergullit. Fast Roas af Glois blifwit upfödd och i Schola hållen, af Konungen i Chorinto; hafwer han doch dräpt honom, tillika med Trehundrade Riddare, samt fördrifwit hans Drottning och Döttrar i landsflycht. Jugurta blef upfödd och wäl hållen af Konungen i Numidien; likwäl dräpte han, strax efter Konungens död, twenne theß Söner, och uphof sig på Thronen.

Summa; Finnes någon, som i sine fromhet wil wara androm til tjenst, han må wara wiß ther uppå, at han bemötes med otacksamhet. Och när han thet wet förut, må han så mycket mindre gräma sig, när slikt honom wederfares. En Philosophus, wid Namn Simonides, hade twenne Kistor. Utur then ena gaf han alla Menniskor, hwad them gjordes behof; Och i then andra lade han igen, hwad honom blef gifwit. Men thenna sednare blef altid tom; emedan han fick intet i henne. Therföre sade han, at ingen skulle gjöra them andra något til godo. Ty man fingo intet annat, än otacksamhet igen.

Omnia sunt ingrata; nihil fecisse, benigne est.

Tjenarens och Daga-

2. Wi skolom icke förhålla wårt Tjenste-folk och wåra Daga-karlar theras lön. Ty i thenna Fabelen straffas the Girige och Samwetslöse, som icke gärna wilja utbetala, hwad theras skyldighet är; Så-

som

som then onde och egennyttige Ulfwen icke wille gifwa Doctor Lytke sin förtjenta lön; utan fast mera hafwa tack af honom, för thet han icke bet honom hufwudet af, tå han hade thet i sin mun. En sådan orätträdighet förbjuder HErren Gud strängeligen, säjande: Tu skalt icke förhålla lönen för then, som torftig och fattig är ibland tina Bröder; eller för Främlingenom, som i tino lande eller i tina portar är: Utan skalt gifwa honom samma dag sin lön, at Solen ther med icke nedergår; efter han nödstäld är, och ther med uppehåller sina Själ; på thet han icke skal ropa til HErran öfwer tig, och thet warder tig til synd. Alle the, som förhålla eller försnilla Arbetarens och Tjenarens lön, äro lösachtige och bedrågelige, och fjerran ifrån all Gudsfruchtan.

Karlens lön skalt tu icke förhålla.

5 Mos. B. 24: 14. 15.

3. Thet är allom förelagt, at en gång dö. I thenna Boken talas ofta om Döden; ty wil man på thetta stället ther om något tydeligare handla. At Menniskan en gång dö skal, är af GUD beslutit. Han hafwer utsatt hennes dödsstund och tima; hwilken icke förlängas kan, men wel förkortas af Menniskan, igenom allehanda omåttelighet. Djefwulen upwäcker ock mången, til dräp, hor, eller andra mißgärningar; för hwilka lefnads-tråden i förtid afskäras måste. Och ther til är icke Gud, utan Djefwulen och Menniskan sjelf wållande. Ty hade hon skickat sig annorlunda, hade hon ock längre fått lefwa. Thet är förthenskul en stor försmådelse emot GUD, at ropa på ett Hedniskt Öde, som i alla Christnas tankar borde wara förbannadt. Ty om Gud skulle förelagt then eller then Menniskan, at dö in under Bödelens hand, eller förwerka sin Ära på thet eller thet sättet; Så skulle han ock förelagt henne, at falla i then synden, som ett sådant straff förtjenar. Hwilket är en grufwelig synd, at om Gud tänka och tala. Doch är thet wist, at när Menniskan i all ting lefwer ordenteligen och måtteligen; och således icke sjelf förkortar sin lifstid, eller sig thet wåldsameligen tilskyndar: Så kommer hon til thet af GUD föresatta Målet. Ock tå hennes Glas fått jämt rinna ut, måste hon nödwendigt dö.

Döden är GUDs ordning, then alle skola genomgå.

Lefnads-tiden här sitt Mål;
GUD thes ändring icke tål.

Digitized by Google

För Döden är ingen Ort fri.

Woro någon Ort fri för Döden, blefwo then wißerligen ganska dyr. Ty the Rike skulle then för sig allena upköpa, och icke unna en enda Fattig sa stiga ther in med sin fot. Och blefwo således en olikhet och åtskildnad emellan Menniskorna. Men GUD är en rättwis Domare, som handlar lika med alla, och låter så then rika, som then fattiga, i sinom tid dö. Ei heller låter han upwäxa någon Ort, hwar med Döden kan emotstås eller fördrifwas.

Emot Döden wäxer ej heller någon Ort.

Renner säger:

Döden ej från någon wiker,
  Ej från Kejsare och Kung,
  Man och Qwinna, Gammal, Ung,
Stor och Liten, Fattig, Riker.

The Christnas tröst i Döds-nöd.

Men HErren Christus hafwer, genom sin Död, förwärfwat sinom trognom then Förmånen, at döden, som war syndenes lön, är nu syndenes Läkedom, och en ingång til Lifwet. Therföre gå the, genom döden, in uti Lifwet, och blifwa qwitte ifrån Synden. Thet är theras tröst och glädje, när the skola dö, at theras syndiga Lekamen afstår tå at synda.

Fridank säger:

  Funno jag en Järn-Hatt ny,
  At mig Lögnen ej kund' bry;
Funno jag en Sköld så faster,
At jag fruchtad' inga Laster;
Skulle jag them dyrt betala,
Om the wor' i Werlden fala.
  Om ett Torn för sorger fritt
  Funnos, skull' thet blifwa mitt;
Om ett Hus förutan möda
Funnos, will' jag mig ther föda;
Hus och Torn jag skulle bygga,
För all Nöd och Ångest trygga.
  Om mot Åldren funnos Bot,
  Smorde jag båd' hand och fot;
Om ett Swärd mot Döden funnos,
Thet ock wel för Pengar wunnos:
Om en Skött kund' Döden mörda,
Skulle jag hans Byßa wörda.

* ** **
* * *

Digitized by Google

Döden, Döden ej undwikes;
Fast här efter Rikdom fikes.
Döden dagligt wäntas bör;
Tänk på Döden, hwad tu gjör.

Tolfte Capitlet.

Huru Råfwen berättar för Konungen, om sin Faders dygd och wälgarningar. Och huru Konungens Fader blef läkt med en leswer, af en Sju-åhra Ulf.

Fabelen.

Allernådigste Konung; Eder lärer nu mycket förekomma, som jag twiflar på, om I kunnen draga Eder til minnes. Jag wet icke, om I kommen ihog, hwad min Fader, hin gamle Råfwen, giorde Hans Afledne Lejoniska Majestät, Eder Fader, in under theß swåra sjukdom, tå Han låg til Sängs, och war hardt nära döden?

Spitsbofwars nya Wahror, nya lögner och påfunder, äro nu ett allmänt Krahmgods.

Edor Fader giorde tå minom Fader, för thet han hielpte honom i nödene, en stor åra. Ty han war wiß på sin konst. Han kunde wäl känna alla watn, och weta hwadan the kommit; samt ther uti se, hwar uti Sjukdomen bestod. Han kunde slå ut ögonen, läka sura Ben, putsa, raka, snöpa, &c. Han war här uti en wis Måstare, och i sin tid mycket beromd.

Digitized by Google

Thetta skedde i Edor spåda Barndom, tå J woren ej mera, än trenne dagar gammal. Edor Fader war tå ganska siuk och swag; och alt hopp ute, om hälsans återwinnande. Ty hade alle Doctorer honom öfwergifwit. Men på thet intet måtte lemnas oförsökt, sändes om natten bud efter min Fader. För honom klagade han sin nöd, och bad honom om hjelp. Min Fader, som med honom hade stort medlidande, swarade: Edart lif står i Guds hand. Men kan jag hjelpa Eder, skal min konst icke sparas; ja, om thet än skulle kosta mitt lif. Här är ett Glas; låter Edart watn ther uti. Han gjorde, som min Fader sagt hade.

Ho för Läkaren icke yppar sin nöd, han skadar sig sielf.

Når watnet war skådat, runkade min Fader på hufwudet, och sade: Allernådigste Herre; emot thenna Sjukdomen kan wäl finnas Bot; men thet är något swårt. Annat hjelper icke, utan en Lefwer af en Ulf, som är sju åhr gammal; men icke äldre. Then skolen J äta, så blifwen i frisk. Si! huru rödt Edart watn är i Glaset! Thet är ett wist tekn til döden; så framt J försummen, at skaffa Eder thenna Lefren.

Läkaren bör känna alla watn.

Når Ulfwen, som ther stod närwarande, hörde thessa orden, förfärades han swåra. Edor Fader sade strax til honom; Herr Ulf, skal jag återwinna hälsan, måste J gifwa mig edor Lefwer. Ulfwen swarade: Allernådigste Herre och Konung; jag är ännu för mycket ung: ty jag går allenast på mitt Femte åhr. Konungen swarade: Thet må

Then nedrigare måste mista sitt lif, på thet then högre må behålla sit.

wa-

Digitized by Google

wara, huru thet wil; thet hjelper icke neka. Jag får wäl se af lefren, huru gammal hon är. Jag begärar icke mera, än thenna Helso-Betan allenast. Slachtaren blef strax kallad, Ulfwen för hufwudet slagen, Lefren uttagen, och af Konungen upäten. Strax gick Sjukdomen sin wäg, och han blef fulkomligen frisk. För hwilket han tackade min Fader, och gjorde honom stor åra; och befalte strängeligen, at hwar Man skulle kalla honom Herr Doctor.

Egen nytta gjör Rätten oächta.

Alt ifrån then tiden måste min Fader ständigt wara på Håfwet, följa Konungen ehwart han gick, och stå honom bi med Kropps- och Sinne-krydder. Konungen gaf honom ett rödt Riddare-Band, en skön Ring, och wackra Byxsäks-Penningar. Hos alla Herrar, större och smärre, war han i ett stort anseende.

Men med mig går thet helt annorlunda. Min Faders förtjenster lända mig icke til någon fromma. The Girige uphöjas, och warda store. Egen winst och båtnad sökes, Lag och Rätt mißbrukas, Wishet och skickelighet förachtas, hwar och en Börd-Ådel hjelpes fram, och en Dygd-Ådel trädes under fötterna. Then egna Nyttan är theras dageliga lön. Then fattige och nedrige får klinka, buga och bedja, och icke slippa fram förutan gåfwor och mutor. Theras mening är: Bär hit, bär hit; nu något, en annan tid thet öfriga.

Råttwisan måste wika för then egna Nyttan och Dygd för Börd.

Sådane girige Ulfwar äro många. The wilja altid hafwa the fetesta Lamben; Men icke med ett litet Stycke frälsa sina Herrars lif, fast the thet wäl kunna. Thenne Ulfwen wille ej heller mista sin Lefwer. Jag sågo fast häldre, at theße Ulfwar, ehuru många the ock äro, blefwo alle hängde och dödade; än at min Konung och Drottning skulle lida någon nöd. Thet woro fast mindre skada och afsaknad. Ty the Qwistar, som upwäxt af en ond Rot, kunna icke bära en god Frucht.

Mali corvi malum ovum.

Allernådigste Konung; Thetta skedde i Edor spåda Barndom, och kan icke af Eder hafwas i minnet; Men jag, som tå war mera til åhren, kommer thet wäl ihog, och wet säkert, at alt så tilgångit är.

Thenna Historien stod ock på Spegelen, med gyldene Bokståfwor, och rundt omkring en hop dyrbara Stenar. Min Fader lät giöra honom i Frankrike. Kunde jag om honom få någon spaning, jag reste gärna öfwer watn och land, och wågade ther wid mitt lif, och skydde ingen fahra.

Lärdomar.

Läkare-Konsten hafwer ock sina Kläpare.

1. MÅngen Michel hälsas för Doctor i Läkare-konsten. Såsom Räfwen här säger, at hans Fader blef, af then förra Konungen, utropad för Doctor, och med stora Gåfwor behedrad, för thet han helat honom, etc. Sådane Läkare finnas ock många ännu. Thet händer stundom, at the, som curerat en liten bräck och skada, utgifwa sig strax för märkelige och berömde Doctorer. Ja then, som i går samlat några Örter, är i dag en stor Läkare; Och then i går war en Apoteka-

Läkare-Gesel, är i dag en dråpelig Doctor, och en Lif-Medicus i ett Kongeligit eller Farsteligit Håf.

Thet är, säger Hieronymus, en underlig ting, at merendels alle Embets-män, Skomakare, Skräddare, Guldsmeder, etc. måste först lära hos en Mästare, innan the kunna bruka sin konst. Men Läkare-konsten bruka alle efter behag, förutan underwisning och Läromästare. Somlige lära thenna konsten hos the Sjuka; Somlige af Qwinfolk, som weta någon Hus-cur; Somlige lära af Widskepeliga Menniskor, huru the måge dräpa sina Owänner. Somlige hafwa läst uti Böcker ett obekant Recept, hwar med the wilja bota alla sjukdomar. Här af händer ofta, at then, som ganska litet ser, kan genom sin konst gjöra then, som wäl ser, aldeles blind. Hæc ille.

Hieronymi märkeliga ord om Läkare.

Sådane oförnuftige och oförfarne Doctorer, som så mißbruka thenna ädla konsten, then the icke förstå, ja sig ther af berömma, braska och brama; the söka endast sin egen nytta, gagn och profit. Och genom sådane djerfwe Läkares oförstånd dräpas många hundrade Menniskor. Ty när the förmena sig kunna hela en Sjukdom, så föra the Patienten flera Sjukdomar på halsen. Alla Menniskor begära en sund och god luft; Men Läkarne allena önska ett osundt och förgiftigt wäder. The sågo thet icke ogärna, om alla Menniskor (förutan the sjelfwe och theras egne) woro sjuke; på thet the måtte förtjena penningar. Om then Sjuke är rik, och något kan förtjenas; kunna theße Doctorer föda Sjukdomen, och förlänga tiden. Sjukdomarnas natur och orsak kunna the mästerligen beskrifwa, och med så utsmyckade ord lofwa Sundhet och helbregdo, at then, som thet hörer, skulle snart tro, thet the kunde upwäcka the döda. Men på slutet befinnes ofta i sanning, at thet allenast warit ett hopp om hälsan; hwar på följdt en oförmodelig död. Ty säges icke osant, at Röfware och Mördare, som ochristeligen dräpa Folk, warda grepne och straffade; Men theße Doctorer, som skynda med många til Grafwen, äro på fri fot, och i stort anseende; och them gifwas penningar ther til, etc.

Oförståndige, och ther hos egennyttige Läkare, hjelpa mången i förtid til grafwen.

De vulnere Medicus, de funere malus gaudet Sacerdos.

Medici kunna förlänga krankheten.

Ingen Sjukdom är så obekant, underlig eller farlig, som icke theße Doctorer wilia curera. Men the för-

 sum-

Digitized by Google

summa ofta sin egen Själs wålfärd. Ju olärdare, men ther hos ståltare och framfusare the äro; ju högre äro the i wärde. Och är sannerligen Läkare-konsten, såsom hon nu brukas af många, intet annat, än ett betäckt och hemligit Smicker och bedrägeri, &c. Wil man ther på gifwa gran acht, skal thet i sanning befinnas. Doctorers och Fältskärares dageliga plågsed beskrifwes uti Dygdernas Memorial-Bok med theßa orden:

Läkare-konsten är ett hem'igt Smicker.

Doctores plågsed wid Curer.

Jag ser uppå then Sjukas watn först;
Then minsta Bräck jag ropar ut för störst;
Jag gjör en mine; jag runkar på min Skalla;
Jag pratar nog om mina Curer alla.
Jag ett Recept har sedt uti en Bok;
Jag skrifwer thet, och wil fast synas klok;
Jag låter thet på Apoteket bära:
På thet min Plog må breda Fårar skära.

Item:

Thet är wist en lyckfalig Man,
Som Läkaren umbära kan;
Ty när han wäl skal någon hela,
Skal god betalning icke fela.
Lef sparsamt, och skjöt hälsan wäl,
Och sök ej Läkarn utan skäl;
Men blir tu sjuk, så låt then komma,
Som wunnit rum ibland the fromma.

Spådomar af Stjernor böra icke tros.

2. Stjerne-gißningar och Spådomar böra icke tros. Astronomi och Astrologi wilja til pricka weta, Solenes, Månans, Planeternas, Stjernornas och Himmelens natur, lopp, storlek och distance ifrån Jorden. The wilja försöka, utmäta och förstå all ting; men förstå sig doch icke på sig sielfwa, och se icke hwad för theras fötter är. Säsom en Stjernekikare, tå han stod och wände ansichtet til himmelen, och pratade om alla Stjernor, föll i en Grop, som fram före honom war, och blef af en Käring bespottad. Tu wilt weta, sade hon, alt hwad öfwer tig i himmelen är; och ser icke then Gropen, som är på jordene för tina fötter. Theße wilja ock, af Himmelens lopp, spå om tilkommande ting, och fråga Stjernorna til råds. Månge tro theras föregifwande, och wilja icke skära sina Naglar, eller draga nya kläder uppå,

Digitized by Google

på, eller företaga sig någon Resa, &c. innan the frågat them til råds. Om thenna konsten står i Dygdernas Memorial-Bok:

Stjernkunnigheten är rätt god;
Jag henne ej förgäter:
Ty med Förståndets jämna Lod
Jag Himlens Omkrets mäter.
Jag ser hwar Stjerna och Planet,
Och theras Circlar alla wet.

Astronomia.

* * * * * * * * *

Men utaf Stjernor kunna spå
Om hwad som Menskan händer;
Och weta hur all ting skal gå,
Ja ock i främmand' Länder:
Then konst är föga litet wärd,
Och wist bemängd med list och flärd.

Astrologia.

3. Hwar man söker nu sin egen nytta och fördel. Såsom Näswen här säger. Ty merendels alla Stånd och Embeten hafwa egennyttan til sin Lön; Men ganska få se uppå Gemene Mans bästa. Ther af upwäxer ändteligen på slutet Hat, Afwund, Twedrägt, Krig och Upror. Egennyttan allena kastade thet Romerska Riket öfwer ända; tå thet war kommit så högt, at thet icke mera kunde bära sig sielft. Ty tå ingen såg på Menighetenes bästa, (tå Marius öfwerföll Metellum, Sylla wille wara Marii öfwerman, och then ene wille således fördrifwa och förderfwa then andra. Tå Pompejus icke wille tola Julium, och thenne icke kunde fördraga någon sin Wederlika, &c.) tå började dråp och mord, och allehanda jämmer och olycka; så at Rom, med Menighetenes nytta och fromma, gick aldeles under och til intet.

Egen Nytta förorsakar twedrägt och förstöring.

Hedningarne hafwa ansedt Egennyttan för så oärlig, at, om the nu lefde, skulle the hålla oß Christna (såsom wi oß kalla) för Hedningar, tå the sågo wår oärliga handel, och wårt ochristeliga lefwerne.

Marcus Cicero frågar: Om något kan wara nyttigt, och icke tillika ärligt? Och swarar ther på, at alt thet, som är ärligt, thet är ock nyttigt; samt, at intet kan wara nyttigt, utan thet ock är ärligt. Thet bewisar han med

Thet icke är Ärligt, är ej heller Nyttigt.

Digitized by Google

med twenne Exempel. Thet första, om en Spannemåls-handlare; Och thet andra om en, som wille sälja bort sitt Hus.

Exempel af en Spannemåls Handlare.

(1) En Handlare frachtar ett Skepp i Alexandria, och tager in en laddning med Spannemål, then han wil låta föra til Rodis; hwarest en stor hunger, dyr tid och brist på Spannemål befinnes. Han wet ock, at flera Skepp med Spannemål skola snart förfoga sig thit. Skal nu thenne Spannemåls-handlaren säja them i Rodis thet? eller skal han sälja sin Wahra thet dyresta han kan?

Et annat Exempel af en, som säljer sitt Hus.

(2) En Man säljer ett Hus, som hafwer bräckeliga Murar, en osäker grund, och många felachtigheter. Theßa bristfälligheter wet han allena; Men köparen kan them på intet sätt förmärka och warse blifwa. Skal nu Hus-ägaren uptäcka för köparen theßa felachtigheter, eller ej? Förtiger han them, så får han mera penningar; uppenbarar han them, så får han thesto mindre.

Then en annan bedrager, han handlar oärligt.

Här uppå swarar Cicero, at then handlar oärligen, som sådant icke uptäcker; ty han söker endast sin egen nytta, med andras skada. Nu strider en slik Nytta, som wäxer af andras skada, emot Äran. Förthenskul är then, som sig til nytta, och androm til skada, något förtiger, bemantlar och öfwerskyler, icke ärlig och redelig, from och rättwis; utan oärlig, förslagen, listig, oredelig, egennyttig, bedrägelig, och en arg Skalk.

Kejsare-Lagen stadgar, at alla Köp-Contracter och Fördrag skola ingås, hållas och efterlefwas utan arga list. Och om någon brukar här wid arga list, och bedrager en annan; han är plichtig sådant uprätta, och honom skadelös ställa: och faller theß utom i ett straff, som kallas Reticentia. Hwad thet är för ett Straff, weta the säja, som studerat in Jure. Men nu, thy wärre! är Orätt blifwit Rätt, Odygd hålles för Dygd, Skam och Laster räknas för Tuckt och Ära.

Ju rikare, ju bedrägeligare.

Ibland Krämare och Köpmän finnas the, som äro swekfulle, listige och bedrägelige. Och ju rikare the äro, ju swekfullare Krambodar och mörkare Winklar hafwa the. När the, genom sina upputsade och för ögonen blänkande Wahror, kommit någon at handla med sig, och han sedermera finner sig bedragen, och wil återlemna

them

Digitized by Google

them sin Wahra; tå säja the: Ljus dag och klara ögon. Thet är, then tid köpet ingicks war thet ljuser dag; therföre skulle the lagt ögonen til, och noga beskådat Wahran. Ja, wäl swarat! Fast thetta är kommit i allmänt bruk hos många, och hålles icke för oärligt; Så är thet likwäl orätt. Och thet, som warit orätt i tusende åhr, thet har icke blifwit rätt på en timas tid. En ond Wahna gjör ingen ting god. Thet är arga list och bedrägeri, när tu sätter ut Nät och Gilder för Djuren i Skog och Mark; fast tu icke lockar, drifwer eller jagar them ther uti, fastna the doch oförwarande ther uti. Så är thet jämwäl swek och bedrägeri, tå någon sätter ut sina Wahror; fast ingen handlar med them. Ty ther med gifwes doch anledning, til Folkets bedragande.

En ond wahna gjör ingen ting god.

När gamle och förfarne Köpmän få fatt en ung och oförfaren, säja the: Si! här hafwa wi en för hand, som skal gifwa Läro-penningar. The gjöra sig emellan ett Förbund, at ingen skal sälja honom något af sina Wahror, innan the fått köpa af honom, hwad them lyster; samt, at han sedan skal köpa theras Wahror, ehuru högt och dyrt the them sätta. Således måste han gifwa Läro-penningar. Och för än han rätteligen lärt, är han hälften förderfwad och utarmad. När han sedan sjelf lärt then rätta konsten, bedrager han igen med macht, swär och ljuger af all sin förmågo. Ty han wil hafwa til fullo sina Läro-penningar igen, etc.

Gamle Köpmän äro wiße bedragare.

Således är thenna onda Seden kommen nästan i allmänt bruk; så at, när man någon bedragit, bekänner man thet uppenbarligen, slår händerna i glädje tilsamman, och berömmer sig af sin slughet. Slikt kallas tå icke bedrägeri, utan en skickelighet och försichtig handel. Och händer thet ofta, at en sådan bedrägelig handel bekommer them på slutet ganska illa. Såsom Dygdernas Memorial-Bok gifwer tilkänna, med theßa orden:

Bedrägeri är af wahnan ringa achtadt.

Min Wahra jag frambreder,
Med lögn och falska Eder,
Med falsker Wigt och Aln;
Godt Mynt jag samman skrapar;
Och efter Winsten gapar,
Lik som jag woro galn.

En Panquerotier beskrifwes.

Digitized by Google

När jag en tid har braskat,
Min Creditor förraskat,
Och fylt min Penning'=Katt;
Tå wil jag borga mera,
Och hemligt bort spaßera,
Och bjuda ej god Natt.

Fast wi oß Köpmän-börsta,
Doch finnes skärden största
Hos oß i Handlen wår;
Wi Landet hemligt skatta;
Wi Mening' Man utmatta;
Wår Winst för Rätten går.

Wi Honung ha i Munnen,
Fast Galla warder funnen
J Hjertat många Lod;
Gud ej wår Synd tilgifwer,
När orätt Gods förblifwer
Uti wårt Hus ell' Bod.

En bedrägelig Köpenskap är Landet skadeligare, än ett uppenbart Krig.

Man ser dageligen, at krig och örlig giör en stor och obotelig skada; Men en del Krämares och Köpmäns bedrägeri är så sött och hemligit, at wi owetande, med lust och glädje, förderfwade warda. Doch kunna och töras wi leda skulden på ingen annan, än på oß sjelfwa. Ty så annorstädes, som här i Sweriget, hafwa wi allehanda nödtorftiga och kosteliga Wahror och producter. Wi hafwa ock med fägnad tilräckeligit Folk, som arbeta wilja och kunna. Ther utinnan öfwergår oß intet Land. Doch låta wi oß här med icke åtnöja. Wi förskrifwa eller låta oß från werldenes ända tilföras kosteligit och obekant kläde, ädla Stenar, allehanda Tyger, Spetserier, Winer, och annat slikt; Theßlikes ock Embetsmän, som all list och konst uptänka, och all ting underligen gjöra kunna. På thetta sättet äro wi like Apan, som wil gjöra all ting efter, thet hon ser gjöras af androm. Wi äro ganska willige, at bortföra och föröda wårt egit Gods och tilwärkningar, Silfwer, Guld och Penningar, Och äro i synnerhet Qwinfolken så egensinniga, at the för ingen del wilja slikt Lapperi umbära eller öfwergifwa. Männerne må stjäla och bedraga, &c. allenast the kunna skaffa Penningar, til nya kläders, Smyckens och alle-

han-

handa Granlåts anskaffande. Om ock Männerne icke kunna så nog förwärfwa, som theras Hustrur til sin fåfänga påfordra; måste the ej allenast höra ett dageligit knorrande och suckande, utan ock mången gång se them, med Kroppens och Ärans förkränkande, söka sig inkomst, ꝛc.

Nu stråfwar nästan hwar och en ther efter, at föda sig med Krämeri och Köpenskap, och at föra något nytt på banen; hwar med the må stjäla Folkets ögon och hjertan til sig, och sedan theras Gods och penningar: Land och Rike til alt som första skada och förderf. Således blifwa wi utfattige, och penningarna utsugas ifrån oß, och föras bort til främmande Länder, och läggas ned i onödiga Wahror. Andra Länder och Städer blifwa rika och mächtiga, men wi utarmade och förderfwade. Wåre Förfäder hafwa twifwels utan haft mod i bröstet och lefwat i lust och glädje; likwäl hafwer, til äfwentyrs, en hel Klädning icke kostat them så mycket, som nu ett Qwinfolks Hufwud-Bonad, eller theras Skor om åhret. Wi låta ej heller gjöra oß nödtorftiga och gagneliga, utan skadeliga och förderfweliga kläder. Krämare och Köpmän föra oß slika Mönster tilhanda. The bjuda oß til Måltid, och låta oß se sitt prål och ståt; som är så stort, at wäl en Grefwe skulle fordom thet icke welat bruka. Köpmäns-Hustrurna bära fåfängeliga, och öfwer sitt Stånd dyrbara kläder. På samma sätt wilja strax andra wara utsmyckade och utspökade. Så begynnes strax öfwer alt Prackare-Dantsen. Ja, en Jude eller Turk, och en slik Köpman, äro i ett Land eller Stad lika gagnelige.

Onde Köpmän förderfwa Land och Folk.

Köpmäns-Hustrurna wilja wara stora Fruer.

Tå sådane Köpmän och Krämare en tid bort åt haft framgång, äro Adelen förderfwade, Städernas Borgerskap utblottade, och Bönderne i grund til intet gjorde. Ty then en gång begynt braska och bramma, han kan icke gärna afstå ther med, så länge han kan komma thet åstad, och penningarna äro tilräckeliga. J så måtto sättes Rikdomen fram för Äran, och Öfwerflöden fram för Redeligheten; Slächterna blandas tilsamman, Adelen, Prästerne, Kryddekrämarne, Qwaksalfwarne, ꝛc. befrynda sig hwar med annan genom Giftermål, ꝛc.

Påfölgden här af.

Af thenna Grunden äro upkomna the skadeliga och förderfweliga Rente-penningarna, Skatte-kjöpen, och allehanda Ocker; hwar med alla Länder beläggas, til sin Äras, Lifs och Själs osäjeliga skada och förderf.

Krämare föra skadeliga Wahror in i Landet.

I lika måtto föra Krämare och Köpmän in uti Riket skadeliga och förderfweliga Wahror, wåra fåfängeliga Qwinfolk til nöje och behag, at endast ther med bedrifwa prål och högfärd. Hwar med the åhrligen skada Riket otroligen. The förstöra goda, gamla och ärliga Plägseder, som fordom warit i bruk; och införa främmande Laster tillika med sina nya moden, och förderfwa Ungdomen i grund.

The gjöra androm förköp.

Theße äro the, som förbinda sig, uti besynnerliga Flockar, emot all Rätt och tilbörlighet. The äro the förste i alla köp, och slå under sig all ting; uptänka, upsöka och upsnoka alt, hwar wid något förtjenas kan; på thet the sedan må wända allas ögon til sig, och draga til sig allas rikedom, guld och Penningar. När the således lagt tilhopa stora Penningar, och blifwit ganska starke i ryggen; bjuda the på Wahran öfwer andra, som äro mindre förmögne, lägga henne in under sig, och sälja henne så dyrt, som the wilja. Ty ingen, utan the allena, hafwer slikt fahlt.

The handla bedrägeliga med Landsens Mynt.

Theße handla ock bedrägeliga med allehanda Mynt. The föra ut thet, som ther mäst gäller; och behålla thet inne hos sig, som hemma i Landet är mäst begjärligit. Sinom Furstom och Herrom, Land och Rike, äro the alt för sluge. The utforska theras Hemligheter, och trackta ofta efter theras förderf. För Penningens skuld försöka the all ting; och man finner allehanda hos them. Theras mästa handtwerk är lögn och bedrägeri. Thet idka the uppenbarligen och utan blygsel.

I Carthago tilförordnades främmande Köpmän wißa Herbergen.

För thenna orsaken skull hafwa Carthaginenserne förordnat wißa Herbergen för främmande Köpmän, som anlände til theras Stad, och icke tilstatt them gästa hos sina Borgare. Them war ej heller tillåtit, at gå in uti Staden, och bese alla theß inrättningar och beskaffenheter; utan allenast fingo the infinna sig på thet allmenna Torget. På thet the icke måtte blifwa kunnige, om Borgerskapets ärliga handel, bärgning och näring; och på

thet

Digitized by Google

thet Stads-folket icke måtte af them förgiftade, förderfwade, och förförde blifwa.

Grekerne wille ingalunda släppa in slika Krämare och Köpmän i sina Städer. Men på thet theras Borgerskap måtte wara frie för the Främmandes swek och bedrägeri; så hafwa the utom Städerna förordnat wißa Platser, på hwilka the fingo wistas och Markhad hålla. Många andra Nationer förbödo aldeles, at några Krämare skulle komma til them. Ty the förde in främmande Seder, och narrade til sig penningar af ungt Folk.

Hos Grekerna måste Köpmän wistas utom Staden.

Aristoteles böd, at änskönt man hade Krämare och Köpmän af nöden, skulle man doch icke antaga them til Borgare; af orsak, at the glädja sig öfwer lögnen, then the utsmycka; at the gifwa allom tilfälle til penningars förödande, med sina fahla Wahror; at the ofta stifta oenighet emellan Mannen och Hustrun, tå han icke wil eller förmår köpa thet, som hennes hug spelar på. Thenna är orsaken, hwarföre sådane Handelsmän mångestädes icke tagas uti Rådet; eller til andra ärliga Embeten.

Aristoteles wille icke, at Köpmän skulle blifwa Borgare.

Thet är wäl sant, efter somligas mening, at Köpenskap är nyttig och oumgängelig ibland Menniskorna, och bör ingalunda förachtas; enär han sträcker sig til Menige mans uppehållande och bättre utkomst. Men tå köpenskap drifwes, af begärelse til rikedomar och penningar, egen nytta och båtnad, samt Menige Mans skada och förderf (såsom gemenligen plägar ske); tå är thenna Handelen därlig, och för hela Riket skadelig. Ty in under Handel och Wandel, köpande och säljande, brukas så många onda och fahrliga grep och anslag, at thet icke kan ske utan Synd. Och ho kan förstå eller upräkna all then ondsko, mißbruk och bedrägeri, som ther in under föreloper? När the skola sälja ut sina Wahror, rosa och berömma the them öfwerflödigt; Men när the skola köpa något in, lastä och förklena the thet. Huru ofta finnes och brukas icke falsk Wigt, Mått och Aln? Huru ofta blanda the icke in the onda och förskämda Wahrorna, uti och ibland the goda och dugeliga? Huru många lögner och falska Eder höras icke dageligen?

Hwar til Köpmans-handel är nyttig. Blif en Köpman eller Krämare, alla sina Wänner til skam; sade en Skarpråttare til sin Mästersman; tå han icke wille hönom troligen tiena.

Theras ögnamärke och syftemål är, at städse winna och förkofra sig; at köpa lätt in, och sälja dyrt ut; at bedraga och skada sin Nästa. Thet är en mächta swekfull och

Digitized by Google

syndig konst, at föda sig med lögn, och uppehålla sig af then fattigas blod och swett. Men thy medelst, at the bedraga andra, warda the sjelfwe aldramåst bedragne.

Chrysostomi ord, om Handel och Köpenskap.

Therföre säger Chrysostomus: Then som drifwer enfaldeliga sin handel, finner lyckelig framgång i all ting; Men honom, som handlar bedrägeliga, går all ting emot. The tappa eller mista så mycket på en Resa, som the bedrägeligen samkat tilhopa på tijo åhr.

Fridank säger:

Then som wil en Köpman wara,
Han skal Sanning ofta spara;
Han skal ock til Marknad gå,
At ther mycken Winning få.
När en Gäck på Marknad löper,
Säljarn stora Pengar köper:
Gäcken skadan med sig bår;
Säljarn mycket glader år.
Om wi rått på HErran trodde,
Och hans kärlek hos oß bodde;
Skull' wi allmån nytta se,
Och hwar androm hjelp bete.
Frid och Sämja skulle spörjas;
Öfwer Orått icke sörjas:
För en orått Aln och Wicht,
Skulle ingen slås på plicht.
Hat och Afwund skulle tryta;
Egna Nyttan sig förbyta
Uti allmån; hwar en Själ
Skulle må i Landet wäl.

Äre-Lystnad stiger alt mer och mer.

4. Hwar och en Herre, wil wara en Herre. Thet är, hwar och en, som nyligen stigit up utur skarnet, och af then gemena Hopen kallas Herre, ehuru grof, plump, oförståndig och girig han är; så wil han doch än widare upklifwa til Heder, ja ock til thet högsta Äre-Stället. Och skulle then blinda Lyckan wara honom ther utinnan behjelpelig; så begynner han strax tyranniserа, och söka sin egen båtnad. Såsom Michel här tilkänna gifwer.

Adelskap går icke före Dygden.

The Gamle Wise säja: En Konung skal icke anse Adel och Wälbördighet för Ärligheten; utan gifwa acht, på hwars och ens tro, lefwerne och goda seder.

Digitized by Google

feder. Then Arma, som förtryckt är, skal han nåde bewisa. Fast the, som äro fromme, trogne och dygdige, skulle wara af en ringa Börd, böra the doch icke föraktas, utan fast mera beskyddas, älskas, uphjelpas och wäl belönas. Han skal ock hafwa god upsicht på them, som han wil hafwa i sin dageliga tjenst, och weta huru the upfostrade blifwit, i sina Föräldrars Hus. Ser han allenast på theras utwärtes skapnad eller anseende, blifwer han som oftast bedragen. Äro hans Råd otrogne, egennyttige och girige; Tå följer thet ther på, som Fru Otro säger i theßa Rimsluten:

Ho Saken gäller måst uppå,
Han söker hwar han hjelp kan få;
Han söker upp bland sina Wänner
En Man, then han tilförne känner.
Han säger: Tig är kunnigt wist,
Hur' i tin Sak jag halp tig sidst;
Jag hoppas tu thet ej förgäter,
Och mig med samma Mått nu mäter.
Styrk Herren i then hug och sinn',
At han bifaller Saken min.
The andre äro Wänner tine,
Och genom tig the blifwa mine.
Sök til, at alle stå med tig;
Slikt bistånd wänta ståds af mig.
Låt doch ej weta theßa orden,
Som nu af mig är talad' worden.

* * * * * * * * *

Then kallar jag en Wiser Man,
Som ingen Osed lida kan,
Och på then rätta Klippan bygger,
Och i sitt Samwet är helt trygger.
Then kallar jag en Narr och Gäck,
Som är Politisk, stolt och fräck;
Och, när theß Samwet sidst upwaknar,
En ewig ro för Själen saknar.

Tret-

Trettonde Capitlet.

Huru Råfwen än ytterligare ursäckar sig falskeligen, och kommer andra i wåda; Och huru Ulfwen och Michel wöro på Jagt, fångade en Kalf och ett Swin, och delade them sig emellan.

Fabelen.

Konungen sade: Jag hafwer nu hört till mycket prat, Michel. Thet måtte wißerligen wara många åhr, sedan tin Fader blifwit så uphögd wid Kongl. Håfwet. Ingen, hwarken liten eller stor, har jag hört tala här om ett enda ord. Men at tu äst allestädes framme, gjör oreda och myeket ondt; thet är i hwars mans mun dageliga dags. Thet woro wäl, om sådant icke befunnos i sanning. Jag önskade högeligen, at jag ock en gång kunde få höra något godt sägas om tig. Nej, jag tror aldrig, at thet händer.

Michel wände sig til Konungen, bugade sig djupt, och sade: Jag må fulwäl förswara thenna Saken, som angår mig sielfwan. Mig förtryter icke, at jag tilförende gjort Eder godt, Herre; fast jag nu lider smälek och förackt. Ty jag är skyldig bewisa Eders Kongl. Majestät alt godt. Påminnen Eder, hwad som hände then tiden, tå Herr Isgrim och jag tilsamman fångat ett Swin, och bitit thet ihjäl. I kommo tå gående, til.

Noscitur ex socio, qvi non dignosci- tur ex se.

Digitized by Google

tillika med Edor Drottning, klagade Edor trötthet, hunger och nöd, och sade: Hafwen I något til mats, så gifwer oß med. Wi wiljom sätta oß ned hos Eder. Isgrim swarade ther til Ja; men så sachta och tyst, at man thet knapt höra kunde. Men jag swarade med höga röst: Ja, Herre. Hade wi här hundrade Rof, jag unnade them Eder af hiertat. Men ho synes Eder skal dela thetta Swinet? Thet skal Isgrim giöra; Swaraden I strax. Han blef ther öfwer rätt glad; men han skiftade icke rätt. Han satte fram för Eder och Edor Gemål hälften af Swinet. Then andra hälften behöll han för sig. Mig gaf han Öronen och bägge Näsebärorna, och halfwa Lungan. Eders Kongl. Majestät såg sjelf ther uppå. Tå I upätit Edor del, woren I icke mätt. Thet såg jag wel. Men Ulfwen åt flux op allena then andra hälften, och böd Eder ingen beta ther af. Thet kunde ej annat, än förtryta Eder. Ty gåfwen I honom, med Edra Ramar, ett så wäldigt slag wid Örat, at Blodet strömmade honom öfwer ansichtet, och Huden loßnade kring om hans Mula. Han lopp bort, och började yla. I ropte på honom, och sade: En annan gång bör tu weta, huru tu skalt dela. Thetta war en liten Minnes-beta. Löp strax bort, och hämta oß mera Mat.

Ingen delar så rätt, at thet är allom til behag.

Wåld och Macht går ofta för Rätten.

Tå swarade jag: Befallen I oß thet, Herre; så wil jag gå med honom åstad. Jag wet något, som nu kan komma til paß. Ja, sade I; går strax bort, och fören thet hit.

Isgrim

Isgrim gaf sig ut samma gång för mycket sjuk, och klagade öfwer sitt hufwud och maga, rygg och ben. Wi gingo tilsamman, fångade en Kalf, och förde honom til wår Allernådigsta Herra. I prisade mig, och sade, at jag war god i nöd; och befalte mig dela samma Kalf. Jag sade: Herre, Eder tilkommer hälften, och then andra hälften Edor Gemål. Alla Inelfwer, Hiertat, Lefren och Lungan bören I hafwa för Edra Barn. Jag bör hafwa alla fyra Fötterna, och Isgrim thet goda Hufwudet.

Man bör spegla sig i ens annors skada. Tela prævisa non nocent.

Tå I thetta hörde, sade I strax: Michel, ho hafwer lärt tig giöra en så ricktig delning? Jag sade: Thet hafwer then Mannen giort, som står ther med then blodiga Nåsan. Ty tå jag i går såg Isgrim skifta Swinet, lärde jag then rätta divisionen och Delnings-konsten. Således fick Isgrim then rätta lönen, för sin omåtteliga lystnad.

Ingen Klinga skiär så skarpt, at icke then, som nyligen kigit utur Skarnet, härskar ännu härdare.

Ännu finnas sådane både wilde och tame Ulfwar, som dageligen träda i thennas fotspår. Hwarest the få öfwerhand, ther spares ingen; ther förderfwas alle. We then, som honom skal måtta! We then Stad och thet Land, hwarest the sitta wid högsta Styret!

Si! Allernådigste Herre, slik trogen tjenst, och annat mera, hafwen I altid funnit hos mig. Alt hwad jag hafwer, och kan komma åstad, hörer Eder och Edor Drottning til. Eder tilhörer med rätta then största delen. Påminnen Eder thenna Saken, om Swinet och Kalfwen, samt huru the blifwit skiftade?

Så

Digitized by Google

Så kunnen J theraf sluta, ho Eder trognast är, jag eller Isgrim?

Alt thetta oachtat, är doch Ulfwen uphögd, och then ypperste på Håfwet. Han ser icke på sin Konungs, utan på sitt egit båsta. Han och Brun föra sig nu stålt opp; Men Michels Sak står illa skrifwen til Boks.

Jag är swåra anklagad, och måste stå til answar. Finnes hår någon, som med laga Wittnen mig någon missgårning öfwerbewisa kan; han stige fram, och andrage sina Skäl. Min oskyldighet wil jag lägga å daga, och öfwerbewisa honom hans ofog. Jag wet, at min Sak är klar och ren. Jag wil wåga fritt både lif och Gods; ty jag är såker om en god utgång.

Lärdomar.

1. En wis och förnuftig Man skal spegla sig i ens annors skam och skada; och flitel igen wachta sig för thet, hwar igenom en annor är skadad worden. Såsom Michel hår tog sig til wara, af Isgrims Delnings-konst. Esopus beskrifwer oß en Fabel; then jag hår, för theß nyttighets skul, anföra wil. Man skal spegla sig i ens annors olycka.

Nobel, som är Djurens Herre,
Tar ett Fåhr, och twå af smärre
Djuren med sig på en Jagt,
Och upråttar thet Contract:
Hwad the fingo, skull' man dela
Uti fyra Lotter hela;
Ingen skulle mindre få,
Ingen Lottlös hem åt gå.
En fet Hjort blir första rofwet,
J hwars delning finnes profwet;
Hwar nu gladdes åt sin del,
Och then wille hafwa hel.

Nos

Nobel tå i hast fram ränner,
Och them öfwer Näsan bränner:
Första deln är min, sad' han,
Ty jag är en Adelsman.
Andra stycket mig tilwinnes,
Ty bland Ehr jag starkast finnes;
Tredje stycket jag ock tar,
Ty jag mäst arbetat har.
Om I mine Wänner ären,
I thet Fjerde ej begären;
Then, som muckar ther emot,
Skal bli klöster af min fot.
Djuren små ej tordes knysta,
Tego stilla, woro tysta;
Woro nögda i thet skick,
At them icke wärre gick.

Fabelens Sedo-Lära.

Trohet finnes icke hos hwar Man.

Tro och Lofwen ryggad blifwer
Utaf mången, som then gifwer;
Mäst af then, som sitter främst,
Och til machten är förnämst.
Håll tig jämt in til tin Lika;
Håll tig icke til the Rika;
The tig kasta öfwer Stång,
Och tig gjöra Näsan lång,

Tyranner äro fast grymmare, än Willdjur.

2. Ännu finnas många girige Ulfwar; såsom Michel här säger. Thet är; tyranniske Herrar, som förtära sine fattige Undersåtares swett och blod. Therföre säger Erasmus Roterodamus: Lejon, Björnar, Ulfwar och Örnar lefwa af rof, och hafwa sitt tilhåll i stora Skogar och Ödemarker, hwarest the swårligen igenfinnas kunna. Men en Tyran öfwergår them wida i grymhet. Ty Drakar, Leoparder, Lejon och andra onda Djur, gjöra sina jämnlikar ingen skada eller förfång. Men en Tyran, som ock är en Menniska och andra Menniskors Wederlike, brukar sin grymhet aldramäst emot sina Jämnlikar.

Ezech. 22: 27.

Sådana beskrifwer Ezechiel, tå han säger: Thess Furstar ther inne äro lika som glupande Ulfwar, til at utgjuta blod, och förgjöra Själar, för sina

girug-

Digitized by Google

girughet skul. Och HErren GUD ropar We öfwer them, som allenast se på sin egen födo och uppehälle. Salomon säger ock: En ogudachtig Furste, som öfwer ett fattigt Folk regerar, han är ett rytande Lejon, och en girug Björn. c. 34: 2. Ordspr. B. 28: 15.

Såsom the wäldigaste och starkaste Djuren, Lejon, Björnar, Ulfwar och thy lika, öfwerfalla och förraska the små; Så stoppar ock ofta then mächtigare Menniskan then swagare i Säcken. Sådant föreställes oß i Fabelen, om Lejonet, Ulfwen och Åsnan. Hwilke alle tre skriftade och absolverade hwar annan; och wille så bättra sitt lefwerne. Ulfwen och Åsnan aflöste först Lejonet. Ther näst aflöste Lejonet och Åsnan Ulfwen. Men på thet sidsta dömde Lejonet och Ulfwen then fattiga Åsnan til döden. Här med utmärkas alle onde Potentater, som upsluka och förtära sina fattiga Undersåtare, til lif och wälfärd. Och fäst the sielfwe bedrifwa många grofwa synder; så achta the thet doch icke: Men then Fattigas och nedrigas lilla brott straffas med döden. Menniskor äro the wilda Djuren like. En Fabel om Lejonet, Ulfwen och Åsnan.

Store Herrar straff=fritt töra,
Alt hwad them behagar gjöra;
Man tå genom fingren ser,
När af them ett felsteg sker.
När en fattig litet felar,
Briska honom slika delar;
Han tå genast måste fram,
Och för brottet kläda Skam.
Nämner man en ond allena,
Törs man ej en Herre mena.
Om en Herre illa gjör,
Gjör tu likwel hwad tig bör.
Wil han icke sig omwända,
Skal GUD straffet honom sända.
Straffet drabbar ock på tig,
Om tu träder i hans Stig.
Ewig tid har ingen ända;
Ty bör man i tiden lända
Med sin Bön til Nådens Port,
Söka Nåd på Nådens ort.

3. We thet Land och then Stad, ther Ulfwar hafwa öfwerhand, &c. säger Michel. Han wil ther med Girige Ulfwar

förderfwa Land och Folk.

med gifwa tilkänna, at när the mächtiga och rådande äro girige och egennyttige, tå kunna Undersåtarne, Länder och Städer jwärligen trifwas wäl och förkåfra sig. Ty sådane se först på sin egen goda Bergning; fast then, med Undersåtarnes skada, winnas skulle. The läta sig tycka, at thē må gjöra, hwad them lyster; fast Gud them en sådana macht icke gifwit eller tilstadt, utan at the sin macht och myndighet, likmätigt hans heliga wilja, bruka måtte. Wäl! them, om the thet gjöra; Men We! them, ehuru Store the äro, om the thet icke gjöra.

Onda Regenter skal man lida, och icke afsätta.

Thet är ej heller thet Allmännas nytta, at afsätta sådana egennyttiga, giriga och förrädeliga Herrar; af orsak, at man ganska sällan får bättre igen, utan snarare fast wärre och oskickeligare. Märk här wid thetta Exemplet. När Athenienserne blefwo swåra förtörnade, öfwer sitt Råds och Öfwerhets girighet, och wille them aldeles afsätta; Tå förekom Themistocles thetta theras anslag med thenna Fabelen. En törstig Räf, sade han, gick, in under ett warmt Solskins-wäder, til en Grop, och wille dricka. Och tå han wille up igen, war han så wahnmächtig, at han thet icke kunde; utan blef qware sittande i Gyttjan. J ther samma infan sig en ganska stor hop Flugor, som på thet närmesta utsögo all Bloden. En Igel kom gående then wägen, såg Räfwens elände, ynkade sig öfwer honom, och wille bortdrifwa Flugorna. Men Räfwen bad honom, at han thet icke gjöra måtte, och sade: Theßa äro nu fulle af Blod. Drifwer tu them bort, så komma andra sultna och hungroga igen i theßas ställe; och thet lilla Blodet, som ännu qware är, warda the aldeles utsugande, &c. Thetta förtjenar, in under ett ofromt Wälde, ett stort NB.

En Fabel, om en törstig Räf.

Girige Befallningsmän äro Ulfwarna like.

4. När otrogne och girige Befallningsmän per fas & nefas (såsom man plägar säja) beskatta the fattiga Undersåtarne; dela the hemliga med sina Herrar, och behålla merendels thet bästa och fetesta Stycket för sig. Sådane Folk-Ätare skulle med rätta straffas, och så underwisas, som Lejonet här underwisar Ulfwen. Men theße girige och glupiske Befallningsmän blifwa måst lidne och älskade. Och fast mången fattig blifwer i grund förderfwad, utan fog förtryckt, och ifrån sin egendom förjagad; Så går doch intet straff öf-

wer

Digitized by Google

wer Fogden, utan han får altid rätt, lofwas och prisas. Och Herren säger, at han är en god Fogde, han wet wäl hålla hus, en kästelig Katt, en braf Stöfware, en flinck Mjöhund, hwilkom ingen Hara kan undslippa. Men om en Fogde berömmes af Bönder och Torpare, för sin fromhet och rättwisa; faller han i sins Herras onåd och mißtanka. Skulle nu en slik Fogde wara sinom Herra så trogen, at han, för sins Herras skul, wille fara til Djefwulen och til Helwetit; tå han förmärker, at alt, hwad han gjör, är theß Husbonda til godt behag: Så är thet doch swåra fahrligit för Herren sjelf. Ty thet är icke tilbörligit, at the lida then hos sig, som emot all Lag och Rätt handlat, och the fattiga hårdeligen beskattat, plågat och förderfwat, &c.

The Gamle Wise säja: En sachtmodig och Samwetsöm Fogde kan icke, sinom Herra til gagn och nytta, långe wid Befälet bibehållen warda, innan han får ett snöppligit Afskeds-Paß. Ty Herrens Wänner och Owänner äro emot Mannen. Herrens Wänner unna honom icke Syßlan; och söka orsak til hans förolämpande. Herrens Owänner hata honom, och mena, at han är orsaken til alt thet onda, som hända kan, &c.

Hwilke äro the bäste Fogdar och Befallningsmän.

Fru Otro säger:

När Fogden ser en fattig Man,
Med honom han ej tala kan,
Förr'n han får se theß kröktа händer,
Och hwad theß Hustru honom sänder.

Han blifwer honom icke blid,
Men wisarn bort til annor tid,
Om han ej något har at bära,
Thet han tå honom wil förära.

Jag stod en gång uti en Wrå,
Och gaf helt noga acht uppå,
Hwad twenne Fogdar, tå the råka
Hwar annan, sig emellan språka.

Hin Gamle sad': Jag tig, Min Brot,
Ett gammalt Fogde-grep betror;
Ett Grep, som tig fast mycket båtar,
Och mig har skaffat många Plåtar.

Then gamle Fogden lärer then unga skjäla, och taga mutor.

För blyg tu icke wara bör;
På Eden några Lyckor gjör.
Hans Skänk kan lösa af all wåda,
Om han i Huset titt får råda.

Om thet ej altid tjenar tig,
Så låt tin Hustru wisa sig;
Bjud henne, at hon gjör sitt bästa,
Och låter Skänken hos sig gästa.

Fast alle in- och utom-land
Få smörja fritt tin öppna hand;
Doch öfwer Sysslans swårhet klaga,
Men låt tig Smörjan wäl behaga.

Tig, som är min utwalde Wän,
Ett annat Grep jag lämnar än;
Hwar af tu kan i sanning wänta
En wiß profit och ymnog Ränta.

Tu skalt hos Herrens Secreter,
Ell' Högtbetrodde Camerer,
I gunst och tycke altid wara,
Och aldrig tomhändt til them fara.

När tu them delar något til,
Så får tu fram alt hwad tu wil;
The warna tig, när the få höra,
At någon wil ett klagmål föra.

Jag mer på thenna Strängen slå
För thenna gången icke må;
Får tu wid Sysslan något blifwa,
Tu X för V snart lär at skrifwa.

Titt Samwet skal ej wara ömt,
Och hwad tu syndar strax bli glömt.
Ty tu kan icke blifwa riker,
Om en och ann' tu ej beswiker.

Åtwahrning til Herren:

Tig, Herre, har Gud gifwit macht,
At på tin Fogde hafwa acht.
Får han ett fattigt Folk förtrycka,
Thet bodar tig slätt ingen Lycka.

Ty

Digitized by Google

Ty GUD en rättwis Domar' är,
Som af tig Räkenskap begär.
Wet tu hans Grep, men tiger stilla,
Far tu en gång med honom illa.

* * * * * *

Thet war så långt ifrån Cambyses kunde tåla,
Man skull' Odygden ut med Dygdens Pensel måla,
Ell' genom fingren se med uppenbara Fel,
At han ej skonte then, som had' i Synden del.

Cambyses låter slå huden af en orättfärdig Domare.

En Domar' hade wåld och mycken orätt öfwat,
Och en oskyldig Man theß kära Lif beröfwat.
Thet Kungen höra fick, och sad' med ifrigt mod:
Tu skalt, O! lede Bof, umgällat med titt blod.
Han sina Herrar Råd lät genast samman kalla,
Och thetta grofwa Brott, til sina delar alla,
På ett behörigt sätt ransaka efter Lag,
Och en rättfärdig Dom afkunna samma dag.
Man dömde, Domaren skull' rättwist speta skinnet,
För thet han Lag och Rätt ej hade haft i minnet;
Man honom lefwande skull' strax theß Hud afflå,
Och then wid Domstoln fast med starcka Spikar slå.
Thet exequerat blef. Theß Son är Domar' worden
I Fadrens stad, och fick afhöra theßa orden:
Om tu ock dömer falskt, så skal tig lika gå;
Tin Hud skal brede wid tin Faders spikad stå.
Thet skedde androm til en liflig Minnes-Regel,
Och then, som orätt Dom wil fälla, til en Spegel.
Om Orättwisan än fick höra samma Dom,
Man fingo sällan se förtryckas någon from.

 Man

Man fingo sällan se, at Rätten kunde köpas,
Och med mång Stämningsmål til Domarns hemwist löpas;
Man hörde ej utaf så många Plågo-Ris,
Om allom skedde rätt, til GUDs Namns lof och pris.

Fjortonde Capitlet.

Huru Konungen wille åndteligen taga Michel til nåde igen, och förlåta honom hans obewista Brott; Och huru Jegrim thet storligen förtröt, och wille sielf gå til Rätta med honom. Om han ej kunde öfwerwinna Michel med Lag och Wittnesbörd, wille han biuda honom en Enwiges Kamp.

Fabelen.

Konungen sade: Thetta må wara huru thet kan. Rätten wil jag hafwa fram. Ingom wil jag orätt giöra. Michel, jag mißtäncker tig, at tu wetst af Lampens död. Gud wet, at jag hade honom kär. Men huru Bellin burit sig åt, thet måste han sielf wetat. Han bar hufwudet til mig, och tillika en stor Sorge-Post.

Men är någon tilstädes, som wil klaga öfwer Michel, han stige fram. (Then förra Saken wil jag icke mera omröra) Han ans drage ricktiga skäl och bewis, och styrke sin

Digitized by Google

talan med ärliga och sanfärdiga Måns witt-nesbörder. Jag säger ännu en gång, at om någon wil ett Klagomål föra emot Michel; han inlåte sig nu med honom i en laglig Proceß. Jag wil Saken rätteligen afhöra, uptaga och afdöma. Men hwad han mig emotbrutit, wil jag honom förlåta, och aldeles utur minnet slå.

Michel sade: Allernådigste Herre, jag tackar underdånigast för then Kongeliga Nåd och rättwisa, som mig här utinnan wederfares, at jag icke, emot all Lag och Rätt, blifwer förtryckter. Jag swär dyrt ther på, at jag war swåra bedröfwad, tå Lampen och Bellin skilgdes ifrån mig. Jag hade så nära swimmat bort af sorg. Jag älskade them båda af hjertat; emedan the aldrig emot mig swekfulle woro. O! huru litet tänkte jag på thenna nöden; eller at jag tå sidsta gången skulle se Lampen!

Then är wist en ärefrådsten Bof, som sin lögn med Ed bekräftar.

Michel kunde så föra sina ord, at alla Djuren, som ther woro, höllo them för sanfärdiga. Ty han syntes wara mycket Gudelig, och så alfwarsam, at thet måtte nödwändigt hafwa sin goda grund, hwad han talade om Skatten, och andra ting. Alle ynkade sig öfwer honom, och budo honom gifwa sig til freds. Ty han grät bitterligen.

En skiön Färga kan strykas på en fuhl Sak, genom en alfwarsam upsyn, och ett frimodigt förswar.

Således bedrog han Konungen ganska behändigt, och förblindade hans ögon med lögn. Ty Konungen tänkte på then kosteliga Skatten, then han ännu hade hopp om at få. Therföre sade han til Michel: Waren wid ett godt

mod. J skolen ställas på fri fot. J skolen obehindrad få löpa i Skog och Mark, och söka then förlorade Skaten; om han til äfwentyrs ännu återwinnas kan. Min hjelp wil jag ock troligen bewisa Eder, enär hon påfordras.

Michel sade: Allernådigste Herre. Jag tackar af alt hjerta, för thenna hjerteliga tröften. Jag wil gärna hafwa all möda ospard, och söka ther efter både natt och dag. Alla, them jag känner, wil jag bedja, at the hjelpa mig leta. Får jag spaning, hwarest theßa Clenodier äro; och jag allena icke är mächtig, at taga them igen: Wil jag ther om anlita Wänner och Wänners Wänner. Men wil thet icke förslå, nödgas jag beswära Eders Majestät om handräckning. Ty the höra Eder til, både stora och små. Kunde jag them framskaffa; wordo then harm, som jag hela thenna tiden haft, strax förswinnande.

Mången lofwar, thet han aldrig tänker hålla.

Thetta war Konungenom ganska wäl talat til behag; och han biföll alt samman. Hans ögon woro så förblindade, at han ej kunde se then långa Wax-Näsan, som Michel satte på honom. Alles theras Öron, som tilstädes woro, hade han ock så fullproppat med en wäl klingande Lögn, at ingen nekade hans lösgifwande, hans fria och obehindrande kringwandrande, hwart han wille.

Lögnen winner framgång, tå hon förer Egennyttan i Skölden.

Thetta gick Jsgrim mycket i magen. Han blef arg och förbittrad til sinnes, och sade til Konungen: O! Herre, hwad gjören J nu? Wiljen J nu åter tro Räfwen, som i går lög tre stora Lögner, i stället för en? Jag undrar stor-

Hemligit agg söker uppenbara hämd.

storligen, at I wiljen tro then Falskrackan, som, med sin falskhet, beswiker både Eder och oß alla. Herre, jag låter honom icke så fritt afwika. Jag wil gripa Saken an i rätta ämbdan, och uppenbarligen bewisa, at han är en bedragare. Jag wet med honom trenne stora Saker och Brottmål, för hwilka han skal sjunga penitebit, innan han slipper. Åtminstone skal han icke undgå en Enwiges Kamp.

I hafwen wel sagt, Allernådigste Herre, at man honom med laga Wittnen öfwertyga skal. Men får han så långt rådrum, han brukar wißerligen flera Räfwe-strek. Skola altid Wittnesbörder behöfwas; så hafwer han wunnit Spel. Han får tå bedraga hwar man; och ingen törs sätta sig up emot honom. Han är allas bedragare; ja ock sin egen Konungs. Men förrn jag nu släpper honom bort ifrån Håfwet, skal han med mig kämpa och strida, med munnen eller armarna.

Swårt är öfwerbewisa then uppenbarliga, som alt giör hemliga.

Lärdom.

Listiga och bedrägeliga Menniskor, som kunna sig mästerligen ursächta och skenfagert förklara, draga snart Domaren på sin sida, besynnerligen, om han något af them förwänta kan. Lika såsom Konungen träder här på Räfwens sida, och gifwer honom åter lös. Ty han lefde i thet hoppet, at han skulle få then widt berömda Skatten.

Egen Nytta förblindar Domaren.

Fru Otro:

Tå sitter wist then Arme uti klämman,
När Lögnaren behåller högsta Stämman;
Och bruka får sin list til wärn och skydd,
När han en gång blir för sin skalckhet brydd.

Them tror man snart, som Lag och Rätt förachta;
The wisas bort, som efter Sanning trachta:
Thet är i bruk, och måste ändtligt ske,
En Sannings-Man må gråta eller le.
Af Wåld och Macht han neder måste tryckas;
Han thet har hört, och kan ej bättre lyckas.
Ty Sannings-Tal ej lånas Öron til,
Ehwart man gå i falska Werlden wil.

Orättwise Domares straff.

Men en Domare, som witterligen gjör någrom orätt, och skiljer honom wid Lif, Ära och Gods; han förtjenar, i kraft af Lagen, ett stort och swårt straff: besynnerligen, om han låter sig ther til förleda, genom mutor och gåfwor. J Borgerliga Saker blifwer han infamis och ärelös; och måste ther ofwan uppå gifwa honom, som han giort orätt, tredubbelt igen, &c. Men i Högmåls Saker mister han alt sitt Gods, och försändes i ett ewigt elände. Men när en Domare icke med upsåt, utan af oförstånd, fäller en orätt Dom; Så hafwer han doch sitt straff, och blifwer lagligen tiltalad. Tå är han plichtig, at betala sin Wederpart alla theß Rättegångs omkostnader, utgifter och Expenser.

Förmaning til Domare.

En Domare tildömer ofta honom, som hafwer orätt i grunden, efter egit behag rättwisan. Therföre bör en Domare altid tänka på then sidsta Räkenskaps-dagen; och at han hafwer en rättwis Domare öfwer sig, som en gång skal upwakna i sine rättfärdighet. Huru kan en Domare undfå annor Dom på Domsens dag, än som han här i werlden dömt andra? Hafwer han orättwisliga dömt, så blifwer han dömd til Helwetis ewiga eld; Men hafwer han för sig Rättwisan, som han här följt och brukat, så lönas han af nåde med en ewig glädie i Himmelen.

Ände på Tredje Boken.

Fier-

Digitized by Google

Fierde Bokens Innehåll.

I Thenna Boken beskrifwes, huru the Girige, som här beteknas med Ulfwen, klaga öfwer the Listiga och Otrogna, som här utmärkas med Råfwen. Och i thy then Girige Ulfwen beskyllar then listiga Råfwen för Horeri, och icke gitter thet bewisa; (ty at tillägga enom en sådan Beskylning, ther fordras fulla skäl och bewis til) Therföre tilbjuder Ulfwen Råfwenom en uppenbara Kamp. Ty thet war fordom i bruk; at när then ene tillade them andra en ärerörig beskyllning, eller honom i någor mätto förolämpade, rc. och thenne icke wille thet lida, eller kunde thet fördraga; utan wille förswara sin heder och ära, sitt goda namn och rychte: Tå plägade man låta thet komma til en sådan Kamp. The Girige och the Listige trängas om Före-Dantsen.

Och althenstund, wid Håfwen och på Herre-Gårdar, the Girige på then ena, och the slätte falskrackor på then andra sidan, äro städse emot hwar annan, och trängas om Före-Dantsen, och nappas om Däre-Kåpan; så uptäckes här, med thenna Kampen, huru Wisheten öfwerwinner och förtrycker then leda Girigheten. och Däre-Kåpan.

Alt

Alt sådant blifwer här föreställt, genom sköna Fabler, exempel och Lärdomar. Ty på Herre-Gårdar yppar sig altid ett stort Hat, Afwund och Förföljelse, emellan the Giriga och Listiga.

The Listige behålla öfwerhanden.

Ther näst går Kampen an emellan thessa Båda, then giriga Ulfwen och then listiga Råfwen; Men thenne listige Råfwen förraskar, genom sin infödda och upöfwade list, then giriga Ulfwen i Kampenom, och behåller Platsen. För hwilket han af Konungen högeliga äras, prisas och uphöjes, och utkåras til Konungens ypperste Canceleer; alla Saker och Handlingar, som kommo under Konungens afgjörande gifwes Råfwenom macht och myndidhet, at utföra, förestå, bestrida, &c.

Första Capitlet.

Huru Ulfwen å nyo begynner klaga öfwer Räfwen.

Fabelen.

Ulfwens klagomål öfwer Räfwen.

ISgrim begynner dristeliga sitt klagomål, med thessa orden: Allernådigste Herre, hörer mig. Michel Räf är nu, såsom tilförende, en trolös tjuf och Förrädare. Han hafwer bespottat, skam och skada tilfogat mig och all min Slächt; men aldramäst mine Hustro. Henne

ne förde han en gång til en djup Dam, och bad henne wada utöfwer, säjande: Wilt tu fånga mycken Fisk; så wiska sachteligen på tin Rumpa, och låt henne hänga djupt ned i Waken. Tå får tu så mycket Fisk, at tu sielf Fjerde skalt nåppeligen, på en Wecka, kunna then förtära. Hon wadade först, och sam på slutet, innan hon kom til ändan på samma Dam. Efter hans råd hängde hon ned sin Rumpa i Waken. Mycken Snjö föll ned, och thet frös hårt til. Hon höll så länge stilla, at hon ej kunde få then fastfrusna Rumpan lös. Hon ryckte hastigt til; Men Isen höll hårdare uti, än en Smedje-Tång. Hon mente, at hennes Metekrok, woro full med Fisk.

Råfwen lärde ulfwinnan fiska.

Tå Råfwen thetta förnam, aflädde han sig all blygsel, gick fram och wåldtog henne. Thet skal nu kåsta hans eller mitt lif. Ther til kan han icke neka; emedan jag kom oförmodeligen på honom i sielfwa gärningen. Hon, fattiga Qwinna, ulfwade högt; men kunde icke slippa lös utur Isen, eller befria sig ifrån hans wåldsamhet.

Råfwen wåldtog ulfwinnan.

Wid åskådandet af thenna hennes nöd och jämmer, swimmade jag bort, och föll såsom död ned til jordena. Thet war en stor lycka, at mitt hjerta icke brast i tusende stycker. Jag ropade på Michel, och frågade, hwad han gjorde? Men han skyndade sig sin wäg, öfwer Berg och Dalar. Jag började arbeta på Isens bräckande, i hwilken min Hustru satt fast. Jag sparkade med mina fötter, och

När synden är fullbordad, wil syndaren icke bida.

och klöste med mina klor och naglar. Jag drog på hennes Rumpa med allo macht, men fjerdeparten ther af blef doch qware sittjande i Isen. Hon skriade högt öfwer then swedan, som hon här wid förnam.

Tilfället, til winst och båtnad, försummas icke; särdeles, om thet yppar sig sielft.

Några Bönder hörde thet, och blefwo oß warse. The lupo alle til, med yxor, Stökar och Spjut; och theras Qwinfolk kommo med Rock och Slända i handen. The ropte alle: Låter oß stinga och slå. Aldrig öfwerföll mig en större förskräckelse. Thet säger ock min Hustru. Wi undkommo med plats; och sprungo så häftigt, at Swetten lopp ström, likt utföre kroppen. En Bonde, som war rask och wig på foten, språng efter oß, med ett långt Spjut. Hade icke then mörka natten kommit oß til undsättning, hade wi sannerligen blifwit theras rof. Qwinfolken ropade: O! kåre låter them icke slippa. The hafwa bitit ihjäl wåra Fåhr. Wi sprungo fort in uti Waßen, och gömde oß ther undan uti mörkret. The gingo så alle tilbaka, swåra förbittrade, at the oß icke funno.

Ser, Herre, thenna Sak är stor och märkelig. Hon handlar om wåldtagande, dråp och förråderi. Om J wiljen här efter båra Edor Krona med heder, så bören J slikt straffa.

Thetta Capitlets Förklaring.

Qwinfolken skola icke wara snartrogne

Alla Fruer och Hustrur, Jungfrur och Pigor skola granneligen wachta sig, för smickrande och sötordiga karlar; eljest blifwa the wißerligen bedragne. Thetta lärer oß Ulfwen, med

med sitt klagomål öfwer Räfwen, som med sitt smicker bedragit och wåldtagit theß hustru, &c. Thet är Qwinfolkens bästa råd, at the blifwa hemma, sköta sina Hushåld, och gå sina Männer, Föräldrar, Husbönder eller Matmödrar wäl til handa; och icke ränna i by, och förnöta then ädla tiden med onyttiga och goda Seder förderfwande Besök och Visiter. Sebastiani Brants ord i thenna Saken äro märkwärdiga:

Låt Hustrun tin, om hon är ung til åhren,
Ej så allen spaßera ut om Wåhren,
Och allestads, ther Lek anställas må,
Til Tidsfördrif och egit nöje gå.
Om hon är Skön, så bör hon flitigt achtas;
Theß Äre-Krants af mångom eftertrachtas.
Ondt Sällskap kan en Skönhet fläcka ned,
Och Rosen mer, än Tistlen, giöra led.
Jag samma Man ock råder til hans bästa,
Han i sitt Hus ej låter många gästa;
Ty Werlden är så full med löst Parti,
At Äran sielf kan lätt förförder bli.

Mannen bör wäl achta sin unga Hustru.

* * *

Then Hustrun wil jag ganska litet rosa,
Som i hwart hohl skal dageligen nosa,
Och icke hälst är hemma hos sin Man,
Och något godt i Huset göra kan.
Then altid wil af andra ses och prisas,
Och tadla alt, som för theß ögon wisas:
Och förrn hon kan af Gården komma ut,
Är lik som Elden sutto i hwar Klut.
Hon Hushåld har, och wil thet icke sköta;
Har Man, och blott ger honom orden söta.
Thet kallas må ett underligit Spel,
At hon i Blygd och Ära ej har del.

Byslinkor beskrifwas.

* * *

Then Man, som wil med Hustrun slås och kifwa,
Och gärna ej hos henne hemma blifwa,
Och taga med sig mycket Folk til Hus;
Han bites tidt utaf en Speråls-Lus.

Mannen bör ock hålla sig i tyglen.

Att-

Digitized by Google

Andra Capitlet.

Huru Råfwen förswarar sig emot Ulfwen; Och en märkelig Fabel, huru han narrade Ulfwinnan ned i en Brun.

Fabelen.

Konungen wille icke döma i thenna Saken, förr än Michel blefwo hörd. Michel steg fram, och sade: Allernådigste Herre, thet woro min adeliga åra alt för mycket til mehn, om thet skulle så wara, som Ulfwen berättar. Thet är fuller sant, at jag wisade hans Hustru then rätta wägen ut wid Dammen; Men hon, både girig och hungrig, såg hwarken efter wäg eller bro, utan språng med en öpen mun och maga, tå hon hörde talas om Fisk. Hon war sjelf ther til wållande, at hon frös fast i Isen; i thy hon icke drog strax up sin Meteref, så snart

Michel beropar sig på sin Ridderliga åra, som mycket ledo, genom en grof beskylning.

Digitized by Google

snart hon förnam, at thet nappat, och Fisken war för hand. Thet hade warit nog til ett Måhl. Men hon wille hafwa mycket, och miste hela Stycket. Hon wille hafwa nog; hon fick ock: fast icke thet hon drömde om.

Si! Herre, therma är then första Saken. At åtrå för mycket, är icke godt. Then, som regeras af girighetenes Anda, och städse traktar efter stor winning, han är med många omsorger omgifwen, och kan aldrig måttas, ehuru mycket han får. Nögd med litet, är rik.

Så gick thet med Fru Grimholt, tå hon satt fast i Isen. Thet är nu min tack, at jag wid thet tilfället wille hjelpa henne. Jag lyfte på henne; men förgäfwes. Ty hon war fast tyngre, än then största Herre-Gårds Ko.

I thet samma kom Isgrim springande ned före en Backa. Han bannades, swor och lät fast illa. Han läste wälsignelsen öfwer mig, med många tusende djupa Eders utbläsande. Han skar tänderna, och skriade så starkt, at jag förfärad tordes icke töfwa. Wachta tig för Ulfwens wrede, at han icke får tig i sina Ramar, och med sina giftiga tänder biter tig dödeliga Sår.

Thet är sant, at när twenne Hundar slitas om ett Ben, måste then ene hafwa tapt. Therföre tänkte jag wid mig sielf: Tu måste nu wika för hans wrede. Säger han annat nu, så ljuger han. Spörjen hans Hustru. Jag achtar icke hans tadlande. Si! Herre, huru han förblomerar sin falska Sak, och stryker öfwer henne en skön färga. Han swor också ej mindre öfwer sin Hustru, at

Digitized by Google

hon war så tung, tå han skulle hjelpa henne lös.

Men at han klagar öfwer Böndernas medfarande, hafwer han orätt uti. Thet gjorde them bådom godt, at the wäl smordes. Ty the woro illa frusne, och theras blod blef ther igenom upwärmad.

Påk; Olja är stundom god.

Thet är en stor otuckt, at ljuga på sin Hustru. Hon står här sjelf. Sporjen henne. Hon lärer icke förtiga Sanningen. Woro thet så, som han berättar; tro säkert, Fru Grimholt klagade sjelf öfwer mig. Jag begärar en eller twenne Weckors upskåf i thenna Saken; på thet jag mig til en lagilig Process emot U fwen bereda må. Han skal wisserligen komma på fall.

Ho städse wil ljuga och bedraga, hafwer liten ära.

Fru Grimholt swarade: Michel Räf, alla Edra Bedrifter äro ljuga, stjäla, förråda, mörda, stifta osämja och alt ondt. Ja then, som tror Edra ord, blifwer beswiken. Thet befant jag i Böge-Ore, wid then af Bönderna upgrafna Brunnen. Ther woro twenne Embare, på en Wind eller Jnk hängande til anseendet såsom twenne Wigt Skålar. Med thet ena låten J Eder ned i Brunnen, och kunden icke komma op igen. Jag kom så gående thit, mig til liten fromma. Jag sporde Eder, huru thet stodo til? Om J i mörkret fallit thit ned? Eller huru thet eljest förelupit? J swaraden tå strax: Jag kom i går hit ned. Här finnes ett stort öfwerflöd, af Gäddor, Abborar, Rudor, Braxnar. Jag hafwer ätit mig så mätt, at Buken wärker, och jag icke

Troheten hafwer rymt utur werlden, och Rättwisan utaf

mie-

mera förmår. Jag swår ther på, at min förmögenhet sträcker sig icke widare. Wiljen J åtnjuta samma förmån, så sättjen Eder i thet Embaret, som ännu är ther oppe. Jag trodde Eder, och satte mig uti. J thet jag for neder, kommen J op. Jag undrade ther på, och sade: Michel, huru går thetta til? J swaraden: Ther är så Lyckones Spel. Thet går så til i werldene. Then ene uphöjes, och then andre nedtryckes. Then enas förtryckande, skal tiena them andra til upkomst. Then mindre goda egenskaper, skickeligheter och förtjenster häfwer, föredrages honom, som warit, och än många åhr kunde wara theß Låromästare, i goda konster och öfningar. Således bespottade J mig, och lupo sedan bort Edor wäg. Jag måste sitta ther in til aftonen, och kunde icke wända mig hit eller thit. Jag led hunger och annor nöd. Twå Bönder kommo och fingo se mig. The ropade til the andra: Kommer hit. Fru Grimholt, som förtärt wåra Lamb, och lefwat wäl af wår egendom, sitter här. Then ene Bonden sade: Innan hon nu slipper, skal hon betala Laget. Winda op henne, til Brunsbrädden. The gjorde också. Jag war så rädd, at en kall swett lopp öfwer hela min kropp. Aldrig war jag i större fahra. J thet jag kom til Brunsbrädden, wille jag springa bort; Men en Bonde slog mig så starkt i hufwudet, at thet för ögonen swartnade. Doch kom jag utur theras händer.

wägen. Sanningen hafwer bortwikit, och Kärleken blifwit död.

Lyckones Spel.

Bonden ser snedt på then, som förskillar theß egendom.

Digitized by Google

Michel swarade: Thet war Edor båtnad, at J fingen båra then Slången med Eder hem. Jag hade icke kunnat then så wål båra. Ty en af oß skulle then nödwändigt hafwa. Så war thet then gången förespånt. Jag har ther med lårt Eder, at J en annor gång skolen båttre wachta Eder; och icke så lått tro, at Koppar år Guld, och Tehn år Silfwer.

Olyckan bör wara oß en Låromästarinna.

Ja, sade Isgrim, ehuru thet nu går, kan jag doch icke förtiga, at han ofta gjort mig stor skada, och welat mig förråda. Hwilket icke skal blifwa honom skånkt. Nu wil jag ther öfwer beråtta ett annat Råfwe-grep, som han mig gjort, och thet jag hit in tils förtegat. Wi wandrade en gång tilsamman brede wid ett Berg, hwarest en hop Markattor hade sitt tilhåll. Ther war ett hol, genom hwilket the in och utgingo. Genom thet samma narrade han mig, at krypa in. Han wiste wål, at ther woro ett elakt Herberge, en stinkande och Helwetit lik Boning. Inwånarne woro swartare ån Sot, och styggare ån hin Onde. J thetta stygga Nåstet hade jag fuller inkommit, men aldrig hade jag kommit ut tådan med lifwet, eller åtminstone utan skam och skada, om jag icke strax rånt hufwudstupa på dörren igen.

Ulfwar och Markattor förlikas icke.

Lårdomar.

Girigheten år lastbar.

I. Ingen skal åtrå och begåra för mycket. Ty hwad år Lastbarare, ån Girigheten; oråttfårdigare, ån röfwat och stulit Gods; wederstyggeligare, ån karg- och nidskhet? Therföre säja the Gamle Wise: Han, hwilkens sinne trachtar efter werldsliga och timeliga Rikedomar, han blifwer på slutet, når döden honom ther ifrån

Begårelsen til thet timeliga

Digitized by Google

från skilja skal, af en hjertelig bedröfwelse öfwermannad. Doch äro twenne ting ene Menniskio mycket gagneliga, Nemligen Gudsfruchtan och Rikedom. Ty then, som äger Gudsfruchtan, förtwiflar icke under fattigdomen. Och genom Guds fruchtan, som är Wishetenes begynnelse, kommer Menniskan til Rikedom. förer många omsorger med sig.

Thet händer ofta, at then, som begärar mycket, får slätt intet. Hwilket af följande Fabel läres: En Hund sam öfwer ett djupt watn, och bar ett stycke kött i sin mun. Kött-stycket gaf ifrån sig, nedre i watnet, en större skugga, än thet sjelft war. Han tänkte, at thet också war kött. Han öpnade munnen, och wille thet jemwäl til sig snappa. Och i thy han gapade, föll thet Stycket ifrån honom, som han hade. På thet sättet fick han hwarken thet ena eller thet andra. Ty then, som gapar efter mycket, mister ofta hela Stycket. Ofta får then, som mycket begärar, alsintet.

Erasmus Albertus:

Then Men'skan wist i blindhet går,
Som menar, at ält wäl tilstår
Med them, som Guld på Beßman wäga,
Och ingen del i Armod äga.
Han kallar thet en kostlig Sak,
Som med sig förer stort omak,
Och späkad är med sorg och qwida,
Som för the Rikas dörrar bida.
J fordna tider war en Man,
(Eutrapeles, så hette han)
När han sin Owän straffa tänkte,
Han honom stora Skatter skänkte.
Then Mannen hade sjelf försökt,
At Rikedom hans sorg förökt;
Han will' ej mer sin Owän twinga,
Än honom med theß Pilar stinga.

Eutrapeles gjorde sina Owänner rika, them til egen olycka och hämd.

Genom Fyra lastbara wägar kommer man til Rikedom, säger Cyrillus. Först, genom en omätttelig begärelse. Hwarest thenna icke är, ther förminskas Rikedomen. Thet går tå ther med så, som med ett Swin. När theß begär står efter äta, blifwer thet fett. Sedan, genom ett öfwerflödigt sammanskrapande. Såsom Floden Nilus om Sommaren drager til sig en öfwerflödig Fyra wägar til Rikedom.

Digitized by Google

wätska, när andra Strömmar uttorkas. Ther näst, genom Nidskhet; tå man intet bortgifwer eller bortskänker. Ytterst, genom ett sorgfälligt gömmande och bewarande. Ty många hafwa mist sitt Gods, icke genom thes bortskänkande, utan genom thes oachtsamma förwarande. Thesa stycker bör then granneligen taga i acht, som här i werldene wil samla Gods och ägodelar. Han måste girigas, och til sig taga, utan mißkundsamhet, alt hwad han öfwerkommer; nidsk i utskiftandet; sorgfällig i gömmandet.

Then är rik, som sig nöja låter.

Summa; At wara Rik eller Fattig, består icke uti ägandet af mycket eller litet Gods; utan i hjertat och begärelsen. Ty när hjertat låter sig nöja, är man rik nog; Men när hjertat ännu mera begärar, är man fattig, in under sin eljest stora Rikedom. Fridank säger:

War nögd och tolig i titt sinne;
  Tu får ju alt hwad Gud beskär.
När tu har Mat i huset inne,
  En stor GUDs Nåd thet säkert är.
När på tin kropp tu hafwer kläder,
  Så tacka Gud af hjertans grund;
När tig tin lilla Utkomst gläder,
  Så äst tu riker margelund.
Tu i tin korta lifstid hinner
  Ej til rättfärdig rikdom stor;
Och om tu rättwist något winner,
  Thet ej i egna Gömmor gror.
Ty Gud har tig befalt tin Nästa,
  Som mindre del af timligt fått;
Han bör hos tig wid Bordet gästa,
  Och hafwa i tin Baka lott.

Ingen skal slå mera på, än honom anstår.

The Gamle Wise säja: Försakenheten lärer, huru onyttigt thet är, at tränga sig fram utöfwer sitt Stånd, och med bekymmer sträfwa efter mera, än hon nödtorftigt betarfwar; Samt ther emot, huru nyttigt thet är, at låta sig nöja med sin tilräckeliga bärgning. Ty om en Menniska finge hela werlden, och alla thes Rikedomar, til skänks, kunde hon doch icke bruka mera ther af, än thet lilla hon behöfwer til sin kropps uppehälle. Alt thet andra hörer androm til.

Digitized by Google

Tu drick och ät; GUD ej förgåt;
Haf Äran kär: Tu får ej mer,
Än om och på, Och snart ther frå.

Renner säger:

Tu ät och drick, doch sparsamt, råder jag;
Ty timligt Gods ser snart sin sidsta dag.
En Penning tu så lätt kan tig bespara,
Som tjenan in uppå en kostlig Wahra.

Then här i werldene skal handla och wandla, han blifwer antingen sjelf bedragen, eller bedrager han andra. Thet är ej heller möjeligit, at blifwa i hast rik, förutan andras skada. Therföre hålles Rikedomen för en skändelig ting. Fordom straffades i Rom, och i många andra Städer, ockrandet och skinnandet fyra gångor hårdare, än en öfwertygad Stöld. Men nu gäller thet lika mycket, antingen man på ett ärligt eller oärligt sätt förwärfwar sin rikedom. Personen hålles lika god. Unde habeas, qværit nemo, sed qvia oportet habere.

2. Många Menniskor i werldene hafwa ther uti sin lust, at the kunna begabba och bespotta, skada och förolämpa andra. Såsom Räfwen här bespottar Ulfwen och Ulfwinnan, tå han säger: När twenne hundar slitas om ett Ben, &c. Theslikes, tå han sade, at Ulfwinnan kunde bättre bära sitt Stryk hem, än han. Erasmus Albertus åtwarnar troligen, för alla ljugare och belackare, tå han säger: Skändare och Bespottare skal man fly.

Gif noga acht uppå then Man;
Som smädar och beljuger,
At han besläcka tig ej kan;
Ty konsten hans ej duger.
Han låter annat icke se,
Än grofhet, tadel, spott och spe.

3. Werldenes Plågsed är, at then ene bedrager then andra. Såsom Räfwen narrade Ulfwinnan ned uti Brunnen, tädan hon sig icke uphjelpa kunde. Werlden är bedrägelig.

I följande Rim beskrifwes Werldenes Otro, och gifwes ett kort begrep af wår tids Laster: Ett kort begrep af wår tids laster.

Rättwisan är i swåra Bojor satt;
Hwad orätt är, uphöjes dag och natt.
Stort Ocker blir nu hållit i stor ära;
Gemene Man om sig kan illa nära.

Nu egit Gagn och Nytta rikan gjör;
En fattig nu en Träldoms wandel för.
Nu Machten går för Rätten utan nesa;
Ren Sanning får ej upp sitt hufwud resa.
Platt intet wärdt nu hålles Mensko-blod;
Nu ingen Näpst mer achtas wara god.
Nu äras then, som Rikdom eftertrachtar;
Men Fattigdom, som ärlig är, förachtar.
Förstånd och Wett nu bak om dörren står;
Nu Dumhet in i Ärans Förmak går.
Barmhertighet är just i Dödsens dwala;
Man gärna tror, hwad lögne-munnar tala.
Si! Afwund har nu Styret i sin hand;
All Kärlek är fördrifwen ur wårt land.
Förräderi får högsta wåldet föra;
Om Trohet wil man icke talas höra.
Mildheten har nu fått ett dödligt sår;
Nu Ödmjukhet then största smälek får.
Nu köttsens lust har blifwit ganska mächtig;
All Stålthet nu sig wisar mer än prächtig.
Nu Smickran sig utbreder med en hast;
Förtal nu mer ej hålles för en last.
Nyfikenhet nu kittlar hwars mans öra;
All Handel til Bedrägeri wi gjöra.
Ett Handtwärk nu gement och ringa är;
Nu därskap prisas både när och fjerr.
En Sparsam hand af allom nu försmädas;
Om Dryckenskap man hörer altid qwädas.
Är'girighet i alla Ständen ges;
Nu Girighet förutan ända ses.
Högt prisas nu, at mörda, och at kriga;
Oskyldighet för wåldsamhet måst tiga.
Af alla Embet brukas mycken flärd;
En Köpare fins ock i falskhet lärd.
En Borges-Man med otro nu belönes;
En Skuldenär, för ond Betalning, krönes.
O! huru falsk är nu wår Christenhet,
Och underlig wår swaga Helighet.
GUDs helga Bud nu hålles mycket ringa;
Om Döden wi oß gjöra tankar inga.

Digitized by Google

Predikar'ns röst nu håls för ett tomt ljud;
Wår Lefnad ståls ej efter HErrans Bud.
Man litet nu på Ewigheten tänker;
I werldsens dy man hjertat nedersänker.

Summa;

Werlden fromhet icke lider,
Mot Enfaldigheten strider,
Och Råttwisan griper an.
Then med Falskhet wil framfara,
Och med Odygd sig bepara,
Kallas en Belefwad Man.

Hwar uti wår tids belefwenhet består.

4. Werlden är full med Ondsko. Såsom Michel har intygar. Then helga Skrift gifwer ock tilkänna, at Werlden är i Ondsko nedersänkt; är ej annat än ond, ja sjelfwa thet Onda. The Gamle Wise förlikna thenna Werlden wid en djup Brun, i hwilken en Man kröp neder, för ett grymt Lejon, som honom förfölgde, och upsluka wille. Mannen höll sig oppe wid twenne små Telningar, som wuxit up uti Brunnen på ymse sidor. Med fötterna stod han på en liten trinder Sten. I thet samma såg han fyra grymma Djur emot sig komma, som gapade widt med sina munnar, och wille honom upsluka. Och tå han kastade ögonen ned under sig i Brunnen, såg han ther en förfärlig Draka, som wäntade på hans nedfallande. I lika måtto såg han twenne Möß, en hwit och en swart, som med allo macht gnagde på the små Telningarna, wid hwilka han höll sig fast, och wille them ändteligen afbita. Mannen stod i alt som största fahra, och wäntade hwart ögnablek sin sidsta stund. I thet samma såg han litet Honing emellan twå Stenar. Ther af slickade han något litet med sine tungo; och af then lilla söttman, som han fick smaka, förgat han söka the Medel, genom hwilka han kunnat blifwa frälst. Ther på föll han ned i Brunnen, och blef borta, etc.

Werlden är full med Ondsko.

En wacker Afbild, af thenna Werldenes wäsende, och Menniskans lefwerne.

Med thenna Brunnen förstås Werlden. The fyra Djuren äro the fyra Elementerna, af hwilka alla Menniskor fordras til döden. The twenne Telningarna bemärka Menniskones Lefnad. Then hwita Musen betyder Dagen, och then swarta Natten, som städse afgnaga Menniskans Lifs-trå. Med Draken förstås Grafwen,

Samma Afbilds förklarande.

som altid är beredd, och wäntar på wår ankomst. Med Honingen betecknas thenna Werldenes Wällust, för hwilkens åtnjutande Manga Menniskor förgäta the andeliga Räddnings-Medlen, och sänka sig så i ett ewigt förderf.

Tredje Capitlet.

Huru Råswen talar om then swarta Markattan, och säger sig med henne icke wara Slacht.

Fabelen.

Råswen sade til alla Herrar, som then tiden woro på Häswet: Jag kan ej annat se, än at Isgrim är förryckt och ifrån sina Sinnen. Thet är icke alt så klart, om thenna Markattan och hennes Näste, som han ther om pladdrar. Tre åhr äro nu förbi, sedan wi henne besökte, och åto de ther wår Wist. Ingen Markatta gifwes, som icke förstår sig på Wister. Markattor, som wilja mycket se, höra, föra och efterapa, äro til then sysslan tjenligast. Fast thenna Frun war så swart, som diefwulen; förstod jag doch såwäl Wist-Reglorna, at jag, til årnående af hennes ynnest, kallade henne min Fränka, fast hon ingen ting mindre war. Ther af hade jag then båtnaden, i mine nöd och twång, at jag fick äta mig ett godt mål af fått sk Mat. Men then plumpe och obelefwade Ulfwen, som icke förstod Curialierna och Mat-Wisan, hade blifwit annorlunda undfäg-

Digitized by Google

fägnad, om han icke i tid tagit afsked. Skulle icke en så stor Herre, som han wil wara, blygas för sin egen obelefwenhet, och icke göra then så allmänt kunnig?

Lärdom.

Så allmänt bruteliga, som Visiter äro i wåra tider; så tids förderfweliga och dygdekränkande äro the ock. Om wåra Fruentimber woro bättre Christna, än the äro i thetta målet; skulle the icke så obetänksamt förnöta then ädla Tiden, för hwilken, huru han anwändes, skal en gång räkenskap gjöras. Wårdade the sig mera, om sina egna Hushåld; skulle the them icke försumma, och låta alt gå wind för wåg. The skulle fast mera finna sitt nöje ther uti, at skicka och bestyra alt i bästa måtton i sitt hus. Woro the af hjertat större Dygdenes älskarinnor, apade the icke, såsom Markattor, efter all werldenes flättja och fåfänga, talade af ett falskt hjerta hwar androm til behag, tadlade the frånwarandes ord, åthäfwor och gärningar, tilladde them många osanna och utur sin egen hjärna upspunna beskylningar, hörde och förde så många nya tidningar, och besökte så flitigt sina Sqwaller-Collegier; i hwilka, om man them med Guds Andas Perspective beskåda wil, then rena Dygden måste sitta på Qwasten. Man wille häldre se Visiter hos the Sjuka, Fattiga och Nödlidande; och them med thet understödjas, som på the förra anwändt blifwer. Ther med gjorde man både Gudi och Menniskom en angenäm tjenst. Hwad wåra tiders Wisiter och Qwinnos Besök äro?

Gjör tu, som Maria gjorde,
Tå hon HERrans wilja sporde.
Hon besökte fränkan tå,
At i Trone styrko få.
The ett Gudligt Samtal förde;
Icke Nästans ära rörde.
Andacht gjorde Tiden kort;
Tiden gick med nytto bort.

Fier-

Digitized by Google

Fjerde Capitlet.

Huru Råswen förde Ulfwen ibland Markattorna, och kom honom i största lifs-fahra

Fabelen.

Girige Ulfwar blifwa aldrig mätte.

Nådigste Herre. Wi gingo wägen fram ut wid ett Berg, på hwilket war ett stort och mörkt Hol. Isgrim war rätt hungrig. Jag såg honom ännu aldrig så mätt, at han icke kunnat äta mera. Jag sade: Then, som bor in uti thetta Berget, skal nu bjuda oß til Gäst. Ty han hafwer ett godt förråd i sitt Wisthus. Kåre Frände, sade Isgrim, stigen thit in, och skaffen mig Spisning. Jag kan icke gå thit in; men wil wänta på Edor återkomst här utan före. Finnen I något, så gifwen mig thet tilkänna.

På hans begäran gick jag ther in, genom en trång och mörk gång, med största möda och

Digitized by Google

och beswär. Jag blef förfärad; i thy jag icke kunde se mig omkring. Jag tyckte, at jag war i Barnehyl. Jag wille icke ännu en gång stå samma fahra, för Tusende Riksdaler.

Ther kommo mig til mötes många af Markattans Barn, stora och små. Then gamla Markattan gaf mig en så bister upsyn, som hade hon warit Djefwulen sjelf. Hon hade en bred Mun, skarpa Tänder, långa Klor, och en swart Swants. Aldrig såg jag ledare djur. Ungarne woro swarte, och sällsamme til sina Seder. The lågo i en Wrå, på en tapp smuttsigt Hö, belibbade af egit Skarn alt up til Öronen. Ther luchtade fast wärre, än uti thet styggaste Hemlighus.

Jag tordes ingalunda tala Sanningen på thenna Orten. Jag uptänkte förthenskul strax thetta Hjelpo-Medlet, at jag häisade them med wänliga ord; fast icke af hjertat. Jag stälte mig så, som skulle jag känt them, kallade then Gamla min Fränka, och hennes Barn mina Fränder. Gud beware Eder, stora och små, sade jag. Thessa Barnen äro mig särdeles til behag. The äro ljusliga, däjeliga och sköna. Hwar och en Son ser ut, som woro han en Kongelig Printz. Thet är en hjertelig fägnad, at jag hafwer sådana i mine Slächt. Jag högfärdas sannerligen öfwer sådana priswärda Slächtingar.

Then ther talar Sanningen, får icke altid Härberge.

Tå jag giorde Huset en sådan ära, läts ock hon känna mig. Hon kallade mig Frände, och bad mig sitta ned. Thet är mig ljuft, sade hon, at I wiljen besöka mitt ringa Hus.

Ty I ären wis, och kunnen lära Edra Fränder all tuckt och ärbarhet, all höfwiskhet och goda Seder.

En förståndig Man styrer sin tunga, och betänker wäl sina ord.

At jag af henne blef så wänligen tiltalad och emottagen, thet kom jag åstad med min höflighet och Sanningens besparande. Doch hade jag fast häldre warit lång wäg ifrån henne. Ty räddhågan utpråßade Swetten af hela min kropp.

Men hon sade: Stigen fram, min Frände, och hwilen Edra trötta fötter. I skolen ingenstäds gå, förr än I fått Mat. Hon lät framsätta så många Rätter, af Hjort, Hind, Elg och andra Djur, at jag mig förundrade, hwarest hon tog them i hast. Jag satte mig til Bordet, och åt mig mätt. När min Maga fått nog, gaf hon mig ett wäldigt stycke af Hjorte-Steken, at bära hem til min Hustru. Ther på tackade jag henne för all god undfägnad, och böd henne Fara wäl. Hon bad ock mig snart komma igen; thet jag henne med blotta orden tilsade.

På sin höflighet tappar ingen.

Ther war ondt både ute och inne. Ther luchtade så illa, at jag, af elak stank, war hardt nära död. Jag war äntå glad, at thet lopp så wäl utaf. Jag skyndade mig ut, och fan Isgrim ther qwarre gående. Han ulfwade, och gaf sig ynkeligen. Jag frågade honom, om han woro sjuk? Nej, Frände, sade han. Men jag lider stort hungers twång. Jag ynkade mig öfwer honom, och gaf honom thet Stek-stycket, som jag undfått. Han åt thet

up,

Digitized by Google

up, och slekte sig om munnen. Han tackade ock mig tå; fast han nu thet förgätit.

Isgrim sade: Förr än J gån bort, så låten mig weta, ho thet är, som bor i thetta Nästet, och om han är fattig eller rik? Jag sade honom, at thet war ett orent Näste; men doch öfwerflödigt af Mat. Willen J, at något ther af skal Eder gifwit warda; Så gån ther in försickeligt, och stållen Eder politiskt. Sanningen bören J ther spara, om J icke willen komma i äfwentyr. Ty then, som altid will tala Sanningen, hafwer stor lycka, om han icke får stå utan före dörren, tå the andre få stiga in uti Huset. Jag wisade honom wägen, och bad honom gå åstad. Jag sade: Hwad J sen i Huset, ther med befatter Eder icke. Rören wid intet; och säjen alt, thet the gärna wilja höra.

Isgrim frågar hwar ther bodde Räfwen swarar.

Werlden lider icke Sanningen; utan bemöter henne med förföljelse, &c.

Allernådigste Herre; Sådant lärde jag honom. Han gick åstad; men förhöll sig twert emot min Lärdom. Hwad honom ther öfwer wedersors, är hans egen skuld, skada och skam. Ty han gjorde icke efter mitt mogna råd. Hwarest som hälst sådane grofwe och plumpe äro, the förachta Wisheten, och wilja icke låta sig underwisas af androm; och sielfwe hafwa the intet Hufwud på Skaftet. Fina råd förmå the icke uphinna. Jag lärde Isgrim, at han skulle, om han åstundade komma skam- och skadelös ther ut, i all ting hafwa fördrag med Sanningen.

Af the Wisa lärer man Wisbet, och af the ärligt sinnade goda råd.

Han swarade: Jag wet sielf all ting wäl. Ther med rusade han åstad. Markattan satt i

en

Digitized by Google

en Wrå, och grinade åt honom wärre, än ett Hamre-Troll. Hennes Barn woro ock tilstädes. Isgrim ropte högt: O! hwilke lede Djeflar! Äro theße, större och mindre, Edra Ungar? eller hafwer Lucifer sändt them hit? Går och dränker them i Sjön. Wille man bruka them til Lock-Mat på Gilder, skulle man ther med kunna fånga en stor Skock onda, leda och swarta Djeflar. The må wäl heta Markattor, ꝛc.

En högdragen Storpratare skämmer alla.

Markattan swarade: Min Wän, ho hafwer sändt bud efter Eder? Hwi stån i här, och bullren öfwer all ting? Hwad kommer thet Eder wid, om mina Barn äro swarta, hwita eller röda? Michel Råf, then wise och sluge Mannen, war i dag bittida här. Han sade, at mina Barn woro wackra och wäl artade. Han höll them ock för sina Frånder. Äro the icke så Eder, som honom, til behag, kåre hwi stån I här och grinen. I skolen weta, at ingen kallat Eder hit. Wiljen I icke hålla Eder Trut til, så måste wi lära Eder then konsten.

Stora ord gå ofta med skam tilbaka.

Isgrim sade: Låt mig få något Mat. Elljest wil jag sielf söka ther efter, öfwer hela Huset. Jag frågar icke stort ther efter, at Jåren wrede. Man behöfwer icke krusa med Ahl-Pinnar.

Isgrim pockar på Mat.

Således wille han med wåld, och icke med bön, taga til sig hennes Matsaker. Therföre måste wåld med wåld styras. Hon språng i wrede på honom, drog, ref och bet grufweliga. Hennes Barn gjorde ock thet samma. Leken lychtades så, at Bloden strömmade ned före hans

Markattan håller en Skärmyßel med honom.

Digitized by Google

Hans anlete. Han böriade skria och löpa. Lyckan war, at han träffade dörren, och kom på flychten.

Han hade stora Skråmor både bak och framman. The hade späkt honom, och så plockat hans ena Öra, at hufwudet hängde på sned; såsom fulla Bönder pläga rida ifrån Staden, hwarest the såldt ett laß Wed, och druckit up penningarna. Jag frågade, om han talat Sanningen? Han swarade: Jag talade så, som jag befan Saken. Then leda Tåfwan hafwer mig illa skämt. Woro hon här ute, jag skulle henne betala. Hwad synes Eder? Huru leda woro icke hennes Barn? The må förfära Djefwulen, med sine grymhet. Tå jag thet sade, kom jag i wåda, och fan ingen gunst.

Isgrim afbildar en drucken klocke-bonde.

Menniskan hafwer twå Öron och twå Ögon, men allenast en Mun. Hwad hon ser och hörer, skal hon icke strax utropa.

Jag swarade: Icke lärde jag Eder så. I skulle sagt: Min k. Frånka och goda Gynnarinna, jag önskar Eder alt godt. I hören också til min Slächt. Eja, hwad glädje hafwen I icke af Edra täcka Barn, som här stå. Thet är min fägnad, at jag får se them.

Tå swarade Isgrim: Förrn jag wille kalla henne min Frånka, och hennes Barn mina Fränder, wille jag at hon och the woro i Helwetit. Jag sköter icke om hennes gunst. Jag såg aldrig slemmare Pack.

Allernådigste Herre; För slik talan fick Isgrim thet Mynt, som ther gängse war. Pröfwen sielf, om jag här med kunde förråda honom? Spörjen honom, om icke alt så förelupit är?

Lärdomar.

At säja ett, och mena ett annat, är nu i werldene swåra brukeligit.

1. Mänu finnas många Menniskor i werldene, som icke af hjertat mena thet, som the säja. När the tala om hwitt, mena the swart; När the le, hafwa the ondt i sinnet. The kunna utur en mun blåsa hett och kalt. Sådane kallas nu Wise och Förståndige, skickelige och förfarne Män. Men för sådana dubbelhjertade skal man fly, och icke hafwa något omgånge med them. Hade Isgrim här icke plägat omgånge med Michel, som sig ther af berömmer, at han kommit in til Markattan, med söta ord och ett falskt hjerta; så hade han icke lupit i fahra och skada, etc.

Dubbelhjertade skal man fly.

En lustig Fabel om them, som utur en mun blåsa warmt och kalt.

Om Skogs-Guden Satyrus, som säges ofwan til warit en Menniska, och nedan til en Bock, utgifwes thenna Dichten, at han, plågad af stor köld och frost, kommit in til en Bonde. Tå han såg Bonden blåsa i händerna, frågade han, hwi han thet gjorde? Bonden swarade: För thet, at jag wil wärma them. Ther näst blåste Bonden på en het Gröt. Satyrus sporde ock, hwi han thet gjorde? Bonden swarade: Jag wil gjöra honom swalare; ty han är alt för het. Tå steg Satyrus op, gick sin wäg, och sade: Nej, här blifwer jag icke längre, ehuru kalt thet är ute. Mig lyster icke omgås med them, som utur en Mun blåsa kalt och warmt. The Gamle Wise hafwa här af påmint, at man skal wachta sig för sådana tungor, som säja ett ting, och mena ett annat.

Esopi Taskor.

Sådana Dubbla Tungor kunna upräkna och straffa hwars mans Felachtigheter, men sina egna mästerligen förtiga och betäcka. Esopus plägade säja, at hwar Menniska hafwer twenne Taskor wid sig bundna. Then ena hänger på ryggen, i hwilken hon bär sina egna Förseelser; Och then andra framman til, i hwilken hon bär andra Menniskors synder och förbrytelser. Andras brister ser hon altid, men sina egna aldrig.

Then icke achtar lärdom, störtar sig sielf i fahra.

2. Then ther icke wil någon påminnelse eller underwisning emottaga, utan all ting, efter egit sinne och behag, högmodeligen utföra, och säja alt hwad honom faller i munnen; han kommer ofta i stor nöd och fahra. Sådant läres oß här med Ulfwens Exempel, som förachtade Räfwens under-

Digitized by Google

underwisning, huru han skulle sig skicka, tå han kommin in til Markattan. The Gamle Wise säja: Bespar tin underwisning för then, som icke wil wara underwister; tin Lärdom för then, som wil wara olärd; och titt Straff för then, som wil ostraffad blifwa. Tu må ej understå tig, at med titt goda Swärd klyfwa then Stenen sönder, som ett stort Knoster icke bräcka kan. Tu må ej heller wilja gjöra en Wedja af ett oböjeligit Träd. Thet blifwer alt fåfängt.

Låt then blifwa en olärd Bängel, som thet wara wil.

3. Enär man kommer ibland ondt och förgiftigt Sälskap, och icke kan, förutan stor fahra, skilja sig ther ifrån, om man för mycket talar Sanningen; Tå skal man Sanningene til godo, (tå hon icke tålas kan) tiga med henne til en beqwäm tid, och tils hon gärna höras wil, och tå henne tilbörligen och fritt uttala: änskönt man ther öfwer skulle komma i ogunst, nöd och fahra. Såsom Räfwen här säger, i Isgrims underwisning, at han skulle spara Sanningen hos Markattorna. Fast nu för tiden then, som talar Sanningen, icke särdeles wäl anammad och ansedd warder, skal doch Sanningen til sin rätta tid ingom betagas, eller förtigas.

Sanningen skal förtigas til en beqwäm tid.

För Sanning mången From här kommer uti nöd,
Och ofta ther uppå uti en neslig död
Doch är thet bättre här at någon motgång lida,
Än i stor ynnest stå wid onda Menskors sida.

Thet är nu uppenbart, at många Menniskor, och äfwen the, som wilja hälsas för Sanningenes Beskärmare, efterfölja Michels råd, och under tiden androm til behag, eller til sin egen nytta och fördel, förtiga Sanningen, Guds Ord til håhn och spott; Men lära doch ther emellan, at man skal lefwa christeligen, och handla broderligen. Wid sådanas Lärdom rimar sig ingen ting mindre, än theras egit lefwerne, handel och wandel. Thet är en stor ynkan, at then H. Skrift skal således wara hwars mans (besynnerligen theras, som henne profitera och lära) Skam-Täcke, Hufwud-Baner och Hjelm.

Egen Nytta förtrycker Sanningen.

Werldenes hat skal icke affskräcka från Sanningenes fria bekännande.

Then Helga Skrift skal hållas uti ära;
Hon namn och gagn af Helig månde bära.
När uti andra Konster finnes brist,
Hon alla til Guds Barn kan gjöra wist.

Digitized by Google

Men Gud låter slikt icke ostraffat blifwa. Djefwulen upgildrar för them sina Snaror, och lockar Menniskorna oförmärkt ther uti, tiltalande them sålunda:

Blanditiæ Diabolicæ.

Tu menar tin Theologie,
Skal från min Snara gjöra fri.
Try ting jag wil fram för tig sättja:
Stort Högmod, Girighet och Kättja.
Them wil jag wist försockra så,
At tu til them skalt willigt gå.
Går tu först til thet ena Stycket,
Och slipper mig; Thet woro mycket!

Dygdernas Memorial-Bok säger:

Månge lära, hwad man skal fly ell' gjöra;
Men sin Lefnad helt annorlunda föra.
Theras Tal jag ej hålla wil för sant;
Eljest thet them til efterlefnad bandt.
Hwilken Läkar' wet Läke-Plåster sköna,
Och theß kraft ej wil i sin Sjukdom röna?
Tu then Lärdom bäst altid hålla bör,
At man sjelfwer thet, som man lärer, gjör.

Femte Capitlet.

Tå Isgrim icke kunde öfwerwinna Michel med rätte-gång, tilböd han honom en Enwiges Kamp, och räckte honom en Handska, såsom brukeligit war.

Fabelen.

TÅ Isgrim märkte, at Michel war honom för slug, tänkte han, jag skal wara tig för stark, säjande: Ehuru thet wil gå, bör thenna Saken komma til slut.

slut. Hwi skal emellan oß altid finnas Trä-
tor? Theße Herrar hafwa annat at syßla,
än at afhöra wårt kifwande. Jag wil käm-
pa med Eder lif om lif. Tå besinnes wäl, om
Edor Sak är god, eller ej.

I pladren mycket om mitt besök hos Mar-
kattan, ock huru jag ther warit i stor hunger
och nöd, samt huru I gifwit mig, jemte goda
råd, ett stycke Stek. I gåfwen mig ett Ben,
af hwilket alt köttet war afätit. I bespot-
ten mig på alt sätt, och talen alt för nära
på min Heder och anseende. Hwilket theße
gode Herrar nu och tilförende hört hafwa.
The hafwa theslikes afhört Edra beskylnin-
gar, som skulle jag stått efter Konungens dy-
ra lif, och efter hans rike och regemente. I
lögen skamlöst för Konungen, om en maka-
lös stor Skatt; och ther med slingraden Eder
utur dödsnöden. I hafwen jämwäl förkränkt
min Hustru, och henne skändeligen wanärat.

Intet snyttigt och fåfängt tal skalt tu bruka. Tu skalt ej heller bespotta någon; ty thet är wårligt.

Thetta och annat mera lägger jag nu Eder
före. Jag utmanar nu Eder til en Kamp,

och wil fächta med Eder lif om lif. På thet sättet skal thet ändteligen blifwa slut i wår Sak. Ho först utmanar then andra til en Kamp, bör räcka honom en Handska. Then hafwen J här. Tagen emot honom. Min Allernådigste Konung, och the här tilstädes warande gode Herrarne hafwa hört, hwad nu är sagt. Han skal icke wika, förr än thenna Kampen är utförd.

Michel betänker, hwad han skal swara.

Michel tänkte wid sig sjelf: Thetta wil gälla mitt lif och Gods. Jag är liten och swag; han är stor och stark. Förser jag mig nu, så är alt förloradt. Han wil nu släcka sin wrede på mig, för thet jag låtit beröfwa honom hans Framklor. Doch är jag icke försagd eller rådlös, endr jag får litet betänka mig. Thet skal icke alt så gå, som han wil.

J thet samma sade han til Ulfwen: J ären sjelf en stor och stark Förrådare. Hwad J mig påbörda wiljen, är idel lögn. Thet skal utgången wisa. Jag är willig, at kämpa med Eder, på hwad dag, tima och ställe, som utsatt blifwer. Wi wiljom således försöka, ho af oß är en Förrådare? Jag sätter Borgan för mig och min Sak i Rätten.

Konungen sade: J skolen bägge sätta Borgan för Eder; och i morgon skal Kampen gå för sig. J hafwen bägge underliga hufwuden, och man ledsnar wid at höra Edra klagomål.

Brun och Hindze gingo i Borgen för Isgrim; Men Grimbart, och Martens yngste

ske Son Moneke, blefwo Michels Löftes-Män, at han sig til Kampen insinna skulle.

Lärdomar.

1. Thet är ett onyttigt och skadeligit råd, at söka Blods utgjutelse, krig och örlig; säja the Gamle Wise. Ty en wis Man skal, så wida mögeligit är, för kif och trätor, krig och örlig, sig wachta. Man skal ej heller råda någon annan til krig, förutan wigtiga orsaker; emedan theß utgång är ganska osäker. Inga Saker hafwa större förstånd och mognare rådslag af nöden, än at begynna ett krig, at anställa en Kamp, och at stå efter höga Fruentimbers kärlek. Ty ho sådant begynna wil, må ock på slutet emottaga thet onda, som öfwer honom komma wil, ꝛc. *Man skal icke råda til krig, eller sig ther uti inlåta.*

Lika så gick thet med Isgrim, tå han tänckte dräpa Räfwen i kampen. Han blef doch öfwerwunnen och skämd, ehuru liten Räfwen war. Så går thet ock gemenligen med alla, som stå efter sin Nästas skada och förderf. The falla ofta i then Gropen, som the för andra upkastat hafwa.

2. Til en Ridderlig och ärlig Kamp hörer, at then samme förkunnas och tilbjudes; på thet then andre må sig ther til rusta och bereda. Eljest är thet oärligt gjordt, at stjäla sig på Folk, såsom en hämisker Hund. Såsom Isgrim här åskade Räfwen til en Kamp, och räckte honom, efter gammalt Bruk, en Handska, tå han sina käromål emot honom icke bewisa kunde. Förnuftet lärer, at ingen skal, såsom en Fiende, öfwerrumplas och bekrigas, utan at sådant honom tilförende uppenbaras och förkunnas. Wi se af gamla Historier, at, när några gingo bröstgånges tilsamman, och then ene slog then andra under sig, tå gjorde han honom intet ondt, så länge han låg på marcken; utan lät honom stå up igen, och wärja sig så länge han kunde. Således hafwer then ene, utan flärd, och med mandom, slagit then andra. *En Fiende skal uppenbarligen tilsäjas.* *En gammal och ärlig Plägsed.*

3. Fordom war brukeligit, at månge af Adelen hafwa, för befrämjandet af sitt Adelskap, sin Ära och sitt goda Rychte, slagit Kamp emot *Om sitt Adelskap och Ära hafwa*

Månge slagit Kamp.

hwar andra. Doch war thet ingom tillåtit, at företaga sig en sådan Kamp, om lif och lefwerne, förutan then Konungens eller Furstens samtycke, in under hwilkens wålde the woro. Och när the ther til wunnit sin Öfwerhets tilstädjelse, måtte the twenne Kämparne gifwa hwarthera sina Löftesmän, at the hwar annan på förelagd ort och dag, möta skulle.

Nu gäller ingen ärlighet mera.

Således höllo ock wåre Förfäder Kamp, Tornerande, och andra Ridderliga Spel. Til hwilka ingen komma måtte, om han ej woro Adel, och fri för all uppenbar last, såsom Hor, Skörlefnad, Ocker och Köpenskap. Men slikt är nu aldeles förglömt, och gäller ingen Ärlighet mera. Ty nu kan näppeligen någon kallas Friboren, om han icke är en Horkarl, Ockrare, och syndig Köpman. Thet woro fast bättre, at hwar och en blefwo in om sitt Stånd; at en Bonde blefwo en Bonde, en Köpman en Köpman, och en Adelsman en Adelsman. Tå skulle thet gå fast bättre til, än thet nu går. Ty hwar och en gjör nu, hwad honom lyster och godt synes. Therföre regerar Afwund, Egennytta och Wrede så wåldeligen ibland oß, rc.

Sjette Capitlet.

Huru Räfwens Wänner blefwo hos honom öfwer natten, och Apan lärde honom ett hebändigt Hjelpo-Medel uti Kampen.

Fabelen.

Wänner skola inbördes hjelpa och råda hwar annan.

Apinan sade til Räfwen: Käre Michel, waren wid ett godt mod. Min Man och Edor Frände Marthen, som nu är i Rom, lärde mig en Bön, then Abboten af Knardrop hafwer sammansatt, och gifwit min Man, tå han ther sidst warit. Abboten

boten hafwer sagt, at thenna är god för then, som skal ingå en Kamp och strid; enär hon om morgonen warder öfwer hans hufwud läsen. Hon skal tå hafwa then kraften, at hon gjör honom sin Medtäflare aldeles wuxen, bewarar honom för Sår, nöd och död, och låter honom gå med Segren utur Striden. Waren förthenskul wid en god tröst. J morgon wil jag läsa then Bönen öfwer Eder. Så behöfwen J icke rädas för något ting.

Michel sade: Jag tackar Eder, min k. Fränka: Får jag behålla lifwet, så skal jag ther emot weta min skyldighet. Thet skal mäst hjelpa mig, at min Sak är rättwis. Thet är wist.

Michels Wänner blefwo hos honom öfwer natten; på thet the, med tröstande och underwisande, måtte gjöra tiden kort. Men Apinnan hade Michel kär öfwer alla. Hon lät raka honom alt Håret utaf, öfwer hela hans kropp; Doch Swantsen undantagande. Hon lät ock smörja honom öfwer alt, med en ganska fet Olja. Thet gjorde hon af kärlek til honom. Michel war nu fet, lustig och trind, och kunde wäl springa.

Then är en wiser Man, som goda Wänner behålla kan.

Hon sade widare: Gören nu, hwad Edra Wänner råda. Dricken Eder wäl trind, hällen Edart watn med allo macht, och när J kommen in uti kretsen, så pißen Edor ludna Swants wäl full, sölen honom i then lösa Sanden, och slån ther med Isgrim i synen. Om J kunnen träffa honom in uti ögonen, skal thet Eder icke litet gagna. Ty ther af blif-

En köpt Wänskap förswinner snart; men icke så goda råd.

Hält titt anslag hemligit för tin Fiende; eljest gagnar thet icke.

Digitized by Google

blifwer han wißerligen blind. Låten först drifwa Eder in uti krettsen, hållen Eder emot wädret, och hwarest måsta Sanden är. Så snart J fylt hans ögon med Sand, och han börjar gnugga them; så wisken honom med Stjerten i ögonen. J skolen få se, huru förfärad han blifwer. Och så kunnen J honom lätteligen öfwerwinna.

Nu är thet natt, och J bören gå til hwila, Frände. Grimbart beledsagade honom til sin Hwilokamare; hwarest han insomnade så sött och hårdt, at han icke upwaknade af sig sielf. Ty gingo hans Löftesmän til, och wäckte honom up, wid Solenes upgång; säjande, at han nu borde göra sig redo til then förestående kampen.

Then gamla Frun, som hade sitt rum ibland kloka Qwinnor, kom in til honom oklädd, i sin Nattrock, och önskade honom god morgon. Nu är thet tid, at jag fullgör mitt löfte, sade hon. Jag wil nu läsa öfwer Eder the heliga Orden, som Abboten skrifwit. Hon lade sin hand på hans hufwud, och läste öfwer honom theßa orden: Gaudo, Staft, Salphenio, Casku gorfous barbas asbulfrio. Si! Michel, nu ären J wäl förwarad. Går i frid.

Wid Signerier brukas uppdichtade ord.

Moneke, Michels Löftesman, tilförde honom en ung And, then han snappat ifrån några Foglefångare. När Michel ther af ätit en god Frukost, och druckit sig mätt, följde han med sina Wänner til krettsen; hwarest Kampen skulle stå.

Lär-

Lårdomar.

1. Then ene Wännen skal them andra, i theß sorg, nöd och motgång, biståndig wara. Såsom Michels Wänner, och i synnerhet Apinan, låto sig om honom wårda, tå han i en owiß kamp sig inlåta skulle. Then är en rätt Wän, som är med tig ett hjerta och en Själ; Och then jämwäl tig, i tine ondsko och laster, sådant beskedeligen in under ögonen ställer. Doch skalt tu i synnerhet lefwa i en förtrolig wänskap och uprictig enighet med then, hwilkens tro och ärlighet tu ofta bepröfwat, och i tine nöd tilförende försökt hafwer. En ny Wän är lik ett nytt Win, som smakar fuller wäl i munnen, men sedan gjör mera buller i Buken, än tijo kalfskins trummor. Så gifwer ock en ny Wän goda och kärliga ord; men ther med är alt gjort.

Wänner skola inbördes bistå hwar androm.

Ho en rätt Wän är?

Then helige Ambrosius säger: Tin wildfarande Wän skalt tu underwisa och straffa; Och tin oskyldiga Wän skalt tu icke öfwergifwa. Ty Wänskapen skal wara stadig och fast, i en rätt tro och hjertelig mening, icke barnslig eller lösachtig, ej heller twifwelachtig och föränderlig. Bättre äro älskarens slag, än hatarens kyssande. Öpna titt hjerta för tin Wän, at han må handla troliga emot tig, och tu af honom i tit lefwerne må fägnad warda. Ty en trogen Wän är en läkedom för titt lif, och en odödelig nåd. Therföre skal tu icke blygas, at hugswala, hjelpa och trösta tin Wän, med en trogen wänskap och ärliga wälgärningar. Ty Wänskapen wet af intet Högmod. En trogen Wän öfwergifwer icke then andra i nödene, förlåter honom icke, wiker icke ifrån honom. Wänskap är en lefwande Hjelp. Och tå man hafwer hjelp, lust och glädje af sin Wäns lycksalighet och wälfärd; Hwi skulle man icke bete sig tröstelig och hjelpsam, i sin Wäns motgång, sorg och bedröfwelse?

Lib. 3. Offic.

Ordsp. B. 27: 6.

En trogen Wän är ett kosteligit Clenodium.

Man skal hjelpa med goda råd, och hafwa medynkan med sin Wän; och, om så behof gjöres, lida motgång, owänskap och förtal, för sin Wäns oskyldighet. Thet skal icke så wara med Wänner, som thet är med Swalorna. Om Sommaren äro the närwarande, men om Wintern ses the icke: En Wän skal icke allenast wara tilstädes

För sin Wän skal man lida allehanda owänskap.

Digitized by Google

At gjöra Wänskapen om intet, är taga Solen af Himmelen. Cic.

städes på then lyckfaliga och frögdefulla, utan ock på then onda och olyckfaliga tiden.

Then begynta Wänskapen skal troliga hållas. Ibland hela thet Menniskliga Slächtet finnes intet bättre. Wänskapen är wårt lefwernes Tidsfördrif. När wi hafwa then, för hwilken wi kunna uptäcka wårt hjerta, hwilkom wi kunna förtro wåra lönliga Saker och angelägenheter, hwilken gläder sig öfwer wår Lycka, tager del i wår sorg, och tröstar oß in under wår förföljelse, ꝛc. tå kuña wi oß intet högre tilönska. Ty en Wän är ett besynnerligen älskanswärdt ting, hwar wid tu förbinder titt Sinne och Wilja, och tig ther med så förknippar, at tu ther med wilt aldeles blifwa ett. Tå wilt tu tro tin Wän, såsom tig sjelf; och icke mer fruchta för honom, än för tig sjelf. Af en sådan Wän skal ej heller något oärligit begäras, för egen nyttas och båtnads skul. Ty Wänskap är icke för båtnads skul, ej heller för penningar; utan för thet man må hafwa them, som gjöra wår eljest sura wandel söt och drägelig i görligaste måtton.

Hwad en god Wän och Wänskap är.

Truldom och Signeri skal man fly.

2. En rätt Christen skal icke sätta tro och lit, til Signande, Beswärjande, Häxande, och andra Truldoms-konster; såsom skulle the hjelpa, för Sjukdom, Elds- och Watu-nöd, ꝛc. Såsom Apan här, med sitt Signeri, förer Räfwen i wildfarelse. Ehwad man wil begynna, thet skal ske i then Allsmächtige Gudens Namn. Och ehwad fahra oß möter, ther in under skola wi fly til Christi död och pina, och befalla oß i Guds hand och beskydd. Men cho något annat brukar, han drager snarare öfwer sig Guds wrede och straff, än hans nåde och beskydd.

Til Characterer, Wahntro, ꝛc. skal ingen lit sättas.

Annu finnas många i werldene, som förlåta sig på Truldom, falskt läsande, korßande, Characterer, och annat dylikt; förmenande widskepeligen, at the ther med kunna bekomma alt, såsom, Rikedom, Ära, Wällust, långwarig Hälsa, långt Lif, lyckfalig Ålderdom, och i Himmelen thet nästa rummet in til wår HErra Christum.

Wahntro, och the Sju Bernhardi Werser;

Om Järtekn och falska Mirakel;

Somlige tildrömma sig sielfwom mera, än then ewiga Saligheten, när the dageligen läsa the Sju Werserna, som Djefwulen lärde Bernhardum. Somlige glädja sig öfwer lögnachtiga Järtekn och Mirakel, enär the höra them uprepas. Sådana Fabler äro mycket gångse och bruke-

brukeliga i Påfwedömet, hwarest the dichtas och utspridas. Ther utgifwes, at the Aflednas Själar tala med Folk, och begära hjelp, at andra Själar gå igen, bulra och spöka, &c. Och ju längre sådana lögnachtiga Mirakel äro ifrån Sanno-likheten, ju häldre och snarare höras the. Och sådana Legender tjena ej allenast til lust och tidsfördrif; utan förnämligast Munkomen och Mäße-Prästom til nytta. Ty thet ricktar theras Pung, och skaffar mycket in i Huset. Om uppenbarelser af the döda;

Somliga Menniskor hafwa tagit sig then meningen, at then dagen the se Sanct Christoffers Beläte, skola the wara frie för all fahra. Om St. Christoffers Bild;

Somlige mena, at the icke skola i något Fältslag omkomma, eller eljest dö en ond död, när the se Sanct Barbaras Beläte, och hälsa thet med besynnerliga ord. Om St. Barbaras falska hjelp;

Somlige besöka St. Erasmum, som är the Girigas Patron, på besynnerliga dagar, och med besynnerliga Böner, och Ljus i händerna. Tå skal han snarligen gjöra them rika. Om Erasmo, the Girigas Patron;

Några af Adelen hafwa Sanct Jöran för sin Nödhjelpare; hwilkens Häst, Sadel och Bettsel the med kosteliga Smycken utzira; och hwart åhr gifwa the honom någon ny skänk och gåfwa: Och således befalla the sig i hans beskydd. At swärja wid hans Swärd och Järn-Hatt, thet är en dyr Ed. Om St. Jöran, Häfmäns Gud;

Somlige smickra sig sielfwa med thet uptänkta Aflatet, och gjöra sin egen Synd ganska söt. The kunna Skärs-Elden och theß Heta hurtigt afmåla. Om Aflatet i Påfwedömet.

Fast thetta, och annat dylikt, är så dårachtigt, at en förnuftig Menniska så godt som blyes ther före; Så emottages och tros thet doch, ej allenast af Lekmännerna, utan ock af Munkarna och Mäße-Prästerna. Ty the weta wäl, at theras nytta ther in under beror.

Sådan Wahntro och Widskepelse är nu allom kunnig; doch begära ganska få, at blifwa sin dårskap och gäckeri qwitte. Så söt är Wildfarelsen, at mången wil häldre förlåta all ting, än then samma dårskapen.

Sjun-

Digitized by Google

Sjunde Capitlet.

Huru Ulfwen och Råfwen inställa sig til Kampen; Och hwad Eder och Förplichtelser the hwar androm gjorde.

Fabelen.

Michel är full med konster.

DÅ Konungen såg, at Råfwen kom så rakad in uti Kretsen, log han så godt af hjertat, at han knapt kunde stå på sina fötter, säjande: O! Michel, ho hafwer lärt tig thetta? Tu må wäl kallas Michel Fuchs; ty tu äst allom alt för slug och ilparig. Tu kant utreda tig utur alla Nät, som för tig upgildras. Om ock nu titt spitsfundiga Grep kan göra tig fri; så må jag fritt ut bekänna, at tin slughet hafwer icke sin lika.

Råfwen bugade sig, för sin Herra Konungen, och för sin Nådigsta Drottning, ställte sig aldeles oförsagd och frimodig, och skuttade helt lätt in uti Kretsen. Ther fan han Ulfwen och all hans Slächt, en ganska stor Skara, som alle önskade Råfwenom ondt, och sparde inga uptänkeliga Spe-glosor.

Ulfwen och Råfwen swärja en Ed, innan the börja Kampen.

Strax måste Ulfwen och Råfwen swärja, hwarföre the woro komne emot hwar annan. Ulfwen swor först, at Michel war en Förrådare, Mißdådare, Tjuf och Mördare, en Horkarl och Lögnare. Hwilket nu skulle gälla hans lif. Råfwen swor ther emot, at Ulfwen gjort en falsk Ed, och lugit skamlöst

löst på honom. Therföre skulle hans Ed aldrig sannas; utan med Ulfwens stora skam drabba på honom sjelfwan.

Tå sade Krets-Wacktarne: Gjören strax, hwad I gjöra bören. Wi få nu snart se och höra, på hwilkens sida Sanningen är. Hon warder wäl för then samma stridande, och honom emot then andra beskyddande.

Strax gingo alle utur kretsen; Men Ulfwen och Räfwen bleswo allena ther inne. Apinan bad Michel komma ihog, hwad hon honom sagt och lärdt. Michel swarade: Jag wet wist, min Fränka, at I wiljen mig wäl. Låt nu komma an, på mitt egit utöfwande af Edart godt råd. Jag driswer nu icke första gången ett thylikt spel. Jag skal nu så fächta emot thenna Skälmen, at han och alla Ulfwar blifwa til skam; mig och all min Slächt til en ewärdelig heder. Här talar Räfwen dråpeliga ord.

Således bleswo the bägge allena in uti Kretsen. Then ene kämpande af Styrko, then andra af List.

Lärdomar.

1. När twenne kifwade tilsamman, och tilmälte hwar androm grofwa Brottmål, them the doch icke, igenom laga Wittnen, bewisa kunde; tå war fordom öfligit, at en Enwiges Kamp skulle them åtskilja. Hwarthera skulle tå uprepa, hwad han beskyllade then andra före, och thet med en Ed bestyrka. Och tå hwarthera syntes således hafwa en rättfärdig Sak, skulle kampen slita then samma. Huru Enwiges kämpande fordom skedde.

Likaledes hafwa ock wåre gamle Förfäder fordomdags försächtat, beskyddat och beskärmat sit Adelskap, sin heder och åra, sitt goda Namn och Rychte, Land och Undersåtare, Enkor och faderlösa Barn; och thet uti all Rättwisa. Jemwäl hos os.

Men hwad sker nu? wisa. Men nu äro the, til en stor del, ifrån sina förra Adeliga Bedrifter och Öfningar afwekne, til annat otjänligt och egennyttigt upförande, som är, ett samwetslöst Ockrande, och sine Underhafwandes skinnande in uppå bara Benen. Thetta är nu blifwit så starkt, at thet kastar mången så öfwer ända, at han aldrig mera reser sig; utan skiljes wid alt sitt, och förderfwas i grund.

Ett oärhördt Ockrande. Thetta går sålunda til: När en förnäm Person tryckes af en stor nöd, och måste låna Penningar; Tå måste han ock, in under samma Summa, emottaga, för thet dyresta priset, en hop gamla, förlegna och nästan odugeliga Wahror, såsom, gamla Hästar, förlegad Spannemål, härskt Fläsk, blått och grönt Smör, &c. Sedan måste Låntagaren förskrifwa sig, på en ren Penninge-Summa, til ett oskäligt Interesses årläggande, åhrligen, af 10. 12. 16. ja wäl 20. pro Cent, in til thes Hufwudstolen betalas i godt och gångbart Mynt. Tå långifwaren utlemnar theßa Penningar, behåller han ther af strax inne hos sig ett åhrs Renta, lika såsom woro thet allaredan förflutit. Och när åhret löper til slut, tå utfaller Interesset andra gången, &c.

Om wåre Förfäder upstodo, skulle the blygas för oß. Sannerligen, om wåre gamle och ärlige Förfäder skulle nu upstå, och få se sina Barns bedrägeri, ocker och skinnande, och mycken annan otilbörlighet, som the hafwa för händer; så skulle the wißerligen af blygd icke wilja kännas wid them. Hwad som är emot GUDs heliga wilja och ärbarheten, thet läres mycket snarare än hwad Gud bjuder och befaller. Wåre Förfäders alfwarsamhet, tro- och ärlighet hafwa the Romare haft sig kunniga, och för thy skälft och bäfwat; såsom Cornelius Tacitus berättar, &c.

Huru Torneringar fordom blifwit hållna. Fordom hafwa Furstar och Herrar, Riddare och Adelsmän, hållit Torneringar; uti hwilka Härholderne, som woro Censores morum, och sjelfwe ärlige och förnuftige Män, icke tilstadde någon at komma, som hade lack och lyte, eller någon skamfläck och oärlighet på sig. Skulle man nu hafwa en så noga upsicht, fruchtar jag storligen, at ganska få skulle finnas skickelige til ett slikt Tornerande.

I Kejsare-Lagen är stadgat, at inga Adelsmän skola befatta sig med Köpenskap; emedan theras Adelskap ther af

Digitized by Google

af besmittas. Men nu, ta ingen Lag och Rätt gäller, gjör hwar och en hwad honom lyster; och Odygden är blefwen Adel. Och äro nu Adelsmännerne, så i Tyskland, som annorstädes, ej allenast Köpmän, Krämare och Sillpackare; utan ock uppenbare Ockrare, them man äfwen, om Keisare-Lagen nu gullo, straffa borde. Hæc dicit Johannes Agricola, ɩc.

2. En wis och förståndig Man skal sin Wäns trogna råd, enär thet kommer ifrån ett godt hjerta, icke förachta; utan ther emot (såsom Räfwen här wisar sig emot Apan) ställa sig tacksam. The Gamle Wise säja: Änskönt en god Wäns råd skulle synas något hårdt, och icke särdeles wäl funnit; Så är thet doch en läkedom, och theß bitterhet kraftig emot Sjukdomen. Ens egna Lankar bliswa ock uphjelpta, genom ett godt råd. Therföre skal ingen wara sig sjelfwom klok, och fördrista på sin egen Wishet. Then är en gäck, som tyckes sig sjelfwom nog wis wara, och försmår andras goda råd. Ty säger Sebastianus Brant:

Gode Wänners råd skal man icke försmå.

Ho städse wil i egna Fotspår gå,
Och goda Råd, som gifwas, slätt försmå;
Han ständigt wil ej någon glädie hafwa,
Och sjelf en Grop til egen ofärd grafwa.
Hwar mogna Råd af wisa Männer ges,
Ther lycka stor och timlig Wälfärd ses;
Men när god Råd och gode Wänner brista,
Man ofta får mång ädel förmån mista.
O! We then Kung, som häldre hörer Spel,
Än theras Råd, som äro utan fel;
Som häldre wil i Skog med Hundar jaga,
Än wisa Män til sig i Rådet taga.
Rehabeam the Gamlas råd förgat, 1 Kon. 12; 16.
Och gjorde sig uppå the Ungas Stat;
Från honom strax the tijo Slächter föllo,
Och honom mer ej för sin Konung höllo.

Digitized by Google

Ottonde Capitlet.

Huru Kampen börjades, och hwad list Råfwen brukade.

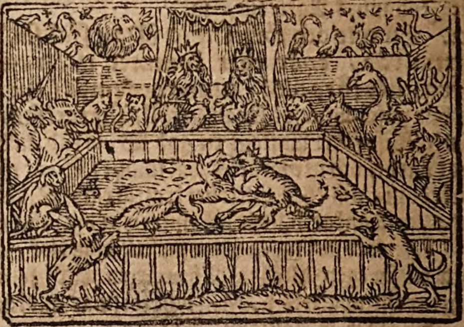

Fabelen.

Thet Isgrim fick se Råfwen, kom han tilrusande i wrede, gapande högt med munnen, och gjörande helt långa skuttningar. Men Michel war lättare, än han. Han sprang ifrån honom thet måsta han kunde. Doch, förrn Kampen börjades, pissade Michel sin ludna Swants all full, och sölade then i then lösa Mullen. Tå Isgrim tänkte, at han säkert skulle hafwa Michel i sina klor, slog thenne til med sin fucktiga Swants, och råkade honom mitt i synen. Han pißade ock honom ögonen så fulla, at han ganska litet se kunde.

Råfwe: Strek.

Thetta war ett stycke af Michels spitsfundigheter. Ty hans watn hade then förborgade kraften, at then, i hwilkens ögon thet kom,

Fordom angrep man sin Fienda med mandom; men nu sker thet med list.

Digitized by Google

kom, fick aldrig ther emot någon fullkomligen hjelpande Läkedom. Michel hade ock tilförende, på samma sätt, giort Isgrims små Barn blinda; såsom här framman före är berättat. Samma lycka wille han ock nu unna theras Fader; och thet af alt hjerta. Therföre lopp han nu emot wädret, och sparkade så starkt i Mullen, at Isgrim fick sina ögon ther af fullare, än then störste Snusälskaren sin näsa.

Ho med sin fiende skal springa omkring, ther prisas all list för en kästelig ting.

Isgrim strök til med foten, och skulle bortstryka, men strök in Sanden i ögonen. Hwilket giorde så ondt, at tårarna runno öfwer hans skägg. Michel slog åter til med Swantsen, och förblindade Ulfwen så, at han nästan icke kände någon. Thet giorde honom så stor sweda, at han war så godt som halfdöd. Michel låt icke ther wid bero. Tå han såg sitt tilfälle, språng han lätte och listeliga til, och watnade ännu mera Ulfwens ögon. Hwilket giorde så ondt, at Isgrim ropade som en Gast.

Isgrim hade glömt sin Näsduk.

Ther ofwan uppå bespottade Räfwen honom, säjande: Herr Ulf, I hafwen mördat och upätit många oskyldiga Fåhr, och andra fattiga Djur. Thet hafwer jag tilförende påmint Eder; Men nu hoppas jag, at I skolen thet ej widare giöra. Edor Siäl kommer thet til godo, at I nu fån anamma Plicht och Bot. Nu skal thet snart lida til slut med Eder; ty I ären i mina händer. Doch wil jag skona Edart lif, om I bedjen mig om nåd;

På skadan följer spott.

althenstund jag har ingen lust til en så stor Herres död och undergång.

Thessa orden talade Michel i hast, och höll Ulfwen om Strupan. Han bet honom hårdt, gjorde honom stor sweda och många Sår. Men Ulfwen war honom för stark. Han slet sig ifrån honom. Men i thet rispet miste han doch thet ena ögat, och Blodet strömmade ned öfwer hans Mula.

Tå Ulfwen såg sitt egit blod, förtwiflade han. Och tå han förmärkte, at thet ena Ögat war borta, blef han uptänd af wrede, och begynte yla. Han sprang efter Räfwen, fick honom fatt, kastade honom under sig på jordena, och fick hans ena Hand i sin mun. Han höll hårdt uti, och sade til Michel med lyckter mun: Tu lede Tjuf, nu är tin sidsta stund kommen. Gif wunnnit; eljest gjör jag strax en ända med tig. Titt bedrägeri hafwer warit så stort, titt sparkande i Mullen, titt pissande på Swantsen, tin kropps smörjande med fet Olio, och många andra Bofwestycken så grofwa, at jag titt lif icke skona kan. Huru ofta hafwer tu icke tilförende mig bedragit, och nu jämwäl ett öga utrifwit?

Mången menar, at han har Speler i sina händer, innan han thet wäl begynt.

Michel tänkte i sine nöd: Gifwer jag nu icke wunnit, så är mitt lif förloradt. Gifwer jag ock mig, så är jag skämd. Doch hafwer jag sådant wäl förskyllat. Therföre började han sin talan med ganska wänliga ord, och sade: Frände, jag wil wara Edor lifegen, såsom en Liffländsk Bonde, och altid göra hwad J befallen. Jag wil gå, för Edor

Sådant som tilständet är, sådana äro ock orden.

skul-

skul, til then H. Grafwen, och til alla Kyrkor i thet H. Landet, och föra med mig hit igen Aflats-Bref, för Edor och Edra Föräldrars Själar. Jag wil hålla Eder i så stor ära, som woren I Påfwen af Rom. Jag och mitt Hus, och alle mine Anhörige, skola wara Edre Tjenare til ewig tid. Jag skal giöra Eder til en Herre öfwer thetta Riket. Alt hwad jag kan fånga, skal jag båra til Edor Disk och Hus. Jag wil här efter wara Edor Lifknecht, och bewara Eder för all fahra och olycka. Jag wet goda råd, och I hafwen macht. Hålla wi tilhopa, skal ingen emot oss töras sig röra. Wi äro så nära förbundne, at wi icke borde emot hwar annan ingå någon Kamp. Men I woren sielf ther til wållande. Ty I utfordraden mig; och jag måste åtlyda, om jag wille eller ej. Jag har ej heller farit illa med Eder; utan thet aldraminsta brukat min macht, och i giörligaste måtton förskonat Eder, såsom min goda Wän och Frände. Hade jag burit Hat til Eder, skulle I förspört en annor Lek. Här är icke stor skada skedd, utan allenast ett enda öga förloradt. Thet är mig aldeles emot, at så är skedt; doch wet jag ther emot Läkedom, Eder igen at hela. Skulle än Ögat blifwa borta, och I eljest helader, så hafwen I ther af en stor f[illegible]rdel. Ty när I liggen på lubr i markene, behöfwen I icke tillycka en Glugg, såsom tilförende. Jag, med hustru, barn och slächt, skola Eder all ära bewisa. Jag wil ock gifwa Eder en så stor Summa Penningar för mitt lif,

Then öfwerwundne gifwer sin Owän söta ord och et ödmiukt ansichte.

Sök fred med tina grannar.

Digitized by Google

En fötordig, men falsk-hjertad man, är lik ett wackert och wäl luchtande, men wärre, än Ättika, smakande Win.

lif, som I sielfwe begären. Jag wil ock uppenbarligen för hwar Man bekänna, at jag på Eder lugit. Jag wil swärja then största Ed, at jag icke wet något ondt med Eder. Säjen mig, hwad flera tilbod jag skal gjöra Eder; så skal thet gärna efterkommit warda. Dräpen I mig; Wäl an! Mine Barn och Wänner skola säkert på Eder hämnas min död. Therföre är thet rådeligare, när I rätt besinnen Eder, at I låten Edor wrede falla, och förwärfwen Eder beröm af alla Herrar, som här stå, och gjören them thymedelst til Edra Wänner. The kunna hjelpa Eder, wid allehanda förekommande nöd och trångsmål. Förthenskul gäller thet mig lika, om I wiljen mig dräpa, eller wid lif blifwa låta.

När tu släpper tin Owän utur tina händer, som Lyckan tig gifwit, kommer Olyckan til tig, med skada och förderf.

Här til swarade Ulfwen: Tu falske Räf skulle nu icke slippa utur mina händer, om tu ägde alt werldenes Guld, och mig thet gifwa wille. Ofta hafwer tu mig bedragit; men nu skola tina söta ord thet icke gjöra. O! huru skulle tu le och mig bespotta, om jag nu släpte tig på fri fot? Huru skulle tu icke här efter fast mera öfwa tin list, om nu thenna listen gingo tig an? Tina Barn och anhöriga rädes jag alsintet. Tu säger, at tu hafwer mig spart. Huru rimar thet sig ther med, at tu slagit mig Ögat ut, och rifwit mig många skrämor? Tu lemnade mig icke så lång tid, at jag wäl kunde draga andedrägten til mig. Tu hafwer illa handterat mig, och skämt min Hustru. Skulle jag tå hafwa något betänkande med, at gifwa tig tin förtjenta lön?

In

In under thet Isgrim talade thessa orden, stack Michel listeliga sin hand emellan Ulfwens Ben, omfattade hans Bröder, och kramma-de them hårt. Thet gjorde så ondt, at han begynte illa skria och yla. I thet samma drog Michel sin andra hand utur Ulfwens mun, och åfwen med then samma krystade hans Bröder så swåra, at han spydde klara bloden. Ty Räfwen, som war honom ond och icke god, wille nu alsintet skona honom.

Ingen kommer bättre utur sin Owäns händer, än om han gjör honom sig underdånig.

Michel fattade ännu hårdare om Ulfwens Bröder, krammade, ref och slet med allo macht. Så ondt gjorde thet honom, at han prustade starkt både framman och bak, pissade och fjertade. Han hade så stor pina, at Näsan brast i blod; han aldeles swimmade bort, och wiste icke, om thet war dag eller natt. Michel höll fast om Bröderna, slåpade honom kring om hela Feltet, nöp, ref och bet. Hwilket alle, som ther omkring stodo, klarligen se kunde.

Bryt med list sönder tin Owäns otro, ther af-tu eljest hafwer oro.

Isgrim ylade, fnös och fes. Han förde en så ynkelig Weklagan, at alle hans Fränder förfärade sig. The anhöllo hos Konungen, at han thenna kampen ända wille. Konungen swarade: Om thet Eder allom så godt synes, wil jag thet gärna göra.

Lärdomar.

1. HOs wåra gamla Förfäder hafwer ett enwiges Kämpande, man emot man, warit brukeligit. Hwilket här ytterligare läres, af Ulfwens och Räfwens enwiges kamp. Ther med hafwer ofta oenighet, krig och örlig, fahra och annor nöd, som emellan Herrar och Furstar upkommit, fått en ända, förutan Menige Mans blods utgjutelse, skada

Genom Enwiges Kamp förekommos fordom blodiga Fältslag.

och förderf. Ty när en träta upkom emellan några Potentater, om Land och Rike; tå måste the allena gå i kamp emot hwar annan, och således hwarthera försächta sin rätt. Såsom man i gamla Historier läser om Enea och Turno, och många andra. Men nu, när twenne Potentater få något emot hwar annan, skola the fattige Undersåtarne, med sitt Gods och Blod, betala Laget.

Köpmän och Krämare hölts fordom odugelige til publique Tjensters beträdande.

J Romerska Historien och i Kejsare-Lagen läjes, at the gamla Tyskar, och andra Nationer, hafwa thet icke tillåtit, thit måtte Köpmän och Krämare beskrida en publique Syssla, eller insinna sig til Kamp, Torneringar och Ridder-Spel. J sådant förehafwande woro the aldeles förachtade. Men nu äro sådane the störste i Spelet. Ty är thet fahra wärdt, at slika lofliga Plågseder, som tilförende i Tyskland och annorstädes warit i bruk, blifwa aldeles förglömda och aflagda. Furstar och Herrar, Riddare och andre gode Män, äro nu mångestädes ej allenast Köpmän och Krämare, utan ock Bryggare och Krögare; tagande således näringen ifrån then Fattiga. Men hwad enighet, wänskap, lydno, etc. ther af kommit, och ännu dageligen kommer, hafwer man sedt och ser ännu. Thet är wist, at the stora Köpmän, som af Cicerone kallas Publicani, hafwa all Köpmans-handel i sina händer, handla och wandla ther med efter egit behag, suga och pläcka the enfaldiga efter sin egen wilja: Doch må samma Handel ej annorlunda kallas, än idel ära och redlighet. Och fast GUd för sådant straffar ett Land och Rike; icke thesto mindre warder sådant icke förhindrat, utan fast mera af them sielfwom förökat, som thet androm förbjuda skulle. För hwilket ock GUd them hårdeliga straffa wil i sinom tid.

At bedraga hwar annan, är emot Naturen.

2. J thenna onda tiden bedrager och öfwerfaller then ena Menniskan then andra. Såsom Räfwen här med list öfwerwinner Ulfwen. At bedraga sin Nästa, är särligit, emot then menniskliga Naturen och Naturfens Lag stridande, som säger: Alt hwad tu icke wilt hafwa utaf en annor, thet skalt tu icke heller gjöra honom. Igenom thenna Lagen, then äfwen Hedningarne hållit, förplicktas jämwäl wi, at icke tilskynda wårom Nästa någon skada eller förderf. Therföre hålles thet ock ibland them, som äro hwars annars afsagde Fiender, för

oärligit at then ene bedrager, och med listiga practiquer öfwerwinner then andra; lika såsom twenne, på Wädjo-Banen löpande, skola bruka sin wighet, och icke någon list. Wille enthera af them sätta fram Foten för then andra, eller taga honom i armen, och wingla honom omkull; thet räknades för ett swekfult och icke ärligt stycke.

Item; Fast en enda wis man är bättre och nyttigare, än många andra Menniskor, är doch icke honom tillåtit, at wid Skepsbrätt taga ett Bräde ifrån en ringare, och ther med rädda sitt lif. Ty en Christen, som är rättfärdig och wis, bör icke frälsa sitt lif, med ens annors död. Och alt thet, som icke är ärligt, thet kan icke heller wara nyttigt och godt. Therföre skola wi utan swek och bedrägeri handla med wår Nästa. Cicero gifwer oß thenna märkeliga lärdomen: Thet skal wara wårt fasta och alfwarе upsåt, at om oß icke säjas må thet, som är oärligt, lättfärdigt och orättwist, eller at wi äro girige; fast wi thet för alla Gudar och menniskor betäcka kunde.

Ingen skal frälsa sitt lif, med ens annors död.

Lib. 3. Offic.

3. Man skal noga eftersinna sin macht och styrka; samt gjöra sig underrättad, om then, emot hwilken man fächta skal, är mächtigare. Ty then swagare, som wil sloß med en starkare, hafwer tapt. Ej heller skal någon förachta sin Owän, fast än han är ringare. Ty then, som förachtar sin Owäns anslag, han får skada til lön. Se til! är ett godt råd. Thetta läres ther af, at Räfwen förödmjukar sig, tå Ulfwen kastat honom under sig; samt gjör honom stora löften och tilsäjelser, fast icke af hjertat.

At weta sin Owäns styrka, är nyttigt.

The Gamle Wise säja: Man skal icke komma sin Owän alt för nära; så framt man icke therwid ser sin fördel, och kan honom öfwerwinna. Är altså tjenligit, at handla med honom, med goda ord och utlåtelser, tils man sitt upsåt fullborda kan. Såsom then, hwilken hafwer en elak Hustru, kan snarare med goda ord beweka henne, til sin wiljas fullgjörande, än med onda ord, hugg och slag.

Owännen skal man sky före.

Item; Man kan, med goda ord och en ödmjuk tunga, thet åstadkomma, at ens Owänner warda mildare til sinnes, och icke utöfwa then wrede, som the eljest tänkt. Ty then, som är in under sina Owänners händer, them han fruchtar före, han skal gifwa them goda ord, underkasta sig them med wishet och en ödmjuk bön, ther igenom

Huru man skal skicka sig emot sina Owänner.

Digitized by Google

them at bewefa, samt granneligen wachta sig, at han icke bedrägeligen talar, eller wisar sig falt, rc.

Endrägt förbättrar små, men Twedrägt kastar stora ting öfwer ända.

4. Af endrächtighet wäxer mycket godt; men hwarest Oenighet är; ther kan ingen ting länge och wäl bestå. Gud straffar werlden med många och åtskilliga plågor; doch är ibland them alla ingen större plåga, än twedrägt och oenighet. Ty ther på följer Krig och Upror, sum är Landets och Rikets förderf och undergång. Thetta läres ther af, at Räswen wille, genom en kraftig Ed, så förbinda sig med Ulfwen, uti trohet, wänskap och endrächtighet, at the skulle bliswa alla sina Owänner wida öfwermächtige.

Föreställes i en liknelse.

Tå en Riddare wille föreställa endrägtighetenes stora förträffelighet, sade han: En Fader hade trenne Söner; them befalte han gjöra up en Eld, samt, tå elden bran som starkast, bära ut Brandarna. Och tå Brandarna skiljdes åt, slocknade Elden. Ther på sade Fadren: Mine k. Barn, såsom thenne Elden så länge bran, som Brandarna woro tilsamman, och strax, när the åtskiljdes, utslocknade; Altså skal ock then Egendomen, som jag lemnar Eder efter min död, icke förminskas, om J lefwen endrägteliga tilsamman. Men om J skiften thet med kif och träta, så skal Eder allom fattas, rc.

Ännu en annor liknelse, om Endrägtigheten.

Scilurus, Konungen af Scythien, hade Ottatio Söner. Tå han låg på sin Sote-Säng, lät han kalla them alla in för sig; lät ock bära fram en knippa små smala Spön, som woro wäl sammanbundna. Han påminte them, at the skulle lefwa kärliga och endrägteliga tilsamman, med thessa orden:

Thetta Knippet är bundit hårdt och fast,
Och kan sönder ej brytas med en hast;
Ty fast thessa Spön äro mycket swaga,
The doch af sitt Band en stor styrka taga.
Men om thessa Spön ryckas ur sitt Band,
Kan them hwar för sig snart en swager hand
Utan möda stor alla sönderriswa;
Så at Knippet tå skal til intet bliswa.
Altså Riket ock, som Ehr lemnas må,
Af Endrägtighet kan all styrka få.
När J gjören ett, en är allas wilja,
Kan wid Riket Ehr ingen owän skilja.

Men

Men om mc. hwar ann' J Ehr resen opp,
Om beständig Ro gifwes föga hopp;
Ty när twedrägt får Edra Sinnen röra,
Kan hon ynkligt slut på Ehr sällhet gjöra.
Hwad hon förr har gjort, man för ögon ser;
Hon har brutit Slott, stora Städer ner;
Hon thet stålta Rom til theß macht förringat,
Alexandri Land til fördelning bringat.

Esopus gifwer thenna Fabelen om Endrägtigheten: En Mus och en Groda hade en gång sig emellan en stor träta, hwilkenthera af them Herra-dömet öfwer en Moßa tilhöra skulle. Och i thet the med fullt alfware stridde sig emellan, och icke wachtade sig för andra sina Fiender och Owänner, kom en Hök flygande, slog ned, och åt them båda up. Af hwilket skal läras, at thet gemenligen plägar så tilgå. Therföre bör man wachta sig. — En Fabel om Endrägt.

På lika sätt thet tilgår gärna,
När twenne mot hwar annan spjärna,
Och altid uti Twedrägt stå,
Och ondt hwar annan önska må.
När en wil för' then andra stiga,
Och jämt om främsta rummet kriga;
Som Möß och Paddor ödas the,
Hwar af sin Hök, med spott och spe.

5. Enär någrom af thes Owän tilbjudes en drägelig förlikning, skal then emottagas; på thet Owännen ej må förorsakas, at söka andra Medel til sin styrka, och ther på gjöra honom större skada, än han tilförende tänkt. Och tå thet sedan ångrar honom, at han tilbudet icke emottagit, är thet försent. Såsom Isgrim icke wille emottaga Räfwens tilbud, utan til sin egen skam och skada thet förachtade, och kom ther utöfwer i altsom största fahra. — Tilbuden Wänskap skal icke förachtas.

The Gamle Wise säja: Fast then menniskliga Naturen och egna Försichtigheten medgifwer, at man för sin Owän skal fruchta och sky; Doch skal en wis Man stundom samma Fiendskap i någor måtto undwika, och bewisa sin Owän någon wänlighet, för then båtnadens skuld, som honom ther af wederfaras kan. Ty en förnuftig Man skal söka sin nytta, så wäl hos och af sin Owän, som af sin — Af Owännen skal man ock betjena sig til godo.

Digitized by Google

Wän. Af then wänskap, som gjöres emellan honom och hans Wederpart, kan stundom mycket godt födas.

Man skal gjöra Owännen godt.

En förnuftig Man skal tilskynda sin Owän något godt; besynnerligen, tå the hafwa hwar annan af nöden. Han skal sätta tro och lit til honom, för sin egen nöds eller fördels skuld; men sedermera undwika honom igen och hålla honom såsom tilförende. Ty all motgång kommer mäst af then tro och lit, som then ene sätter til then andra. En förnuftig Man betros af alla; Men han betror doch icke alla, utan them allena, af hwilka han wäntar tro och låswen, nytta och fördel, etc.

Nijonde Capitlet.

Huru Konungen befalte, at Kampen skulle uphöra, och tildömde Räfwenom Segren; Samt huru alle Michels Wänner sig hos honom infunno, med glädie och lyckönskningar.

Fabelen.

Michel får Segers krantsen.

När Konungen ändteligen wille, at Kampen uphöra skulle, emellan Ulfwen och Räfwen, gingo Kretswachtarne, Leoparden och Panterdjuret, efter befalning in uti kretsen, och sade: Wår Allernådigste Herre befaller Eder, Michel, sluta thenna Kampen, och skänka Isgrim lifwet. Han wil Eder nådigt anse och uptaga. Ty alle, som här stå, tildöma Eder prisen, och berömma Edor manlighet. Thet woro en stor skada, om någon af Eder blefwo i Striden. I ären bägge store Herrar, och hwar på sitt sätt omistelige.

Michel

Michel swarade: Jag tackar them alla, som fälla om mig ärliga omdömen. Konungens befalning är min Lag, then jag gärna åtlyda bör och wil. Bättre, än wunnit Spel, begärar jag icke. Doch beder jag om Konungens bifall, at få låta mina wänner thet förstå. Strax ropade hans Slächtingar små och store: Ja, Michel, thet är Konungens wilja. Giörer ther efter. Wi alle råda Eder ther til.

Wänner äro gode; doch är icke godt, at dageligen bo hos them.

Michels wänner, til ett stort antal, gingo fram til honom; och ibland them jämwäl månge, som tilförende aldrig unnat honom något godt; likaledes många, som öfwer honom klagat, hwilke nu kallade honom sin Frände, och bewiste honom ära. Både unge och gamle bewiste honom all heder och wördnad.

Nöden är et Wännes Prof. Wäl honom, som hafwer många Wänner! We honom, som til them sätter all sin lit!

Thet går så almänneligen til i werldene, at honom, som thet går wäl i hand, älska och åra alle. Så wederfors thet ock Michel. Alle wille nu wara hans Wänner. Somlige spelade, somlige söngo, somlige dantsade och hoppade. The sade: Frände, giören Eder glad af hjertat. J hafwen betedt Eder tappert, och hedrat Edor Slächt. Wi woro mera bedröfwade, än J kunnen tro, tå Ulfwen slog Eder under sig. Doch wändes bladet hasteliga om, til alles wår största glädje och fägnad.

Michel swarade: Ja, thet war min lycka. Han tackade sina Wänner, för theras yttrade glädje öfwer hans Seger. Ther på gick han fram för Konungen, och föll honom ganska ödmjukeligen til fota. Konungen räckte honom sin hand, och sade: Michel, min Wän,

När tu hafwer lycka, wachta tig för olycka.

stat up. I hafwen wunnit fältet och prisen, och i all ting skickat Eder ärliga. Thet intyga ock enhälleligen alle gode Herrar, som här stå hos mig. Therföre förlåter jag Eder alt, hwad emot Eder kan anfört wara, och tager thet samma på mig. Emellan Eder och Isgrim wil jag, med Råds Råde, döma så, som thet sig bör; och hela Acten underskrifwa och försegla, innan I gån hem ifrån mig. Doch kan ther wid intet åtgöras, förr än Isgrim förmår träda in för mig.

Lärdom.

Then rike och lycksalige hafwer många Wänner.

Thet är så Werldenes sed, at han hafwer många Wänner och Fränder, som lefwer i timelig lycksalighet, wälstånd och förmögenhet; Men så snart Lyckan och Penningen honom öfwergifwa, blifwer han ock öfwergifwen af hwar Man. Ty slike äro icke Personens, utan Lyckones och Penningens Wänner. Och the äro icke rätte Wänner, som blifwit Wänner för then Nyttans skuld, som the ther af wäntat. Ty när then Grund-orsaken, för hwilken then egna Nyttan sökes, förfaller; så förfaller ock Wänskapen tillika med.

Ibland Menniskorna gifwes en dubbel Wänskap.

The Gamle Wise säja: Hos Menniskorna gifwes twåggehanda slags Wänskap. Then ena är Personens, then andra är Handenes gåfwa. The som gifwa Personen sin wänskap, the äro rätte och trogne Wänner, som sina hjertan inbördes, i en rätt kärlek och trofasthet, förknippat hafwa. Men the, som endast med handene sig tilsamman förbinda, gifwa sig i stallbroderskap för sin egen nyttos och båtnads skuld. Thesse liknas wid en Foglefångare, som utströr sitt korn, icke Foglomen til nytta, utan sig sjelfwom, at han them ther med fånga må. Therföre är Personens gåfwa bättre, än handenes gåfwa och förplichtelse.

I nödenes tid gå gemenli-

Efter thenna werldenes bruk, är ingen förtrolig wänskap, emellan Slächt, Bröder eller Stallbröder; utan i nödenes tid, tå ingen winning träffas kan, gå the sina

Digitized by Google

färde. Och then, som icke är ägare af Rikedom, han äger ej heller många Bröder; och then, som inga Bröder hafwer, han hafwer ej heller några Wänner; och then, som inga Wänner hafwer, hans åminnelse förgås snart i thenna werldene. Ty en Menniska, som försätter sin rikedom, och begärar hjelp af andra, hon hatas snarligen af sina Stallbröder, föraktas af sina Blodsförwanter, och glömmes bort af sina Wänner. gen Wännerne sina färde,

Så länge man kan nyttig och gagnelig wara, hålles man kär och i wärde; Men så snart man ingen tjenst mera kan gjöra, blifwer man hatad och förachtad. Thetta hafwer gifwit Esopo anledning, til Fabelen om then gamla Jagt-Hunden, som nu, på sin höga ålder, och för sin stora skröplighet, icke kunde upsöka och framdrifwa några Djur; och therföre blef af sin Herre straffad, med hårda ord och mycket hugg. Hwar på Hunden swarade, med följande ord: Så länge kär, som gagnelig. En Fabel ther om.

Om tu wor' en förnuftig Man,
Tu tig min Sak wist togo an;
Tu tänkte på min ungdoms lefnad,
Bekanta frågd och goda trefnad.
Tå led tu mig af hjertat wäl,
När jag bet många Djur ihjäl,
Och lade them för tina fötter,
Wahnmächtig, wäter, heter, trötter.
Jag bord i åldren hafwa hopp,
Min Ungdoms-frucht at skära opp:
Jag bord' i Åldren få min föda,
För min osparda Ungdoms möda.
Uti tin tjenst jag tilbragt har,
Och helt förnött min unga dar;
Men nu wilt tu mig intet wärda,
Ge spottska ord och slagen hårda.
När jag nu mer ej brukas må,
Och Åldrens krämpor komma på;
Är all tin kärlek från mig wänder,
Och jag af tig ej mera känder.
Är jag tig en så onder Gäst,
Så häng mig opp; thet är ju bäst.
Så blir jag för min tjenst belönter,
Och tu med paßlig ära krönter.

Gammal och bräcklig, förachtas.

Fa-

Digitized by Google

Fabelens Sedo-Låra.

Hwad synes tig om thenna Hund?
Har talet hans en rener grund?
Wil han sin Herra orått gjöra,
Tå egna Brister han får höra?
Så går thet nu i werlden til;
Sin Löften ingen hålla wil.
Thet alla dagar uppenbaras,
Och med Exempel kan förklaras.
Så länge tu betjena kan,
Tu hålles för en ärlig Man;
Men när tin tjenst ej längre räcker,
För tack sin Harm man på tig släcker.
Så länge tu them Skänker gjer,
Man tig i Huset gjärna ser;
Men när titt gods til ända skrider,
Man tin Person ej mera lider.
När Lyckan ser helt blider ut,
Stå månge Männer wid tin knut;
Men när hon Sorge-Dok antager,
Tå hopen all ifrån tig drager.

Tijonde Capitlet.

Huru Räfwen berättar för Konungen en Fabel, om några Hundar; med hwilken han syftar på och straffar the Girige.

Fabelen.

Räfwen sade: Efter min Allernådigste Konungs och öfwerhets råd och befalning wil jag altid, såsom en trogen undersåtare, mig skicka och förhålla. Först jag kom hit klagade månge öfwer mig, them

Digitized by Google

them jag aldrig någon skam eller skada tilskyndat. Efter Isgrim war ständse mig emot, så ropade alle, honom til behag: Krucifige. The sågo, at jag war enfaldig; therföre wille the alle mig förtrycka. The sågo, at Isgrims ord woro mera gällande, än mina; therföre wille ingen ut med sanningen.

Them mächtigom til behag, samtycka the nedrigare, til många oskyldig Mans förtryck.

The äro like några Hundar, som en gång woro wid köks-dörren flitige Wächtare, i mening, at ther få sig någon Mat. I thet samma fingo the se en annor Hund ther utgå, som rappat til sig ett godt stycke kokadt kött. För hwilket Kocken skällade af honom, med ett Embar sjudhett watn, både hår och hud. Doch behölt han thet Stycket, som han fått. Och tå han lopp bland the andra Hundarna, sade the alle: Hwad haswer thenne för nöd? Si! Kocken är han wän. Hwilket godt stycke haswer han gifwit honom? Thenne swarade: I skatten mig lyckelig, tå I allenast sen på thetta Köttstycket. Men sen ock tillika på min rygg och rumpa, och betänken ther hos, huru lyckelig jag warit? Tå the sågo, huru illa han war bränd, huru hären föllo utaf, huru han lamade och kunde swårliga gå på sina fötter; tå wille ingen af them infinna sig i Köket, och försöka samma lycka. The lupo alle sin kos, och läto honom stå allena.

Förtjensten gifs troana uppaßare.

Thet är icke alt Guld, som glimmar.

Thetta pekar på the Giriga. När the få stiga til ett hederligit Embete, fruchtas the af hwar man. The haswa ondt Kött i sina munnar. Wil man icke tala them til behag, prisa och berömma theras onda förehaswan-

The Girigas beskrifning.

Digitized by Google

de, och thy medelst styrka them i ondskone: Så tänka the på egen hämd, och huru the måga skada gjöra. In under alt thetta tänka the fast litet uppå, huru thenna Leken wil lychtas. Bladet plägar snarligen wända sig om, och the få en skiten ända. När the blifwa hatade och spake gjorde, fälla the sina hår framman och bak. Thet är; theras Wänner, store och små, wika til rygga, och låta them sjelfwa bada hett, och allena upbära lönen af sin förtjenst.

Se på ändan.

Allernådigste Herre. Slikt skal icke med fog kunna mig påbördas. Jag wil altid tänka, tala och gjöra, hwad rätt är. Mine Wänner skola icke blygas för mig. Eders Kongl. Majestät tackar jag underdånigast, för then stora Nåden, som mig bewisas. Jag skal nu och altid finnas, efter yttersta krafter, en ärlig undersåtare.

En ond Skalk måste rosa sig sjelf.

Lärdomar.

1. Håf-Tjenares lefwerne är ett lysande eländе. Thetta föreställes i Fabelen, om Hunden, med Köttstycket i munnen, men skållad på ryggen. Man skattar gemenligen en Håfbetjente lycksalig, tå man ser honom i kosteliga kläder, wid en stor Lön, i ett stort och stalt upförande. Man prisar och berömmer honom, tå man ser honom före, och icke bak; thet är, man besinnar icke, hwad ångest, jämmer och nöd på färde är och följa wil, förr än man får smaka samma Soppa. Och tå först besinner han, at, wid Håfwen, tränger then ene sig fram om then andra, smickrar, hycklar och sjunger Mat-Wisan. Then Tjensten, som then ene hafwer, står then andre efter, pinar och plågar sig sjelfwan utan uppehåll. Och på slutet får han doch ofta intet annat, än sorg och we.

Håf-Betjenters lefnad.

Om Håf-tjensten säges i gemen: Then plågas af heta, som är för nära in til sin Herra; och then fryser sig förderfwad, som är långt ifrån Herran. Yttermera hafwer thet sig så med Håf-Betjenter, som med en hoper Höns, som

Håf-Lefnaden lik:

an-

Digitized by Google

antingen sitta i Hönse-Huset, eller löpa ther utan före löse och frie. The samme, som icke äro wid Häfwen, lefwa i then tankan, at ther skiftas idel Guld; therföre woro the ock gärna ther: Och the, som äro wid Häfwen, woro gärna ther ifrån; ty the äro fångne, och theras frihet them betagen; the skola tala, gjöra och låta, hwad theras Herrar wilja, och icke hwad the sielfwe wilja. nas wid Höns, som sitta i sitt Hus inneslutne.

2. **En girig Befalningsman är them allom hädsk, som icke wilja honom lida, och hans anslag samtycka.** Han gjör hwad han lyster, fast han thy medelst drager många Menniskors ogunst öfwer sig. På thet han må sinom Herra troligen tjena, betungar han ofta theß undersåtare; förmenande sig ther igenom winna en stor ynnest. Men på slutet wärlas thet så om, at han sjelf kommer i ogunst och wrede; samt tåla måste, at andre gå in, och han ut. Ty hans Tjenst är intet Arf. Och så hafwer han sins Herras wrede, samt Menige Hopens hat och wederwilja. Christus prisar then orätte Gårds-Fogdens snille, at han behöll Folkets gunst, tå hans Herre blef honom wred. Men wår tids Befallningsmän hafwa icke thet förståndet. Therföre hatas the, både af Herren och Menigheten; som ock tilbörligt är. Således fälla the sina här, på båda sidor, &c.

Huru en girig Befalningsman sig skickar.

Herre-Gunst och tjenst är intet Arf.

The Gamle Wise säja: Thet är bättre bo ensam för sig sjelf, i en slät och ringa Hyddo, i frid och ro; än i ett stort Häf, och ibland många, i hat och wrede. Och fast i en sådan ringa Boning icke altid finnes til öfwerflöd, hwad behof gjöres; så är thet doch nog, at man hafwer ett roligt och fredsamt lefwerne. Ty then, som får lefwa utan fruchtan och fahra, är ofta i sin ensligthet nögd med watn och bröd. Men honom, som på Herre-Gårdar och wid stora Häf sitter wid Befälet, möter ofta en större oro och ångslan, än androm menniskom. Therföre är thet bättre, at lefwa sin korta lifstid utan sorg och fahra, än wara en lång tid i stor träldom och dagelig fruchtan.

Bättre är en ensam och rolig lefnad, än Häflefnaden, som är full med oro.

3. **The Girige samla tilhopa stora ägodelar, med rätt och orätt; Och efter theras död lefwa arfwingarne wäl ther utaf.** Slikt anser mången oförständig före och främman til, prisar och berömmer then giriga Samlaren, at han kunnat lägga så nog tilhopa. Men han beskådar icke honom bak efter, at han,

The Girige samla Rikedom, til sin egen fördömelse.

Helwetit blifwer theras Himmelrike. för sin orättwisa, skal en gång ärfwa Helwetit med Djeswulen til ewig tid, &c.

Menniskorna tycka merendels, at the hafwa nog, när the hafwa nog Gods och Penningar. *En Penninge-Gäck får aldrig nog.* Therföre äro the nog sorfällige, at flitigt samla; på thet the må hafwa nog. Men thetta anslaget felar. Ty aldrig får en så mycket, at han är ther med nögd. Ju mera Penningen förökas, ju mera förökas och tiltager begärelsen ther til. Och the, som således älska Penningar, the blifwa ther af aldrig mätte. The äro like then watusichtige. Ju mera han dricker, ju mera törstar han. Så är ock Penningen en Gäck. Ju mera han samlas, ju mindre han äges. En Hedninge säger: Them Girigom fattas, så wäl the Penningar han i händer hafwer, som the han icke hafwer.

Penningen, som är thenna werldenes Drottning, hafwer altid sin Svite med sig. Penningen är werldenes Drottning, hwilko hwar man gärna tjenar. Hon kommer aldrig allena, utan hafwer altid med sig sina Håf-Fröknar och Cammar-Jungfruer, som äro Sorg, Bedröfwelse, Omsorg, Wakande, Bedrägeri, Hat och Afwund. Och tå man wil se på Rikedomens nytta, befinnes i sanning, at Tjenste-Folket hafwa ther mera nytta utaf, än Husbonden sielf. Ty ther mycket Gods är, ther äro ock månge, som thet förtära. Men then största fördelen ther af få Arfwingarne, och ägaren sielf then minsta. Ty han nyttjar thet icke stort mera, än at han får se ther på, och sig ther öfwer fägna. Han törs thet icke bruka; ty han hafwer thet alt för kärt. Thet går med honom, såsom med Hunden, hwilken låg på en tapp Hö. Sjelf kunde han thet icke äta; ej heller wille han tilstädja, at Hästen thet få måtte.

Penningens Tjenare. Hwadan kommer thet, at ingen låter sig ätnöja, med sin rikedom, sitt Gods och sina Penningar? Thet kommer ther af, at thet samma, som man älskar, thet tjenar man, och är thy lydig. Ty Kärleken förer en slik tjenst och lydno med sig. Nu, then ther älskar Penningen, han blifwer ock theß tjenare och undersåtare. Then, som blifwit Penningens Träl eller Tjenare, han hafwer en grym *Penningen är en grym Tyran.* Tyran til Husbonde, som icke lemnar sin Undersåtare någon ro eller hwila. Han wäcker honom up om Midnatstid, unnar honom ingen rolig sömn, och kommer honom at handla bedrägeliga, först med then ena, och sedan med then andra; i dag at börja en ny handel, i mor-

Digitized by Google

morgon åter en annan, &c. på thet Penningar och Rikedomar må kunna läggas tilhopa. Ho kan nu, wid en slik orolig tjenst, hafwa ett roligt hjerta och ett fridsamt Samwete, här på jordene?

Men ther emot kan then allena hafwa gagn och nytta af sina Penningar och Rikedomar, som icke fäster hjertat ther wid, och sig ther på förlåter. Ty ho som älskar thetta timeliga, han mister thet; thet gagnar honom intet, och han blifwer aldrig mätt ther af: Men then, som thet hatar, han hafwer altid nog, och kan thet bruka til sin nödtorft, och icke til öfwerflöd. Sebastianus Brant säger: Huru Rikedomar rätteligen brukas.

Timligt Göds tu hålla bör,
Som en Tjenar' under aga;
At thet ej titt hjerta rör',
Eller munnen höres klaga,
När en Fattig hjelpas skal,
Och befrias från sitt fall.

* * *

Såleds kan tu med tin Gud
Så förtrolig wänskap öfwa,
Som thess Wän och kära Brud;
Och hwad tu kan här behöfwa
Wil han rikligt tig förse,
Och på slutet Himlen gje.

Ellofte Capitlet.

Huru Konungen swarade Räfwenom på hans Fabel; Samt huru han uphögde Räfwen öfwer alla sina Herrar Råder.

Fabelen.

Konungen swarade: Hwad hjelper nu thenna Talan? Jag hafwer hört Eder mening, och wil nu åter sätta Eder in ibland mina Herrar Råder, at I skolen wara

mig och them til hjelp och råd. Wachten Eder för thet onda, och waren from i all ting. När J willjen rätt bruka Edor Wishet, kan Edor like intet finnas. Här efter wil jag icke uptaga något klagomål öfwer Eder; utan fast mera skolen J afgjöra alla klagomål öfwer andra. Lagen förthenskull så, at J ären klagolös sielf. Jag gjör ock Eder til Riksens Canceller. J skolen föra ordet för mig i alla Saker. Mitt Kongl. Sigill skolen J ock båra. Hwad J skrifwen och föranstalten, thet skal wara så ansedt och achtadt, som hade jag sielf thet stadgat och förordnat.

Hwarest Wisheten separar sig med Falskheten, ther wäxer thet onda ju mer och mer. Räfwen blifwer Riksens Canceller.

Så är nu Michel stor och hög wid Håfwet. Alt hwad han påbjuder, thet blifwer efterlefwat och hållit oryggeliga. Så mycket förmår Michel wid Håfwet!

Lärdomar.

Många listige finnas wid Håfwet.

1. Räfwen, med sin Slächt, finnes allestädes; men besynnerligen wid Håfwet, hwarest han uphöjes och afhålles. Såsom Räfwen här uphöjes och äras af Konungen; Så blifwa ock the listige och falske, otrogne och lösachtige håldne för wise och skarpsinnige, at snarligen finna på några behändiga och sluga råd, ja ock stundom emot sina egna Stallbröder, them the med list försnilla och öfwerwinna.

Ett underligit Folk.

Sådant befinnes ock ibland Håf-Folket; af hwilka then ene förraskar then andra, twärt emot tilsagd tro och löfwen. Then ene hälsar then andra kärligen, gifwer honom goda ord, räcker honom sin hand til tekn af en trygg wänskap; och således förbinda the sig inbördes med hand och mun, doch utan hiertans mening och alfware. Efter thet almänna Ordspråket: Wid Håfwet gifwas många händer, men få hiertan.

Huru ett Handslag blef fordom achtat.

Fast hos the gamla Tyskar, Swenskar och andra, ett Handslag warit så högt achtadt, at the troligen hållit, hwad the sålunda tilsagt och låfwat, (hwarföre ock Cornelius

Digitized by Google

lius Tacitus them til beröm skrifwer, at ära och enfaldighet galt mera hos them, än hos the Romare theras beskresnaLag) Så är doch nu theras tro och låswen merendels om intet, och alt theras stora upförande idel bedrägeri och gyckelwärk, hwar med är alsintet bewänt. Hwilket är stor klagan wärdt.

Nils Landsknecht säger:

Then på sin' Ord ej hafwer acht;
Then icke står uppå sin Wacht;
Then uti Synden öfwar pracht;
Then icke håller sitt Contract;
Then öfwer Rätten brukar Macht;
Then fram för Wishet älskar Jacht;
Then af sin Nästa gjör föracht;
Then sig all Skam på hälsan bracht:
Han spelar sielf sin Sämde=Act.

2. Michel är wid Häfwet en wäldig Man, som äger macht bestyra om all ting, antingen thet går wäl eller illa. Huru wil thet, på thetta sättet, gå med Rätträdigheten, then Furstar och Herrar, efter sitt Embetes=plicht, icke beskydda och handhafwa? Ty i Domenom skal Personen icke anses, utan Rättwisan allena. Then rättfärdigas rätt skal icke förtryckas, och then ej heller förbigås, som är medlidande wärd. Lika såsom Ambra, i en klut inswept, icke mister sin goda lucht, utan gifwer henne lika fult ifrån sig, etc.

Wid Häfwet är Michel en wäldig Man.

Nils Landsknecht säger:

Til Gud tu sätt tin hug och lit,
Och gjör, hwad rätt är, med all flit;
Rättfärdigheten Gud förnöjer,
Och in för honom tig uphöjer.
Gif Gudi, hwad tu skyldig äst,
Och Menskom alt, hwad tu kan bäst;
När til Rättwisan tu tig wänder,
Gud tig sin milda Näde sänder.
Om tin Jämn=Christen emot tig
På något sätt försyndar sig;
Så bör tu kärlek icke spara,
Och låta domen dräglig wara.

En Narr säger ock stundom hwad sant är.

Wil tu Guds wänskap njuta wist,
Skal tu förlåta Nästans brist;
Summum jus, summa injuria. Tu får ej högsta Rätten nämna,
Om tu ej wil tig sielfwan hämna.
J HErrans Bön the orden stå,
Gud skal wår skuld förlåta så,
Som wi wår Nästas fel tilgifwa,
Och låta them förglömde blifwa.
Ty skal man icke handla strängt,
Men alt med kärlek wara mängt,
Om Gud sträng dom mot oß will' bruka,
Så skulle Helw'tit oß upsluka.

Tolfte Capitlet.

Hurudant Isgrims tilstånd war; Och huru Räfwen med stor abra skildes ifrån Häfwet, och behöll Konungens wänskap fram för alla andra.

Fabelen.

Isgrims tilstånd. ISgrim låg i Kretsen illa sårad. Hans Wänner, Brun, Hindze och flere, hans hustru, Barn och tjenare gingo til, och buro honom på en Bår ther ut, och lade honom i en warm Bädd. The räknade på hans kropp 25 stora Sår förutan många smärre skråmor. Men i sina Bröder befant han största pinan.

Läkare skö- ta honom. Doctor Snuf och mänge andre Läkare blefwo eftersände. The förbundo hans Sår, och gåfwo honom in en Hälso-dryck. The lade ett pläster på hans öra, och hade all möda ofpard. Hwilket hade then goda wärkan, at han började litet kunna röra sig. Ther af gjorde the sig ett

godt

godt hopp, och tröstade hans Fru och Barn thet bästa the kunde. Ther på smorde och badade the honom, hölgde warma kläder på honom, och lade honom til at sofwa. Han slumrade strax in, men kunde icke få någon rätt rolig sömn. Han grämde sig mäst ther öfwer, at han war skämd och förderfwad Man, och hade lagt in en så stor skam och wahnära.

Fru Grimholt satte sin hand under kindbenet i swåra ynkelig och bedröfwad. Hon hade så nära mist sitt förstånd. Ty Michel hade gjort henne mången sorg. Men aldramäst sörgde hon ther öfwer, at Isgrims Bröder woro så illa kramade. Hon gråt bitterligen öfwer thenna förlusten, och wred sina händer tilsamman i wrede, harm och förtret. Hustrun sörjer öfwer sin förlust.

Men thetta gick icke Michel thet ringesta til sinnes. Sedan han på thet underdånigaste tackat Konungen för hans nåd, och försäkrat honom, med många förplichtelser, om sin underdåteliga trohet gick han, med sina wänner, från Håfwet, mycket stolt och Högmodig. Konungen befalte ock några Herrar följa honom fram til sitt Slott; förmanande honom ther hos, at han icke skulle länge dröja, innan han kommo tilbaka; och befallande honom i Guds beskydd, med många wälsignelsers tilönskande. Michels tilstånd war fast bättre.

Således gick Michel utaf Håfwet, med Konungens goda låf, med stor nåd och anseende. The, som ännu kunna Michels konst, äro wäl hörde hos Herrar och Furstar, och finna en god framgång med sina rådslag. Then, som icke är af Michels Slächt, eller lärt i hans Schola, Michlarnas åfwen så.

 han

han är icke stort wärd, och hans ord achtas rin-ga. Tro fritt Michels slächt är stor. Ännu fin-nas månge Michlar, fast the icke hafwa röda Skägg, och fast the handla något för groft. Simon och Gif Hit förmå all ting. Om intet hafwa the bättre begrep, än om Penningar. För penningar utdela och sälja the Tienster, af hö-gre och mindre wärde, til the aldra oskickeliga-ste Junckrar. Och then blifwer snart en mär-kelig Man, som rätt lärt Michels konst.

Absalons Skönhet, Salomons Wishet, Simsons krafter, achtas icke, om tu ej äst rik.

Här om talas nu icke widare; utan allenast om Michels hemresa. Michel gick före, såsom en stor Herre, med ett friskt mod, och med rum-pan i wädret. Hans Wänner, öfwer 40 til antahlet, gingo efter, med frögd och glädje, med pipande och trumetande. Michel tänkte: Nu skal intet kunna mig skada. Nu kan jag hjelpa eller stjelpa hwem jag wil. Nu kan jag wara ett stöd för mina Wänner, och en Järn-Mur för mina Owänner. Ännu prisar jag Wis-hetena öfwer många Centner Guld från Ophir.

Wisheten är bättre, än Guld och Silfwer.

Lärdomar.

Werldenes Honing hafwer sin Galla.

I. Ingen Menniska är ännu född til werlden, som icke lida måste förföljelse, fahra och motgång; Ty en Menniskas lefnad är förmängd med ondt och godt, och Lyckan är omskifteelig och ostadig. Hwilket läres ther af, at Isgrim kämpade i en ond stund, fick många Sår och Skråmor; Men hans Wänner tröstade honom, och förde honom hem, etc.

Menniskan hafwer mycken motgång och frestelse här i werldene.

The Gamle Wise säja: Tå Menniskan kommer til sin manliga ålder, faller hon i mångahanda frestelse. Först i Rikedoms begärelse och åtrå; Ther näst i Kärleks bränad; Sedan, huru hon kan komma til ett ärligt Ächtenskap; Widare får hon omsorg för sina Barn, huru hon them up-tuckta, kläda och föda skal. Och om hon årnår en hög ål-

der,

Digitized by Google

der, gifwas henne twenne Liftjenare, som altid gifwa en noga acht på henne; af hwilka then ene kallas Sweda, och then Andre Krankhet. Och om thetta icke woro, och hon kunde sig wachta för all motgång; så skulle hon doch tänka pa Döden, hwilkens grymhet hon nödwändigt lida måste, hwilken henne skilja skal ifrån hustru och barn, ifrån Gods och Ägodelar, ifrån thenna werldenes wällust och glädje, etc. Men emot Döden bör hon trösta sig ther med, at, när thenna werlden öfwergifwes, och theß glädje får en ända; tå tilstundar ett bättre lif, i hwilket ingen orättwisa finnes, och alt werldenes onda icke mera ihugkommes, än mindre undergås och lides.

The Gamlas Lif-Drabanter.

2. **Smäleken och ett ondt Rychte, är odrägeligare än sjelfwa döden.** För Isgrim hade thet warit ärligare, om han blifwit död i Kampen, än at han therefter måste lida spott och wahnära. Ty en Man, som hafwer ett godt Rychte, lefwer i alla måttu ärliga och wäl. Men om han förser sig, handlar oärliga och kommer i wahnrychte, spott och försmädelse hos hwar man; tå må han wäl kallas en tröstlös, eländig och bedröfwad Menniska. En slik skam gjör honom wärre, än döden; ja, döden woro honom gagneligare, än lifwet.

Döden är fast bättre, än lida smälek, och lefwa utan ära.

Jag prisar högt en salig död,
Som hjelper mig från sorg och nöd.

Litet före Kejser Julii Regementz tid, blefwo några Romerske Borgare, såsom Metellus och andre store Män, the ther wille, med Catilinæ tilhjelp och bistånd, lägga hela Regementet under sig, samt dräpa hela Rådet, öfwerwundne, grepne och i fängelse satte. Ther på blef rådgjordt af Senaten med hwad straff the skulle beläggas. Somlige rådde, at man skulle dräpa them; Somlige annorlunda. Men Julius, som sedermera blef Kejsare, war icke af then mening, at man skulle them aflifwa. Ty Döden gjorde en ända på alt ondt. Thet woro förthenskull fast bättre, at man låto them lefwa, så öfwerwundne och i sin Skam grepne. Thenna skammen och blygden skulle wara them odrägeligare, än om the undergingo döden.

Metellus och andre uproriske i Rom, blifwa öfwerwundne.

3. **So ännu kan Michels konst, kan åka och wända, hans Råd blifwer måst hårdt och ålydt.** Thet sker gemenligen, at then får minsta stycket af Steken, som hast måsta beswäret. Men Ognetienare, som wäl

Michels konst ... wernar la ...

wäl kunna stryka then blacka Hästen, och föra Herr Hans Skånk med sig, the bekomma then feta Soppan. Ther emot hatas, eller drifwes then på dörren, som är wis och dugelig; och hans Wishet är honom skadelig. Är ock någon odugelig, han måste wara hwars mans Gäck.

Penningen regerar öfwer hela werlden.

4. J Påfwens och Kejsarens gård, ja öfwer hela werlden, hafwer penningen stor macht och wälde. Simon, thet är, thet allmänna och werldsliga Ockret; och Gif Hit, eller Gewert, thet är, Mutor och gåfwor, &c. äro altid the ypperste i Rådet, som kunna alla Saker åstadkomma och utföra. Therföre säger Sebastianus Brant:

Om någon wil sig ther mot sätta,
At Pengar samlas med orätta,
Han warder ju förachtad slätt;
Ty han är ej af theras Ätt;
Men then blir uphögd öfwer andra,
Som listigt kan i werlden wandra;
Som smickra och belacka wet,
Och wara mången til förtret.
Then Foglen har en sälsam tunga,
Som törs om Sanning något sjunga;
Han får ej, til sin lust och ro,
Wid höga Taken bygga bo.

* * * * * * * * *

Thet til i werlden bättre gingo,
Om Pengar icke spela fingo;
Om the ej hade någon macht,
På Stöld och Mord man gåfwo acht.

* * * * * * * * *

Om jag en Fattig wäl kan tåla,
Wil mig en Rik platt intet wåla;
Om jag ostraffligt lefwa kan,
Mig achtar ej en riker Man.
En riker Man wi måste prisa,
Och höja up ibland the Wisa;
Han måste flyta ofwan på,
Och all sin werk wäl genomgå.

[Wis]heten [b]ättre [ä]r, [&]c.

5. Ännu prisar jag Wisheten öfwer många Centner Guld från Ophir; säger Michel eftertänkeligen. Ty Wisheten är kosteligare och dyrbarare, än all

werl-

Digitized by Google

werldenes rikedom. Och alt hwad eftertrachtas, ehuru kosteligit thet är, kan doch icke förliknas emot Wisheten; emedan en wis Man är Herre öfwer all ting. När en wis Man hörer Wishetena, blifwer han ännu wisare; emedan Wisheten är så stor, at hon hafwer ingen ända. Therföre skal man altid lära thet godt är, och, så länge man lefwer, granneligen söka efter Wishetena.

Wisheten är, säger Cyrillus, Själenes och Förståndets Sanning, genom hwilken man, förmedelst Trone, lärer rätt känna Gud, och hålla honom för sitt Högsta Goda, samt kommer til besittandet och åtniutandet ther af, genom en ren och oskrymtad kärlek. Then, som är med en sådan Wishet begåfwad, han är utan twifwel en kännare af sig sielf, och en Herre öfwer hela werlden. Salomon säger: **Säll är then Menniska, som Wishet finner; och then Menniska, hwilko förstånd tilflyter. Ty thet är bättre hafwa henne, än Silfwer, och hennes frucht bättre än Guld. Hon är ädlare än Pärlor; och alt thet tu önska må, är henne icke likt.** — Then samma Wishetenes beskrifning. — Ordspr. 3: 13, 14, 15.

Hedningarne säja, at Dygden består i sielfwa Utöfningen, och icke endast i Kundskapen. En wis Man skal ej allenast kunna gifwa androm goda råd, hwad the böra giöra och låta; utan han skal ock sielf giöra thet samma, som han råder andra til. Eljest är han lik en Brun, som gifwer androm watn nog, men hafwer sielf intet gagn ther af. Förthenskul är then Wishetene mera til skada, än til gagn och nytta, som är fuller wis, och wet all ting ganska wäl, men doch icke sielf giör ther efter. — Hedningarnas mening om Dygden.

Men nu finnas månge werldslige Wise, Höglärde, Förståndige och högt belefwade Män, hwilkas Wishet är mera arga list, swek, ondsko, bedrägeri, skam och skada, än en ren och oförfalskad Wishet. Theras stora Titlar och Wishet är intet annat, än en Stolpa och Täckelse för theras skalkhet. Man finner mången, som räknas för ganska wis, efter thenna werldenes Tale-sätt; och likwäl förderfwar han ofta ett helt Land och Rike, med sitt onda och skalkachtiga råd. Therföre skal man icke förlåta sig på någons Wishet. Ty thenna werldenes Wishet är icke annat, än gäckeri in för Gud. Esaias säger: **We them, som för sig sielwa Wise äro, och hålla sig sielfwa för kloka.** — Werldenes Wishet är bedrägelig och förförisk. — c. 5: 21.

The

Wisheten består i Gärningen. Virtus consistit in actione.

The Gamle Wise säja, at Wisheten blifwer icke fruchtsam, utan genom Wishetenes gärningar. Ty Wisheten är lik ett Träd, som hafwer Gärningarna til sin Frucht. Ho som wet en ond wäg, och wandrar på then samma, låtande then goda wägen ligga, på hwilken han tilförende wandrat; han må med skäl hållas för en Dare. Ty then, som endast följer sin egen lusta och begärelse, föraktar hwad ärligt och godt är, och i thenna underliga tiden icke söker sin egen nytta; han liknas wid en siuk Man, som fuller sielf wet, hwad Mat honom är nyttig eller skadelig, men doch äter thet honom skadeligit är, och förachtar hwad nyttigt är.

Pred B. 8: 1.

Salomon säger: **Menniskones wishet uplyser hennes ansichte; men then ther oförwägen är, honom hatar man.** Thet är; Ho wisliga och skickeliga omgås med Folk, hans ansichte är uplyst, thet är, han rosas och prisas af alla, och the älska honom; Men ho som oförwägit, och efter sitt egit hufwud, wil alt uträtta, han faller i hwars mans hat. Ty en Herre, som sitter wid Styret, hafwer under sig allehanda Folk, af olika seder och upförande. Och tå han i hast och med buller wil them öfwerfalla, kastar han sig sielfwan i theras hat och wrede, och förorsakar större oreda och förbistring, än redig- och riktighet.

At wara för sträng emot sina Undersåtare, är icke godt. Ett wist och förståndigt råd upfinnes icke i hast.

Ther ett wijst Råd är, ther är ingen stor hastighet, utan ett långsamt och mogit betänkande. The fruchta, at något nytt begynna, eller något gammalt förändra. När the, genom mogna rådslag, något rättwisligen beslutit, låta the sig ther ifrån icke lätteligen förwända. Men ett högdragit Råd är inbilskt, faller snart til och snart ifrån. The wilja alla Saker, med stor djerfhet och ett starkt förstånd, utföra; fast the hafwa brist på wisa råd och rådslag. Men hwad i Förståndet brister, skal Modet upfylla. Såsom mäst alla Nationer säja om Tyskarna, at hos them är nog dristig- och frimodighet, men litet af wisa råd. The begripa icke, om thet är wäl eller illa gjort, förr än Leken hafwer en ända.

Högfärdige Predikanter bryta ned mera, än the upbygga.

Lika så är thet med en Predikant. Är han upblåst, högdragen och egensinnig; wil alt uträtta efter sit egit hufwud; wil på samma sätt handla med them, som äro swage i trone, som med the starka, ꝛc. tå bryter han mera ned, än han upbygger. Therföre skal ej allenast en regerande Her-

Digitized by Google

Herre, utan ock en Predikant, så omgås med sitt Folk, som en Herde med sina Fåhr. Hans Embetes plicht fordrar, at han skal upsöka thet borttappade, igenhämta thet förwildra, förbinda thet sargada, stärka thet swaga, och bewara hwad fett och starkt är; såsom Hesechiel här om märkeligen talar. Hesech. 34:16.

Johannes Agricola säger:

Se på Ändan, i alt fall
Tu wilt något företaga;
Börja wisligt, at tu skal
Tig i hast ej sjelf bedraga.
Then til Skadan hasta wil,
Och ej Eftertankan lida;
Honom dömer jag ther til,
At han skal en Åsna rida.

Stor Hastighet hafwer ofta skada och förderf med sig i följe.

Gydingen säger:

Then ther sitter uti Wälde, och i händren hafwer macht,
Men ej på, hwad Gud befaller, wet at gifwa någon acht;
Han doch samma Heders-Trappa ej förgäfwes står uppå,
Ty han uti trenne Stycken någon nytto skaffa må.
Han upfyller samma Ställe, som then rätta Öfwerhet 1.
Hafwa borde, at man öfwer ledigt rum ej klaga wet.
Han en Skugga från sig kastar utaf Wishet, fast han then 2.
Fjerran bort ifrån sig drifwit, och gjort Dumbhet til sin Wän.
Han, likt en Markatta, apar efter thet, som gjöras bör; 3.
Råder stundom til thet bästa; wet doch sjelf ej hwad han gjör.

Digitized by Google

Trettonde Capitlet.

Huru Råfwen, beledsagad af sina Wänner hem til sitt Slott, skilgde them ifrån sig; Samt huru han blef wänliga emottagen af sin Hustru och Barn.

Fabelen.

Michel tager ett höfligt afsked ifrån sina Wänner.

MEd en sådan Process kom Michel hem til sitt Slott Malpartus. Han tackade sina Wänner, både stora och små, för then åra och gunst the honom bewisat, och för thet goda bistånd the giort honom i nödenes tid; utfästande sig wilja wara hwar som och enom til tjenst igen, i alla giörliga mål. Ther på skilgdes the åt, och hwar gick til sitt.

Michel kommer hem til sina, och glädjen blifwer stor.

Michel gick in til Fru Ermelin, som upstående emottog honom wänliga, frågande, huru hans Sak stodo; i thy han så helbregda och förnögd kommo igen? Han swarade: War Glad, min Fru. Tu bor icke i något Fängelse eller Hospi-

Digitized by Google

Hospital. Jag står i Konungens stora nåd, och äger Macht at regera och råda. Han satte mig sielf til thet högsta Råds-Embetet, gjorde mig til Rikssens Canceller, och gaf mig sitt Kongl. Sigill. Hwad jag nu giör eller skrifwer, thet blifwer fast och oryggeligit. Här af hafwa wi alle en stor åra.

Jag hafwer ock i thessa dagar underwist Ulfwen, at han icke mera skal klaga öfwer mig. Jag hafwer giort honom Enögder, honom och hans Slächt illa utskämt. Så hafwer jag krystat hans Bröder, at han icke mera skal giöra några Wargungar. Wi slogom en Kamp, och han måste duka under. Jag är blefwen hans och alle hans Medhållares öfwerman; them til en ewig blygd och nesa.

Tå Råswinnan thetta hörde, blef hon ganska glad. Hans bägge Söner hoppade omkring, och sade: Nu wilja wi wara glade, och lefwa utan sorg, och giöra wårt Slott wäl fast. Wi få nu låta the ringare arbeta, och giöra ther på sina Dagswärken. Wi må allenast hafwa ett wakande öga på them; Men för öfrigit lefwa i frögd och goda dagar.

* * * * * * * * *

Så är nu Michel ganska högt årad, prisad och uphögd. Thenna Boken är ock til ingen annan ända skrefwen, samt med Fabler och allehanda kortwilligheter upfyld, än at wi ther af skolen låra, at sky och wachta oß för thet onda, men ther emot beflita oß om tuckt och åra, om wishet och förstånd. Hwar til Gud oß förhjelpe! Amen.

Ho Wisheten emottager, blifwer årad; Men ho henne förskiuter, år blind och utan förstånd.

Digitized by Google

Lårdomar.

Michel finnes i alla Cancellier.

I. I Cancellier och Skrifware-Contoir år Michel altid med i spelet. Såsom Råfwen hårberömmer sig ther af, at Konungen gjort honom til Rikfens Cancelleer, och hwad han gjorde, thet blefwo ther wid. På sådane ställen blifwa många Råfwe-Strek brukade, samt Rått och Råttwisa ofta förwånd, genom egen nytta, gunst och gåfwor. Herrarne se merendels på sitt egit bästa, och hjelpa then fram, som något gifwer; Tå en annor får sitta en stund bak om dörren, och wänta på swar. Och når Saken år afgjord och faststäld af Herrarna, kan man åntå swårliga få Ransakningen, Extractet eller Resolutionen i then Form, som man gårna hafwa wil. Man måste ther öfwer befara, at Saken blifwer åntå förwånd, eller til intet gjord, genom Wederpartens Penningar, mutor och gåfwor. Ty then ene wil så wål smörjas, som then andre. Therföre såger Johannes Brentius: I Furstars och Herrars Rådhus och Cancellier borde Råttwisan finnas i all tilbörlighet; på thet samma rum kunde med fog kallas Guds heliga Tempel, och Råttwisones Såten.

In Cap. 10. Ecclesiast.

Giriga Skrifware och Snaphanar, åro ett slags Folk.

Doctor Sebastianus Brant förliknar thē giriga och egennyttiga, swekfulla och bedrågeliga Cancelierer, och andra Skrifware, af högre och nedrigare Rang, wid Snap-hanar och Röfware; tå han såger:

Skrifwar' och Snap-hanar rått wål tilsamman stå;
The böra ock tillika til Narragonien gå.
Ty the sig Födan skaffa måst med en lika Wahra;
Then ene röfwar hemligt, then andre uppenbara.

Then ene lifwet wågar i Rågn och mycken Snjö;
Then andre så skår Pånnan, at Nacken borde blö.
Then ene med fult upsåt sin onda Sak bedrifwer,
Then andre ther in under sitt falska Jtem skrifwer.

En

En Köpman, som sin Wahra dyrt nog för-
wärfwa må,
Och Bonden, som sig Födan wid Plogen
måste få,
The skola thet altsamman på slutet wist betala,
The måge le ell' gråta, må pipa eller gala.

Fru Otro:

Herr Cancelleer, J kunnen rita
Ehr Fördel opp med dubbel krita;
At Edor Säck må proppas full,
För Edra wackra Konsters skull.

Sig Lyckan blidt til Eder wänder;
För en Sophist J ären kånder;
För Sanning all i ären fri;
Ehr swarta Ord förgylta blif.

Ehrt Ja i nej J kunnen byta,
Och låta Trohet hos Ehr tryta.
J kunnen som en Engel gå,
När B. får främst för ordet stå.

Girige Cancelleret.

Item:

Herr Marschalk, Ehr är kunnigt wist,
Ge söta ord, men bruka list,
Och hur' Fru Otro man skal tjena.
Then Ehrt Altar' ej offrar på,
J ingen hjelp bewisa må,
Ej heller edra Öron låna.

Girige Marschalkar.

Men hwad slike stålte Cancellerer och Skrifware, med sin foßhet, kommit åstad i werldene, thet må alle förnuftige eftersinna. Thet kan klarligen inhämtas, af thetta bekanta Ordspråket: Fordom gaf man korta Bref, Domar och Resolutioner, samt i them en oryggelig låfwen och pålitelig trohet; Men nu gifwer man långa Bref, och i them ganska liten trohet. Alla Historier prisa wåra Gamla Förfäders förhållande och upförande; Men oß, som nu lefwa, ganska litet. Thet är sant, at gamle Kejsare, Konungar, Furstar och Herrar, hafwa brukat korta ord och meningar; men doch troligen hållit, hwad theras Bref utwisa, them the Land och Städer gifwit hafwa.

Fordom lofwades litet, och hölts mycket; Men nu, sker thet twert om.

Digitized by Google

Tro och Lofwen war then tiden i så stort wärde, at hwad man talade och sade, thet blef fast och oryggeliga hållit.

Man läser om Kejser Fredrich Barbarossa, på wårt Språk Röd-skäggen, at han troligen hållit alla sina Löfien och tilsäjelser, och ther hos brukat theßa orden: Jag wil hålla, hwad jag säger, så wist, som jag wil behålla mitt Skägg. Men nu måste alla Bref hafwa många clausuler och exceptioner, och skrifwas på många Ark eller Sexterner; och doch ganska litet, ja stundom alsintet, ther af hållas.

Commissarier, Räntemästare, Fogdar &c. begå sig wäl.

2. **Nu wilja wi wara glade, och lefwa utan sorg, och gjöra wårt Slott wäl fast;** säja Räfungarne. Thet går ännu ofta så til, at Commissarier, Fogdar och Räntemästare äro wid ett lustigt mod, hafwa nog Penningar, och förbättra sina Gods och Räntor. The söka gärna sin egen nytta och båtnad, bygga prächtiga hus och gårdar, utsmycka och beprydа sina Barn, och låta them intet fattas, &c. The wilja hafwa alt til öfwerflöd. Herrarne må sedan få sådana Räkningar, som the kunna wara, räta eller krokota.

The hafwa Penningarna, och Herrarne Pungen.

Summa; Commißarier, Fogdar och Räntemästare hafwa Penningarna, och Herrarne hafwa Pungen. Therföre, tå Hertig Albrecht af Saxen klagade öfwer brist på Penningar, sade Clas Narr: Wilt tu hafwa Penningar, så blif en Fogde, så får tu nog. Och fast en Narr talade theßa orden, så äro the doch icke narri eller osanning. Ty Fogdar och Räntemästare äro tilsatte, at uppbära sine Herrars Räntor och Inkomster; theslikes, at utgifwa, hwad behof gjöres. Och för thetta beswäret hafwa the åhrligen en liten och knapp lön. Tå the med en så ringa Lön icke kunna föra sin Furstеliga Stat, låna the något sig til hjelp af Herrens penningar. När the blifwa wahne wid ett slikt låhn, bruka the thet ju mer och mer, tils the blifwa rike, och få stundom mera Penningar, än Herren sielf. När nu Herren behöfwer Penningar, måste han sielf låna, emot åhrlig Ränta, af sina Fogdar och Räntemästare, en wäldig Summa Penningar, och gifwa them til underpant Slott och Län. Men huru the fattige Undersåtarne trifwas, och theras Wälstånd förbättras, &c. thet måga the besinna, som thetta närmast går.

Hie-

Digitized by Google

Herre-Gårds Fogden tilbjuder Fru Otro sin tjenst, med thessa orden:

Herre-Gårds Fogden berömmer sig i Fru Otros tjenst.

Fru Otro, Ehr jag hafwer kår;
Och alt, hwad I af mig begår,
Thet wil och skal jag gjöra gärna,
Och mot Fru Tro rätt manligt spjärna.
Får jag regera några åhr,
Skal jag så beta mina Fåhr
Uti min Herres gröna Lunder,
At han ej ser min sluga funder.
Min Räkning skal så ställder bli,
At fast ther något fattas i;
Så wil jag doch med konst bedrifwa,
At ingen klok skal ther på blifwa.
Jag kunde ej så klädder gå;
Min Pengar woro jämwäl få;
Om Lönen skull' min näring wara,
Och Credit jemt mot Debet swara.
Jag blifwer rik, min Herre blott;
Thet gjör i Hjerte=Roten godt.
Jag wil Ehrt låf, Min Fru, ej spara,
Och städse Edor Tjenar' wara.

Item Räntemästaren:

Then otrogne Räntemästaren prisar ock sig sjelfwan, i Fru Otros tjenst.

Skal jag lös från Tjensten gifwas,
Når jag skrifwer dubbelt opp?
Kan en så stor wrånghet drifwas?
Nej, jag gjör mig bättre hopp.
Ty jag wil Fru Otro prisa.
För=then tjenst jag henne gjör,
Wil hon mig Methoden wisa,
Then jag lydigt följa bör.

Uti Debet Fem jag skrifwer,
När mig Tijo räknas til;
Uti Credit dubbel blifwer
Summan, som jag söka wil.

Jag min Räkning wet saldera
Så för hwart ett enda åhr,
At jag utlagt hafwer mera,
Än jag in på Tijo får.

Om Fru Tro jag tjena skulle,
Och ej nyttia främmand' Gods;
Blefwo Herrens Kistor fulle,
Han fór rik och stält til mods.

Ty wil jag Fru Otro wäna
Med all flit tilhanda gå;
Jag wil henne hurtigt tjena,
Och främst uti spetsen stå.

Hennes Rike jag förfächta
Skal alt som en tapper Man,
När Fru Tro wil, med sin Skäckta,
Min Fru wåldsamt gripa an.

Ände på Fjerde och sidsta Boken.

Digitized by Google

Utförligit Orda-Register Öfwer Thenna Boken.

A.

Achab lade under sig Naboths Wingård 155, 156
Adel, then råtta 5. then oråtta 6. theß plickt 290. theß mißbruk 290. öfwade sig fordom i kämpande 392, 400. går icke före Dygden 346. åtskildnad emellan Adel och Oadel 289.
Adels-Ståndets ursprung 5.
Advocater samla penningar 249, 286. bruka sina grep 287. båra Kappan på båda Axlar 288.
Aflat fås för penningar 56. gjör Synden söt 397.
Aflats-Farter 163, 166.
Afwund är hemlig och uppenbar 50. förklenar andra 22. skonar ej sina Närmesta 139. hafwer all olycka i sitt följe 319, 322.
Alchymisters bedrägeri 312.
Almogen, theß Natur och sinnelag 253. duger icke wid Styret 57. seqq. är oförståndig 5, 255. wahnartig 250. mångh ufdig och ostadig 254, 256. nysiken och faller ifrån thet ena til thet andra 255. afmålas i Skriften 256.

Andelige hysa ofta Vandelighet 181, 247.

Anseende til Personen finnes icke hos Gud 242.

Anslag hemliga, må ej uptäckas 393.

Ansökning ho som gjör, hwad wäggar han kan gå 267.

Apans Slächt är stor 293. finnes allestädes 295. theras nya Påfund 296.

Apollo, en Hedniff Afgud 58.

April-Wäder, hwad ther wid liknas 12, 17.

Arbete, theß uprinnelse af Synda-Fallet 1. skal ej förachtas, enär thet är ärligt 97.

Armar långa, hafwer Konungen 421.

Arrende, hurudant Bönderne undergå 255.

Athenienserna Lag, hwadan 58.

B.

Baktal är en stygg last 146, 147. som bör flys 250. huru then, som baktalas, sig skicka skal 259.

Bandlysning, och theß mißbruk 161, 165, 265.

Barn böra ej få sin wilja fram 232. theras upfostran hafwer mycken påföljd 90, 92, 230, 232. hwar igenom the komma til åra 33. theras Försmädare äro Dårar 76.

Barnsligen sinnad Regent 87.

Bedragare finnas många 325. tro icke hwarannan 217. blifwa ock sielfwe illa tradde 77.

Bedrägeri är oårligt 340, 400, 409. af Wahnan ringa achtadt 341. strider emot Naturens Lag 408. föröfwas af alla Stånd 1, 3, 4, 5. i Orden 49, 187, 190, 192. i Hjertat 186. i Gärningarna 53, 187.

Befalningsmän egennyttige, äro Röfware 246. hatas 419, hwar wid the liknas 100. huru the sig upföra 101, 324, 354. seqq.
Begärelsen följes 58, 59. egen, är bedrägelig 74. til thet timeliga, förer många Omsorger med sig 373.
Bekeswenhet wår tids, hurudan 377, 429.
Ben-Hus, ther på en Förmaning 40.
Beröm, egit är dårachtigt 325. luktar illa 22, 195, 85, 226. för mycket, är skadeligit 47, 194. af the listiga, är the enfaldigas bedrägeri 49, 181, 192. af ondskone 78. af the ärelösa, är ingen ära 79. falskt, skal icke achtas 194. af werldene 241. af en obekant konst, aflöper med skam 237. huru then ene skal berömma then andra 194, 195.
Bespottare skal man fly 375.
Bespottelse på Skadan 53, 62, 75, 238.
Biskopar, theras Embets-Plickt 177.
Blod-Iglar beskrifwas 30.
Blodige, hwilke thet äro 229.
Blomster, wällucktande 88.
Boflyttningar böra ej utan orsak ske 187.
Bonde, i hwad wärde han hålles 301. ser snedt på then, som försnillar theß egendom 371. drucken, ett elakt djur 55. afbildas 385. Lifländsk, är lifegen 404.
Bonde-Ståndets ursprung, näring och lif 1. utmärkes med the Djur, som träla och släpa 2.
Bonde-Kriget i Tyskland 255.
Bonde-Plågare 324.
Bord-Rätter, trenne slag 270.
Borgare, trenne slag 270.
Borgare-Ståndet, hwilka thet in under sig begriper 2. samlar Rikedomar 2. är föga åtskildt ifrån Bonde-Ståndet 3. berömmer sig ofta af Fru Otros tjenst 3.

Digitized by Google

Bröd, stulit smakar wål 226.
Bref, ej alla pålitelign 193. Råswens til Fähret år skriswit med Blod 191.
Bryggare 408.
Byslinkor beskrifwas 367.
Byte, del ther uti 25. godt förſakas ej 210.
Båttringenes uppskiutande 238.
Böjelse, naturlig år bedrågelig 49, 50. följes merendels 58, 109.

C.

Cammar-Jungfruer, Penningens 420.
Cancelleer Rikjens, blifwer Råswen 422. en girig afritas 435.
Cancellier 176. infinner sig Michel uti 434.
Cardmaler, och theras namn 268.
Cato gaf sin Son trenne lårdomar 143.
Ceremonier wid Jorde-Fårder 39.
Christne årø månge til namnet 257, 258.
Clericiets okyskhet, myckenhet och girighet i Påfwedömet 4.
Climatet ombytes ofta, men Sinnelaget sållan 184, 187.
Commißarier gjöra sig rika, och lefwa wål 436.
Complimenteurer blifwa mycket ålskade 173.
Consistorier 273.
Cyri afhugna hufwud kastas i en Blod-Såck 36.
Cyrilli Fabel, om Korpen och Råswen 34.

D.

Dagar goda, fordra en stark Rygg 138.
Dants 15. icke altid utan synd 27, 273.
Delnings-Konst, som the Måchtige bruka emot the Swaga 350, 351.

Digitized by Google

Djerfhet hjelper mången fram 285.

Dionysius Syracusanus, en Tyran 115.

Disk, egen och andras 210.

Djur stora, förrasta the små 350. seqq.

Doctores, trenne slag 270. i Låkare-Konsten åro en del Klåpare och Michlar 336. som förlånga sjukdomen, och förkorta lifs-tiden 337. theras plågsed wid Curer 338.

Domare, hwarföre han hafwer twenne Öron 45, 62. förer icke menniskors, utan Guds Dom 117. skal icke wara alt för snartrogen 115. ej sätta tro til Lögnare 132. icke anse wän- och skyldskap 274. wachta sig för besynnerliga laster 305. för Egennytta 361, 117. för Mutor 130. skal wara Rättwis, och ingen fruchta 122. skal först höra, och sedan döma 40, 84.

Domare, ond, straffas af Gud 131. jämwål af Menniskor 362. Egennyttig och Partisk 118, 130. theß åtwarning 118, 217, 274, 362. theß Minnes Regel 122. af en Orättfärdig låt Cambyses slå Huden 357.

Drabanter, the Gamlas 427.

Druckne Bönder 55.

Dryckenskap kränker Förståndet 218.

Dygd, then råtta, hwar uti hon består 429. hon allena gjör Ädel 6. blifwer ratad 100. år främmande för mången 15. måste wika för Börd 335.

Dårar, hwilke thet åro 430. loswa mycket, och hålla litet 19. upträcka sin egen skam 19. påtaga sig, thet the ej kunna utföra 44, 68, 195. åro en del Lärde 194.

Dö wäl, år båttre, ån lefwa illa 194, 427.

Döden, anser ej Stånd eller Person 120. ej eller Orten 332. gjör alla lika 40, 331. the Christnas tröst ther emot 332.

Digitized by Google

E.

Eder swurna, böra hållas 300. brytas 97, 185, 188.

Efterfölgd Christi, är ej altid rättsinnig 257, 258.

Eftertanka fordras i all ting 50, 52, 217, 299. -redig, underfödjer ett swagare naturligit Förstånd 318.

Egennyttan älskas 8, 72. frågar ej efter andras Skada 89, 90, 100, 176. sökes på alt sätt 211, 212. är orsaken til mycket ondt 244. til twedrägt och förstöring 339, 354. kan icke bestå med ärligheten 339. seqq.

Embeten sökas ej altid genom laga wägar och i en rätt afficht 100, 212. äro fala för Penningar 100. utwisa hurudan Mannen är 324.

Embets-Bröder emellan finnes otro 30.

Endrägtighet föder mycket godt utaf sig 410. theß förträffelighet föreställes i twenne Liknelser 410. och i en Fabel 411.

Enfaldigheten förtryckes 172. äfwen wid Häfwen 207. hjelper ej the ringa 214.

Enögd 81. hafwer förmån på Jagt 405.

Exempel onda, äro fahrlige 83, 215. böra ej til efterlefnad tagas 243, 250.

F.

Falskhet felas icke 30. slår sin egen Herra 30. hatas af Gud 157. är wädret lik 278.

Falskhjertad och Sötordig 406.

Fattig, hwo thet är 374.

Fattige tryckas och twingas 6, 36, 101, 156, 285. ärfwas förr än the dö, af the Rika 8.

Digitized by Google

Felacktighet egen, bör besinnas 252.

Fiende, skal man uppenbarligen tilsäja 391. Blidkas stundom med then Fattigas förtryckande 203. Prästernas, är Menniskio-Fruktan 241.

Fiskeri, ett slag lyckeligit 268.

Fjäder-Plåckare finnas wid Håfwen, och i the Lärdas Samqwäm 196.

Flyga i otid 225.

Fogdar, som pråsa then fattiga 101, 324, 354. bestjäla sina Herrar 255. föra sig stort upp 438. och tilbjuda Fru Otro sin tjenst 437. wid hwilka the liknas 100, 246.

Folk, theß förderf 87. twenne slag wid Håfwen 22. och twenne slag i werldene 88.

Folk-Ätare, hwilke 204.

Fred, bör sökas med Grannar 405. slutas stundom med en del Undersåtares lemnande i sticket 203.

Fromheten förtryckes 172, 207. är ett rof för Ondskone 225.

Frucktan för Menniskor, är en stark fiende 241.

Fruer skola wäl achta sin ära 105.

Fulvius, en Råds-Herre 66.

Furstar behöfwa goda råd 199. skola ej wara alt för snartogne 199.

Fylleri, som älskas mycket 141. är en stor synd 140. och the ogudachtigas känneteckn 142. gjör Menniskan lik the oskälige Creaturen 141.

Fånge, söker rädda sitt lif 128.

Fältskärares plägsed 338.

Fältslag blodiga, förekommos fordom genom Twiges Kamp 407.

Födan

Digitized by Google

Födan utpråßas af Undersåtaren 185.
Förbund, huru thet skal gjöras 29. hwarföre 30. listigt, til egen fördel 29, 127, the Ondas, är them Fromom skadeligit 24.
Fördärf Landets, hwadan 87. wåra Tiders 280.
Förebild Undersåtarenas 14.
Förföljelse, the Wisas 22. the Fattigas 36 the Godas 258.
Förlikning tilbuden, skal ej afslås 411.
Förnuftige, hwilke thet äro 229.
Förråderi, söker tilfälle 70. omdöpt, kallas Förstånd 97.
Försicktighet är god i nöd 74, 411.
Förskrifningar äro tekn til trolöshet 30.
Försmådelse på Skadan 57.
Försonlighet emot Nästan 424.
Förstälnings-Konsten, hwarest hon mäst brukas 211.
Förtal, är en stygg last 146, 147. huru man sig ther in under skicka skal 259.
Förwitelser emot then nödlidande 123.
Föräldrarnas upförande bör icke skada eller gagna Barnen 295.
Föråringar gi[illegible]a Mannen snart känd 210, 316.

G.

Gamle, hafwa twenne Lif-Drabanter 427.
Gejåll, ynkelig i Läkare-Konsten, wil hälsas för Herr Doctor 328.

Girs

Digitized by Google

Girige beskrifwas 417. liknas wid Ulfwar 21, 102, 380. skona ingens goda Rycte 22. ej eller thesz egendom 102. förderfwa Land och Folk 354. samla Rikedom til egen fördömelse 419. dö ofta i sine synd 102.

Girighet är almän 1-7, 56. är lastbar 372. får aldrig nog 369. för många omsorger med sig 373. söker Förbud emot then Fattiga 7.

Glädje i Ondskone 60. när illa går 61. werldenes, är med sorg bemängd 58, 59.

Gods, orättfångit skal icke behållas 243, 246. är icke warachtigt 28. Herrarnas, hwilke thet få 17.

Graf, huru hon skal prydas 39.

Graf-Skrift öfwer en Höna 38.

Grop för andra gräfwen 169, 391.

Gudsfruchtan, hwad hon hälles före 15. finnes icke hos alla 35, 43. befäster Regementet 37. måste wika för Macht och Höghet 280. är ofta skrymtachtig 35, 257.

Guld, icke alt som glimmer 417. står under Wisheten 426.

Guld-Krona på en Sugga 322, 323.

Gåfwor gjöra snart kånd 209.

Gäst, huru sig skicka skal 210.

H.

Handels-Män, trenne slag 270.

Handslag, huru thet blef fordom hällit 422.

Handtwärk af Ondskone 48.

Hans Skänk, en mächtig Man 173. äter then feta Soppan 428.

Hastig-

Digitized by Google

Hastighet hafwer ofta skada och förderf med sig 431.

Hat förklenar andra 22. bedrager trolöst 50. förhindrar Sanningen 387. hafwer all Olycka i sitt följe 319.

Helighet in under sken 35.

Helwetis pina, hwad hon hålles före 15.

Hemligheter, som tig ej angå, bör tu ej bry tig om 322. betrodda, må ej uptäckas 65, 66, 137, 147, 307.

Herre-Gunst, är intet arf 419. är föränderlig 169. huru then winnes och behålles 209. lönar illa en god tjenst 17, 167, 168.

Herre-tjenst, hurudan 172. är fahrlig 223.

Hjerta, falskt förförer och skadar 50, 71. sorgbundit, bör yppas för en god Wän 80. Dubbelt, är Sanningenes Käkskrykare 99, 386. frömt, prisas 113. egit är bedrägeligit 138. skal ej fåstas wid Rikedomen 151, 152.

Honing i Munnen, Förgift i Hjertat 48, 59.

Horan, hwars Brud hon är 56. tilfället gjör henne 76.

Horeri, är en swår synd 78. achtas litet 23, 75. öfwas allmänt 83. drager straff öfwer Landet 27, 316. Stadgar ther emot 84.

Hospital 433.

Hund, ljumsker 391.

Hunger efter Rikedom 100.

Hushållerska, god 228.

Hustrur må af Prästerna tagas 83. wilja gärna weta sina Måns hemligheter 143. froma, äro oskattbara 224. äro Mannens bästa Wänner 185. råda til godo med Sachtmod 223. Onda, huru the kunna goda gjöras 409. at taga fattiga eller rika, wackra eller fuhla hustrur, hwad påfölgd thet hafwer 296, 297.

Digitized by Google

Håf-Betjenter, äro i ett fahrligit tilstånd 169, 170, 172. kunna ej wara enfaldige 207. theras handel och list 15, 16, 43, 130, 176, 418, 422. then rena Dygden finnes hos få 15, 42. stå i fahra om sin Salighet 16. en liknelse om theras lefnad 419.
Håf-Fröknar, Penningens 420.
Håf-Predikanter 174, 175, 241. äro til en del Smickrare 246. som förföra sina Herrar 247.
Hämd, är uppenbar och hemlig 50, 120.
Hämnas kan ej alt 76.
Händer, förgyldta 265.
Härkomst ringa, förachtas 21.
Hö, är alt kött 59.
Höflighet, ther på tappar ingen 382.
Högfärd, ho ther af måst regeras 303. öfwer tillagt beröm 195. bemantlas 72. hwad ther af födes 136.

J.

Jagande i Skog och Mark 326, 327.
Jagt-Hund tiltalar sin Herra 415.
Jllughet brukas nog i werldene 124.
Jsraeliterne ändrade sina Sinnen, efter sina Konungars sinnelag 58.
Jubel-Åhr uti Påfwedömet 164.
Jungfruer skola achta sin åra 105. och wackta sig för ondt Sällskap 181.
Jurister onde 16. wrånga Lagen 305. äro onde Christne 283, 306.
Juwelerares oartiga Plågsed 311.
Järtekn i Påfwedömet 396.

K.

Kamp Enwiges, huru then fordom skedde 392, 398. seqq. ther igenom förekommos blodiga Fältslag 407.

Digitized by Google

Kattor gamla, at lära Marsvß 107.
Kök egit, kostar mycket 210.
Köpenskap bedrägelig, förderfwar Land och Folk 343. är skadeligare, än ett uppenbart krig 342.
Köpmän, onde och bedrägelige, rosa sig och sitt Gods 23. hwar uti the äro utlärde 162. ju rikare, ju bedrägeligare 340. seqq. blefwo fordom icke antagne i publique Tjenster 408. En rik i Indien 104.
Köpmans-Hustrur, ej alla goda 3, 342. seqq.
Klagomål skola ej, utan föregången Ransakning, tros 199, 200.
Kläde-Moden, nya 296.
Knä-Hundars frihet hos Fruentimret 320.
Ko, Herregårds 369.
Kocken skällar en Hund 417.
Konung, hwad thet är 14. then priswärdigaste 200. skal endast sätta sitt hopp til Gud 129. belöna the goda, och straffa the onda 41, 42. icke lida Storskraftor 65, 99. icke döma någon, utan föregången ransakning 84, 200. icke lida Skrymtare 129. drages från Rättwisan på trenne sätt 276. theß lycksalighet, hwar uti then består 41, 64, 65,
Konster därachtiga 73. upspinnas många 125.
Korßet flyr ej en rätt Christen 257.
Kortwillighet 211.
Krig fordrar Mandom och Tapperhet 5. förstörer alla Riken 151. skal man icke råda til 391.
Krukomakares Son blifwer Konung 289.
Krämare, se Köpmän.
Krögare 408.
Kännedom egen, är högst nödig 277, 291.
Kär, så länge man gagnar 415.
Kärande skal bewisa sin talan 288.
Kärlek egen, är förförisk 74. Christelig, är död 371.
Kört-pränglare 318,

Digitized by Google

L.

Lag, Natursens, hwad ther emot strider 408.
Lage på Penningar 162, 163.
Lagen är Gudomelig och Mennisklig 217. stiftad til the Frymas beskydd 216. gäller nu intet 401.
Lagsökande hafwa tre ting nödiga 271.
Landsens lycksalighet hänger på trogna Rådherrar 41. hwadan thes förderf 181.
Landt-lefnaden berömmes 16.
Laster, wår tids 375. seqq.
Lazari tilstånd 103.
Lefwerne Menniskans, afbildas 377. 409.
Lif sitt, ho thet skal släppa til för en annan 335, 408,
Lif-Medicus, onda Qwinnors 223.
Ljuga, är af Satan 135. konstigt, fordrar stor omtanka 135. för sin Wän, är egit bedrägeri 107.
Lismare, förföra sina Herrar 89. wilja synas obrottsliga 110.
Listige finnas, som bedraga the enfaldiga 193, 422.
Lofwa rundt, och hålla tunt 19, 70, 154, 155, 193. är i wåra tider brukeligit 435.
Lyckan, hwad hon är 233. thes Spel 371. hjelper them frimodigom och drissigom 279. är ostadig och bedrägelig 123, 124. är mångfaldig 233. kommer af Gud 233. gjör många Wänner 414. huru man sig ther in under skicka skal 234, 413.
Lycksalighet, Regenters och Länders 41.
Lycurgus, hwad han inbillade Athenienserna 58.
Lån af Herrens Penningar gjör mången Betjente 436
Läkare 16. äro sällan gode Christne 306. betjena Ulfwen 424.
Lärdoms förakt, störtar i fahra 386.
Lättingar, hwad the böra suga 55.
Löften giltiga, skola hållas 305.

Lögn älskas mycket 132. tros snart af Allmogen 58. af the ärelösa, är ingen skam 79. är mächtigare, än Sanning 311. bör flys 133, 136.
Lön får icke altid then, som gjör arbetet 30. god, förtjenar thet goda 305. god få Ögnetjenare, men vnd trogne tjenare 17.

M.

Malepartus, hwad thet betyder 44. beskrifwes 45
Malörtens nytta 59.
Mannen bör wäl achta sin unga Hustru 365. och åfwen hålla sig i tygelen 365.
Mammonisters mißnögda lefnad 150.
Marschalkar, girige 435.
Mat-Rätter, trenne slag 270.
Mat-Wisan 418.
Medlidande alt, hafwer icke enahanda ursprung 81. finnes litet i werldene 172. kan winnas genom falskhet 180, 309.
Mehnederi straffas icke thenna tiden 185.
Menige Man, huru hålles i tygelen 114. hycklar med sina Förmän 257. är motsträfwig 258 theß beröm, är skam 257.
Mening god slår stundom illa ut 221. skal doch icke illa uptagas 228.
Menniskor, twenne slag i werldene 28. item trenne andra slag 229. måste mycket lida 426. hafwa på ålderdomen twenne Grabanter 427.
Michel, hwad ther med förstås 86. är Furstars och Lands förderf 86. är then ypperste i alla rådslag 89. mistes icke i Håfwet 120. sitter i godt tilstånd 425.
Michlarnas konst 425, 427.
Militair-Ståndet är ej utan fel 150.
Motgång, huru man sig ther in under skicka skal 62, 63, 74, 90.

Mun-

Digitized by Google

Munnar, stororbiga och lögnachtiga 133. utur en Mun blåsa warmt och kalt 386.
Munke-Orden 33, 38. theß uprinnelse, klåde-drägt, prydnad, goda gårningar och förtjenta beröm 262. seqq. är full af högfärd 324. girighet 95. bedrägeri 164.
Munster-Skrifware, Olyckones 46.
Mutkorfwar, theras Tittlar 15. äro slemmare, än Skjökor 248, skal man fly 133, 131.
Mutor förföra och fördöma 130, 131. äro ett ursprung til alt ondt 247. gjöra Städer, macht och wälde til intet 248.
Mynt, bedrägeligit förderfwar hela Landet 162, 163.
Mächtige twinga the ringa 20, 21, 23, 351.
Männerne böra älska och ära sina Hustrur 220.

N.

Nattero gifwes ej under hemlig oro 231.
Naturen gjör alla lika. 290.
Naturens Lag, ther emot strider Bedrägeri 408.
Niceniska Mötet 84.
Nioskhetenes natur 319.
Notarius, hans namn i somliga Rätter 268. hwad han bör taga i acht 196. 272.
Nunnor sjunga i Kyrkan 35. theras lefnad och tankar 108. äro Satans egendoms-folk 164.
Nyttan älskas mera, än Sanningen 318.
Nöd 5. skal ej störta i förtwiflan 74, 229. är ett Wänne-Prof 413. seqq.
Nögde äro få med sin kallelses-arbete 322. med litet, äro rike 369, 374. med Rikedomen, gifwas få 420.

O.

Ockrande, ett oärhördt beskrifwes 400. är syndigt 162. fahrligit 7. öfwas på the Fattiga 6.

 straf-

Digitized by Google

straffades fordom hårdare, än Stöld 375. Fenrena-Ocker 7.
Oförstånd beswikes af list 45. störtar i olycka 46.
Ogudachtiga Menniskors beskrifning 142.
Olyckan bör ej gjöra oß försagda och tröstlösa 113. bör wara en Läromästerinna 372.
Omgånge, med hwilka thet skal öfwas 50, 53, 186.
Onde, theras rådande är skadeligit 21, 54. theras förswarande straffbart 37.
Ondskan förtrycker Fromheten 85.
Ord, Guds förachtas 15. böra icke utan eftertanka utsläppas 29, 382. goda, stilla mycket ondt 79, 80. stora, gå ofta med skam tilbaka 222, 384. söta, äro bedrägeliga 20, 35, 49, 50, 71, 181, 186, 214, 386. rätta sig efter tilståndet 404, 405.
Orätt får merendels en ond ända 204.
Ostadighet hos gemena hopen 58.
Osten på Korpens näbb 195.
Otacksamhet äfkänner ingen wälgärning 330.
Otro betalas med otro 27. theß Foster 190.
Owän, skal man wachta sig före 34, 409. aldrig tro 35, 36, 50. intet swara 62, 79. han stjäl hiertat 71. tager tilfället i acht 226. försonad, skal man fly 326. gjöra godt 412. betjena 411. huru man utur theß händer komma kan 407, 409. at weta theß styrka, är nyttigt 408.
Oxen bör bära Oket 323.
Ormichlar 77.

P.

Panqwerotier beskrefwas 341.
Pelegrims-Farter 163, 166, 167, 176, 181.

Digitized by Google

Penningen är werldenes Drottning 420. och en grym Tyran 420. hafwer sina Tjenare 420.
Penningar regera i werldene 139, 268, 271. 488. winna alt 140, 270. Råd och Aflat 56. förmå all ting 140. gjöra Wänner 414. winna Embeten 100. skola sökas med rätta 104. sökas af alla Stånden 1-7. hållas i större wärde, än ett godt Rykte 105, 266. kan en Dåre icke rätteligen skjöta 104. huru the rätteligen brukas 421. ther på skal hjertat icke läggas 152. taga Ränta ther på, är ofta syndigt 7.
Penninge-Handel 162.
Penninge-Klocka, når i henne ringes 267.
Penninge-Älskaren får aldrig nog 420.
Persöners anseende finnes ej hos Gud 242.
Pigors Tilnamn 55, 56. äro högdragne Djur, om the blifwa Fruer 324.
Plogen, ther ifrån Regenter fordom tagne 289.
Påsk-Wåskan 197.
Potentater skola hafwa god upsickt på sina Undersåtare 99.
prædictiones Naturales 72.
Privilegier förr gifna, nu återkallade 204.
Predika för lön 4. Menniskom til behag 38.
Procent-Luren blåsa uti, hwad thet är 162.
Probst, hwad han bör gjöra och låta 178.
Prydnad Qwinnors, är Dygden 135.
Pråste-Ståndet, af hwilka thet uppehålles 4. för hwilka Synder thet straffas i thenna Boken 4, 83.
Pråster, theras Embete 176. ostraffelige, äro dubbel heder wärde 252, 261. rätte och falske, theras Skiljo-tekn 261. alle Pråsters Probersten 260. skola föra en dygdig och oförargelig lefnad 259, 260, 430. må taga sig Hustrur 83. må ej lifwa med the Höga 176, 260. någras oskickelighet i Lära och Lefwerne 59, 251.

Digitized by Google

Pung stin, hjelper mycket 23.
Påfwen öppnar dörren för Horeri 83. theß Practiqwer 272, 269.
Påk-Olja är stundom god 340.

Q.

Qwacksalfware 343.
Qwinfolk gemena, hafwa ock sina Tilnamn 55, 56. kunna icke hålla glassen på sig 66. theras Lif-Medicus Doctor Knyffel 223.
Qwinno-långtan efter Granlåt 342, 343.
Qwinno-list bedrager the Wisa 298.
Qwinno-Prydnad är Dygden 135.
Qwinno-Råd sällan godt 200, 220.
Qwinnor kunna swårligen tiga 142. Prof ther af 143. theras ostadighet 296. otålighet 297, nya Klädes-Moden 295. theras råd och förbön 155, 156, 219. seqq. böra wachta sig för smickrande Karlar 366.
Qwintilio Waro blef tungan utur munnen skuren 36.

R.

Regementet, hwar igenom thet befästas 37, 115. befredas 41, 65, 84. nödtwungit, är owaraktigt 114. godt, hindras af Sex ting 199.
Regenter, behöfwa goda råd 199. böra icke wara snartrogne 199, 200. dragas från Rättwisan på trenne sätt 276. fordom tagne från Plogen 289. the Ondas Titlar 15. onde äro ett straff af Gud 101. skal Gud allena afsätta 101, 102, 354.
Resor utländska, the Studerandes 239.
Riddare fingo ej fordom öfwa Köpenskap 408.
Riddare-Band 335.
Ridder-Spel 408.

Digitized by Google

Rik, ho thet är 374.
Rike trackta efter wälde 139. wördas högt 156. äta trenne slags Rätter 270.
Rike Mannens tilstånd 102.
Rikedom, hjelper mer än Wishet 145. samlas på alt sätt 211. stor, förwärswas ej rätträdeligen i hast 375. gjör många Wänner 414. är en olycka 373. förer mycket ondt med sig 151. gjör Menniskan lik en Asna 103. samlas til egen fördömelse 419. njutes minst af ägaren 420. föder högmod af sig 136. ärlig, förwärswas genom Fyra ting 104, 373.
Rikedoms=lustan förer i sorg 96. i döden 102.
Ringhet måste wika för Wäldet 290.
Rof=Djur bland Menniskorna 204.
Ros, för mycket, är skadeligit 47. egit, lucktar illa 85, 418. på ett Skålpund många Lod 282. står på swaga fötter 278.
Rosa skal man sin Wän 107.
Ryckte, godt, sökes mindre, än Penningar 105. ondt, är odrägeligare, än döden 427.
Råd, af falskt hjerta 50, 74, 193, 198. hemliga, at uptäcka 66. sins Wäns, bör man följa 82, 393, 401. ett päliteligit, bättre än många Förslag 326.
Råd=Herrar wise, gagna 39, 65, 199, 430. på them hänger Landets wälfärd 41, 84. hwad theras Embete är 42. skola ej wara girige 42. icke utsprida, hwad hemligit wara bör 65, 66.
Rådhus, hwad ther uti finnas bör 176.
Råswen, hwarest han haswer sitt rum 229.
Räntemästare samla tilhopa 436, 437.
Rättwisan, theß Grund=Pelare 305. hwad hon bör se efter 305. bör handhaswas af Öfwerhetene 423. måste wika utur wägen 370. för then egna nyttan 335. går på krycka 229. är sängsliq i werldene 111. wisas i orden 28.

Röfware månge, af medhåll 244. lag ther emot 245. böra straffas 245.

S.

Samqwäm dårliga, skola ej biwistas 105. öfwas Sqwaller och Fortal uti 147, 148.
Samtycke the Nedrigas, them Mächtigom til behag 417.
Samwete ondt, förråder sig sjelft 12. leswer i fruchtan 93, 116. skyles med Täcke-Mantelen 109. wäckes stundom med oro 243.
Sanningen, är i werldene huswild 111, 129, 381, 383, 371. 428. måste wika för Lögnen 311. och för Nyttan 318, 387. skal i rättan tid uttalas 387.
Secreterares Embete 272.
Signerier, hwad ther wid brukas 394. skal man fly 396, 397.
Silf-Skjed kan ej Ko äta med 322.
Simonia, hwad hon är 270.
Simonides, en wältalig Man 73.
Skada andras, bör man spegla sig uti 350, 351. icke stå ther efter 391, ther på följer spott 403.
Skälm störste, haswer största Lyckan 277.
Skändare skal man fly 375.
Skickelighet fordras til alla syslor 46. eljest födes ther af fahra och åfwentyr 46.
Skinnandet, som nu är mycket öfligit 400. straffades fordom hårdare, än Stöld 375.
Skjökor hållas i Påfwedömet 83.
Skjorte, tillycker en glugg 405.
Skottkolfwar och Speglosor 211.

Digitized by Google

Skrift, then Helga, brukas til Skam-Läcke 387.
Skrifter:nål bör ske, icke af ett falskt 92. utan af ett botfärdigt Hjerta 93, 94, 127. sådant som thet är, sådan är ock aflösningen 98, 109, 234.
Skrifware, hwad af them fordras 196. hwad Namn en dehl hafwa 268. äro Michels wänner 434.
Skryt duger icke 325.
Slachtare-Boden säljer icke alt godt kött 237.
Slächt stor, kan befordra 23.
Småde-Glosor 79.
Smålek egen, är slemmare, än egit beröm 22. på skadan 61, 62, 77, 403. är odrägelig 427.
Smicker, hwad thet är, 158. thes konstgrep 16. öfwas mycket 99, 103. är bedrägeligit 129. och skadeligit 158, 159. finnes ock i Hatwen 158, 161. förborgas in under al klädedrägt 109. bör flys 133.
Snaphanar och Skrifware jemnföras 434.
Snara Djefwulens 388.
Snus-älskare 403.
Soldater 148. böra få sin Sold, och stå under disciplin 149. the Ondas upförande 150.
Sötma werldenes, med Galla bemängd 58. i Orden, är bedrägelig 158, 406.
Spegel, til hwad ända en Flicka brukar 329.
Spel och Dobbel 211.
Språtthökar 77. beskrifwas 324
Sqwaller, en styg last 146, 147.
Stallbröder twenne slag 187.

Digitized by Google

Sten på bördan 62.
Stjerne-Gißningar böra icke tros 338.
Storpratare böra ej tros 199. skräma snart the Frugna 294. likaledes sig sielfwa 384.
Studenter titta ej altid i boken 239.
Styrka, sins Owäns at weta 409.
Stånd alla, lida nog genom ond Barna-upfostran 232, 233.
Stöld hålles för ingen Synd 75.
Swaranden, huru och i hwad han höras skal 286.
Swett, then Fattigas, the Rikas Bord-Rått 270.
Swordom, af handlande 2, 3.
Synd, then ena följer på then andra 31. gjöres af wanan behagelig 78. skal straffas med Sachtmod 99. ostraffad föder mycket ondt af sig 216. bör ej ursäcktas 243.
Synda-Förlåtelsen, hwar igenom then undfås 164.
Sälskap med goda 20. med onda 28, 35. med hwilka thet skal öfwas 50, 53, 147, 181.
Särck-Tåfwors frihet 321.

T.

Tadel är mycket gångbart 147, 148.
Tapperhet belönas med Skjölde-Bref 5.
Tidsens, wår närwarandes, förderf 280, 301.
Tidsfördrif med Jagande 326, 327.
Tidningar nya 147. äro ofta bara Sqwaller 225, 310.
Tjenste-Folks lön bör ej förhållas 330.
Tigg är ofta bättre, än tala 65, 66.

Digitized by Google

Tiggare, tå han blifwer Herre, är swår 324.
Tjockhufdige äro en del menniskor 229.
Titul hög, förer icke in i himmelen 39, 429.
Tjuf tager tilfället i acht 77. lönar godt med ondt 144, bör gripas i gärningen 81. liten hänges 242, 249.
Tolamod, når och huru thet skal öfwas 62.
Torneringar höllos fordom 400, 408.
Trefaldighet, en besynnerlig i werlden 270, 272.
Tro för snart, är orådeligit 29. sättes til Förbund 30, 305. skadas af Otro 30, 35. skal ej sättas til Qwännens söta ord 35, 36, 48, 50, 52, 70.
Trohet är i werldene halfdöd 110, 370. finnes icke hos hwar man 352.
Tron, then Christeliga, är icke hwars mans 257.
Truldom, en stor synd 72, 73. hwad ther wid brukas 396. skal man fly 397.
Trätor stillas genom Förbindelser 30.
Tröst i bedröfwelsen 227.
Tungan bör styras 29, 67, 147, 382. ond, hwad hon åstadkommer 146. theß pilar 223. skäres utur munnen 36. twå i en mun 203, 386.
Tyranner äro trolöse 115. grymmare, än Wilddjur 352.
Tyranni uphörer ej så snart 34. sedan thet kommit i wanan 36. ändas aldrig wäl 36, 37.
Tårar falska 179.

U.

Ulfwens wrede, är stor 396. til Fåhret, hwad ält 200.
Ulfwar i Christi Fåhra-Hjord 261. bland Markattor 372.

Under-

Digitized by Google

Undersåtares plicht emot Öfwerheten 113, 224.
Uppaßare trogna, gjör Förtjensten 417.
Upror förbudit 101. kan förebyggas 114, 115.
Upsickt behöfwa en del Qwinnor 105.
Ursäckta sitt brott 111, 280.

W.

Wahntro hos the Gemena 58. mycket öflig 396.
Wahror, som handlas med 270.
Wandrigsman bör fly ondt Sälskap 181.
Wanfrägdade Personer böra ej döma eller wittna 307.
Wanan gjör Synden behagelig 78. lemnas ej så snart 230.
War=Näsa 293.
Werlden, som hafwer twenne slags Menniskor 88. hwars wäsende afbildas 377. är full med sorg, 58, 59. med oro 257. med ondsko 377. med listiga practiqwer 193, 375.
Wetenskaper, sig ther af berömma 239.
Winst orätt, hafwer fahra med sig 104.
Wise, som wäl betänka sig 50. och med förnuft utföra sina författningar 50. äro sällsynte 56.
Wishet, then sanna, beskrifwes 429. består i gärningen 430. är bättre, än Guld 426, 428. werldenes, är bedrägelig 429. inbillad, aflöper med spe 239.
Wisiter, hwad the gagna 367. hwad the äro nu för tiden 378, 379.
Wittnesbörder sanfärdiga, hwar til the bidraga 117.
Wrede, uppenbar och hemlig 50. thes skadeliga werkan 80. förjagar Wisheten 219. skonar ingen 22. uptäcker egen skam 22, 79. förlikes ej med tro och ärlighet 50. kan stillas 79.
Wäld för Rätt 204.

Digitized by Google

Wäg, then allmenna 258.
Wälde eftersökes 139.
Wällust, en skadelig Snara 69. werldenes, på slutet bitter 58, 59.
Wältalighet ofta bedrägelig 35.
Wänner, rätte, hwilke thet äro 395, 396. kunna hjelpa 23. trösta i sorg 90, 279. draga medlidande 182, 228. åtwarna 228. rådföra 269, 392, 395, 401. äro i nöd gode 24, 29, 47, 50, 228, 271. för them skal man lida allehanda 395. ibland the bästa är en from Hustru 185. blifwa ofta Owänner 26. ändra sig efter Lyckan 28. smickrande, skola undflys 103.
Wänne-Prof är Nöden 413.
Wänskap dubbel ibland Menniskorna 414.

Y.

Yran sågo mången gärna, at hon sutto i then andre 96.

Å.

Ånger efter åt, är qwinlig 198.
Åsnor kröuta, regera plumpt 321. borde bära Säcken, och icke Spiran 323. 324.
Åtwarningar, huru the böra ske, och emottagas 228.

Ä.

Ächtenskapet hafwer sorg och möda med sig 297.
Ädel at hälsas, för synd och skam 284.
Ändamålet bör ses uppå, förr än man gjör något 197, 198.
Ära liten tilkommer en Lögnare och Bedragare 370.
Äran sin skola Fruntimbren wäl achta 105.
Äre[illegible]ighet försmår Rättwisan 139. ogrundad 95.
stiger alt mer och mer 346.

Äre-

Äre-Tjuf borde hängas 106.
Ärlighet, kan ej stå brede wid Egennyttan. 339. seqq. 409. gäller nu litet 392.

Ö.

Öfwerheten är af Gudi 13. thet godas belönare, och thet ondas hämnare 13, 216. the Fattigas och Faderlösas förswarare 13. skal ingens person anse 13. theß Regemente besättas med Fyra Murar 13, 14. skal bruka rättwiso 14. theß kännetekn 88. theß plicht emot sina Undersåtare 113, 114, 430. from, tå man hafwer, bör ej annor efterlängtas 138. med en Gudfruchtig hycklar Menigheten 257.
Ögne-Tjenare beskrifwas 16, 99, 100. hafwa god framgång 17, 87, 129, 166, 428. wilja wara mycket budne 71. redelige Tjenare lönas illa 17.
Ögon twenne, Menniskans 385.
Örter wälluchtande 88.
Öfwerstar, trenne slag 270.
Öronen, hwad the höra, skal Munnen ej strax utala 385.

Priset på Exemplaret är 4 Daler Kopparmynt.

Digitized by Google
768000

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google